Informe 2002

La infància i les famílies als inicis del segle XXI

Coordinació

Carme Gómez-Granell
Mercè Garcia-Milà
Aleix Ripol-Millet
Carme Panchón Iglesias

Institut d'Infància i Món Urbà
Observatori de la Infància i la Família
www.ciimu.org

La infància i les famílies als inicis del segle XXI

Carme Gómez-Granell, Mercè Garcia-Milà, Aleix Ripol-Millet, Carme Panchón Iglesias (Coord.)

Volum 1. Introducció. Infants i famílies. Polítiques de suport a les famílies.
Volum 2. Educació i Escola: entre la qualitat educativa i l'equitat. La transició al treball en la minoria d'edat.
Volum 3. Infància, temps lliure i participació social. La salut dels menors. Identitats culturals i estils de vida.
Volum 4. Infància i immigració: entre els projectes dels adults i les realitats dels infants.
Volum 5. La infància en situació de risc. Infància i legislació.

© Institut d'Infància i Món Urbà

Edita:
Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU)
Pg. de Gràcia, 2 2-1
08007 Barcelona
tel. 93 342 97 50
fax. 93 342 97 55
info@ciimu.org
www.ciimu.org

1a edició: juny 2002
Dipòsit Legal: B.26739-2002
ISSN: 1579-6086

Aquesta publicació es pot consultar a **www.ciimu.org**
També es pot consultar i/o sol·licitar al Centre de Documentació de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU)

Queda rigorosament prohibida, sense el permís del titular del C*opyright*, sota les sancions establertes per la llei, la reproducció total o parcial de l'obra en qualsevol suport o procediment.

ORGANITZACIÓ DEL PROJECTE

Coordinació:

Carme Gómez-Granell, *Directora del CIIMU*

Mercè Garcia Milà, *Professora de Psicologia Evolutiva i de l'Educació de la U.B.*

Aleix Ripol-Millet, *Programa Infància i Famílies, Ajuntament de Barcelona*

Carme Panchón, *Sotsdirectora del CIIMU*

Directors/es dels informes:

Cristina Brullet, *Professora titular de Sociologia de la U.A.B.*

Sílvia Carrasco, *Professora titular d'Antropologia de la U.A.B.*

Joaquim Casal, *Professor titular de Sociologia de l'Educació de la U.A.B.*

Carles Feixa, *Professor titular d'Antropologia Social de la U.d.L.*

Lluís Flaquer, *Professor titular de Sociologia de la U.A.B*

Carme Gómez-Granell, *Directora del CIIMU*

Carme Panchón, *Sotsdirectora del CIIMU*

Antoni Petrus, *Catedràtic de Pedagogia de la U.B.*

Oriol Romaní, *Professor titular d'Antropologia Social de la U.R.V.*

Jaume Trilla, *Catedràtic de Pedagogia de la U.B.*

Ignasi Vila, *Catedràtic de Psicologia Evolutiva de la U.d.G.*

Carles Villagrasa, *Professor titular de Dret Civil de la U.B.*

Cinta Vizcarro, *Jurista*

Col·laboradors/es de recerca:

Bernat Albaigés (Llic. Psicologia Social), Bea Ballestín (Llic. Antropologia i Sociologia), Sílvia Gallego (Llic. Pedagogia Terapèutica), Iolanda Garcia (Llic. Pedagogia), Isaac González (Llic. Sociologia), Diego Herrera (Llic. Sociologia), Cristina M. Olivé (Llic. Psicologia), Roger Martínez (Llic. Sociologia i CC. Informació), Esther Oliver (Llic. Sociologia), Laura Porzio (Llic. Lletres Modernes especialització en Antropologia), Isaac Ravetllat (Llic. Dret), Laura Torrabadella (Llic. Sociologia).

Elaboració de taules:

Jordi Martí

Maquetació, edició i suport tècnic:

Salomé Alamillo, Mònica Albertí, M.Dolors León

ÍNDEX GENERAL

VOLUM 1 **Introducció**
Carme Gómez-Granell, Mercè Garcia-Milà, Aleix Ripol-Millet, Carme Panchón

Infants i famílies. Situacions i condicions de vida
Cristina Brullet, Laura Torrabadella

Polítiques de suport a les famílies
Lluís Flaquer, Esther Oliver

VOLUM 2 **Educació i escola. Entre la qualitat educativa i l'equitat**
Ignasi Vila, Carme Gómez-Granell, Cristina M. Olivé

La transició al treball en la minoria d'edat
Joaquim Casal, Bernat Albaigés

VOLUM 3 **Infància, temps lliure organitzat i participació social**
Jaume Trilla, Iolanda Garcia

La salut dels menors: vulnerabilitat, dependència i estils de vida
Oriol Romaní, Isaac González

Identitats culturals i estils de vida
Carles Feixa, Isaac González, Roger Martínez, Laura Porzio

VOLUM 4 **Infància i immigració: entre els projectes dels adults i les realitats dels infants**
Sílvia Carrasco, Beatriz Ballestín, Diego Herrera, Cristina M. Olivé

VOLUM 5 **La infància en situació de risc**
Antoni Petrus, Carme Panchón, Sílvia Gallego

Infància i legislació
Carles Villagrasa, Cinta Vizcarro, Isaac Ravetllat

Informe 2002

La infància i les famílies als inicis del segle XXI

VOLUM 5

La infància en situació de risc
Antoni Petrus, Carme Panchón, Sílvia Gallego
Infància i legislació
Carlos Villagrasa, Cinta Vizcarro, Isaac Ravetllat

Institut d'Infància i Món Urbà
Observatori de la Infància i la Família
www.ciimu.org

ÍNDEX VOLUM 5

La infància en situació de risc

Antoni Petrus, Carme Panchón, Sílvia Gallego 15

1. MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC 17

1.1. FONAMENTACIÓ TEÒRICA I OBJECTIUS 17

1.1.1. INFÀNCIA: UNA REALITAT COMPLEXA 17

1.1.2. DRETS I OBLIGACIONS ENVERS EL RISC SOCIAL 19

1.1.3. L'ADMINISTRACIÓ I LA PROTECCIÓ DE LA INFÀNCIA EN RISC 21

1.1.4. OBJECTIUS 22

1.2. FONAMENTACIÓ TEÒRICA I FONTS D'INFORMACIÓ 24

1.2.1. LES NECESSITATS DE LA INFANCIA: UN REPTE METODOLÒGIC 24

1.2.2. FONTS D'INFORMACIÓ I LIMITACIONS 27

1.2.3. AVALUACIÓ I PROSPECTIVA DELS SERVEIS SOCIALS DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA 30

1.2.4. RECOMANACIONS EUROPEES AL VOLTANT DELS SERVEIS SOCIALS 36

1.3. ESTRUCTURA DE L'INFORME 39

1.3.1. DIMENSIONS D'ANÀLISI 39

1.3.2. ELS INDICADORS DE RISC 40

2. INFORME 49

2.1. PRINCIPALS PROBLEMES DETECTATS AL VOLTANT DE LA PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA 49

2.1.1. NOMBRE D'USUARIS ATESOS 49

2.1.2. USUARIS MENORS D'EDAT 52

2.1.3. RECURSOS PERSONALS 63

2.1.4. PROBLEMES SEGONS RECURSOS MATERIALS DONATS 70

2.1.5. RECURSOS PERSONALS I RECURSOS MATERIALS 78

2.1.6. ELS MENORS ESTRANGERS INDOCUMENTATS NO ACOMPANYATS (MEINA) 81

2.1.7. L'HABITATGE 90

2.1.8. L'ESCOLARITZACIÓ 92

2.1.9. LA SALUT 96

2.1.10. PROBLEMES DE RELACIÓ PERSONAL 99
2.1.11. DESATENCIÓ I CONFLICTE INFANTIL 102
2.1.12. L'ATENCIÓ ESPECIALITZADA DELS MENORS 108
2.2. EL SISTEMA DE JUSTÍCIA JUVENIL A CATALUNYA 124
2.2.1. DESCRIPCIÓ DEL SISTEMA DE JUSTÍCIA JUVENIL 124
2.2.2. PERFIL DEL MENOR DE JUSTÍCIA JUVENIL 135
2.2.3. REPTES DE FUTUR 144
3. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS 148
REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES 162
ÍNDEX DE FIGURES 173
ÍNDEX DE TAULES 175
ANNEX 177

Infància i legislació

Carles Villagrasa, Cinta Vizcarro, Isaac Ravetllat 219

1. INTRODUCCIÓ 221
1.1. INTRODUCCIÓ BLOC JURÍDIC 221
1.2. CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT. UN LLARG CAMÍ RECORREGUT 222
1.3. LES IMPLICACIONS NORMATIVES A L'ESTAT ESPANYOL 226
2. INFORME 230
2.1. INFÀNCIA I DRET DE FAMÍLIA 230
2.2. EDUCACIÓ FORMAL 236
2.2.1. DISTRIBUCIÓ DE COMPETÈNCIES 236
2.2.2. MARC LEGISLATIU I PRINCIPIS GENERALS DEL SISTEMA EDUCATIU 238
2.2.2.1. La Llei Orgànica reguladora del Dret a l'Educació (LODE) 240
2.2.2.2. La Llei Orgànica d'Ordenació del Sistema Educatiu (LOGSE) 241
2.2.2.3. La Llei Orgànica de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels Centres Docents (LOPEG) 243
2.2.3. EDUCACIÓ DELS MENORS IMMIGRANTS A CATALUNYA 244
2.3. PARTICIPACIÓ INFANTIL 253
2.3.1. INTRODUCCIÓ 253

2.3.2. LA PARTICIPACIÓ INFANTIL EN LA CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT 254
2.3.3. PARTICIPACIÓ DEL MENOR EN LA DETERMINACIÓ DEL SEU PROPI INTERÈS 257
2.3.4. ASSOCIACIONISME JUVENIL 259
2.4. INFÀNCIA I SALUT 262
2.5. TRANSICIÓ ESCOLA TREBALL 269
2.5.1. INTRODUCCIÓ 269
2.5.2. NORMATIVA INTERNACIONAL 270
2.5.2.1. Convenció sobre els Drets de l'Infant 270
2.5.2.2. Normativa derivada de l'Organització Internacional del Treball (OIT) 270
2.5.3. L'ESTATUT DELS TREBALLADORS 273
2.5.3.1. Edat d'accés al mercat de treball 274
2.5.3.2. Contractes formatius 274
2.5.3.2.1. Contracte de treball en pràctiques 275
2.5.3.2.2. Contracte per a la formació 276
2.5.4. FORMACIÓ 277
2.5.4.1. Programes de garantia social 277
2.5.4.2. Tallers d'ocupació 279
2.5.4.3.Programes d'escoles taller i cases d'ofici 279
2.5.4.4. Formació Professional Ocupacional 280
2.5.5. ACCÉS DELS JOVES IMMIGRANTS NO ACOMPANYATS AL MERCAT LABORAL 282
2.6. INFÀNCIA EN RISC 285
2.6.1. L'EXERCICI DE LES COMPETÈNCIES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA EN MATÈRIA DE PROTECCIÓ DE MENORS 285
2.6.2. LA LEGISLACIÓ CATALANA RELATIVA A LA PROTECCIÓ DE MENORS .288
2.6.2.1. La Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció 289
2.6.2.1.1. Objectius de la norma 289
2.6.2.1.2. Novetats introduïdes per la Llei 37/1991, de 30 de desembre 290
2.6.2.2. Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció dels menors i dels adolescents i de modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció 293

2.6.2.3. La Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família 295
2.6.3. POLÍTICA SOCIAL EN MATÈRIA D'INFÀNCIA ORDENADA PEL PARLAMENT DE CATALUNYA 297
2.6.4. ORGANITZACIÓ DEL SISTEMA CATALÀ DE SERVEIS SOCIALS 299
2.6.4.1. Disposició de competències 299
2.6.4.2. Disposicions de caràcter general sobre aquesta matèria 299
2.6.5. ÍNDEX DE LA TIPOLOGIA DELS SERVEIS SOCIALS DEL SISTEMA CATALÀ DE SERVEIS SOCIALS 301
2.6.5.1. Serveis Socials d'Atenció Primària (SSAP) 301
2.6.5.1.1. Equips bàsics d'atenció social primària (EBASP) 302
2.6.5.1.2. Serveis d'Atenció Domiciliaria (SAD) 303
2.6.5.1.3. Serveis residencials d'estada limitada 305
2.6.5.1.4. Serveis de menjador 306
2.6.5.1.5. Serveis d'Assessorament Tècnic d'Atenció Social Primària (SATAP) 307
2.6.5.1.6. Serveis de centres oberts 307
2.6.5.2. Serveis Socials d'Atenció Especialitzada 310
2.6.5.2.1. Equips d'atenció a la infància a l'adolescència (EAIA) 310
2.6.5.2.2. Centres d'urgència 312
2.6.5.2.3. Serveis de centres d'acolliment 313
2.6.5.2.4. Servei de centres residencials d'acció educativa (CRAE) 313
2.6.6. INTRODUCCIÓ SOBRE LA LEGISLACIÓ DELS MENORS INFRACTORS 315
2.6.7. LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA I LA LEGISLACIÓ SOBRE ELS MENORS INFRACTORS 318
2.6.8. NORMATIVA INTERNACIONAL 320
2.6.8.1. La Convenció sobre els Drets de l'Infant 320
2.6.8.2. Recomanacions internacionals 321
2.6.9. LA LLEI ORGÀNICA 5/2000, REGULADORA DE LA RESPONSABILITAT PENAL DELS MENORS 323
2.6.10. LES COMPETÈNCIES AUTONÒMIQUES EN MATÈRIA DE JUSTÍCIA JUVENIL. LA LLEI 11/1985 DE PROTECCIÓ DE MENORS 330
2.6.11. INTRODUCCIÓ MEINAS 334
2.6.12. LA DECLARACIÓ DE DESEMPARAMENT 335
2.6.13. INTERVENCIÓ DEL SÍNDIC DE GREUGES 338
2.6.14. LA DESCOORDINACIÓ ENTRE LES DIFERENTS COMUNITATS

AUTÒNOMES 339
2.6.15. QUÈ SUCCEEIX QUAN AQUESTS MENORS ARRIBEN A LA MAJORIA D'EDAT? 340
2.6.16. SOL·LICITUD DE LA CONDICIÓ D'ASILAT 342
2.7. MARC JURÍDIC D'ESTRANGERIA 343
2.7.1. REPARTIMENT DE COMPETÈNCIES 343
2.7.2. EVOLUCIÓ LEGISLATIVA 345
2.7.3. DRETS I LLIBERTATS DELS ESTRANGERS A ESPANYA 347
2.7.4. ANÀLISI CONCRETA DELS DRETS RECONEGUTS 351
2.7.4.1. Drets individuals 351
2.7.4.1.1. El dret a la documentació 351
2.7.4.1.2. El dret a la lliure circulació 351
2.7.4.1.3. El dret a la intimitat familiar 351
2.7.4.2. Drets polítics 353
2.7.4.2.1. El dret de reunió 353
2.7.4.2.2. El dret d'associació 353
2.7.4.2.3. El dret de participació pública 354
2.7.4.3. Els drets d'àmbit educatiu 354
2.7.4.4. Drets socio-econòmics 355
2.7.4.4.1. El dret al treball 355
2.7.4.4.2. El dret de sindicació 355
2.7.4.4.3. El dret de vaga 356
2.7.4.4.4. El dret a la seguretat social i als serveis socials 356
2.7.4.4.5. El dret a l'assistència sanitària 356
2.7.4.4.6. El dret d'ajudes en matèria d'habitatge 357
2.7.5. DEURES DELS ESTRANGERS 357
2.7.6. GARANTIES JURÍDIQUES 357
2.7.7. PERMANÈNCIA EN TERRITORI ESPANYOL 359
2.8. CARTA MUNICIPAL DE BARCELONA 361
2.8.1. INTRODUCCIÓ 361
2.8.2. FONAMENTS DE LA LLEI 22/1998, DE 30 DE DESEMBRE, DE LA CARTA MUNICIPAL DE BARCELONA 363
2.8.3. ÀMBIT MATERIAL D'APLICACIÓ 364
2.8.3.1.Competències en matèria de medi ambient, salut pública, consum i sanitat ...364

2.8.3.2. Serveis socials 365
2.8.3.3. Joventut 365
2.8.3.4. Esports 366
2.8.3.5. Educació 366

NORMES ANALITZADES 370

ANNEX I. TAULES DE RECENT APROVACIÓ 377

CURRÍCULUMS DELS AUTORS 381

La Infància en Situació de Risc

ANTONI PETRUS
CARME PANCHÓN
SILVIA GALLEGO

1. MARC TEÒRIC I METODOLÒGIC

1.1. FONAMENTACIÓ TEÒRICA I OBJECTIUS

1.1.1. INFÀNCIA: UNA REALITAT COMPLEXA

És evident, com diria Luhmann, que la "infància" és una realitat complexa., i com sabem, enfront d'una realitat d'aquest tipus no hi caben respostes o explicacions excessivament senzilles, elementals o simplificades, ja que en voler explicar de manera senzilla la realitat de la infància, assolim el risc d'introduir-hi encara més complexitat de la que ja té.

Podem afirmar que, en sentit formal la infància no va "existir" fins al segle XX, abans, l'infant no era un subjecte de dret i de protecció per part de la societat. A l'Estat espanyol la primera llei protectora de la infància es remunta a l'any 1904 (llei Tolosa Latour), si bé aquesta llei només afectava als menors de 10 anys. Posteriorment, amb la Declaració de Ginebra (1923), la "Carta de la Infància" (1942) i amb la *Declaració dels Drets dels Infants* (1959), s'inicià una important tasca d'aproximació al concepte d'infància, per més que, no podem oblidar-ho, es tracti d'una realitat i d'un concepte clarament evolutiu. El fet que l'article 1 de la Convenció sobre els Drets de l'Infant (1989), acceptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides, afirmés que "*s'entén per infant tot ésser humà menor de 18 anys*" ens demostra que ens trobem davant una definició enormement ampla. Les característiques biològiques, psicològiques i socials d'un noi o noia de quatre anys, per exemple, són molt diferents d'un adolescent de setze o disset anys.

Conscients d'aquest problema, en la Llei catalana 8/1995, de 27 de juliol, d'Atenció i protecció dels infants i adolescents, introdueix una nova definició i diu que "*s'entén per infant tota persona menor de dotze anys*" i per adolescent "*tota persona amb una edat compresa entre els dotze i la majoria d´edat establerta per la llei*". Diferenciar l´infant de l´adolescent és un pas, però pensem, de totes maneres, que en determinades cultures l´adolescència pròpiament no existeix. El mateix passa amb el concepte d'Atenció a la infància. Al llarg de la història s'ha entès de molt diferents maneres. Recordem, per exemple, que la primera

vegada que a EEUU, el segle XIX, es va voler protegir legalment a una menor dels maltractaments dels adults, va ser necessari recórrer a una llei de protecció als animals, ja que no existia una llei de protecció de la infància (l'argument que es va fer servir va ser; "donat que una noia és "un animal" te dret, també, a ser protegida per la llei").

Avui dia ningú no podria discutir que la infància és un període autònom de la vida de la persona, i que aquesta etapa no s'ha de definir en funció de la vida adulta. L'infant és un ésser i una realitat social autònoma que es realitza a través de les diverses interaccions amb el medi natural, social i cultural. Però la realitat de la infància és també el resultat del que diem que és. En part, com diu Julián Marías (1993) existeix una ocultació de la realitat a través de les opinions, i la realitat se'ns oculta per la pàtina de les interpretacions. La infància també és el resultat del que la gent creu i diu que és la infància, ja que "*les interpretacions són també reals*". Dit en altres paraules: quan un grup considera o defineix la infància en risc social o l'atenció a la infància, condiciona no només aquesta realitat sinó que en part la crea, i pot afavorir o limitar el seu futur.

La diversitat de la infància és deguda a factors i elements històrics, culturals, materials, simbòlics, lingüístics, econòmics i jurídics, entre d'altres factors. Per tant, aquesta complexitat objectiva no pot ser abordada de forma integral des d'un únic o prevalent mètode científic. En el segle XXI, en l'època del pensament i l'economia global, en la cultura de la multiplicitat, no tenen cabuda les separacions marginadores i cal acceptar, com veurem en el capítol de fonamentació metodològica, el repte d´intentar donar explicacions generals de les realitats socials.

De la mateixa manera que per abordar el coneixement d'una realitat complexa s'ha de fer de manera multidisciplinar, també la solució dels problemes socials de la infància ha de ser gestionada de manera integral, interinstitucionalment i amb responsabilitat compartida.

1.1.2. DRETS I OBLIGACIONS ENVERS EL RISC SOCIAL

La Constitució Espanyola i també l´Estatut de Catalunya reconeixen a la infància el dret de viure i créixer amb el suport i la cobertura de les seves necessitats bàsiques, tan individuals com socials. Evidentment la família és la institució responsable, en primer lloc, de satisfer aquestes necessitats, però hi ha determinades situacions en les que són les diferents administracions públiques les que, de manera subsidiària, tenen l'obligació de garantir l'acompliment d´aquest dret. Quan el nucli familiar, per exemple, és incapaç de donar l'atenció necessària als menors, les lleis emparen als infants i als joves i obliguen a les administració a intervenir. De fet, en la societat del benestar, la llei ha d'actuar per a garantir la universalitat i la irreversibilitat dels drets socials de la infància.

Ara bé, al costat de les situacions de carències infantils clarament detectables hi ha també moments en els quals els infants i/o joves conviuen amb realitats d'alt nivell de risc que, de no tenir una ràpida i adequada intervenció, poden generar problemàtiques de conseqüències imprevisibles o, fins i tot, irreversibles. És a dir, la responsabilitat de les administracions competents és també evitar els processos d'exclusió o marginalització que poden afectar a determinats risc col·lectius infantils o juvenils fruït de trobar-se davant determinades situacions de risc o amb un grau important de vulnerabilitat social.

Des d´aquesta perspectiva podem parlar de risc social, per exemple, quan es trenquen els lligams que vinculen l´entorn de l´infant - principalment el familiar- amb l'ampli cos social. Aquest lligam o vinculació es pot veure alterat per diferents causes, essent les econòmiques una de les més importants. Dins d'aquestes últimes causes hi podem trobar aquelles famílies amb dificultats socials derivades principalment de dificultats econòmiques, ja sigui, per exemple, per estar de forma prolongada a l'atur o per trobar-se prop dels llindars d'extrema pobresa. Aquests fenòmens presentats que impliquen directament unes certes carències materials dins el nucli familiar podrien reflectir factors de risc social per carències al afectar en diferent mesura el desenvolupament posterior dels infants i/o joves, sobretot si aquests es combinen amb d'altres factors més socials del entorn immediat d'aquestes famílies, i als quals l'Administració a de donar resposta.

Per tant, sense negar la importància del factor econòmic per si mateix com indicador de carències socials, és evident que existeixen altres elements o components de risc que no estan generats tant sols per l'economia familiar, com són per exemple tots aquells factors que fan referència a l'entorn social. En les edats infantils i juvenils, la influència negativa del context és tan forta que, a vegades, la pressió que exerceix sobre els infants i els joves pot convertir-los en persones especialment vulnerables a certes i noves formes d'exclusió social.

De fet l'exclusió social és el procés de separació social respecte les possibilitats econòmiques, polítiques i/o socio-culturals derivades de la vinculació amb la societat, i equival a la separació o privació dels canals que possibiliten sentir-se membre d'una comunitat. En sentit ampli, pot haver-hi exclusió, per exemple, quan hi ha una forta vinculació amb entorns marginals o disocials però també s'estan donant processos d'exclusió social davant situacions o entorns on hi ha una manca important de participació social. Per tant, l'exclusió social i el procés de marginalització es dóna quan hi ha una sèrie de trencaments amb els vincles econòmics, territorials, residencials i/o sociopolítics. Per tant, s'imposa treballar sota un disseny de xarxa de xarxes.

Per estudiar les situacions de risc social, ens cal, per tant, tenir en compte els aspectes relacionats amb la família, amb els propis individus i amb l'entorn. Aquestes són les tres principals dimensions a considerar, si bé en cada una d´elles, alhora, hi ha diferents variables a tenir presents. S'ha de considerar i diferenciar, per exemple, les vies que ens permeten detectar les necessitats, així com descobrir les causes que generen aquestes necessitats. Les vies poden ser qualsevol de les variables que les identifiquen, i les causes les circumstàncies reals que generen el problema.

És obvi que la majoria de les vegades no hi ha una única causa que generi les situacions de risc social. Nosaltres en separem les diferents dimensions per a la seva anàlisi o detecció, però els diferents factors solen estar interrelacionats. És a dir, una cosa és el factor que fa que s'intervingui degut a que s'ha detectat una mancança, i altre les causes que han pogut provocar aquesta situació de vulnerabilitat.

En aquest *Informe* s'analitzen alguns dels problemes vinculats amb els indicadors de carències o necessitats. I a partir d'ells s'estudia el sistema de protecció i els diferents programes per atendre aquestes necessitats. L'estudi de les causes que generen l'aparició de les necessitats és avui tan important com ho pot ser, per exemple, preocupar-se de la prevenció, ja que és tan important com el tractament, no només treballar des del tractament, és la solució dels problemes de la inadaptació o marginació social.

1.1.3. L'ADMINISTRACIÓ I LA PROTECCIÓ DE LA INFÀNCIA EN RISC

Per primera vegada en la història, l'any 1995, a Copenhague, caps d'estat i de govern es van reunir amb la finalitat de reconèixer la importància del desenvolupament i benestar social i donar màxima importància a aquests objectius, principalment cara al segle XXI. Poc temps després de la Declaració de Copenhague sobre el Desenvolupament Social (Copenhague. 6-12 de març de 1995) molts altres documents i normatives nacionals i internacionals, com per exemple la Llei catalana 8/1995, de 27 de juliol d'Atenció i protecció dels infants i adolescents, han incidit en la mateixa direcció, havent expressat el seu interès pel desenvolupament social, principalment pel que fa a un dels sectors socials més dèbils: la infància.

En la majoria de documents que parlen de protecció social es reconeix també que la democràcia, un bon govern i una administració transparent i responsable són bases indispensables per aconseguir un major nivell de justícia social. I es declara que en termes econòmics i socials les polítiques i les inversions més productives són les que permeten a les persones aprofitar al màxim les seves capacitats, recursos i oportunitats. Però el cert és, com es deia en l'esmentada Declaració de Copenhague, que cada dia és més gran la incertesa de la infància que viu en situacions vulnerables.

Encara que a la nostra ciutat, Barcelona, els problemes de la infància no tinguin les dimensions d´altres països menys desenvolupats, és manifest que per diverses raons, en tota gran ciutat existeix un "sud". És a dir, a les ciutats més pròsperes existeixen també sectors de la infància que viuen en situació de risc i de marginació. I Barcelona no n'és una excepció.

Convençuts que per una correcta visió política s'ha de conèixer científicament quines són les necessitats, les situacions de marginació i de risc existents a la nostra ciutat que poden afectar negativament a la població, principalment a la infància.

En sentit estricte, els nois i noies d'un país no són "propietat" dels pares, ni de l'Estat, ni de l'economia. La infància és del seu propi futur, el qual tots tenim l'obligació de preveure i preservar. La visió històrica de la infància i la importància que en la societat occidental han tingut els conceptes de "propietat privada" i de "pàtria potestat" han determinat que encara avui existeixin grups socials que no entenen que la protecció de la infància és responsabilitat de la societat, dels ciutadans i de l'Administració, no només dels pares o familiars dels nois i noies.

En una societat del benestar l'Administració és responsable, doncs, d'assegurar el futur de la infància en contra de tota circumstància o acció que la posi en perill. Per tant, una correcta visió política, econòmica i ètica del progrés social s'ha de fonamentar en la dignitat humana i en posar la persona en el centre del desenvolupament. I això només és possible si coneixem de manera precisa i constant quines són les necessitats i les situacions de risc infantil existents. L'*Informe de la infància en risc a la ciutat de Barcelona* vol ser una petita aportació en aquest sentit.

1.1.4. OBJECTIUS

Com ja s'ha dit, l'objectiu principal d'aquest informe és identificar la situació de la infància en risc a la ciutat de Barcelona, aportar informació i exposar algunes consideracions que puguin ajudar a una més racional i eficaç solució dels problemes existents. Els objectius han de ser viables i desitjables, s'han de poder assolir i han de ser considerats amb la rellevància adient.

Som conscients que la declaració d'intencions que suposa la redacció d'uns objectius es realitza, habitualment, a partir de diferents propòsits i en funció de distintes audiències. En el nostre cas no pretenem fer cap mena de declaració de principis, sinó aportar una eina metodològica que, a partir del coneixement de les dades, pugui ajudar a planificar i gestionar

millor les polítiques d'infància. Per tant, el nostre objectiu primordial és oferir informació i, alhora, apuntar algun element de reflexió a fi que l'Administració pugui afrontar els problemes de la infància en risc social de manera més adient.

És evident que la presència d'un *indicador de risc* no constitueix, per si mateix i de forma aïllada, una *situació de risc*, ja que aquesta és conseqüència, en general, de la confluència d'un conjunt d'indicadors, i això s'ha de tenir molt present al llegir la enumeració dels factors de risc que fem a l'informe. No pretenem en cap moment fer una estigmatització de les famílies i menors que poder tenir alguns dels indicadors, sinó només apuntar els més freqüents, i per desgracia els més utilitzats dins del camp social. Ara bé, si volem que els nostres infants visquin i creixin amb les seves necessitats bàsiques mínimament satisfetes, és important detectar, en primer lloc, quins són aquells factors que poden posar en risc, de manera greu, el seu futur com a persones. És a dir, cal detectar el més aviat possible quines són les necessitats socials de la nostra infància, així com la capacitat dels recursos existents en l'àmbit dels nostres Serveis de Benestar Social per satisfer-les. Malgrat ser conscients que l'estudi de les necessitats de la infància és un problema complex i resultat d'aspectes relacionats amb la cohesió i el clima social de la comunitat, la participació ciutadana, la qualitat de vida, l'eficàcia de les institucions, la sensibilitat política, l'economia, etc., en aquest estudi ens limitem a abordar els següents objectius:

Els objectius d'aquest informe són:

- Exposar i classificar els principals indicadors de risc social que afecten a la integració de la infància
- Conèixer les necessitats de la infància i de les seves famílies.
- Analitzar i valorar els serveis i recursos existents per poder atendre aquestes necessitats.
- Detectar les necessitats no ateses pels serveis socials existents.
- Conèixer el perfil dels menors en situació de risc i les característiques de les seves famílies.
- Detectar el grau d'adequació dels serveis i programes a les necessitats.

- Descobrir les principals característiques de les necessitats socials emergents.
- Proposar actuacions de millora adreçades a la solució dels problemes de la infància en situació de risc.

1.2. FONAMENTACIÓ METODOLÒGICA I FONTS D'INFORMACIÓ

1.2.1. LES NECESSITATS DE LA INFÀNCIA: UN REPTE METODOLÒGIC

Com sabem, les necessitats són evolutives, en part, pel fet d´anar lligades al canvi social, econòmic, científic, cultural, etc. Per necessitat entenem allò que cal per obtenir el benestar físic, personal i social, i que si manca pot produir desequilibris en les persones. La necessitat és allò que cal fer per a l'adquisició del benestar, personal i social. La "necessitat" és alhora l'estat psicològic de desig de satisfer una necessitat.

Molts autors afirmen que les necessitats van lligades al canvi social. Aquest canvi és un valor, i conèixer-lo un repte per a la investigació social. No pot estranyar-nos, doncs, que les necessitats siguin canviants. Són un desafiament científic i una característica humana. Per tant, les necessitats de la infància van també nuades al canvi. Però no és menys cert, alhora, que els canvis socials no sempre van acompanyats d'una millora del benestar social de la població infantil i juvenil del nostre país.

Pensem, a tall d'exemple, amb els centres educatius. L'escola és, ningú ho pot dubtar, una de les institucions més importants creada per a la humanitat en l'època moderna. Ara bé, l'escola com centre formador i socialitzador ha canviat, millor dit, hauria de canviar segons les necessitats emergents dels educands i la societat. En una societat en incessant canvi, l'escola s'ha de "repensar" diàriament, en part perquè ha perdut aquella exclusivitat educativa i socialitzadora d'abans.

Avui trobem altres institucions o entitats educatives, d´esbarjo, de lleure i esportives que desenvolupen una molt important tasca educativa i socialitzadora, la qual es fa de manera totalment "formal", amb rigor, professionalitat i cientificitat. Però el cert és que no tots els

nois i noies, no tots els joves tenen accés a la possibilitat d'accedir i gaudir d'aquestes institucions o entitats socialitzadores. I això pot produir una nova forma de desigualtat.

Els canvis que durant l'última dècada d'aquest segle s'han anat produït en la nostra societat, especialment aquells canvis que pertanyen a l'àmbit familiar (la incorporació de la dona al món laboral, l'augment en la diversitat de la composició de les llars...etc.), o aquells canvis que afecten al terreny educatiu (la funció de les escoles, l'ampliació dels agents educatius i per tant de la comunitat educativa,...etc.) han generat l'aparició de noves necessitats que, de no ser ràpidament ateses, podrien tenir una forta incidència en el benestar - o malestar- de la nostra infància.

Donat que des d'una perspectiva economicista hi ha qui diu que, com a conseqüència de la baixa taxa de natalitat, la infància és avui un "bé social escàs", conèixer i donar resposta a les necessitats dels nostres infants és avui una necessitat. El fet que, segons *el Instituto Nacional de Estadística* (INE) i *el EUROSTAT*, al nostre país el percentatge de població de menys de 20 anys sigui notablement inferior que el d'Espanya i de la Unió Europea (19´89 %, 22´52 %, 23´30 %, respectivament), no treu importància al tema. En tot cas n'hi afegeix.

Els nens i nenes han de ser tinguts molt més en compte alhora d'analitzar les noves formes de socialització. I aquest fet és un fort repte per la investigació social, que si bé té certa experiència en el coneixement de realitats concretes, el problema es complica quan volem arribar a detectar com és una realitat tan global i canviant com són les necessitats de la infància.

Sempre és metodològicament complex abastar el coneixement d'una realitat difícil de concretar i ràpidament canviant. Només amb una constant recollida d'informació i amb un apropament multidisciplinar es pot conèixer la realitat de les necessitats de la nostra infància en situació de risc social.

Podríem afirmar que "*l'Informe*" que a continuació presentem és fonamentalment una investigació avaluativa, encara que es contemplen diferents paradigmes metodològics. El

concepte d'investigació avaluativa (*evaluation research*) té ja una llarga tradició. En sentit estricte és una modalitat d'investigació aplicada que té per objectiu valorar si una situació o un programa s'ajusta a les previsions inicials, i orientar posteriors decisions. Generalment finalitza amb la redacció d'un informe escrit en el que es constata la valoració feta. Com diu M. Gómez (2000), la investigació avaluativa és el resultat d'una intersecció entre els conceptes d'investigació i d'avaluació.

Defugint de la discussió al voltant de si l'avaluació i la valoració són sinònims o no, entenem l´avaluació com un procés sistemàtic que permet obtenir informació vàlida i fiable per formar judicis de valor. Es tracta d´obtenir una informació significativa que ens permeti recolzar les nostres valoracions al voltant d'uns serveis o programes i que serveixi de suport per prendre determinades decisions.

L'avaluació, per tant, és una forma d'investigació social. És una investigació aplicada, sistemàtica, orientada a identificar i obtenir de manera vàlida i fiable, dades i informacions rellevants en que poder justificar judicis i decisions. Com diu el "*Pla integral de suport a la infància i l´adolescència de Catalunya*", de la Generalitat "*els objectius de l´avaluació són valorar el grau d´idoneïtat, efectivitat i eficiència dels programes*". En la nostra investigació avaluativa de serveis i programes, les funcions que hem privilegiat són:

a) L'avaluació de necessitats: hem volgut analitzar les característiques i el grau de satisfacció del problema que els diferents serveis i programes volem solucionar

b) L'avaluació de la implementació: és a dir, avaluar la distància existent entre la teoria i la pràctica del servei o programa, veure com funciona el programa i analitzar la distància entre el funcionament real i el previst.

c) L'avaluació de la cobertura: hem volgut mesurar en quin grau els serveis i programes arriben a la població destinatària.

d) L'avaluació de resultats: pretenem conèixer els resultats aconseguits sobre els usuaris o població a la que va dirigit el programa.

Sembla obvi que per aconseguir les dades necessàries per poder assolir tots aquests objectius és imprescindible la conjugació dels següents elements: a) la col·laboració de tots els agents que intervenen en cada programa; b) establir un sistema que permeti, de manera fiable i eficaç, la recollida de les dades; i c) tenir a disposició un organisme o sistema que de manera sistemàtica asseguri la realització d'una avaluació continua i una avaluació final.

1.2.2. FONTS D'INFORMACIÓ I LIMITACIONS

Amb aquest objectiu el nostre informe es nodreix tant de dades quantitatives con de dades qualitatives, tant de fonts estadístiques oficials com d'informacions qualitatives proporcionades pels professionals. Aquestes últimes han sigut recollides amb tècniques distintes. Per una banda amb entrevistes personals amb experts del camp social, que ens han proporcionat una visió molt més pràctica del treball quotidià i les problemàtiques que poden afectar a la infància en situació de risc social, i per altre amb la realització de grups de discussió amb professionals dels diferents àmbits des d´on es pot abastar el tractament de les situacions de risc amb la infància.

En tot estudi de la naturalesa del que aquí presentem són de vital importància les fonts documentals que s'emprin. De fet, és l'extensió, l´actualitat i fiabilitat de les fonts les que donen rigor a una investigació o a un estudi. En el nostre cas, les fons han estat moltes i variades – estadístiques, memòries, informes, publicacions relacionades amb la infància en risc, monogràfics, etc.– si bé detallem les fonts al apartat de referències, les més importants i fonamentals han estat:

- Les Memòries Tècniques de Servies Socials de l'Ajuntament de Barcelona.
- Les Memòries Anuals dels Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA) de l'Ajuntament de Barcelona.
- Dades de la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM) del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.
- Dades de l'Institut Català de l'acolliment i l'Adopció (ICAA) de la Generalitat de Catalunya .

- Dades informàtiques aportades per la Fitxa d'Usuaris i Famílies (USUFAM) de l'Ajuntament de Barcelona.
- Dades estadístiques de la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia.
- Dades de l'Observatori Permanent d'Immigració de Barcelona (OPIB), del Ajuntament de Barcelona.
- Avaluació del Projecte Delegats d'Assistència a la Infància (DAI). Generalitat de Catalunya.
- Dades de la Fiscalia de Menors.
- Dades del Grup de Menors de la Policia Nacional (GRUME).
- Dades aportades per la Jefatura Superior de Policia de Catalunya.
- Justidata. Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.
- Dades sobre pobresa de Càritas Diocesana de Barcelona 2001.
- Dades de Telefonia d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (TAIA).
- Els menors immigrants i la protecció. Fundació Jaume Bofill.
- Dades de la Federació d'Entitats d'Atenció i Educació a la Infància i l'Adolescència (FEDAIA).

Després d'una revisió dels diferents documents, memòries, informacions directes (entrevistes i grups de discussió) i bases de dades, és necessari indicar tres importants problemes que poden afectar a la validesa final d'alguns dels resultats aquí exposats:
En primer lloc volem esmentar els problemes derivats d'una manca de precisió o formalització pel que fa a la denominació dels diferents problemes de les famílies o dels infants. Les administracions i les institucions amb responsabilitat envers els problemes de la infància no tenen consensuada una terminologia o nomenclatura per anomenar o significar els problemes o situacions que afecten a la infància en situació de risc social. Aquesta circumstància sempre dificulta la recollida i posterior interpretació de les dades.

Els Serveis Social d'Atenció Primària (SSAP), els Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència (EAIA), la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM), la Fitxa Bàsica

d'Usuaris i Famílies (USUFAM) que fa servir l'Ajuntament de Barcelona, Justícia, Policia, altres serveis de les administracions, les bibliografies especialitzades, etc., substantiven i adjectiven de manera no coincident problemes que, en aparença, poden ser semblants o iguals. I això no només dificulta la necessària transferència de dades dels Serveis d'Atenció Primària als Serveis d'Atenció Especialitzada, és a dir, el pas de la informació d'una administració o recurs, públic o privat, a un altre, sinó que també pot distorsionar la visió real i general del problema de la infància en risc.

En segon lloc s'ha de mencionar la no obligatorietat de complimentar, per part dels professionals d'Atenció primària, tots i cadascun dels ítems inclosos en les fitxes d'usuaris. En alguns casos la obligatorietat es redueix a indicar les dades d'identificació personal del que s'anomena l'usuari, que pot ser un adult encara que el problema de la demanda afecti a un infant, i no queda reflectit en la fitxa com usuari. Pensem també que seria bo que en el moment d'omplir la fitxa d'un usuari s'indiqués, per exemple, el sexe de l'infant pel qual es fa la demanda a l'Administració.

En tercer lloc cal citar la relativa impossibilitat d'obtenir certes dades que, de manera homogènia i precisa, ens donin una idea exacta i evolutiva de certs problemes que afecten a la població infantil, als joves o a les seves famílies. Algunes fonts documentals, per exemple, no han informatitzat encara les dades referides a l'any 2000, i en ocasions poden faltar, per exemple, les de l'any 1999. És aquest un factor que cal tenir present en fer la lectura d'aquest informe. Com per exemple en el apartat de justícia juvenil fem menció a les següents limitacions:

Les conseqüències de la implantació de la nova Llei 5/2000 de responsabilitat penal dels menors, encara no han estat avaluades pels organismes competents, atès que el temps d'aplicació real de la mateixa es pot considerar d'uns nou mesos (va entrar en vigor a gener del 2001). És per això que no es disposa de dades rellevants per poder descriure i analitzar la seva aplicació.

Per una banda, al no disposar de dades rellevants d'aquest últim any, en aquest primer informe analitzarem les dades fins a final de l'any 2000, justament abans de l'entrada en vigor de la Llei Orgànica 5/2000. Per altra banda, la impossibilitat de comparar les dades que es refereixen a l'aplicació de la llei anterior amb les dades de la nova, ja que ni els trams d'edat ni les mesures que s'apliquen són equiparables. Això ens ha fet deixar pel futur, en un segon informe, l'anàlisi de l'aplicació de la nova legislació.

El fet que la majoria de bibliografies, documents, memòries i fins i tot algunes tècniques de recollida i tractament de dades es facin o es redactin amb criteris molt diferents i quasi mai coincidents, fan difícil un tractament global i, el que és més preocupant, poc fiable la seva posterior generalització.

Donada la complexitat dels indicadors de risc social, així com la diversitat de circumstàncies incloses en la denominació "infància en risc", és necessari que les administracions, les entitats públiques i privades, els tècnics i els professionals consensuïn les denominacions dels principals problemes i realitats lligades amb la infància en risc.

Donat que la informació existent al voltant de la infància es troba disseminada i no sempre és fiable, cal entendre aquest capítol com un primer intent de sistematització. A partir de les disperses dades procedents de les diferents administracions, entitats i sectors d'activitats relacionades amb la infància, hem volgut fer una primera anàlisi de les necessitats de la infància i una primera taxonomia d'indicadors que ens permetin conèixer, de manera més estructural i integradora, la realitat de la nostra infància en risc social.

1.2.3. AVALUACIÓ I PROSPECTIVA DELS SERVEIS SOCIALS DE PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA

La implementació de l'Estat del Benestar i la seva evolució en els darrers anys, tant a Catalunya com a l'Estat espanyol i a la resta de països del nostre entorn, fa imprescindible també plantejar-se la qualitat dels serveis que s'estan oferint a la ciutadania.

És indispensable posar en primer terme la gran preocupació per la qualitat i la responsabilitat que tenen tots els organismes que intervenen en el sistema de protecció a la infància.

Existeixen moltes entitats i organismes, tant públics com privats, que incideixen sobre la infància. Per tant, l'efectivitat de les millores i els canvis queden així realment reduïts en funció del excés d'entitats no coordinades, la majoria de les vegades, que fan les seves actuacions de forma individual i no integrada o en xarxa. En aquests moment ja es parla de marketing social i de la necessitat de definir el paper de les ONGs en aquest àmbit.

La consolidació d'un Estat democràtic i l'expansió del sistema de benestar social han fet augmentar de manera extraordinària les demandes d'ajuda o intervenció social. En els darrers anys el conjunt de serveis ha hagut d'adequar-se als grans canvis que s'han anat produint en la nostra societat. S'intenta trobar respostes als interrogants de què han de fer els serveis? de qui ha de decidir? de com s'han d'articular en el conjunt de recursos existents? És, per tant, el moment de fer una anàlisi en profunditat i intentar trobar solucions als nous reptes tant del present com del futur.

El primer pas que s'hauria de fer és el d'avaluar el conjunt de serveis i recursos dels quals es disposa en l'actualitat, per a poder respondre a les necessitats dels ciutadans i de les ciutadanes. L'avaluació permetrà detectar aquells punts forts que s'han de continuar reforçant i els punts febles que cal millorar.

Les noves orientacions en avaluació permetran retre comptes i tenir justificacions per aconseguir un finançament adequat. Aquestes noves orientacions (*new public management*) parteixen de la necessitat d'introduir indicadors de rendiment, estàndards i índex de qualitat, quadres de comandament, entre d'altres. Tots aquests elements resulten imprescindibles per determinar i homogeneïtzar paràmetres que permetin la comparació.

És al llarg de la dècada dels noranta quan es comença a iniciar el procés d'avaluació de la qualitat dins el sector de les organitzacions i dels serveis públics. A la majoria de països europeus amb més tradició avaluativa, l'avaluació de la qualitat no és solament una exigència

per part d'alguns dels sectors de la societat sinó un objectiu a aconseguir des de les pròpies administracions públiques.

S'ha constatat que s'ha de passar de les formes tradicionals d'entendre el funcionament dels serveis de l'Administració a la necessitat d'introduir un canvi pel que ha de ser un funcionament correcte. Hom espera que hi hagi un seguiment i uns resultats des de la perspectiva de la intervenció i des de la perspectiva de la utilitat de la intervenció.

En definitiva, l'objectiu bàsic de qualsevol avaluació, és potenciar l'establiment de processos que permetin introduir les millores necessàries per donar respostes a les demandes socials. Aquest procés reclama la participació de tots els agents implicats, per tal de poder fer realitat el canvi, la millora de la qualitat i finalment la innovació.

Promoure una cultura de la qualitat comporta canvis en la forma d'entendre la gestió i les relacions per part de les administracions responsables. Es requereix un model organitzatiu que pugui produir serveis, tant de prevenció com d'intervenció, d'acord amb les necessitats detectades.

Un model organitzatiu que consti tant d'un equip de direcció com de diferents estructures de suport de caràcter professional, tècnic i administratiu. Aquest model ha d'assegurar un bon funcionament amb control que permeti l'autonomia dels serveis. El control ha d'incloure tant l'avaluació dels resultats com dels procediments i els processos d'intervenció. Endegar un procés avaluador sempre ha de tenir, com un dels seus objectius fonamentals, la millora de la qualitat dels serveis que s'ofereixen.

Introduir el concepte de qualitat implica al mateix temps desenvolupar una cultura de l'avaluació que no es troba exempta d'alguns punts febles i inclús de contradiccions. Dels diferents tipus d'avaluació: avaluació temàtica, avaluació de programa, avaluació institucional, avaluació d'auditoria, avaluació d'acreditació, s'ha de seleccionar el model d'avaluació més adient per detectar els possibles punts febles que poden posar paranys a la

prioritat dels serveis públics en l'actualitat que ha de ser "la capacitat d'adaptació als constants canvis".

Malgrat la pressió dels governs, la pressió dels usuaris i dels recursos dels quals es disposa, s'ha de triar el model d'avaluació que permeti regularment, amb mecanismes interns i externs, garantir la millora de la qualitat del servei que s'ofereix.

Els requisits previs per anar endavant en aquesta cultura avaluativa són, primer de tot, definir l'espai propi de treball i una metodologia d'intervenció que permeti desenvolupar una bona organització, capacitat de gestió i al mateix temps potenciar la investigació.

A l'afirmació de què les organitzacions han de ser capaces d'adaptar-se als canvis constants de la societat i de les seves expectatives, és imprescindible fer la promoció d'unes polítiques de benestar i de protecció social clarament definides i actualitzades, integrades en un sistema que cerqui el benestar i la qualitat de vida dels ciutadans i ciutadanes al llarg de tot el cicle vital de la persona.

Per donar resposta a vells problemes que es manifesten de manera diferent o a noves necessitats derivades de la poca formació i desenvolupament personal, de les noves tecnologies de comunicació, de la globalització, del nivell socioeconòmic-professional, etc., hi ha d'haver la voluntat política de destinar recursos al desenvolupament i al benestar humà.

Passar a considerar-se un servei públic, que forma part d'una estructura més àmplia que és un sistema de serveis socials o una xarxa de serveis socials de responsabilitat pública, és un canvi de concepte important i un element estratègic per introduir la cultura de la qualitat. Passar de considerar-se un servei, un àrea que depèn d'una administració local, autonòmica o estatal a considerar-se un servei públic amb la necessitat de desenvolupar al mateix temps un sistema de planificació i control avaluatiu que dirigeixi el servei (el sistema de serveis) és el preàmbul d'introducció a la Qualitat.

Quins són doncs els principis de gestió que inspiren les normes europees d'avaluació de la qualitat i la seva possible aplicació als programes i recursos per a la infància?

Creiem que aquests principis són els mateixos principis de gestió que inspiren les normes europees de gestió de la qualitat en general, que tenen la seva concreció en la planificació, el control, la presa de decisions i que permeten passar de la qualitat a la qualitat total i l'excel·lència. Són els següents:

- organització enfocada al client
- lideratge
- participació del personal
- enfocament al procés
- enfocament del sistema cap a la gestió
- millora contínua
- enfocament objectiu cap a la presa de decisions
- relació mútuament beneficiosa amb l'organització

En el conjunt de normes europees d'avaluació de la qualitat i la seva aplicació a diferents programes, existeix una descripció normalitzada de cadascun d'aquests vuit principis. Nosaltres, a partir de la reflexió del possibles beneficis derivats de la seva utilització us proposem algunes consideracions sobre aquests "principis bàsics en l'acció adreçada a la infància i la família".

Sembla que hi ha una confluència d'opinions en que es necessita reflexionar sobre l'actual sistema de serveis socials, on queden emmarcats la majoria de programes i projectes d'intervenció en l'àmbit de la infància. És indispensable incorporar altres conceptes, altres punts de mira, que permetin parlar de programes integrats dins un sistema de serveis de responsabilitat pública per a la qualitat de vida dels ciutadans i ciutadanes.

S'ha de garantir una gestió racionalitzada, adient i un ús rendible dels recursos. S'han d'obtenir els rendiments més elevats als recursos existents i permetre la creativitat en el

creixement dels recursos i en trobar fórmules que assegurin una intervenció eficaç, ràpida i preventiva. Amb la gestió es pretén posar ordre per anar endavant i oferir un servei més accessible i unes respostes adequades a les necessitats actuals i a les necessitats futures.

En aquest context una organització enfocada al client vol dir, sobretot, un sistema de serveis que tingui la capacitat per anticipar-se als problemes. Un sistema de serveis que tingui una organització i una metodologia de treball que asseguri la qualitat, l’eficiència, l’eficàcia i l’equitat de les seves actuacions. Unes respostes adequades, és a dir que són d’utilitat per algú i unes respostes de qualitat, és a dir la feina ben feta, són el producte d'una organització que compta amb suport i lideratge polític. Funcionant coordinadament i amb una planificació dels òrgans de govern, òrgans de gestió i òrgans tècnics s’aconseguirà proporcionar aquesta resposta adequada i de qualitat.

En aquest procés el conjunt de professionals i la seva col·laboració són una de les claus d’èxit. De la voluntat i de la capacitat dels professionals depèn quasi bé tot. El diàleg, la comunicació i la consulta entre totes les parts que intervenen en qualsevol programa, compartir responsabilitats, fomentar la responsabilitat col·lectiva, la transparència, etc., formen part del vocabulari de la qualitat.

També són paraules d’aquest vocabulari, la capacitat d’autocrítica, la solidesa dels principis ètics que representa, la flexibilitat, la recerca de recursos imaginatius, fomentar el treball en equip, innovar les pràctiques professionals, el desenvolupament professional, la reprofessionalització, la motivació, entre d'altres.

És imprescindible que els professionals de la intervenció amb la infància i la família tinguin un reconeixement explícit del seu treball i dedicació. Per a que la seva acció professional pugui assolir uns resultats positius necessita inserir-se en un sistema en que conjuntament amb el suport i lideratge polític pugui comptar amb un desenvolupament tècnic i de la gestió així com dels recursos. Es tracta, en definitiva, de poder aconseguir que el conjunt de professionals se sentin part integrant d'un servei públic que s’assenta sobre els principis de participació, de coordinació, de col·laboració i de responsabilitat.

Si ens plantegem les perspectives de futur hem de tenir molt presents diferents factors que d'una o altra manera hem estat esmentant al llarg d'aquesta exposició. S'ha de prioritzar l'educació, a partir de la promoció de l'aprenentatge es desenvoluparan noves capacitats d'adaptació als ràpids canvis que es produiran en la nostra societat. Un sentiment profund de solidaritat, de cooperació, de cohesió social acompanyat d'una bona formació permetrà molta més adaptabilitat a fenòmens com la globalització, globalització econòmica i globalització dels problemes, a l'evolució de l'economia i a les exigències del món del treball.

1.2.4. RECOMANACIONS EUROPEES AL VOLTANT DELS SERVEIS SOCIALS

Les recomanacions europees que es recullen a continuació, sorgeixen a partir de la crisi conceptual, econòmica i ideològica que es produeix en relació a l'estat del benestar. Es pot parlar, per tant de "Crisi dels Estats del Benestar" (Gómez, 1999; Roberti, 1989).

El punt neuràlgic de canvi de les finalitats que es pretenia des de les polítiques socials, era sobretot posar en marxa polítiques que pretenien compensar i corregir els dèficits i desequilibris, tant individuals com socials, es produeix a partir de la forta crisi econòmica en alguns sectors productius a finals dels anys setanta. Al llarg de la dècada dels vuitanta s'imposa una nova orientació econòmica, el neoliberalisme. Clars exponents d'aquesta corrent són els governs americà de Reagan i de la Gran Bretanya de Thatcher. En aquesta nova orientació de l'economia el que es pretenia fonamentalment era reduir el paper de l'Estat a l'economia i reorientar l'ordre de prioritats de la despesa estatal "desviant els diners des dels programes socials caps als sectors de la indústria militar i mitjançant la política fiscal, minvar la redistribució de la renda"(Queral, 2000).

Aquesta nova orientació neoconservadora, amb una càrrega ideològica important pel que fa a la defensa de l'individualisme, pondera la baixada d'impostos per afavorir als sectors més benestants de la societat, amb postures més assistencialistes que solidàries. Utilitzant els arguments tècnics que proposaven millorar el sistema per a retallar els ajuts socials, això unit al descrèdit dels governs alternatius d'esquerra enfront d'un capitalisme d'especulacions, la globalització i els canvis que provoca tant en l'economia com en les transformacions

polítiques i socials, ha fet que les grans multinacionals dominen els mercats, les estratègies financeres i productives, i s'encarreguen d'homogeneïtzar els costums, les modes, els desigs, els paisatges de moltes grans ciutats del món.

Segons Gómez (2000) dels trets característics d'aquesta situació es poden destacar tres que són definitoris:

1) És una crisi conceptual (de pèrdua de consens i de legitimitat) més que no pas de reducció de despesa social:

   Si a causa dels problemes econòmics, administratius i fiscals, l'Estat del benestar no pot proporcionar el que promet o el que la gent espera d'ell, comença llavors a perdre suport de les masses; es dóna una pèrdua de legitimitat.(Johnson, 1990).

Per a Roberti (1989) aquesta crisi conceptual pot associar-se a tres factors:

   a. una crisi de principis i objectius;
   b. la incapacitat de reconciliar els principis que regulen el mercat i els que regulen la política social;
   c. límits d'una estructura que, tot i moure un considerable volum de recursos, sols aconsegueix uns resultats febles.

2) Es produeix una reestructuració interna de l'Estat del benestar (es modifiquen principis d'actuació i es redistribueix internament la despesa social pública). "La despesa social pública no es redueix, però sí que desaccelera el seu ritme de creixement"(...) "Les inversions públiques no es dirigeixen tant a la provisió directa de serveis sinó a incrementar la capacitat adquisitiva dels possibles usuaris per tal que aquests puguin comprar els serveis en el mercat"(Gómez, 2000). Segons Ruíz-Huerta (1989) a partir d'aquesta crisi ideològica i conceptual es produeix una progressiva acceptació de la societat dual "l'acceptació sense traumes de majors xifres d'aturats i la consagració de societats duals en la que es consolidarien les situacions de pobresa i

de marginació". Segons Gómez (2000) aquesta acceptació de la realitat de la societat dual és "una progressiva acceptació acrítica". La redistribució interna d'aquesta despesa social va adreçada a grups socials amb pes en les decisions que poden beneficiar a determinats grups polítics.

3) S'abandona la idea de la igualtat social i de l'erradicació de les situacions de marginació i d'exclusió social, consolidant-se (en el sentit de ser socialment acceptada) la societat actual. La veritable marginació es produeix quan les persones no solament no tenen accés als sistemes de producció, de consum, de participació, de decisió sinó àdhuc a l'accés als serveis públics. Impera una contradicció entre el binomi solidaritat-individualisme (Gómez, 2000) que ja s'apuntava fa alguns anys per parts d'alguns estudiosos en relació a la societat nord-americana (Cicourel, 1999).

Malgrat viure en una societat democràtica existeixen unes grans injustícies que cada cop fan més difícil apropar diferències perquè la fragmentació de les respostes a certs problemes crea alternatives i solucions paral·leles al sistema que fan molt difícil, i en ocasions impossible, que les persones amb les que s'està treballant tornin a integrar-se al propi sistema. En definitiva es pot concloure que el sistema posa en marxa solucions que, posteriorment, no permetran reincorporar-se a la xarxa social normalitzada.

Ja des de fa alguns anys (Herrera, 1998) estudiosos dels sistemes de protecció social europeus apuntaven que "la construcció dels sistemes de protecció social a Europa havia arribat a un punt crític". Herrera es refereix a que ja fa alguns anys que s'ha plantejat el dilema entre la major o menor inclusió dels ciutadans i ciutadanes en l'Estat Social. Es tracta d'escollir entre un sistema de protecció social més ampli, o un sistema públic que només garanteixi accions dirigides als grups socials més dèbils (Le Grand i Robinson, 1984; Lee i Raban, 1988; Rodríguez Cabrero, 1997; De Ridder, 1997; Espinosa de los Monteros, 1997; entre d'altres). La conclusió d'alguns d'aquests autors és que ens trobem en un moment en el que es necessita trobar un "nou disseny global de la protecció social, qualitativament divers del precedent, que faci front a l'inevitable dilema d'incrementar les accions per al benestar de la societat" (Herrera, 1998)

També queda encara pendent per aquest segle XXI, aconseguir els tres objectius fonamentals que apareixen reflectits en la Recomanació 92/442, del Consell d'Europa, de 27 de juliol de 1992, de la convergència dels objectius i de les polítiques de protecció social a Europa:

- Garantir a tota persona, legalment resident en un Estat de la Unió, una suma mínima de recursos, amb la reserva de la seva disponibilitat a ser activa en el mercat de treball en el moment en que tal persona sigui capaç d'exercir una activitat remunerada; en paral·lel, oferir a tothom la possibilitat d'accedir a assistències sanitàries, sense limitacions degudes a carència de recursos.
- Afavorir la integració social de totes les persones legalment residents i la integració econòmica de totes aquelles que són aptes per exercir un treball.

Garantir a tots els treballadors i treballadores que el seu nivell de vida no serà sensiblement disminuït en cas de malaltia, maternitat, desocupació, invalidesa o vellesa.

1.3. ESTRUCTURA DE L'INFORME

1.3.1. DIMENSIONS D'ANÀLISI

A fi de facilitar la comprensió del treball realitzat i explicitar els àmbits abastats, a continuació indiquem el que podríem anomenar dimensions de la nostra anàlisi o investigació:

- Indicadors de risc.
- Necessitats de la infància i de les seves famílies.
- Característiques generals dels serveis i programes adreçats a aquesta població.
- Tendències de canvi i problemes emergents.
- Propostes de millora.

Per tal de poder abordar el coneixement d'aquestes dimensions, al llarg del nostre estudi hem analitzat principalment, com ja hem apuntat, els problemes que afecten l'Atenció primària i la atenció especialitzada. En l'àmbit de l'atenció primària hem estudiat problemes, demandes,

recursos i prestacions mitjançant les fonts d'informació esmentades a l'apartat metodològic. Per fer l'estudi de necessitats i recursos hem considerat les necessitats existents, les necessitats ateses i no ateses, les possibles necessitats emergents i com els recursos existents donen resposta a aquestes necessitats.

1.3.2. ELS INDICADORS DE RISC

Què són els indicadors de risc?

Des de que Bauer, l'any 1966, va donar a conèixer el concepte d´*indicadors socials*, aquests s'han convertit en eines molt útils pels programes polítics, possiblement per la seva capacitat en convertir-se en una mesura quantitativa de la realitat social. En sentit estricte, els indicadors són descriptors de la realitat, d'una realitat que en ocasions, fins i tot, no percebem sinó que intuïm. Els indicadors són signes o senyals que descriuen o presenten una determinada realitat social i ens ajuden a conèixer-la o conceptualitzar-la. Els indicadors ens informen i serveixen d'instrument i de guia per a l'acció social.

Els indicadors són instruments amb els quals podem conèixer magnituds econòmiques, demogràfiques, educatives i principalment socials. Els indicadors són polivalents i ens permeten, alhora, donar idea d'una situació social i de la seva evolució. Ara bé, sembla evident que els indicadors de necessitats bàsiques, els indicadors de risc social, els indicadors de política sanitària i de salut, els indicadors socials i econòmics, els indicadors de socialització i d'educació, els indicadors de canvi social, etc. depenen de qui els defineix, per més que en la pràctica s'acostuma a classificar mitjançant categories com *necessitats normatives, necessitats experimentades, necessitats expressades i necessitats comparatives.*

Si els indicadors són signes o símptomes de la realitat social, podem recórrer a ells per determinar, per exemple, certes condicions materials de vida del context i les disposicions personals de les persones afectades per aquestes necessitats.

Gràcies a una bona selecció d'indicadors socials, podem conèixer i diferenciar amb més cura aquelles situacions clarament detectables de carències materials, socials, i/o afectives derivades, per exemple de: situacions econòmica desfavorables, situacions de negligències paterna o materna, ambient d'alcoholisme familiar o situacions on es presenten problemàtiques greus de salut física i psíquica d'algun dels membres familiars, d'aquells altres factors en situació de risc social que poden comportar en algun grau dificultats per l'assoliment integral dels objectius marcats per la nostra societat. Així doncs, en el camp educatiu podem trobar indicadors com la situació instructiva dels pares, el qual juntament amb d'altres indicadors més socials o econòmics pot resultar un indicador vàlid alhora de valorar l'evolució acadèmica dels infants. També tenim altres indicadors com les separacions conflictives entre els pares o el desarrelament socio-cultural de les famílies amb l'entorn, o fins i tot dels entorns més immediats del infant i/o jove amb l'ampli cos social, etc.

Si volem que els nostres infants visquin i creixin amb les seves necessitats bàsiques mínimament satisfetes, és important detectar, en primer lloc, quins són els problemes que els afecten i poden posar en risc, de manera greu, el seu futur com a persones. És a dir, cal detectar el més aviat possible quines són les necessitats socials de la nostra infància, així com la capacitat dels recursos existents en l'àmbit dels nostres Serveis de Benestar Social per satisfer-les.

Malgrat la seva creixent utilització i aplicació com a recurs utilitzat per l´estadística social, és important advertir els potencials perills que l´exageració i generalització dels indicadors pot suposar. Amb tot, la representació simplificada de la societat que en algunes ocasions pot generar l´anàlisi d´indicadors, no invalida la seva capacitat ni la seva vàlua com recurs metodològic que amplia les oportunitats de coneixement social.

És molt important consensuar entre els professionals i administracions quins són els indicadors de risc social més importants i sistematitzar aquesta recollida des d'una visió més preventiva. És a dir, des de l'atenció primària.

En aquesta línia, actualment estem treballant amb tècnics de Serveis Personals de l'Ajuntament de Barcelona en la construcció d'un protocol de recollida sistematitzada d´indicadors de fragilitat, risc i alt risc per menors i famílies usuàries de Serveis Socials d'Atenció Primària, on es pugui detectar des d'un principi situacions de mancança o necessitats d'Atenció especialitzada.

És evident que a la societat actual són molts els factors o components de risc existents. Nuclis familiars incapacitats per donar l'adequada atenció als fills, situacions socials amb greus carències econòmiques, drogaaddiccions, entorns socials notablement degradats, assimilació de la immigració en condicions mal planificades, marginació, etc. són alguns dels molts indicadors de risc social que poden posar en perill el futur de molts dels infants que viuen a la ciutat de Barcelona.

Què són les situacions de risc?

Definir amb precisió què és una situació de risc no és fàcil. En primer lloc perquè com hem dit abans, el risc no ve donat per un sol indicador, sinó per un conjunt d'ells. Però tampoc una agrupació d´indicadors de risc defineix amb exactitud una situació de risc. Pensem que sempre és millor analitzar les situacions de risc des d'una perspectiva relacional o interactiva dels indicadors, sense caure en el fàcil argument d´indicador equival a situació de risc.

Quan un determinat factor de risc, o la concurrència de distints factors, donen lloc a situacions familiars que impedeixen oferir adequada atenció a un menor, aquest té dret a rebre l'Atenció dels serveis pertinents. Això és evident, però quins menors s'han de protegir? El perfil de la població objecte de protecció canvia de forma continua. Des de la vella imatge del noi o noia *"pobre de l´almoina"* i sense recursos, fins la imatge de l´actual adolescent conflictiu i amb problemes de socialització, hi ha un llarg camí. Pensem que certs problemes de conflicte o violència que existeixen, per exemple, en alguns centres educatius, no són, com s´afirma en alguns documents oficials, un problema de "patologització", sinó de socialització. Problemes que entre tots, ciutadans i Administració hem de solucionar. Només així farem possible que aquests, i altres joves, vulguin ser protegits i siguin protegits.

La Llei 37/1991, de 30 de setembre, per afrontar el problema de la infància en situació de risc, opta per afirmar que un menor desemparat "es troba en una situació de fet en la qual li manquen els elements bàsic pel desenvolupament integral de la seva personalitat, prescindint de la causa d´aquesta situació". Nosaltres, a partir de l´article 9.2 del "Reglament de protecció de menors desemparats i de l´adopció", i des d'una perspectiva més pràctica, afegiríem que un menor és desemparat:

- Quan no té al seu costat, pel motiu que sigui, les persones que exerceixen la guarda. És a dir, ha estat abandonat per les persones responsables de la seva guarda.
- Quan presenta proves de negligència pel que fa a alimentació, higiene, salut o educació. En altres paraules, quan no és respecten els deures de protecció establerts per la llei.
- Quan els adults més directament relacionats amb el menor pateixen una malaltia mental incapacitant o tenen greus problemes de drogodependències.
- Quan li hagin subministrat substàncies psicotròpiques o tòxiques sense motiu mèdic.
- Quan hagi estat objecte de maltractament o explotació.
- Quan no tingui els necessaris vincles afectius per incompliment dels deures de tutela.
- Quan s´induexi al menor a la mendicitat.
- Quan li manquin els elements bàsics pel desenvolupament integral de la persona
- Quan es doni una desescolarització reiterada.

Per una taxonomia dels indicadors

Convençuts que ens trobem davant d'un problema d'entitat molt complexa, volem defugir d'una anàlisi simple o simplificada de la qüestió. Pensem que per estudiar els factors de risc de la infància és necessari adoptar una visió àmplia del problema, i per tant hem optat per analitzar els indicadors de risc des de tres òptiques o contextos diferents:

a) El context familiar
b) El context personal
c) El context social

El indicadors que detallem a continuació no s'han de veure de forma aïllada, sinó dins d'una anàlisi global; del nivell de gravetat que impliqui l'indicador (no és el mateix que els pares tinguin una assignació al programa PIRMI (Pla Interdepartamental de la Renda Mínima d'Inserció), que hi hagin problemes de conducta d'algun dels progenitors (pare/mare): manca d'autocontrol) i de la coincidència de varis indicadors. Que es doni un indicador o dos, si no són greus, no ens ha de fer pensar que existeix una situació de risc, sinó al contrari que hem de prestar el suport necessari per que no es converteixen en quelcom perillós pel desenvolupament del menor. Així com apuntar, que davant dels factors de risc es troben els factors de protecció, que moltes vegades fan que situacions a priori "perilloses" no ho siguin per l'existència d'aquests factors protectors. Per això és molt important que al fer una valoració de la situació dels menors es faci des d'una òptica més holística contemplant totes les possibles variables que afecten la vida dels infants.

a) Context familiar. Problemes familiars.

Abans de enumerar els possibles indicadors de risc dins de l´entorn familiar, hem de fer palès que la majoria d'ells ja es recullen dins dels sistemes indicadors que les diferents administracions tenen, encara que no de manera globalitzada. No existeix una única Administració o servei que reculli tots els indicadors .

Els indicadors són:

- Dificultats derivades de la tipologia de treball d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Presència prolongada i/o reiterada d'atur d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Dificultats econòmiques importants
- Assignació al programa PIRMI (Pla Interdepartamental de la Renda Mínima d'Inserció)
- Situacions de pobresa
- Família amb pocs recursos econòmics i/o amb una sola persona adulta a càrrec dels infants i/o joves (monoparental).
- Baix nivell d'estudis i coneixements dels progenitors

- Desconeixement de la llengua autòctona del país
- Poca capacitat d'algun dels progenitors (pare/mare) per atendre les necessitats dels infants: relacional, educativa, cura de les necessitats primàries, manca de suport a l'escolarització
- Maternitat i/o paternitat precoç
- Embaràs no desitjat
- Drogoaddiccions d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Problemes greus de salut d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Hospitalitzacions freqüents d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Freqüents accidents domèstics
- Discapacitat física d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Discapacitat psíquica d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Empresonament d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Relacions conflictives entre els progenitors
- Inestabilitat interna, a nivell individual, en les interrelacions: poca cohesió interna, poca cohesió amb l'entorn, poc nivell de tolerància a circumstàncies imprevistes
- Separació conflictiva dels pares
- Constitució/separació d'altres parelles
- Història prèvia d'algun progenitor (pare/mare) de situacions d'abandonament, negligència o maltractaments
- Problemes de conducta d'algun dels progenitors (pare/mare): manca d'autocontrol
- Característiques de la vivenda: tipus d'habitatge, condicions de la llar, metres quadrats, problemes d'higiene
- Fills/filles en el sistema de protecció: nombre i mesura aplicada
- Fills/filles en el sistema de justícia juvenil: nombre i mesura aplicada
- Baixos ingressos familiars/any
- Negligència d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Abandonament d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Maltractament físic per part d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Maltractament psíquic per part d'algun dels progenitors (pare/mare)

- Abús sexual per part d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Corrupció per part d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Prostitució d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Mort d'algun dels progenitors (pare/mare)
- Família multiproblemàtica (suma de dos o més característiques anteriors)
- Cronicitat i dependència dels serveis socials

b) Context personal. Problemes personals dels menors.

Respecte als indicadors següents que es refereixen als problemes personal dels menors, hem de dir molts d'ells ja els recullen les diferents administracions encara que com els del entorn familiar no de forma unificada.

- Absentisme escolar.
- Fracàs acadèmic.
- Conflictes a l'escola: expulsions, poc interès, objectors escolars.
- Característiques personals que poden influir en situacions d'estrès: infant poc menjador, infant amb ritme lent, infant poc dormidor, infant amb malalties habituals o problemes de salut, infant amb plors constants, infant amb discapacitat física, infant amb discapacitat psíquica, infant amb discapacitat sensorial.
- Conductes reactives: problemàtiques caracterials, actituds violentes, satisfacció immediata de les necessitats, valoració excessiva del moment present, poques expectatives de futur, autòlisi o intents de suïcidi.
- Conductes dissocials.
- Problemàtiques emocionals: baix nivell d'autoestima, hiperactivitat, abandonament del domicili familiar.
- Identificació amb models delinqüencials.
- Manca d'hàbits personals i socials.
- Haver patit rebuig per part d'algun progenitor (mare/pare).
- Haver tingut figures adultes discontínues.
- Haver tingut excessives figures adultes.

- Haver patit excessius canvis familiars.
- Haver patit excessius canvis de domicili.
- Haver patit llargues estones de soledat a la pròpia llar.
- Haver patit negligència física per part d'algun progenitor (mare/pare).
- Haver patit negligència psíquica per part d'algun progenitor (mare/pare).
- Haver patit maltractament físic per part d'algun progenitor (mare/pare).
- Haver patit maltractament psíquic per part d'algun progenitor (mare/pare).
- Haver patit maltractament prenatal (mare/pare).
- Haver patit abús sexual.
- Haver patit sotmetiment a drogues o fàrmacs per part d'algun dels progenitors (mare/pare).
- Haver patit inducció a la corrupció per part d'algun dels progenitors (mare/pare).
- Haver patit excessives alternatives de protecció.
- Haver patit maltractament institucional.
- Joves "sense sostre".
- Infant estranger no acompanyat.

c) Context social. Problemes de l'entorn.

Abans d'enumerar els indicadors de risc que fan referència a l'entorn social (dins d'entorn també s'inclou la família) dels infants i adolescents hem de remarcar que no hem trobat el lloc on es recullen aquests indicadors, per la qual cosa seria convenient que a partir d'aquest informe les administracions i serveis competents es plantegessin incloure alguns d'ells en les seves recollides sistematitzades d'informació.

- Escàs nivell de consciència de les necessitats i problemàtiques de la infància
- Alt nivell de tolerància cap a certes pràctiques de criança derivades d'aspectes històrics i culturals: càstig físic, etc.
- Alt nivell de tolerància davant les problemàtiques de delinqüència juvenil.
- Alt nivell de tolerància davant les problemàtiques de drogoaddicció infantil.
- Cultures minoritàries no integrades dins de l'entorn social.

- Entorn amb carències: barris marginals, excessiva població, alt índex d'atur, pocs recursos comunitaris, pocs espais de relació, vivendes amb construccions deficitàries, poca neteja al barri, xarxa de transport deficitària, etc..
- Entorn amb espais de risc per als infants.
- Actitud d'intolerància envers la infància
- Entorn amb grups de predelinqüència: amb alt índex de delinqüència, amb alt índex de victimització.
- Entorn amb molts problemes de salubritat.
- Entorn amb poc nivell de participació ciutadana i per tant amb poca voluntat de canvi i millora.
- Entorn amb una xarxa de sosteniment social deficitària

2. INFORME

2.1. PRINCIPALS PROBLEMES DETECTATS AL VOLTANT DE LA PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA.

A fi de facilitar l'exposició i la comprensió de quines són les principals necessitats de la infància i les seves tipologies, així com les característiques i problemes detectats al llarg de l'anàlisi de la documentació revisada, hem optat per seleccionar les necessitats més importants i aquelles que per presentar certes dificultats són mereixedores d'un comentari més detallat i específic.

Metodològicament hem optat per tractar, en primer lloc, els problemes que poden afectar directament a la infància i a continuació la seva descripció. Aquesta és fonamentalment numèrica, és a dir, està feta a partir de les dades obtingudes en les fonts documentals senyalades a la introducció de l'Informe.

Una vegada exposades les dades més significatives de cada problemàtica social, passarem a fer les consideracions de tipus general que se'n deriven i afecten a la realitat descrita per l´estadística. Aquestes consideracions s'han fet tenint en compte l'audiència d'aquest informe.

2.1.1. NOMBRE D'USUARI S ATESOS

Descripció del problema

Abans de començar a analitzar dades hem de fer una anotació sobre el terme Usuari, que es fa servir als Serveis Socials d'Atenció Primària a la ciutat de Barcelona. Usuari es aquell subjecte que acudeix a un centre de serveis socials per fer una demanda d'ajuda. Aquell que indirectament té el problema però no fa la demanda explícitament se'l sol considerar Membre de la Unitat Familiar, però no usuari. Això repercuteix directament amb el nombre de menors de 18 anys que són usuaris de SSAP, ja que la gran majoria no acudeixen a fer una demanda sinó que la seva família, professor, educadors de carrer, etc. la fan per ells.

Una vegada puntualitzat el significat del terme usuari passem a analitzar les dades, la primera consideració que cal fer és que, des de l'any 1996, s'evidencia un notable augment d'usuaris dels SSAP a Barcelona. Com es pot observar en la taula 1, aquest augment de sol·licitud de prestacions socials és important, ja que en quatre anys hem passat dels 22.535 usuaris de l'any 1996 a 32.523 l'any 1999. Un increment de quasi un 50 %.

També és important fer una distinció entre la demanda de l'usuari de SSAP i el problema pel qual se l'atén, doncs no sempre són coincidents o bé s'arriba per una demanda i s'actua per més d'un problema. Demanda és quant l´usuari fa explicita una situació de necessitat, i problema és pel que se'l dona ajuda.

Dels problemes que presenten els usuaris dels serveis socials a l'any 1999, els que més destaquen són els problemes relacionats amb l'economia. L'any 1999 aquest problemes relacionats amb l'economia representaven un 79'5% del total, xifra que s'ha incrementat significativament respecte de l'any anterior (71%). Seguit d'aquestes problemàtiques que presentaven els usuaris hi podem trobar totes aquelles altres relacionades més o menys directament amb problemes de salut i problemes socials

FIGURA 1: DISTRIBUCIÓ DE PROBLEMES DELS USUARIS DE SSAP PER TIPOLOGIA PROBLEMES. BARCELONA. 1998-1999.

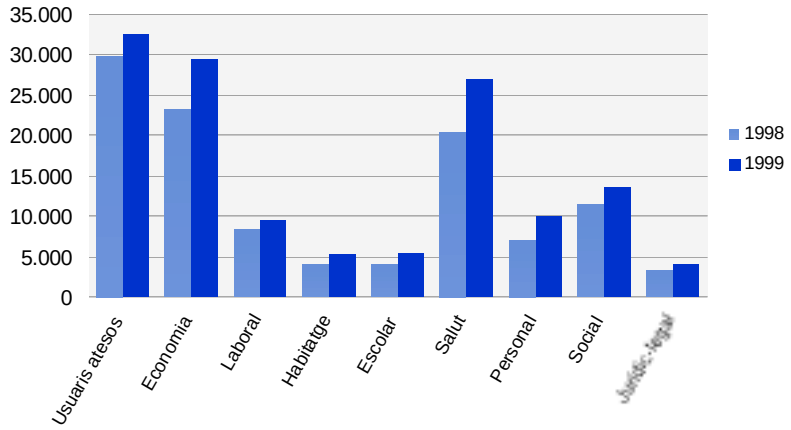

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

Aquestes dades queden contrastades amb les dades aportades per la Memòria de Càrites Diocesana a Barcelona corresponent a l'any 1999, doncs segons aquesta memòria els problemes de les persones que s'han adreçat als serveis de Càrites són, per ordre d´importància: a) Problemes econòmics; b) Problemes de formació; c) Problemes d'orientació laboral i de feina. En canvi l'any 2000 a la ciutat de Barcelona Càritas Diocesana destaca que els problemes més importants són els que tenen a veure amb el treball en un 28,5%, seguits dels econòmics en un 24,7 % i en tercer lloc els relacionats amb la salut en un 14%.

La distribució dels usuaris per districtes demostra que, a l'any 1999, el districte amb més nombre de persones ateses fou Ciutat Vella. Però curiosament, en la comparativa que aporta la taula 1, es pot observar que el districte en el qual s'ha produït un increment més significatiu de demandes no és Ciutat Vella sinó Sants, seguit de l'Eixample, Ciutat Vella, Gràcia i Sant Martí.

Consideracions

TAULA1: DISTRIBUCIÓ D'USUARI S ATESOS EN SSAP. BARCELONA PER DISTRICTES, 1996-1999.

Districtes	Usuaris							
	1996	%	1997	%	1998	%	1999	%
Ciutat Vella	3.724	16,5	4.465	16,3	4.958	16,5	5.062	15,6
Eixample	3.175	14,1	4.588	16,8	4.628	15,4	4.931	15,2
Sants-Montjuich	2.216	9,8	2.565	9,4	3.874	12,9	4.134	12,7
Les Corts	857	3,8	932	3,4	798	2,7	833	2,6
Sarrià-Sant Gervasi	1.170	5,2	1.204	4,4	1.287	4,3	1.474	4,5
Gràcia	968	4,3	1.825	6,7	2.172	7,2	2.251	6,9
Horta-Guinardó	2.110	9,4	2.715	9,9	2.588	8,6	2.995	9,2
Nou Barris	2.691	11,9	3.066	11,2	3.389	11,3	3.660	11,3
Sant Andreu	2.154	9,6	2.340	8,6	2.350	7,8	2.558	7,9
Sant Martí	3.470	15,4	3.634	13,3	3.932	13,1	4.625	14,2
Total Barcelona	**22.535**	**100,0**	**27.334**	**100,0**	**29.976**	**100,0**	**32.523**	**100,0**

Font: Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

Aquest continu augment de sol·licituds d'ajuts o de prestacions socials és quelcom a tenir molt en compte, ja que de no fer-ho no es podran adoptar les pertinents estratègies per tal de conèixer les tendències d´increment d'usuaris amb l'objectiu de preveure les noves necessitats per part de l'Administració, i realitzar una autèntica prevenció i una adequada planificació de les polítiques socials.

Encara que aquestes xifres no es refereixen a usuaris atesos per problemes que afecten exclusivament a la infància, l´experiència i les dades demostren que part d´aquestes demandes tindran relació, directa o indirecta, amb les necessitats infantils. En aquest sentit l'Administració hauria de preveure que a la documentació complimentada pels professionals (fitxa d'usuari) quedi reflectida la presencia o no d'infants en la unitat familiar de l'usuari que fa la demanda de prestacions socials.

2.1.2. USUARIS MENORS D´EDAT

Descripció del problema

Una de les dades més sorprenents de la demografia a Catalunya és la notable disminució de la franja o grup d'edat dels menors de 15 anys. En poc temps hem passat d'un 25% a l'any 1981

al 13´8% de l'any 1999 segons l'Institut d'Estadística de Catalunya (IDESCAT). Si hi afegim que el grup d'edat de 15 a 24 anys també ha experimentat una notable disminució (del 16´6% de l'any 1981, al 14´% de l'any 1999) entendrem que alguns autors de tarannà economicista afirmin que la població infantil és avui un producte escàs.

Si partim d'aquest decreixement de la població menor de 18 anys al nostre país, sobta trobar que cada vegada hi ha més usuaris menors en els diferents programes i serveis d'Atenció a les dificultats socials. Per il·lustrar aquestes afirmacions passem a analitzar les dades al respecte.

En la figura 2 tenim les xifres dels menors usuaris atesos pels Serveis d'Atenció Primària des de l'any 1996 fins 1999 a Barcelona. Com es pot observar, l'increment del nombre de menors atesos pels serveis socials és encara més gran que l'increment d'usuaris en general. En aquest cas, el creixement és superior al cent per cent, ja que de 1.486 menors atesos l'any 1996 passaren a 3.122 l'any 1999.

FIGURA 2: DISTRIBUCIÓ DE MENORS USUARIS DE SSAP. BARCELONA, 1996-1999.

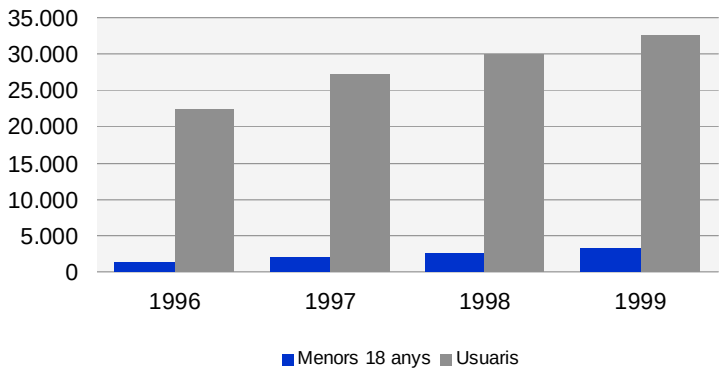

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

Aquesta tendència alcista respecte a la representació de la infància i adolescència dins dels diferents serveis d'Atenció a la dificultat social, es manté també els anys 2000 i 2001 a Catalunya, ja que, segons el document "*Nou Model d'Atenció a la Infància en risc en Catalunya. Línies estratègiques*" recentment publicat pel Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, el nombre total de menors sota mesura de protecció ha passat de

5.085 el setembre de 2000 a 5.548 l'agost de l'any 2001, el que suposa un increment d'un 25% de menors atesos o en desemparament.

FIGURA 3: DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ INFANTIL SEGONS MESURA DE PROTECCIÓ. CATALUNYA. 1999.

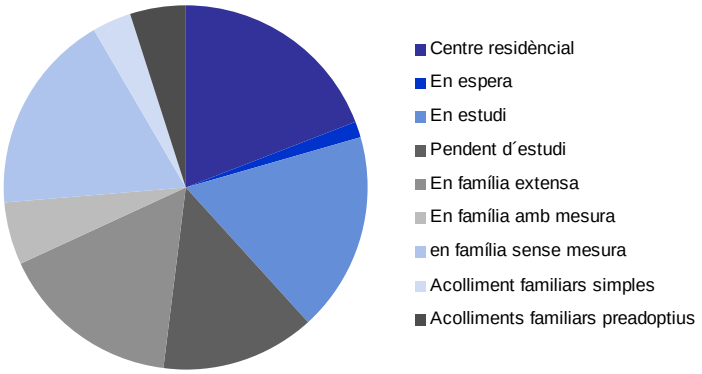

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància (DGAI) Dades estadístiques (febrer 1999).

A la figura 3, es pot observar la distribució de la població infantil en situació de risc social a Catalunya, corresponents a 1999, segons les dades de la DGAM. Sobta el gran nombre de menors en llista d'espera, com podem observar a continuació:

- la població infantil en situació de risc a Catalunya era de 10.327
- 1.992 menors estaven en centres de menors (un 19%), 342 en acolliment en famílies (un 3%) i 505 en processos adoptius (un 5%).
- 3.384 menors es trobaven en situació llista d'espera, que suposa més d'un 32% del total de menors.

D'altra banda la Federació d'Entitats d'Atenció i Educació de la Infància i la Adolescència (FEDAIA) en la compareixença de 28 d'abril davant del Parlament de Catalunya a l'any 1999, a Catalunya afirmava que:

- aproximadament 1500-1600 menors estan assistits en centre gestionats per aquesta federació.
- només uns 500 menors estaven assistits en centres propis de la DGAM .
- el 80% dels centres col·laboradors només perceben el 50% del cost real dels serveis realitzats.

- cap centre residencial cobra el 100% del cost real dels serveis.
- es treuen places del Centres residencials però no es reflecteix en les dades d'Atenció en la pròpia família o acolliment.
- Hi ha llista d'espera de 60 menors amb plaça adjudicada, 80 menors sense plaça, total 140 menors en espera.
- Nens i nenes pendents de trasllat a centres residencials especialitzats, 60 menors en places no idònies.
- Canvis en el nombre de places de centres residencials (del desembre de 1996 a desembre 1998); places eliminades 163, places creades 101 (57 places reconvertides de justícia més places ampliades), total places perdudes 62.
- Que els Serveis d'Acolliment Familiar del Institut Català de l'acolliment i l'Adopció (ICAA) dedicats a la captació i formació de famílies per tal que puguin acollir al menor més idoni a cada família són gestionats en un 100% per la FEDAIA (No hem de confondre aquest servei d'acolliment amb el programa de famílies acollidores especialitzades del que disposa l'Ajuntament de Barcelona, ja que la normativa i el funcionament no són els mateixos).

Pel que fa a l'evolució de les mesures protectores, en l'any 2000-2001 es dóna un petit increment en l'Atenció en família del nois i noies com es pot veure a la següent taula:

TAULA 2: DISTRIBUCIÓ DE MENORS PROTEGITS SEGONS INTERVENCIÓ EN FAMÍLIA I CENTRES RESIDENCIALS O D'ACOLLIMENT. CATALUNYA. 2000-2001

Anys	Menors atesos en familia	Menors atesos en centres residencials i d´acolliment	Total
Septembre 2000	3.172	1.913	5.085
Agost 2001	3.724	1.824	5.548
Total	**6.896**	**3.737**	**10.633**

Font: Direcció General d'Atenció al Menor. Catalunya. 2001.

Les dades del 1998 al 2000 demostren, així mateix, una petita però clara tendència: disminueix el nombre de menors atesos en centres residencials d'acció educativa (CRAE) (V*eure Taula G6 annex*):

TAULA 3: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE MENORS SEGONS MESURA D'ACOLLIMENT FAMILIAR I INTERNAMENT RESIDENCIAL. CATALUNYA. 1998-2000

Anys	Menors atesos en acolliment familiar	Menors atesos en CRAE (1)	Total
Any 1998	3.908	1.772	5.680
Any 1999	3.106	1.696	4.802
Any 2000	3.150	1.633	4.783
Total	**10.164**	**5.101**	**15.265**

Font: Direcció General d'Atenció al Menor. Catalunya. 2001.

Podem observar l'acolliment familiar que segueix el model ecològic (aquest servei ofereix una alternativa a l'internament dels infants en una institució per períodes curts en el que es treballa amb la família biològica alguna situació de desequilibri, es imprescindible la voluntarietat de totes les parts implicades, les famílies que formen part d'aquest servei obtenen ajudes (no remuneracions) per fer-se càrrec dels menors), per les dades obtingudes del Servei d'Acolliment Familiar (SAF) i Adopcions de l'Ajuntament de Barcelona, tant les xifres del nombre de famílies acollidores com d'infants susceptibles de ser acollits a la ciutat de Barcelona van augmentant, molt poc a poc, des de l'any 1993 fins el 2000. El nombre de famílies va passar de 20 a 23 mentre per els infants de 17 a 24. Aquest model ecològic d'acolliment familiar que te l'Ajuntament existeix des de 1983

Actualment en el "*Nou Model d'Atenció a la Infància en risc en Catalunya. Línies estratègiques*." es diu que és potenciarà la mesura d'acolliment familiar dins de les seves diferents modalitats. Com per exemple l'acolliment familiar especialitzat, que és que és fa servir en situacions o característiques "especials" en les que no és possible un acolliment simple. Aquest servei especialitzat a Catalunya el gestiona la DGAM, encara que te convenis amb entitat com per exemple el Servei "Famílies i Cangurs" de la Fundació "la Caixa".

D'altre banda el Servei d'acolliment familiar de l'Ajuntament de Barcelona te planificat ampliar els seus pressupostos així com posar en marxa una campanya publicitària per captar noves famílies acollidores. Com es pot veure a la taula següent, les capacitats acollidores del Servei són les següents:

TAULA 4: ACOLLIMENT FAMILIAR. OFERTA/POTENCIAL DE FAMILIES I NENS. BARCELONA. 1993-2000

Oferta/Potencial	Anys							
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Nombre de famílies acollidores	20	22	23	21	23	23	23	23
Nombre de nens que es possible acollir	17	17	25	25	26	26	24	24
Nombre d´estades disponibles(1)	3.103	3.103	4.563	4.563	4.745	4.745	4.380	4.380

1. A l'any 97 es va modificar el criteri sobre estades disponibles i s'ha aplicat també als anys anteriors. Es considera que una família acollidora voluntària pot acollir infants 6 mesos (de promig) a l'any, però no els 365 dies com es considerava abans, ja que precisa d'un descans per adaptar-se a noves acollides.
Font: Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 2000.

Al marge del servei d'acolliment familiar especialitzat de la DGAM i del acolliment ecològic que ofereix l'Ajuntament també existeix la mesura d'acolliment simple que es fa des de l'Institut Català de l'acolliment i de l'Adopció (ICAA) de la Generalitat de Catalunya com hem apuntat abans. L'acolliment simple te un pronòstic de retorn a l'entorn familiar, engloba diferents modalitat; l'acolliment simple en família o l'acolliment simple en centre. L'acolliment simple en família pot ser en família extensa o en família aliena. L'acolliment simple en centre pot ser en un recurs residencial (CRAE), en una llar funcional o en un pis assistit.

En el conjunt de Catalunya l'evolució del nombre de famílies d'acolliment simple ha passat de 198 l'any 1997, a 272 l'any 2000, segons dades de la Memòria del Institut Català de l'acolliment i de l'Adopció (ICAA) de la Generalitat de Catalunya.

TAULA 5: DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE DE FAMÍLIES D'ACOLLIMENT SIMPLE. CATALUNYA. 1997-2000

Catalunya	n(1)			
	1997	1998	1999	2000
Barcelona	127	187	201	179
Tarragona	30	30	33	36
Lleida	16	15	16	17
Girona	25	31	34	40
Totals	**198**	**263**	**284**	**272**

1. Nombre de famílies acollidores a desembre de cada any.
Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de la Generalitat de Catalunya. Memòria del Institut Català de l´Acolliment i de l´Adopció (1997- 2000).

El nombre d'infants amb mesura d'acolliment simple en família aliena, a Catalunya segons l'ICAA, ha passat de 278 l'any 1997 a 336 l'any 2000. Si pensem que des de fa temps es diu que és molt més recomanable que els menors no ingressin en un centre residencial, no sembla que l'augment d'acolliments simples en família aliena sigui massa important, així com els acolliment preadoptius (que són aquells acolliments en els que es preveu una futura adopció del menor per part de la família acollidora) que no sols no creixen sinó que disminueixen, a Catalunya, ha disminuït de 199 l'any 1997 a 90 l'any 2000.

TAULA 6: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'INFANTS ASSIGNATS AMB FAMÍLIES PREADOPTIVES PER GRUPS D'EDAT. CATALUNYA. 1997-2000.

Grups d´edat	n			
	1997	1998	1999	2000
0 a 1 mes	16	20	18	26
1 mes a 12 mesos	23	20	34	20
12 mesos 3 anys	29	19	35	16
3 anys a 8 anys	43	24	48	15
8 anys a 10 anys	4	1	15	13
més de 10 anys	4	2		
Total	**119**	**86**	**150**	**90**

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de la Generalitat de Catalunya. Memòria de l'Institut Català de l'acolliment i de l'Adopció (1997- 2000).

Una altra dada que crida l'atenció es el major nombre de tuteles legals que de guardes legals, com podem veure en la figura 4. Per entendre aquestes dades cal explicar que és guarda administrativa i que és tutela administrativa. Una mesura és administrativa quant es refereix al fet que està adoptada legalment per la autoritat competent.

- Guarda Administrativa: separació voluntària. Els pares deleguen, a través d'un document legal i uns acords, amb una temporalitat definida, la cura del nen/a en una institució o família.
- Desemparament i Tutela Administrativa: quan es realitza aquesta proposta, la Direcció General d'Atenció al Menor ratifica, prèvia comunicació a la família, el procediment per recórrer. La tutela queda dipositada provisionalment en

l'Administració, que a la vegada delega la guarda en un centre o família. Els pares biològics solen tenir dret a unes visites i poden recuperar la tutela en funció de la seva resposta al pla de treball.

Com podem veure a la figura 4, malgrat que la voluntat política és la del treball des de la família i el entorn del menors en situació de risc social, no podem deixar de fer constar que legalment existeix una mesura judicial, com ja hem explicat, que es la de guarda legal administrativa. Es pot apreciar que a Catalunya les mesures de guarda administrativa són poc freqüents, ja que normalment es treballa amb tuteles. Seria convenient que es treballes en clau de diagnòstic compartit, és a dir, implicar en la pressa de decisions a totes les parts, no que només sigui un diagnosi per part dels professionals. La no implicació ni compromís de les famílies en la superació dels seus problemes és dotar-les de immaduresa social, i per tant no fer-les partícips de la seva pròpia vida.

FIGURA 4: MESURES LEGALS ADOPTADES. CATALUNYA. 2000.

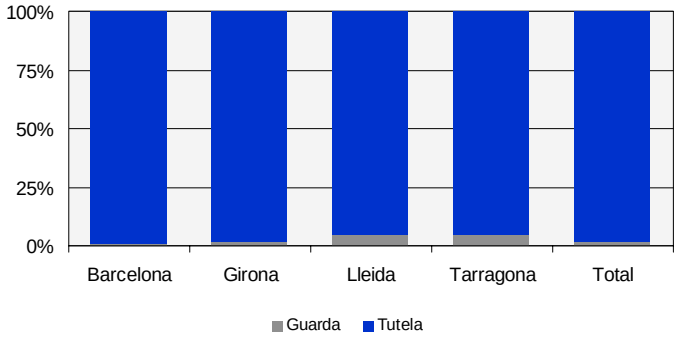

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de la Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Memòria 2000.

Comentari

El primer que volem significar és la tendència positiva a fomentar les formes d'Atenció en família o en el propi entorn, per sobre de les d'acolliment en una institució. Però si en totes les declaracions de principis s´afirma que l'internament ha de ser el darrer graó, si ha de ser la mesura a adoptar quan ja no hi ha cap més possibilitat, les dades ens demostren que encara estem lluny de la situació desitjada.

Sorprèn, alhora, que segons les dades estadístiques de febrer de l'any 1999 donades per la DGAM hi hagi 1.418 menors a Catalunya en situació d'espera d'estudi. Això vol dir que mitjançant l'atenció primària, les escoles, els hospitals, etc., s'han detectat possibles situacions de risc o maltractaments a menors i s'han derivat als EAIA (*Veure Taula G7 annex*). Però els professionals dels equips no poden donar sortida a aquest casos perquè ja estan analitzant i responsabilitzant-se d'un total de 1.843 casos. La fredor de les dades demostra un problema que la senyora Carme Vidal i Vintró, Presidenta de la FEDAIA, en la seva compareixença en el Parlament de Catalunya, va sintetitzar en aquestes paraules :

> "L'atenció de la infància i l'adolescència en desemparament a Catalunya és preocupant. Per què fem aquesta afirmació de que és preocupant? Bé, nosaltres, per demostrar-ho o per il·lustrar el que estem dient, hem agafat dades[1] de les pròpies memòries i dels propis documents que hem trobat a la Direcció General d'Atenció a la Infància... són dades que evidencien situacions, i també manquen tendències del que passarà si no som capaços de reorganitzar i de fer un replantejament a fons de quina és la gestió que s´està fent actualment"

Aquestes paraules, dites el dia 28 d´abril de 1999 en la compareixença de representants de la Federació d'Entitats d'Atenció i Educació a la Infància i a l'Adolescència perquè informin dels problemes dels infants menors desemparats a la Comissió de Política Social, tenen avui plena vigència. Arran de les dades que va donar la FEDAIA el Síndic de Greuges va actuar d'ofici per aclarir si el que es deia a la compareixença era cert o no. Per tractar d'aclarir-ho, va demanar informació al Departament de Justícia sobre el nombre d'infants i adolescents que es trobaven en llista d'espera de recurs CRAE, les franges d'edat d'aquests. menors, si aquesta llista d'espera havia estat originada pel tancaments dels centres, així com quins eren els recursos que s'oferien els infants i adolescents que han de ser separats de la família, sobretot pel que fa a l'acolliment familiar simple en família aliena. A aquestes demandes no se'ls va donar la resposta adient i amb la rapidesa que es demanava des del Síndic. Certament s'han donat alguns canvis i s'ha redactat el nou "*Pla Integral de suport a la Infància i l'Adolescència de Catalunya*", així com un "*Nou Model d'Atenció a la Infància en risc en*

[1] Veure dades exposades a la pàgina 40.

Catalunya. Línies estratègiques.", però pensem que el pas definitiu per a aconseguir una atenció apropiada a la infància en situació de risc social, està encara per donar.

Les dades del fort increment d'usuari s de serveis socials menors d'edat a Barcelona és evident. Ara bé, no podem fer, sense més, prediccions a partir d'aquestes dades, ja que l'augment pot ser considerat com un element tant positiu com negatiu. Es pot dir, per exemple, que és degut a una major sensibilitat per la infància, a un augment dels maltractaments o a una societat més desestructurada i amb més distàncies socials. El fet que hi hagi més usuaris menors o expedients en actiu pot ser conseqüència també de la incapacitat, per excés de feina, de resoldre els casos amb el temps previst o lògic, des d'una vessant més preventiva.

El cert és que si no tenim en compte aquesta tendència "alcista", ens podem trobar amb uns serveis socials "incapacitats" per donar respostes satisfactòries a les demandes fetes pels ciutadans, és a dir, uns serveis socials poc rendibles socialment i políticament. El fet que l'any 1999 a Catalunya tinguéssim un total de 3.384 menors en espera de resolució del seu cas és quelcom que ens ha de fer replantejar molt seriosament els serveis de protecció a la infància.

L'increment de les situacions de risc, malgrat que la taxa de naixement disminueix, no deixa de ser significatiu. En principi hem de pensar que és conseqüència d'una major sensibilitat social per la protecció de la infància. i el corresponent increment de denúncies o demandes personals. Però hi caben altres possibilitats: un augment del desequilibri social i una certa incapacitat d'adaptar els serveis a les noves i canviants exigències.

En el programa informàtic que l'Ajuntament de Barcelona va implantar a les Unitats Bàsiques d'Atenció Social Primària (UBASP), anomenat USUFAM (Fitxa d'usuari s i Famílies), es recull totes les informacions rellevants sobre el usuaris que acudeixen als SSAP. De tots els ítems que es poden recollir en el programa, només uns quants són obligatoris. Degut a aquest fet, moltes de les informacions que es podrien tenir dels usuaris es perden. Aquest programa informàtic permet que qualsevol professional d'Atenció primària amb accés pugui veure en quina situació es troben els expedients, la qual cosa facilita molt la feina i fa que no es

dupliquin esforços. Un programa semblant a l'USUFAM és el que demanen des de fa anys els professionals de l'Atenció especialitzada, com per exemple els EAIA.

Seria important també conèixer la tipologia de les unitats familiars amb menors ateses pels serveis socials, és a dir, amb expedient en actiu. El fet de que els professionals no tinguin obligació d'indicar aquesta circumstància, així com la falta de claredat al concretar les tipologies en la fitxa d'usuari corresponent, fa que hi hagi informació com el tipus de família amb menors que segueixi inaccessible.

En la taula següent analitzem les tipologies familiars que es contemplen en l'USUFAM (sense comptar les persones que viuen soles), encara que, com ja hem dit, no s'especifica s'hi tenen menors al seu càrrec.

TAULA 7 : NOMBRE D'UNITATS FAMILIARS (EXPEDIENTS) PER TIPOLOGIA I DISTRICTES. BARCELONA. 1998-99.

Districtes	1998							1999						
	N.parella/f. nuclear	N.Extensa	N.multifamília(1)	N. monoparentals	N.grup convivència	N. no consta	Total	N.parella/f. nuclear	N.Extensa	N.multifamília(1)	N. monoparentals	N.grup convivència	N. no consta	Total
Ciutat Vella	457	113	20	293	40	954	1.877	443	114	17	279	43	993	**1.889**
Eixample	369	146	16	256	18	490	1.295	314	148	13	236	17	508	**1.236**
Sants-Montjuich	364	129	12	204	22	373	1.104	377	161	13	217	31	474	**1.273**
Les Corts	58	36	0	35	3	95	227	61	38	2	33	0	117	**251**
Sarrià-Sant Gervasi	123	77	0	71	11	261	543	109	81	1	59	15	299	**564**
Gràcia	191	93	5	135	17	432	873	169	126	2	121	14	373	**805**
Horta-Guinardó	282	99	13	181	16	220	811	294	130	15	187	15	343	**984**
Nou Barris	343	148	11	220	12	286	1.020	403	149	15	225	15	387	**1.194**
Sant Andreu	228	113	7	115	8	203	674	205	124	5	118	15	276	**743**
Sant Martí	325	176	12	201	12	545	1.271	349	224	15	207	13	620	**1.428**
Total Barcelona	**2.740**	**1.130**	**96**	**1.711**	**159**	**3.859**	**9.695**	**2724**	**1.295**	**98**	**1.682**	**178**	**4.390**	**10.367**
%	**28,3**	**11,7**	**1,0**	**17,6**	**1,6**	**39,8**	**100,0**	**28,1**	**13,4**	**1,0**	**17,3**	**1,8**	**45,3**	**106,9**

1. Per Nucli multifamília s´entén divisions per nuclis família que conviuen

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

D'altra banda, si s'observa la comparativa entre la població menor de 18 anys i el conjunt de la població usuària, es podria arribar a la conclusió que el conjunt de la infància en els Serveis Socials d'Atenció Primària no es gaire significatiu. De tota manera volem remarcar que la infància és membre de nuclis familiars que de vegades s'apropen als serveis socials per altres demandes indirectes, però que les seves condicions de vida repercuteixen directament en tot el sistema familiar i presenta problemes que poden derivar en situacions d'alt risc per als nens i nenes si no hi ha una detecció i una intervenció preventiva a temps.

2.1.3. RECURSOS PERSONALS

Descripció del problema

Segons les dades oficials, la dotació de personal de SSAP a Barcelona ciutat, a l'any 1999 era de 192 professionals en el conjunt de Barcelona. Un any abans, l'any 1998, la xifra total de professionals era de 201. En la taula 8 es pot observar la seva distribució per districtes.

TAULA 8: EVOLUCIÓ DE LA DOTACIÓ DE PERSONAL DE SSAP PER DISTRICTES. BARCELONA. ANYS 1998-1999.

Districtes	Personal EBASP(1)	
	1998	1999
Ciutat Vella	33	33
Eixample	22	22
Sants-Montjuich	26	25
Les Corts	7	5
Sarrià-SantGervasi	9	8
Gràcia	13	12
Horta-Guinardó	19	19
Nou Barris	28	26
Sant Andreu	15	15
Sant Martí	29	27
Total Barcelona	**201**	**192**

1.Personal EBASP; Treballador Social+Educador, sense contar recepcionista, director i psicòleg
Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

Anteriorment hem vist que, any darrera any, creix el nombre d'usuari s dels serveis socials. Ara constatem que aquest creixement d'usuari s no ve acompanyat d'un augment de professionals que donin satisfacció a les necessitats expressades pels usuaris. Al contrari, per sorprenent que sigui, l'any 1999 hi havia 9 professionals menys que l'any anterior.

La dotació insuficient de personal, no és un problema exclusiu dels SSAP o de Barcelona sinó que es una constant en el camp social. Segons l'estudi de Casas i Montserrat (1999) al voltant dels infants atesos pels EAIAs de Catalunya, l'any 1999 hi havia 10.151 infants atesos per 119 professionals. És a dir, cada professional tenia sota la seva responsabilitat uns 85 infants, en teoria. En realitat hi havia alguns equips que atenien més de 350 casos , i 18 d'aquest equips n'atenien entre 200 i 300.

TAULA 9: INFANTS ATESOS PER EAIA A CATALUNYA. 1999.

Nombre d'infants atesos (1)	Municipals	Comarcals	Supra-comarcals	Totals
Menys de 199	4	0	5	**9**
De 200 a 349	11	3	4	**18**
Més de 350	4	3	2	**9**

1. Quan es va realitzar l´estudi hi havia 10.151 infants atesos per 119 professionals (37 equips interdisciplinaris). Més de 85 infants per professional.
Font: Casas, F. i Montserrat, C. (1999)

A partir de les dades extretes de l'esmentat document "*Un nou model d'Atenció a la infància en risc a Catalunya. Línies estratègiques*", l'agost de l'any 2001, hi havia a Catalunya 43 equips d'Atenció a la infància i adolescència, i van atendre aquest mes 10.085 casos, dels quals 4.607 estaven en fase de diligències prèvies i 5.478 seguien ja efectivament la mesura protectora proposada en l´estudi de cada cas.

Des del setembre de l'any 2000 a l'agost de 2001, els EAIAs de Catalunya van tenir un total de 10.085 casos assignats (quan parlem de casos incloem els casos nous que entren i els que tenen continuïtat de mesos anterior). Si analitzem la situació tècnica dels casos veiem que la mitjana del derivats per a estudi és de 2.990.

La programació i el finançament dels EAIA de Barcelona, que inicialment depenia de Benestar Social, al mes de juliol del 2000 va passar a ser compartida per la Generalitat de Catalunya (titular dels serveis especialitzats) i l'Ajuntament de Barcelona mitjançant un conveni de col·laboració entre el Departament de Justícia i l'Ajuntament de Barcelona. D'aquesta manera a Barcelona, els 11 equips que hi ha funcionant tenen cedida la gestió als Serveis Especialitzats de Serveis Socials de l'Ajuntament, encara que són competència de la DGAM.

A la ciutat de Barcelona es compta amb 11 EAIA. Cada EAIA té assignats, com a mínim, 3 professionals que són pedagog, psicòleg i treballador social. A partir de l'any 2000 alguns equips es reforcen amb algun professional més. Alguns d'aquests equips tècnics al llarg de l'any 1999 i del 2000 han tingut algunes incidències que tenen a veure en què durant algun

període de temps hi ha hagut alguna persona de l'equip de baixa i durant uns quants mesos alguns equips han hagut de funcionar amb menys persones ja que les baixes corresponents no han estat cobertes. Altres qüestions que també són importants és la mobilitat de personal que ha sofert el conjunt d'aquests equips especialitzats, algunes baixes han estat cobertes parcialment, suplents, suport d'algun altre figura professional (DAI), oposicions amb el conseqüent canvi de plantilla, etc. (*Veure Taula G1 annex*).

A la taula 10 podem veure el nombre de menors atesos segons professionals a l'any 2000 als EAIA de Barcelona, analitzant la variació del 1999 al 2000.

TAULA10: DISTRIBUCIÓ DE MENORS ATESOS PER EAIA SEGONS PROFESSIONALS PER DISTRICTES. BARCELONA. 1999-2000.

EAIA	Menors atesos 1999	Professionals a l équip	En actiu	Baixes	Total menors atesos 2000	Promig atesos per professionals	% Variació atesos 99-2000	En espera a 31-12-2000	Total menors (Atesos+espera)	% sobre el total Barcelona
Raval Sud	358	3	223	88	311	103,7	-13,1	16	431	**9**
Raval Nord(1)	231	3	174	57	231	77,0	0,0	34	342	**7**
Casc-Antic	196	2	151	46	197	82,1	0,5	0	279	**6**
Gòtic i Barceloneta	243	3	215	40	255	98,1	4,9	20	373	**8**
Eixample i Gràcia	267	3	236	111	347	115,7	30,0	67	530	**11**
Sants-Montjuïc	437	4	338	81	419	104,8	-4,1	54	578	**12**
Les Corts-Sarrià-Sant Gervasi	142	3	121	25	146	48,7	2,8	0	195	**4**
Horta-Guinardó	356	3	272	75	347	115,7	.2,5	2	465	**10**
Nou Barris	470	4	352	71	423	105,8	-10,0	56	585	**13**
Sant Andreu	268	3	236	55	291	97,0	8,6	17	405	**9**
Sant Martí	343	3	256	73	329	109,7	-4,1	57	496	**11**
Total Barcelona	**3.311**	**34**	**2.574**	**722**	**3.296**	**96,9**	**-0,5**	**323**	**4.679**	**100**

1. Dades del EAIA Raval Nord estimades a partir de les de 1999.
Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona.

Podem observar que el EAIA que més població atén és el de Nou Barris amb 423 menors, representa un 13 % del total de menors atesos a Barcelona.. El equip que més augment de menors atesos té és el de Eixample-Gràcia, que ha passat de tenir-ne 267 al 1999 a tenir a l'any 2000 a 347 menors, suposa una variació del 30 per cent.

Per aportar dades respecte a la saturació que pateixen els EAIA direm que l'any 1999 hi havia a Barcelona 650 infants en estudi, 493 en contenció en el nucli familiar, 1.409 en seguiment, entre d'altres.

Consideracions

Donat que la dotació de personal és un dels recursos més importants en l'àmbit dels serveis socials, conèixer l'evolució de la dotació de personal de SSAP és sempre un punt de referència per valorar, amb objectivitat, la realitat d'una xarxa de prestacions socials.

Com s'observa, al llarg de l'any 1999, hi havia menys personal a Barcelona als SSAP que l'any 1998, si bé el nombre d'usuaris atesos havien augmentat notablement. A l'any 1998 hi havia 29.976 usuaris i l'any 1999 aquests van arribar a 32.523, fet que no deixa de ser una evident contradicció. Amb menys personal difícilment podrem donar resposta a més sol·licituds o demandes de serveis.

Aquesta circumstància pot influir, entre altres coses, en que els professionals no disposin del temps necessari per fer informes o complimentar de manera detallada els expedients. La falta de professionals pot explicar també que el febrer de 1999 a Catalunya hi hagués 3.384 menors en espera de resoldre la seva situació de protecció: 123 en espera de centre, 1.843 en estudi i 1.418 pendents d´estudi per part dels EAIAs.

Les xifres anteriors són preocupants pel fet que per falta de professionals podem generar una forma més de maltractament institucional. Si els professionals no tenen el temps necessari per treballar amb les famílies estem fomentant que els menors arriben a situacions d'alt risc social impedint que alguns no puguin desinstitucionalitzar-se. Si no disposem del temps necessari per fer un seguiment rigorós dels casos, estem posant en perill la pròpia lògica del sistema de protecció.

Una de les demandes que des dels EAIA de Barcelona es fan any rera any en les seves memòries anuals és la de ampliar la dotació de personal, ubicar-se dins d'un espai proper als usuaris (amb condicions òptimes d'accés, salubritat i seguretat pels professionals que treballen) i tenir la possibilitat d´estar interconectats informàticament entre ells i amb els SSAP.

A partir de l'anàlisi de la informació obtinguda de les memòries anuals del EAIA de Barcelona i tenint en compte la característica de la població que tracta els EAIA, com equips tècnics especialitzats que són, la pregunta que surt d'immediat és: com poden organitzar-se tres professionals a temps complet i un a mitja jornada per poder atendre 470 casos un EAIA com el de Nou barris, com veiem a la taula 10. Sobretot remarcant allò que habitualment repeteixen els i les professionals que cada cas és una persona i menor de 18 anys. L'altra pregunta obligada és saber com poden compaginar, amb tants expedients vius, la pluralitat de la tasca que han de fer: per una banda estudi del cas, assessorament a professionals, avaluació i proposta de mesura i, de l'altra, seguiment de casos amb mesura.

El problema de la dotació de personal, o el que és el mateix, el nombre d'equips que hi ha d'haver i la seva composició per poder atendre el conjunt de demandes plantejades pels ciutadans i ciutadanes, encara no s'ha solucionat. Un dels temes pendents en aquest sentit, per exemple, és el desplegament definitiu dels serveis d'assessorament tècnic d'Atenció social primària. Tal com s'especifica en el Decret legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, article 9, és un dels serveis que també s'han de posar en marxa des del nivell de l'atenció primària.

Aquests serveis d'Assessorament Tècnic d'Atenció Social Primària (SATASP) queden definits en el Decret 284/96, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials com a serveis que proporcionen suport i assessorament tècnic a les funcions dels diferents equips i professionals dels Serveis Socials d'Atenció Primària; així mateix també poden prestar directament aquests serveis quan sigui necessari.

Els destinataris dels SATASP seran els equips professionals dels Serveis Socials d'Atenció Primària o de primer nivell, així com els usuaris d'aquests serveis. Els SATASP disposaran de professionals, a temps complet o parcial, segons les necessitats de la respectiva àrea territorial. Aquests professionals seran, com a mínim, un diplomat en treball social/assistent social, un psicòleg, un pedagog o un educador social i un llicenciat en dret. També podran comptar amb altres professionals de disciplines aplicades a l'àmbit social. L'objectiu dels SATASP és complementar les actuacions dels professionals dels Serveis Socials d'Atenció Primària, així com reforçar, en determinats casos, l'atenció als usuaris d'aquests serveis.

És una tònica comú que des dels mateixos serveis del sistema de protecció de menors (centres oberts, pre-tallers, serveis de centres d'acolliment, centres residencials d'acció educativa, pisos assistits per a joves de 16 a 18 anys, servei d'integració familiar, servei d'assessorament psicopedagògic, servei de salut mental infantil i juvenil, etc.) es faci una demanda contínua de personal (que no sempre es necessària, sinó que el que cal és una redistribució de tasques). Però sembla evident que el model català de prevenció a la infància, que fóra pioner en l'Estat espanyol en moltes coses, no està capacitat, avui per avui, per donar les respostes adequades a moltes de les noves situacions i necessitats sorgides del canvi social. I bona prova del que diem, és la manca de dotació de personal per fer front a les noves situacions i demandes per part del ciutadà.

Un exemple del que acabem d'afirmar el tenim amb els EAIA. Com ja hem dit és preocupant el malestar professional que hi ha en alguns EAIA i en altres equips professionals. Fer la prevenció, l'estudi i el seguiment d'un nombre excessiu de casos, anirà sempre en contra de l'usuari i de la feina ben feta. Orientar, diagnosticar, proposar mesures i elaborar programes individuals de tractament, fer el seguiment i control dels tractaments i treballar de manera interdisciplinària, no es pot fer sota la constant pressió d'una llista d´espera de casos de nois i noies que reclamen la teva ajuda, encara que com hem vist ha disminuït molt.

Els professionals són un factor fonamental de les polítiques d'infància al nostre país. Per tant, s'hauria de fer el possible perquè el treball dels professionals que intervenen en les situacions de risc poguessin desenvolupar la seva funció sense la pressió del context. Com tots sabem treballar en l'àmbit social és difícil i estressant. No la fem més difícil per la falta de professionals. La ratio nombre de menors - nombre de professionals no pot superar el límit de les capacitats personals i professionals segons el àmbit i el servei del que parlen, però no som nosaltres qui ha de dir quina és la ratio professional/menor adient segons el servei sinó la mateixa administració, servei o professional implicats, qui per lògica han de fer-ho i respectar-ho. No posem en perill, per falta de recursos, la positiva valoració que de la majoria dels professionals se'n fa. Pensem que en moltes ocasions aquest professional serà de les poques possibilitats educatives que el menor tindrà.

Al document "*Un nou model d'Atenció a la infància en risc a Catalunya. Línies estratègiques.*" es contempla la justificació dels increments econòmics, al menys en teoria. Esperem que el nou disseny i les possibles transferències descentralitzadores als ens locals que la *Carta Municipal* comporti, no busquin subtils estratègies pressupostàries i això afecti a la dotació de personal.

Actualment s'està discutint molt aquest nou model ja que es parla de traspassar competències però no es reflecteix econòmicament amb un augment del pressupostos als ajuntaments. El nou pla es centra principalment en la transferència als ens locals dels EAIA de manera que s'inscriguin en els serveis d'Atenció primària, que avui dia són adscrits als serveis especialitzats, així com de tots els recursos relacionats amb l'entorn sociofamiliar del menor per tal que els ajuntaments passin a ser els gestors dels recursos de protecció. El nou pla recull una previsió d'inversions per al període 2000-2005, que preveu destinar durant aquest període un total de 92.000 milions de pessetes a la atenció als infants.

Però no oblidem que els problemes dels menors en situació de risc no són d'un signe polític o altre, ni d'una administració o altra. I que, una eficaç manera de solucionar-los és una correcta dotació de recursos personals. Uns serveis socials ben dotats de personal poden ser bons o dolents, eficients o inoperants, però difícilment uns serveis socials mal dotats de personal podran ser eficaços.

Segons l'anàlisi de les Memòries Tècniques dels EAIA de la ciutat de Barcelona, dels anys 1999 i 2000, les necessitats detectades (V*eure Taula G2 annex*) pels professionals, numèricament expressades, són les següents:

1. Manca de recursos adequats a les necessitats: 86
2. Manca de coordinació entre els diferents serveis: 30
3. Manca de dotació de recursos: 18
4. Manca de treball preventiu: 13
5. Manca d'eines per la recollida d'informació: 4
6. Manca d'especialització dels professionals: 3

7. Manca de concreció: 1

De 155 necessitats expressades pels diferents professionals, més del 50% afecten o mencionen la mancança de recursos adequats a les necessitats, concepte al que també caldria afegir els 18 casos que citen la poca dotació dels recursos sense més. I gairebé un 24% citen la insuficient coordinació entre els diferents serveis. Això dona una visió de com s´està vivint des dels professionals dels EAIA la situació de desbordament que pateixen actualment.

2.1.4. PROBLEMES SEGONS RECURSOS MATERIALS DONATS

Descripció del problema

- Problemes i recursos dirigits als usuaris en general

Els principals recursos facilitats als usuaris que han fet una demanda als serveis , una vegada fet l'estudi de la seva situació, per part dels Serveis Socials d'Atenció Primària (SSAP) a Barcelona, ho podem observar a la figura 5 on apareixent distribuïts per àmbits:

FIGURA 5: RECURSOS FACILITATS ALS USUARIS EN ACTIU A SSAP SEGONS ÀMBIT . BARCELONA. 1998 I 1999.

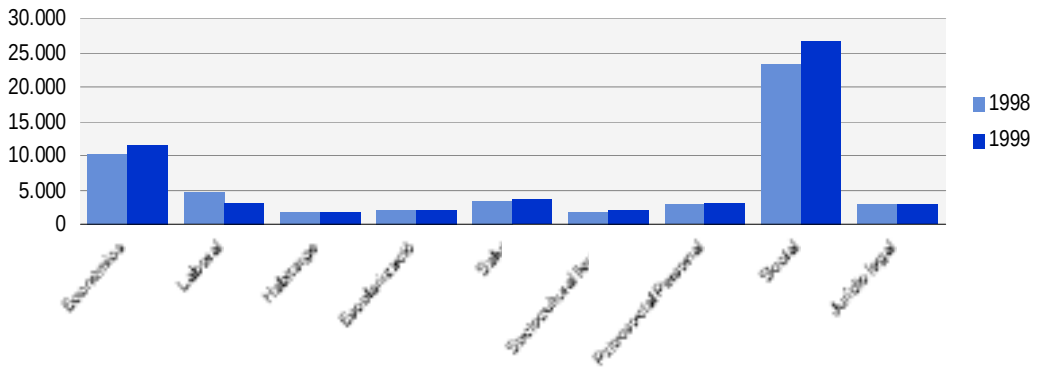

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

A la figura 5 s'observa que els recursos més facilitats als usuaris de SSAP de Barcelona són d'àmbit social hem passat de 23.429 a l'any 1998 a 26.769 al 1999, aquest increment en les dades té a veure en que dins dels recursos socials s'inclou la Percepció d'ingressos per la renda mínima d'inserció (PIRMI) i l'ajuda domiciliària de les treballadores familiars, en la figura 9 es veu quins són aquest recursos socials.

Tal com es pot constatar a la figura 6, l'any 1999,dels problemes econòmics dels usuaris de SSAP de Barcelona, la manca absoluta de recursos (4.550) i la insuficiència de recursos és el problema que afecta a 24.010 usuaris, dels 29.391 que tenen problemes econòmics, en canvi a l'any 1998 a Barcelona hi havia 23.287 usuaris amb problemes econòmics dels quals 19.396 eren per mancança absoluta (3.479) o relativa de recursos econòmics. Crida l'Atenció les dades de l´augment de més de 6.000 usuaris que representa un increment del 26,2% dels usuaris de SSAP, que diuen no tenir ingressos econòmics adients per viure. Això vol dir que a Barcelona cada vegada es demana més ajuda econòmica a SSAP, encara que moltes vegades no es la solució del problema dels usuaris.

FIGURA 6: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES ECONÒMICS MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.

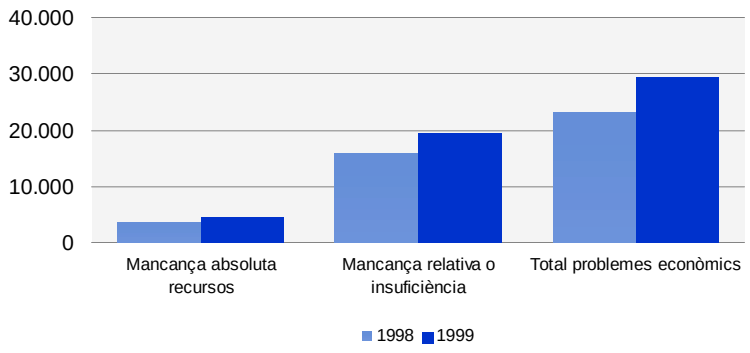

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

És manifest que existeix un notable decalatge entre el conjunt de demandes fetes i el de recursos concedits. Un aspecte important a estudiar seria comprovar si els recursos que s'ofereixen són els adients per atendre el conjunt de les demandes presentades. I un referent de qualitat dels serveis seria comprovar si realment els recursos existents i proposats han estat

realment d'utilitat pels usuaris que presentaven les necessitats. Això comportaria dissenyar un estudi de seguiment o incorporar-ho prèviament en els plans de treball.

No ha de sobtar que el nombre de problemes i recursos facilitats siguin superiors al nombre d'usuaris, ja que rares vegades un usuari té només un problema puntual. A l'any 1998 d'un total de 29.976 usuaris hi havien 82.089 problemes, dels quals se'ls hi van donar 52.953 recursos. En canvi, l'any 1999 hi havia un nombre total d'usuaris de 32.523 amb un total de 104.212 problemes, als quals se'ls va donar 57.174 recursos. Encara que els problemes han augmentat en 22.123 (un 26,9 %) en un any els recursos donats només ho han fet en 4.221 (un 8%).

FIGURA 7: COMPARACIÓ DE PROBLEMES USUARIS SSAP PER RECURSOS FACILITATS. BARCELONA.1998-1999.

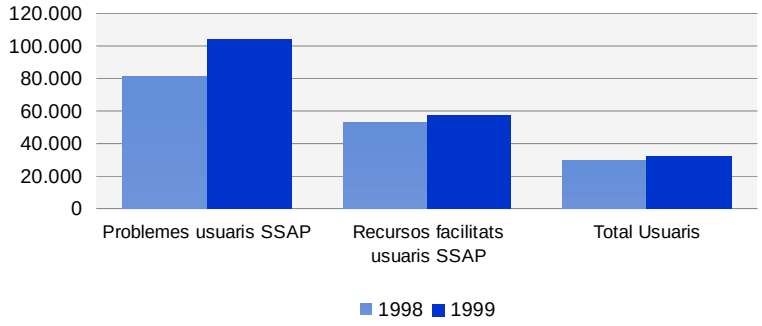

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

Dins el grup de recursos econòmics es poden trobar ajuts econòmics, beques escolars, pagament de lloguer, prestació per alimentació, pensions econòmiques no contributives i altres ajuts públics o privats, encara que moltes vegades no s'especifica la quantia econòmica.

FIGURA 8: PERCEPCIÓ D´INGRESSOS PER LA RENDA MÍNIMA D'INSERCIÓ (PIRMI) PER DISTRICTES. BARCELONA. 1997-1999.

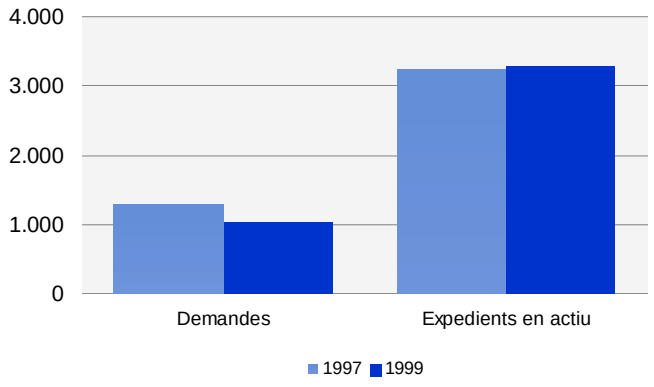

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Institut Català de l'Assistència i Serveis Socials.

Dins de la percepció d'ingressos per la renda mínima d'inserció (PIRMI), trobem els expedients en actiu que no han variat de l'any 1997 al 1999, de 3.250 a 3.279 respectivament, i les noves demandes per que se'ls concedeixi han baixat de 1.300 a 1.032. La PIRMI es troba dins dels recursos socials que SSAP ofereix als seus usuaris, la no variació de les dades ens fa pensar que la assignació per PIRMI es distribueix anys rera any totalment segons el pressupost que hi ha.

Altres recursos donats són els d'habitatge, quines respostes més freqüents són la tramitació d'un habitatge, l'allotjament temporal o la rehabilitació i sanejament del propi habitatge. En aquest sentit es van disposar de 449 recursos l'any 1998 per 3.989 problemes.

- Problemes i recursos dirigits als usuaris menors

Dels diferents recursos socials ofrenats i que, per la seva identitat, afecten directament a la infància, s'han de destacar els Centres de dia d'infància (a l'any 1998 es van donar 399 vegades aquest recurs en canvi a l' any 1999 va augmentar en un 45, 9%), els EAIAs (en canvi només han variat en un cas més l'any 1999 respecte els 230 del 1998), encara que el recurs més donat és el de PIRMI amb 2.894 recursos donats a l'any 1998 enfront dels 3.702 a l'any següent, suposa un increment del 28%. Veure figura 9:

FIGURA 9: RELACIÓ DE RECURSOS/RESPOSTES SOCIALS MÉS RELLEVANTS FACILITATS ALS USUARIS SSAP. BARCELONA. 1998 I 1999.

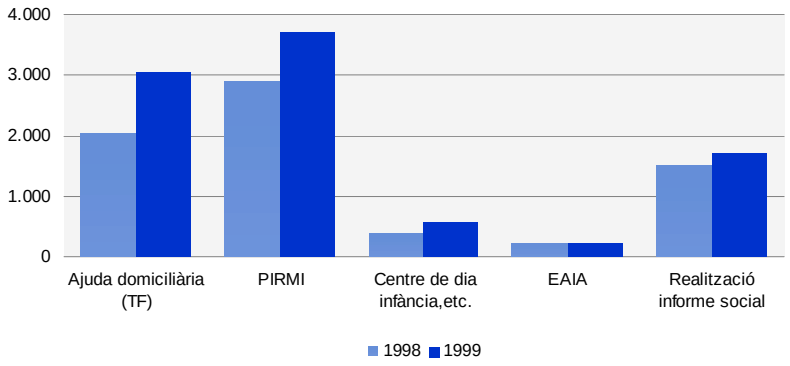

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de la Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999. Ajuntament de Barcelona.

Un dels problemes socials que més afecta a la infància és la desatenció infantil, passem a veure quines són les dades sobre ella.

Com es pot observar en la figura 10, les xifres de desatenció infantil, segons explotació pròpia de la base de dades USUFAM, ens trobem diferències amb les dades que donen les memòries tècniques (això pot tenir a veure amb els paràmetres utilitzats per nosaltres per fer l'anàlisi de la base de dades, i no vol dir que les nostres dades siguin les bones, només que no són coincidents). A la nostra explotació ens surten 557 casos de desatenció l'any 1998 i 594 al següent, dels quals 149 l'any 1998 i 159 al 1999 es van tancar per inactivitat informàtica durant més de mig any, és a dir que un 26,8% del problemes de desatenció no va tenir cap tipus de recurs o actuació. En canvi el nombre de problemes de desatenció infantil i problemes escolars disminueix de 145 al 1998 a 36 a l'any 2000.

FIGURA 10: PROBLEMES USUARIS SSAP SEGONS DESATENCIÓ INFANTIL. BARCELONA.1998-2000.

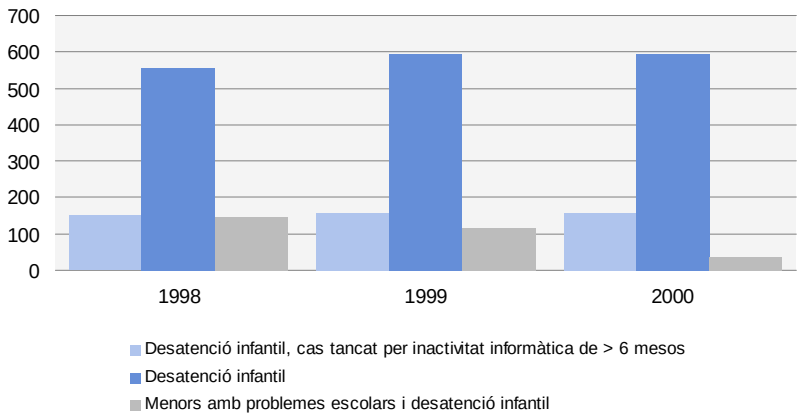

* Inactivitat informàtica >de 6 mesos vol dir que els programa informàtic USUFAM, quan un cas porta més de 6 mesos sense moviments informàtics, o sense obrir-lo automàticament es tanca de forma que no engrossí el nombre de casos oberts per professional.

Font: Elaboració CIIMU, a partir de la base de dades del programa informàtic (USUFAM), segons l'Ajuntament de Barcelona (1998-2000)

Les propostes de solució més habituals pels problemes laborals se centren bàsicament en els recursos sociolaborals, que ofereixen tant les administracions públiques com entitats privades. Durant l'any 1998 es van presentar un total de 8.506 problemes laborals, encara que només es van concedir 1.361 recursos laborals.

Entre els diferents recursos econòmics facilitats als usuaris dels SSAP de Barcelona, les beques escolars ocupen un 16'9 % del total de recursos. Els recursos d'escolarització més rellevants dels anys 1998 i 1999, per un total de 3.979 i 5.377 problemes respectivament es proporciona 677 recursos l'any 1998 i 1.345 l'any 1999, s'observa un increment de més del doble dels recursos d'escolarització. Entre els recursos és significatiu l'augment que l'any 1999 van tenir les prestacions orientades a solucionar concretament casos d'absentisme escolar (161 casos l'any 1998 , 226 l 'any 1999). De fet l'absentisme escolar és quelcom més que no anar a l'escola. En la majoria de casos és el signe d'una situació familiar conflictiva o en risc social.

Consideracions

Si bé en les dades de la figura 7 es pot observar el conjunt de problemes i la prestació de recursos/respostes que s´els ha assignat, seria important estudiar i comprovar, com ja hem apuntat, si els recursos que s´ofereixen són suficients i els adients per entendre el conjunt de les demandes presentades pels ciutadans.

Un referent de qualitat dels serveis socials és comprovar en quin grau els recursos existents i proposats han estat d´utilitat pels usuaris que exposaven les seves necessitats. Això comporta dissenyar un estudi de seguiment o incorporar un sistema d´avaluació continuada del serveis. Ara bé, podem destacar que, afortunadament, en comparació als anys anteriors, les xifres de nois i noies amb problemes escolars als que no se'ls va donar un recurs van baixar notablement.

Un dels aspectes més significatius, i preocupants, pel que fa al tema dels recursos socials són el que podríem anomenar les xifres de recursos necessaris i no disponibles. Malgrat no disposar de les dades referides a quin tipus de mitjans es refereixen amb l'expressió manca de recursos, no podem passar per alt la realitat representada per les dades incloses en la figura 11:

FIGURA 11: USUARIS SSAP SEGONS RECURSOS NECESSARIS I NO DISPONIBLES. BARCELONA.1997-1998.

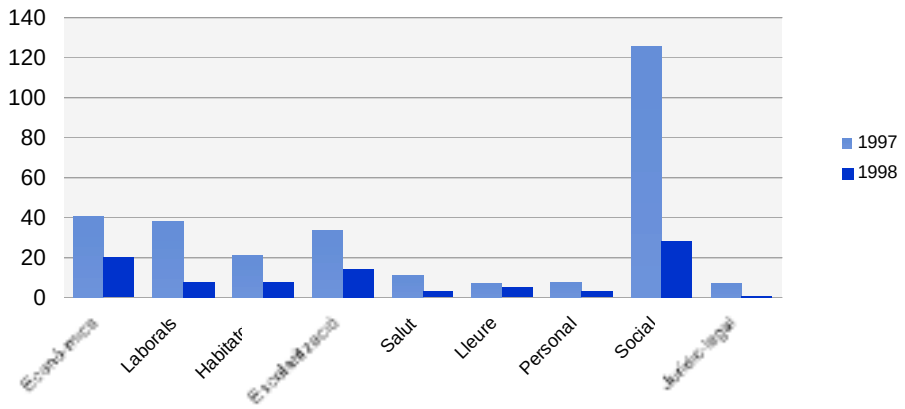

1. El terme usuaris no fa referència específica a menors d´edat.

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999.

Encara que els percentatges de casos no solucionats per manca de recursos és relativament baix, més importants són els casos no tenen resposta per part de l'Administració per no disposar dels recursos pertinents o necessaris. Els recursos més demandats i que són insuficients els troben a l'àmbit social, a l'any 1997 mancaven 126 i al 1998 és va dotar amb més recursos passant a mancar només 28. En total al 1997 mancaven 293 recursos i al 1998 només 90, s'ha de reconèixer la voluntat de solucionar les mancances fruit de la insuficient dotació de recursos per part de l'Ajuntament de Barcelona. Pensem que, efectivament, poden donar-se alguns problemes de no fàcil solució per no disposar del recursos pertinents, ja per la seva especificitat o per altres motius, però pensem que hi ha problemes que no es solucionen per causes que van més enllà dels recursos.

Malgrat la imprecisió de l'expressió "problemes no solucionats per manca de recursos" i a pesar de no conèixer els perfils de les necessitats expressades o els problemes plantejats pels usuaris, ni tampoc si els problemes afecten o no a infants, sí cal tenir en compte la importància i significació del problema. Sempre que es dóna un ajut que facilita la solució a un problema d'un adult, si a prop d'ell hi viu un menor indirectament es veurà beneficiat. De la mateixa manera, si un adult amb un menor sota la seva responsabilitat viu l'angoixa d'una necessitat bàsica no coberta, aquesta situació afectarà negativament al menor.

Volem fer constar que si bé l'any 2000 el nombre total de casos ha augmentat, ha baixat la xifra dels que no foren resolts per manca de recursos. Entre les necessitats expressades pels usuaris dels serveis socials al llarg dels anys 1998 i 1999, les més significatives, al menys numèricament, són; les econòmiques (quasi un 30%), les de salut (un 25´0 %), les socials (un 10´0 %), les d´àmbit laboral (un 10 %), les d´habitatge (un 5´0 %) i les escolars (un 5´0 %).

Segons les dades extretes de la base de dades del programa informàtic d'USUFAM, els menors amb problemes escolars i amb problemes de desatenció infantil als quals no se'ls ha donat un recurs EAIA, ha disminuït molt de 1998 fins l'any 2000, de 145 problemes se'ls va donar recurs EAIA a 80, hem passat a 36 problemes desatenció per problemes d'escolarització amb 25 donat recurs EAIA, el que ens fa pensar que cada cop es treballa més des d'una vessat preventiva.

FIGURA 12: MENORS SEGONS PROBLEMES ESCOLARS I DE DESATENCIÓ INFANTIL USUARIS SSAP PER RECURSOS NO FACILITATS. BARCELONA.1998-2000.

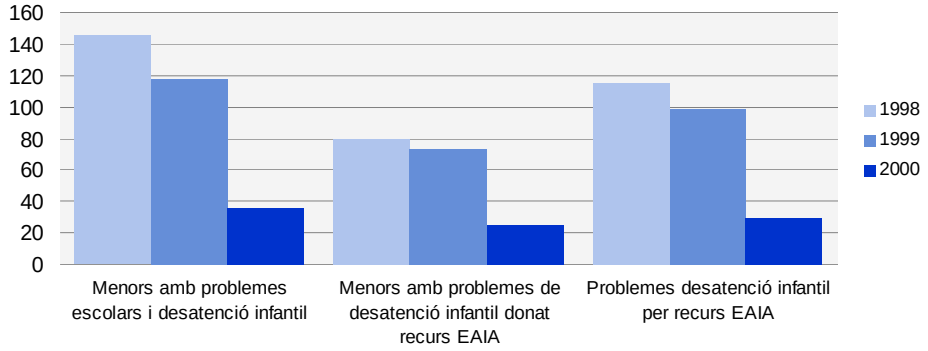

Font: Elaboració CIIMU, a partir de dades de l'USUFAM. Ajuntament de Barcelona (1998-2000).

La xifra de 123 menors en espera de centres residencials (veure figura 3) és prou convincent i significativa com per afirmar quelcom que tots sabem: en el camp de la protecció social manquen recursos. I això no es soluciona fent discursos de solidaritat. En certa manera hauríem de ser menys solidaris, no dedicar sols els nostres esforços en favor de la solidaritat i ser més radicals, més exigents i demana una societat més justa i més equitativa. Després podrem ser solidaris amb raó i justificació.

L'equitat i la justícia social comença per tenir uns recursos socials equitatius, ben dotats, amb bons professionals i, sobretot que siguin recursos intel·ligentment dissenyats.

2.1.5. RECURSOS PERSONALS I RECURSOS MATERIALS

Descripció del problema

Malgrat haver diferenciat els recursos personals dels recursos en general, som conscients que uns i altres depenen fonamentalment dels recursos econòmics. En una societat d'economia global i en un país on sortosament les velles solidaritats comunitàries han donat pas a les solidaritats administratives pròpies de l'Estat del Benestar, els pressupostos econòmics de les administracions són la caixa negra i el factor decisiu dels recursos materials i personals concedits als serveis socials.

Des d'una perspectiva clarament sistèmica, l'any 1999, el Síndic de Greuges, en el seu informe al Parlament de Catalunya sobre els Centres d'Acolliment per a infants i adolescents, en analitzar els diferents centres existents a Catalunya - en total deu entitats - feia una valoració política dels diferents professionals i de les seves intervencions. Professionals sòlids i experimentats, desenvolupen correctament la seva tasca.

Pel contrari, va ser crític envers els recursos materials. Entre les quals cal destacar un nombre de dutxes insuficients i amb una alçada inapropiada pels nois i noies, manquen recursos, Unitats de Crisis d´Adolescents (UCA) insuficients, nombre d'educadors inapropiat, llistes d'espera importants, etc.[2].

Per altra banda, el promig de problemes pels que s'actua a SSAP, és de més d'un per usuari a tots els districtes de Barcelona (concretament més de 3). Segons dades de l'any 1999 el total de 32.523 usuaris d'aquests serveis de primària presentaven un total de 104.212 problemes.

Del conjunt de problemes laborals que presenten els usuaris, el bloc més important és el de les persones aturades que en 1998 eren 5.551 d'un total de 8.506 i en 1999 eren 6.083 d'un total de 9.490. En aquest sentit es produeix un augment de les persones aturades.

En la figura 13 es presenta la situació dels problemes laborals més rellevants dels usuaris atesos als Serveis Socials d'Atenció Primària.

[2] Butlletí Oficial del Departament de Catalunya. 5 de febrer de 2000.

FIGURA 13: PROBLEMES LABORALS MÉS RELLEVANTS DELS USUARIS DE SSAP. BARCELONA.1998-1999.

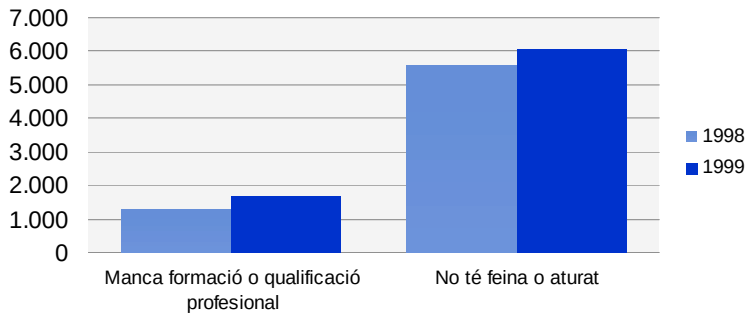

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de la Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999. Ajuntament de Barcelona.

Conscients també que uns i altres són factors indispensables d'una mateixa realitat - els serveis socials -, per raons òbvies volem incidir en primer lloc en els recursos personals.

Consideracions

Per més que valorem positivament els professionals que treballen en la prevenció de la infància en risc, això no vol dir que aquestes persones treballin amb eficàcia i amb el recolzament dels recursos necessaris.

L'eficàcia, com sabem, es demostra amb l'avaluació dels resultats. Però aquests resultats, en algunes ocasions, no podran ser els desitjats i esperats perquè les condicions de treball ho impedeixen. Si del 60% d'infants proposats per a un acolliment pels serveis tècnics, només un 20% va poder fer-ho per manca de recursos familiars que garantissin aquest procés, aquest fet no pot ser considerat com un signe d'ineficàcia professional més be es podria dir que es degut a una manca de recursos.

Al menys, en el cas que hem comentat, el problema va ser degut a la manca de recursos de famílies acollidores. Com ho pot ser també el fet que un 44% dels infants del "Centre d'Acolliment ESTREP", especialitzat en atendre momentàniament els adolescents masculins amb problemes personals especials, van sortir per anar a un Centre Residencial d'Acció Educativa (CRAE), quan aquest recurs s'havia proposat només per un 10% dels nois.

Ens sembla important que en ocasions, per necessitats socials imprevistes - o no previstes -, els professionals d'un servei social de prevenció es vegin obligats a donar resposta a problemes que no són pròpiament de la seva especialitat. En altres paraules, les necessitats fan que en moltes ocasions els professionals hagin de solucionar problemes envers els quals no sempre en tenen la informació i la formació necessàries.

Podem afirmar que en alguns centres d'acolliment els adolescents estrangers - principalment magribins- arriben a ser el 70%. És a dir, els professionals es troben, en alguns moments, davant situacions molt particulars i amb característiques molts cops diferents a les que poden presentar altres nois de la mateixa edat. Si més no, en aquests casos, l'Administració hauria d'assegurar que davant circumstàncies com aquesta, els professionals gaudeixin de la possibilitat de rebre una acurada informació - formació dels costums, antropologia i psicologia dels nou vinguts en els centres d'acolliment -.

2.1.6. ELS MENORS ESTRANGERS INDOCUMENTATS NO ACOMPANYATS (MEINA)[3]

Descripció del problema

Des de fa uns anys a Catalunya ha aparegut un nou fenomen migratori, els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA), aquest fenomen ha esdevingut una nova realitat per a la que el sistema de protecció a la infància no hi estava preparat. Aquest fenomen ha fet augmentar la presència d'infants i joves estrangers al territori. Molts d'aquests menor són d'origen magrebí, i han abandonat els seus països d´origen entrant de manera irregular al nostre país a la recerca de feina, d'un millor futur que el que s´els ofereix al seu país.

Els infants estrangers no acompanyats (MEINA) no són un col·lectiu homogeni, dins d'aquest grup podem trobar diferents grups amb necessitats i realitats concretes, no generalitzables, que necessita respostes legislatives no contemplades actualment, donada la seva edat física,.

[3] El CIIMU ha elaborat un ampli informe sobre aquest tema, AJA, E. (2002). *Els menors immigrants del carrer a Barcelona* , que es pot consultar a la web: http://www.ciimu.org/cat/publicacions.

Això ha fet que les administracions es replantegin la protecció d'aquests menors, que al no ser un grup homogeni no és pot realitzar des d'unes intervencions generalistes. Cada grup requereix una resposta concreta, i fins ara els serveis no estant dissenyats per fer-ho.

Entre els MEINA, sovint es donava que molts dels adolescents deien ser menors d´edat sense ser-ho i, com que no tenien documentació que n´acredités l´edat la llei obligava l´Administració a protegir-los. Per evitar aquesta situació mitjançant la qual els joves intentaven evitar la repatriació, ara se'ls fa una prova radiològica del canell que, de manera aproximada n´estableix l´edat. A l'any 2000 es van aplicar 388 proves radiològiques, de les quals 267 van donar que eren menors d'edat i 121 que no (malgrat l'elevat nombre de casos negatius s'ha de tenir en conte que moltes vegades són els mateixos nois que se'ls ha de repetir la prova perquè cada vegada donen un nom a les autoritats policials).

El principal problema d'alguns dels nois i noies, menors d'edat, que venen en busca d'un treball guanyar diners i enviar-los a les seves famílies al Magrib és que les lleis espanyoles no permeten que els menors de 16 anys puguin treballar legalment. Donat aquest impediment, alguns d'aquests menors van començar a formar part d'un circuit pre-delinqüencial al que van accedir quant no van trobar en el sistema de protecció el que ells havien vingut a buscar

Els actuals sistemes de protecció de menors de les diferents Comunitats Autònomes han fracassat en el tractament dels MEINA, sobre tot quan el tractament passa per la institucionalització dels nois com a única via de treball. Aquest problema no és exclusiu d'una sola comunitat i a jutjar per la gran mobilitat que tenen tampoc ho és d´Espanya solament. La gran segmentació de competències entre les diferents administracions, comunitats, cossos de seguretat, etc., fa que no hi hagi actuacions comunes i integrals, amb la conseqüent desorganització.

Per poder entendre quines són les diferències entre els MEINA i la resta de menors en situació de risc social cal conèixer quin és el circuit d´intervenció; quan un menor es troba en situació de presumpte desemparament, la DGAM, ja sigui per mitja dels EAIA o dels centres d'acolliment, estudia la situació del menor i la seva família, per arribar a fer una proposta de

mesura adient a les seves característiques personals i socials. En el cas que ens ocupa no es pot fer de la mateixa manera per varies causes:

- Molts d´aquests menors refusen la intervenció protectora, concretament l'ingrés en CRAE de la DGAM, ja que el que se'ls ofereix no respon a les expectatives que ells tenen.
- No porten papers, pel que es fa molt difícil localitzar a familiars que vulguin fer-se càrrec d'ells. El no portar papers també dificulta conèixer la seva edat i així poder actuar amb conseqüència . I per últim el fet de no tenir papers es pot entrar en un cercle de mentires o picaresca cap a l´administració i cossos de seguretat el que fa que canvien el nom constantment, segons el delictes o causes pendents que tenen.

D'altre banda, anem a veure quina és la situació actual de la immigració a Barcelona, i en relació els MEINAs. Segons les dades de l'Observatori Permanent d´Immigració a Barcelona i el Padrons Municipals, l'any 1996 l´estuctura dels habitants de la ciutat de Barcelona i els residents estrangers a l'any 1997 és bastant semblant, a excepció de les franges de més edat.

TAULA 11: TOTAL HABITANTS DE LA CIUTAT (1996) I RESIDENTS ESTRANGERS (1997) COMPARACIÓ DE L´ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS DE BARCELONA

Edat	Habitants ciutat 1996	Residents estrangers 1997
0-19	18,2	18,3
20-29	15,4	17,9
30-39	14,2	29,7
40-49	12,9	16,7
50-64	18,7	9,8
65 i més	20,7	7,6

Font: Observatori Permanent de la Immigració de Barcelona (OPIB). Padrons Municipals. 1996-1997.

El districte municipal amb un percentatge més alt de naixements sobre el total de nadons nascuts en el districte és Ciutat Vella (31´30 %), seguit de Eixample (10´90 %), Les Corts (10´30 %) i Sarrià-Sant Gervasi (9´50%). En cap cas aquests percentatges són inferiors a un 5´90 %. El 50´20% son dones i el 49´80 son homes. Aquesta circumstància cal tenir-la en compte perquè possiblement tindrà efectes en la taxa de naixements.

Des d'una perspectiva de planificació dels serveis social és convenient tenir present que la taxa de creixement de la població estrangera aquests darrers anys (des de l'any 1996 fins el 2001) ha estat d'un 212%. Hem passat de 29.324 (un 2% sobre la població total) a l'any 1996, a 91.550 l'any 2001(un 6% sobre el total de la població).

Una vegada emmarcada la situació de la immigració podem emmarcar amb més rigor el fenomen dels MEINA. El fet que la immigració infantil, els MEINA i les dificultats que d'ella se'n deriven sigui avui un problema de certa repercussió social, ens ha de preocupar a tots. I el primer que hem de conèixer és el que podríem anomenar la seva distribució o situació geogràfica. Podem observar que del total de menors estrangers atesos per la DGAM a Catalunya, el 66% prové del Magrib. El fet de que s'ubiquin sobre tot a Ciutat Vella ve donat per l'urbanisme de la zona i per la gran quantitat d'immigració que hi ha al districte, com hem apuntat abans.

TAULA 12: ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA DELS INFANTS ESTRANGERS ATESOS. CATALUNYA. 2000

Àrea geogràfica	Total	%
Europa Occidental	24	7,5
Europa de l´Est	10	3,1
Àsia	13	4
Magrib	211	65,9
Àfrica (altres països)	35	10,9
Amèrica del Centre i sud	22	6,8
N/C	5	1,5
Total	**320**	**100**

Font: Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Memòria 2000.

Les intervencions amb els menors estranger que el servei d´urgències de la DGAM ha fet durant l'any 2000 a Catalunya, el 97,3 % eren menors de fora de la Unió Europea, com es reflecteix en la taula 13:

TAULA 13: INTERVENCIONS DELS SERVEIS D´URGÈNCIES AMB INFANTS ESTRANGERS. CATALUNYA. 2000.

Països procedència	Total	Mitjana	%
Països de la UE	**38**	3	**2,7**
Països fora UE	**1.288**	107	**97,3**
Total	**1.326**	**110**	**100**

Font: Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Memòria 2000.

Els diferents programes que s'apliquen amb els MEINAs una vegada són protegits per la DGAM es poden veure en la taula 14:

TAULA 14: PROGRAMES I MESURES PROTECTORES DELS INFANTS ESTRANGERS SEGONS TERRITORI. CATALUNYA PER PROVÍNCIES. 2000.

Territori	Programes i mesures protectores							Total	%
	SAAEM (1)	Centre acolliment	Centre residencial	Família extensa	Família aliena	Família preadoptiva	Pla majors 18 anys		
Barcelona	35	44	77	7	27	28	28	**246**	**76,9**
Girona	0	15	23	0	5	0	0	**43**	**13,4**
Lleida	0	7	4	0	3	0	0	**14**	**4,4**
Tarragona	0	6	3	4	3	1	0	**17**	**5,3**
Total	**35**	**72**	**107**	**11**	**38**	**29**	**28**	**320**	**100**
%	**10,9**	**22,5**	**33,4**	**3,4**	**11,9**	**9,1**	**8,8**	**100**	**100**

1. SAAEMI: Servei d'Atenció i acollida especialitzat en menors immigrants no acompanyats
Font: Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Desembre 2000.

Dels 320 menors immigrants atesos fins desembre del 2000 per la DGAM a Catalunya el 33,4 % van tenir una mesura de ingrés en centre residencial, seguit en un 22,5 % d'estades en centre d'acolliment, només un 10,9% va anar al servei d'Atenció i acollida especialitzada en menors immigrants no acompanyats (SAAEMI).

Consideracions

Els col·lectius immigrants són usuaris reals i potencials dels serveis socials. Pot ser per això la pressió sobre determinats recursos socials augmenten dia a dia. No sembla exagerat afirmar que, si els ajuntaments i les administracions no són capaços de preveure i respondre adequadament a les necessitats de la població immigrant, es generaran conflictes i tensions. A Barcelona n´hem tingut un exemple en el cas dels menors immigrants al carrer sense referents familiars. Amb tot, no hem d'oblidar que aquestes demandes són resultat d'un fenomen positiu per la població en general: la immigració.

Si volem aconseguir una convivència i una integració de la població immigrant, si volem que a partir del respecte als drets i deures ciutadans, els immigrants formin part del teixit social de la ciutat de Barcelona, "*assumint i enriquint els valors comuns sense veure´s obligats a*

renunciar la seva idiosincràsia particular"[4] haurem donat una resposta satisfactòria no només a les necessitats socials ja detectades. s'ha de fer al mateix temps una prospectiva planificació de futur. Així evitarem, entre altres coses, que creixin les tendències xenofòbiques d´alguns ciutadans.

La no "prevista" arribada a Catalunya de contingents de població immigrant ha posat en evidència la feblesa dels nostres serveis socials. Segons la legislació vigent, les responsabilitats són compartides per les administracions comunitàries i les municipals. Les responsabilitats municipals afecten primordialment a la recepció, l´acolliment, la integració i el canvi cultural. A la Generalitat li correspon dissenyar polítiques socials per la integració de la immigració.

Ens trobem davant un fenomen social que s'ha de contemplar i solucionar globalment. Els problemes d'un immigrant no són de la dreta o l'esquerra. Són problemes a solucionar. I avui per avui, ni l'administració de la Generalitat, ni tampoc l'administració municipal té un disseny global clar i convincent de polítiques socials per la immigració. Malgrat els esforços fets, s´imposa canviar encara certes formes de gestió social i canviar alguns paranys de comportament, principalment en els camps de l'habitatge, dels serveis socials, de l'educació i de la sanitat.

Barcelona és una ciutat de destí de la població immigrant procedent de diferents països i amb estatuts jurídics molt diferents. Només amb una bona planificació de serveis, només amb un model clar d'integració i amb un plantejament global del problema lograrem tenir una ciutat oberta i multicultural.

El cost de l'ajut social a la immigració no pot convertir-se en argument justificatiu per no gaudir d'un bon disseny de serveis socials. Tampoc l'argument contrari esdevé convincent. Qualsevol nen o nena immigrant, només pel fet de ser-ho, té dret a ser usuari, si ho necessita, del serveis socials.

[4] Citat a Món Local i Diversitat. Estratègies polítiques i serveis municipals per a la integració de persones immigrants no comunitaris. CR. Barcelona, 2001, p. 62. Veure Línies bàsiques i marc general del programa Migració i ciutadania, Barcelona, 2000.

Si sabem, per exemple, que el 26´4 % de la població del barri Gòtic és estrangera i que el 25% de la població del Raval també ho és, sembla evident que necessitem programes específics per aquestes realitat socials. Som conscients de l´esforç que s'ha fet, però és obvi que no és suficient.

En aquest sentit caldrà fer un major esforç cara a les tècniques de comunicació amb els nois i noies immigrants. En primer lloc és convenient revisar els nostres programes de treball, tot mirant de trobar aquells connectors personals i d´interessos amb els menors immigrants. I això és vàlid tant pels professors com pels educadors i professionals dels serveis socials. Una bona manera d´iniciar aquesta didàctica social és obrir canals de diàleg fluid no sols amb els menors sinó també amb les seves famílies.

Els contactes amb les famílies i amb aquests nois i noies s'haurien d'iniciar de manera institucionalitzada i abans que apareguin els primers conflictes. Només quan tinguem un programa global per abordar les dificultats que poden sorgir amb la població immigrant més jove, evitarem la desconfiança d´alguns grups de població immigrant envers nosaltres. Seria oportú, pensem, una intervenció de professionals especialitzats i fer un treball global, professors i educadors, amb equips sociosanitaris, amb professors propers a la cultura d'origen del nois i noies, amb mediadors. Però el principal de tot és tenir la informació necessària i precisa per poder intervenir professionalment amb un mínim de possibilitats d'èxit.

Creiem que Barcelona com altres grans ciutats d'Espanya, hauria de crear i potenciar un centre especialitzat en l'educació i en el tractament de les situacions derivades de la immigració i de la interculturalitat. Aquesta centre serviria de punt de referència pels diferents professionals relacionats amb els problemes de la immigració. Amb això no fem altra cosa que demanar el mateix que l'any 1996 el grup de treball de Refugiats i Estrangers, del Consell Municipal de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona, ja demanava.

Encara que en tractar del problema de l'educació i de l'escola insistirem en aquests aspectes, al parlar de la immigració infantil no podem deixar de costat un problema tan important com

són els programes de prevenció i l'absentisme escolar. I cap acció més positiva en aquest sentit que una molt extensa campanya d'informació del què són i perquè serveixen els serveis educatius i les prestacions socials.

Aquestes prestacions socials han de ser especialment sensibles al problema que es genera amb les concentracions d'immigrants en zones socialment degradades i amb dèficits sociourbanístics. Si volem integrar als menors immigrats a la societat d'acollida, el primer que hem de fer és evitar que aquestes concentracions esdevinguin en "slums", en zones de delinqüogenètica.

I quan no és possible facilitar als MEINA un espai o un territori urbà mínimament socialitzador i equilibrat entre la població estrangera i l'autòctona, només hi ha una solució: el suport d'uns serveis socials racionalment programats i amb professionals adequadament preparats pel problema que es vol solucionar.

Quan abans ens referíem a la necessitat de treballar els serveis socials des d'una perspectiva preventiva per poder fer després una correcta planificació, ens referíem a una situació bastant generalitzada en el sector de serveis socials: la relativa improvisació quan sorgeix un problema nou. En realitat, molts d'aquests problemes són nous pel fet de no treballar preventivament i en sentit prospectiu.

Per facilitar la integració de la població immigrant a la societat és recomanable pensar i dissenyar diferents models o vies de participació pública, de participació ciutadana per a tots. De no fer-ho, els esforços de professionals o institucions en favor de que els menors immigrats coneguin i valorin les nostres formes de convivència social es veuran negativament afectats per una convivència familiar restrictiva o contrària al que fem en les institucions públiques. Diguem, una vegada més, que ens trobem davant una situació que cal abordar globalment, no amb estratègies socials parcel·lades o contradictòries.

La situació dels MEINA, així com la precarietat en què molts d'ells han crescut i viuen a la ciutat, ens obliga a pensar en nous sistemes per afrontar aquest nou repte social. Pensem que

el fet que alguns menors estrangers rebutgin sistemàticament la protecció de l'Administració és, en part, per la manca d'adequació dels serveis i programes a les necessitats i característiques socio-culturals d'aquesta població.

Ningú dubta de la importància del mitjans de comunicació com a factor de "*modelling*" social. La influència del mitjans de comunicació a l'hora de crear opinió i estats de consciència al voltant del tema dels menors immigrats és innegable. I és reconeguda també la seva incidència en oferir determinades imatges del comportament d'aquests menors. Per tant, la sensibilització dels professionals dels mitjans de comunicació en crear o eliminar prejudicis xenofòbics és fonamental.

Els menors immigrants no acompanyats són un bon exemple del que podríem anomenar població d'alt risc social. Població d´alt risc que es mereixedora de mesures intel·ligents i adaptades, és a dir, globals i específiques a la vegada, no és poder dissenyar plans d'actuació marginadors, on les mesures passin per la creació de centres d'internament específics per MEINAs, ja que només aconseguirem marginar-los dins del nostre sistema de protecció social. Les actuacions parcials i de bona voluntat poden ser importants, però són insuficients. Cal una actuació coordinada i ben planificada per evitar que els menors immigrants no acompanyats d'avui no siguin la població marginada de demà. Però a la ciutat de Barcelona, avui per avui, no existeix aquesta acció social coordinada.

Però l'alarma social que ha creat dins la nostra societat el fet de que existeixin els MEINAs, ha desbordat a les administracions competents, actuen des de la urgència i la manca de planificació, creant encara més malestar social. Des del Síndic de Greuges s'han fet recomanacions sobre possibles bones actuacions dirigides a actuar amb els menors estrangers indocumentats no acompanyats, encarà que no han sigut posades en marxa per motius que desconeixem.

Un altre problema que ha sortit a partir de la alarma social creada per les accions delinqüencials que alguns dels MEINA porten a terme és el de les responsabilitat entre administracions; per una banda la competència en matèria de protecció a menors (no oblidem

que són menors de 18 anys) pertanyen a la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM), es a dir la Generalitat, però els actes delictius els cometen a Barcelona, es a dir qui ha de assumir-los en front de la societat és l'Ajuntament de Barcelona, en aquest cas, els ciutadans demanen respostes al ens local i aquest diu que no pot solucionar-ho, més enllà de la vigilància policial, per que no és competència seva. Llavors ens trobem amb que uns per altres a Barcelona hi ha un grup de "menors" immigrants no acompanyats que no són de ningú i que no reben unes actuacions adequades al seu perfil, sent fàcilment presa de màfies que els utilitzen i extorsionen pel seu propi benefici.

Al marge de problemes menys importants, com poden ser els derivats dels seus comportaments conflictius, els menors immigrats desemparats tenen dret a que dissenyem per a ells unes intel·ligents mesures de protecció.

2.1.7. L'HABITATGE

Descripció del problema

Segons les dades de Serveis Socials, l'any 1999 hi havia 5.334 casos amb problemes d'habitatge, dels quals 1.949 no tenien cap habitatge i 1.863 el tenien en mal estat o no adaptat. . Si comparem els casos que no tenien cap llar entre 1998 i 1999, podem observar que al 1998 173 d'aquest casos estaven en situació d'ocupació il·legal i 495 vivien al carrer, mentre que en 1999 aquesta xifra és de 550 casos (un 11% més que al 1998) i 240 casos que havien fet una ocupació il·legal. Aquestes situacions poden ser d'alt risc social pels menors d'edat en cas de que aquestes famílies tinguin menors al seu càrrec, però com ja hem dit anteriorment aquesta informació no es disgrega a les Memòries Tècniques de SSAP.

La figura 14 contempla els problemes d'habitatge més rellevants i la seva evolució els darrers anys 1998 i 1999. Per altre banda segons la "*Memòria 1999. Pla d´accions socials 2000*", de Càrites, a l'any 1999 el 4´4% de les persones no tenia habitatge o vivia amuntegada.

FIGURA 14 : USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES D'HABITATGE MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.

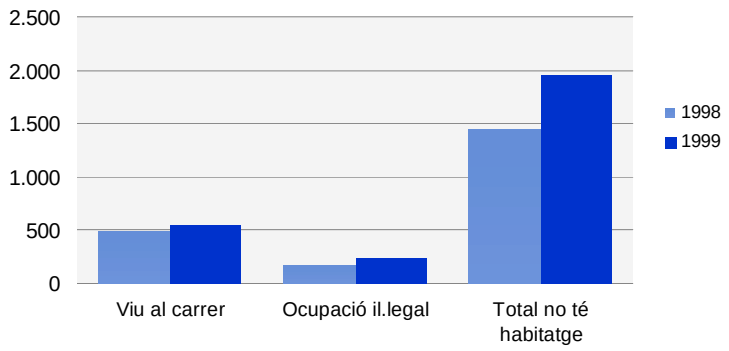

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999

Com podem observar en les dades següents, durant els anys 1998-99, de les 238 sol·licituds acceptades i els 119 contractes signats pel Servei de Suport per a l'Accés a l'Habitatge[5]es va prioritzar les famílies nuclears/parella amb fills i les famílies monoparentals amb 102 sol·licituds i 93 sol·licituds acceptades respectivament.

TAULA 15: SOL·LICITUTS ACCEPTADES PEL SERVEI DE SUPORT A L'ACCÉS A L'HABITATGE, 1998-1999.

.

Tipus de família	Unitat familiar	%
Monoparental	93	39´1
Multifamiliar	10	4´2
Nuclear/parella amb fills	102	42´8
Extensa amb fills	4	1´7
Persona sola	18	7´6
Grup de convivència	10	4´2
Altres	1	0´4
Total	238	100

Font: Ajuntament de Barcelona. Consell de Benestar Social. Propostes 2000.

Consideracions

És innegable que la manca d'un habitatge o unes precàries condicions de la llar són, per si soles, possibles indicadors de risc social per a la infància. Per això, segons els Decrets 282/95 i 87/98 de la Generalitat de Catalunya, per determinar el grau de necessitats de l'habitatge es

[5] Veure: El Consell de Benestar Social. Propostes 2000. Ajuntament de Barcelona. 2000. p.89

prioritzen les situacions monoparentals o extenses amb fills menors de 18 anys i les famílies amb fills menors d'edat.

Si bé les dades de que disposem en relació a la composició per edats de la població d´origen estranger són poques i no sempre coincidents, segons Aja i altres (1999)[6] la població infantil en edat escolar obligatòria (menors de 16 anys) l'any 1998 era el 10´7% de tots els estrangers empadronats. Aquesta població no ha trobat problemes especials per matricular-se en les escoles, però no podem dir el mateix pel que fa a l'accés a l´habitatge.

Les necessitats d'habitatge són una part, important a l'hora de valorar una situació de marginació global en la que es pot trobar la família i, en conseqüència, els fills. Per la seva importància, l'habitatge ha de ser un pas més del procés d'inserció social de la família i dels menors lligats a ella. Sense negar l'esforç, públic i privat, per detectar i solucionar el problema de l'habitatge a Barcelona, (Procivesa, Proeixample, Pronova.) sabem que part del problema resta ocult.

Els centres socials, sensibles a aquest tema, l'any 2000 van comptabilitzat més de 7.000 consultes relacionades amb l'habitatge. I les despeses van passar de 40 milions de pessetes per l'any 2000 a 70 milions per al 2001. Aquestes dades són prova de la importància del tema, que podria ser més fàcilment abordat si a més de la diversitat de consorcis, patronats, serveis, experiències i iniciatives hi hagués un organisme amb la funció de coordinació entre els diversos serveis existents.

2.1.8. L'ESCOLARITZACIÓ

Descripció del problema

Els darrers anys els problemes d'escolarització detectats des dels Serveis Socials d'Atenció Primària a Barcelona, han experimentat un creixement notable. L'any 1998 es

[6] AJA, E. i altres (1999): *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius*. Fundació La Caixa. Barcelona. pp. 43-48.

comptabilitzaven 3.979 demandes i l'any 1999 van ser 5.377. En la seva distribució per districtes, l'any 1998, hi destaca amb nombre de demandes el districte de Sant Martí, seguit de Sants-Montjuïc, Ciutat Vella, Horta-Guinardó i Sant Andreu. Si comparem aquesta distribució de demanda d'Atenció dels Serveis Socials a Barcelona segons els districtes durant l'any 1999 podem observar com el districte de Sant Martí segueix sent el capdavanter seguit d'Horta Guinardó, Sants-Montjuïc, Ciutat Vella , Nou Barris i Sant Andreu.

En la figura 15 es presenta la comparativa entre els anys 1998 i 1999 dels problemes d'escolarització especificant els motius de la demanda, la qual va ser d'un total de 3.979 al 1998 i 5.377 al 1999, que suposa un increment del 35,1% en un any. Com podem veure en aquesta figura pels dos anys consecutius la columna més significativa és la que correspon a "altres problemes d'escolarització", que no especifica quins són, amb 1.755 casos en el 1998 i 2.065 l'any 1999.

És important constatar que hi ha un elevat nombre de problemes d'escolarització integrats dins aquesta categoria i que seria molt interessant poder tenir aquesta informació. Per altre banda trobem les categories com fracàs escolar i retard escolar, que l'any 1998 suposava 967 enfront dels 1.302 casos del 1999. La manca d'escolarització va passar de 208 usuaris a 402 al 1999 i la manca de recursos formatius de 453 a 745, que suposa un increment del 64,5%.

FIGURA 15: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES D'ESCOLARITZACIÓ MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.

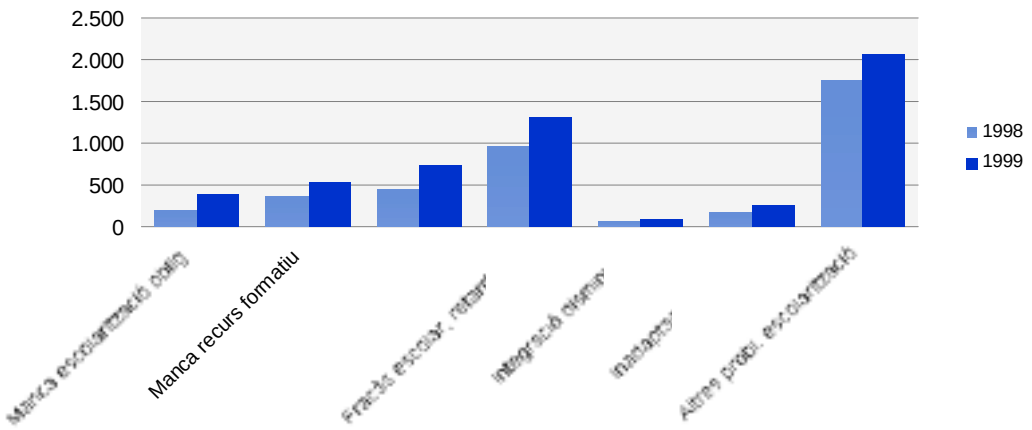

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999

A finals del mes de novembre 2001, segons una investigació feta per el professor Javier Elzo a Catalunya, "*Joventut i Seguretat a Catalunya*", el 12 % dels alumnes de 12 a 18 anys de les escoles públiques i privades reconeixien haver insultat una o més vegades a un professor, i un 1% de l'alumnat - és a dir, uns 3.000 estudiants- confessaven haver agredit una o més vegades als seus educadors. Segons les dades d'aquest treball dirigit pel professor Elzo, el 2´7 % dels estudiants afirmen amenaçar o agredir als seus pares.

Consideracions

Les necessitats escolars detectades a SSAP a Barcelona que afecten directament a la infància només són, aproximadament, un 5% del total dels problemes expressats. Ara bé, aquesta xifra possiblement esdevé una mica "imprecisa". En primer lloc hem de dir que existeixen moltes necessitats educatives objectives que no són considerades com importants per part dels pares dels infants que les pateixen. Per tant, no s'expressen ni es consideren com la raó de la petició de l'usuari.

Els problemes escolars són un tipus de necessitats no subjectivament percebudes. Però pensem que, en sentit estricte, quan hi ha infants a prop d'usuaris de serveis socials s'hauria de tenir una especial sensibilitat per detectar com aquestes situacions familiars afecten, o poden afectar, escolarment als nens i nenes. Actuar preventivament és sempre prioritari, però en el cas de l'educació ho és doblement.

Entre els diferents problemes escolars, segons la catalogació que es fa a l'USUFAM, destaquen: fracàs escolar, retard, absentisme, manca de recursos formatius i el genèric apartat "d'altres problemes d'escolarització". Independentment de les tipologies del problema, pensem que si l'escola és un "microcosmos" on es donen els mateixos problemes que els que troben en la societat, en la seva vida familiar i quotidiana, sembla coherent pensar que els conflictes familiars afectaran també a les activitats docents i educatives. I que, per tant, l'escola no pot ignorar-los.

Actualment es fa difícil parlar de l'escola i no pensar en els conflictes i els actes de certa violència en l'àmbit escolar. Donat que la satisfacció que els escolars mostren envers la seva

escola és considerat avui un factor important del rendiment escolar, és important veure el centre escolar com una societat en miniatura, com un microcosmos en el que es donen els mateixos conflictes presents en la societat.

El que la violència sigui protagonitzada per ciutadans cada cop més joves, que la meitat dels delictes comesos en les grans ciutats estiguin protagonitzats per menors en edat escolar, no ens pot ser indiferent. Pot ser per això "*l´Informe sobre la violència i l´escola*" de Jacques Selosse, un especialista en problemes de violència, finalitza amb una sorprenent recomanació: " *la millor estratègia per afrontar el conflicte escolar és obrir les escoles a la ciutat i als problemes socials"*.

Delafrance (1988) afirma que els conflictes generats per certs alumnes són una resposta a la violència institucional que es produeix mitjançant els reglaments, les avaluacions, els continguts instructius... En alguns casos la violència escolar ha d´interpretar-se com una reacció enfront d´aquesta situació, i la millor solució, pot ser l'única solució, és canviar la dinàmica dels centres escolars. L'escola ha de preguntar-se si no té responsabilitats enfront la socialització dels nois i noies amb situació de risc social. La majoria dels nostres nois i noies estan alfabetitzats en llengua, matemàtiques... però molts alumnes són analfabets socials i analfabets emocionals.

Charpak (2000), premi Nobel de Física i un dels actuals reformadors educatius més sorprenents, afirma que és possible fer dels alumnes més conflictius i marginats futurs científics. El problema és renovar les metodologies escolars i apropar-les més a la cultura del taller i l'acció, de la qual procedeixen els nois i noies més marginats i en situació de risc.

Segons les dades consultades, podem afirmar que l'absentisme escolar és una part important del problema escolar. Les causes de l'absentisme escolar són variades i complexes, com diferents són també els factors que determinen que els escolars en situació de risc generin més situacions de conflicte escolar i tinguin taxes altes de fracàs escolar

El primer que caldria fer és reflexionar si l'escola és, fonamentalment, una institució educativa o instructiva. Sense definir-nos envers aquesta qüestió, el que sí pensem és que aquests nois i noies són mereixedors d'una atenció especial i no els podem condemnar per "principi" amb l'estigma d'alumnes conflictius. Si volem que l'escola sigui un dret de tots els ciutadans, no podem tancar-la als problemes que alguns dels escolars tenen pel fet de conviure, diàriament i quasi mai voluntàriament, en un ambient de necessitats i de risc social. Els centres escolars haurien de ser repensats en molts aspectes i treballar no només des de la perspectiva "instructiva", sinó també educativa. L'escola ha de ser també un espai per l'alfabetització social i emocional dels nostres alumnes..

Reduir "l'educació" a l'educació escolar és veure sols una part de la realitat. I això és més perillós, en ocasions, que no veure-la. De fet, sembla que la "cultura de l'educació" és segrestada per la "cultura de l'educació escolar". Amb les noves formes de competitivitat escolar hem creat un nous tipus d'exclusió: la dels exclosos del formalisme escolar. I no hauria de ser així, ja que com diu M. Subirats (1997) l'escola és el sistema més "susceptible d'introduir canvis en favor de la igualtat i, per tant, el primer que incideix de manera decisiva en la transformació de les possibilitats d'igualtat"

Al marge d'aquesta visió del problema, pensem que el més important és considerar els efectes preventius i socialitzadors de l'escola. La institució escolar no pot ser avui una institució autista, una institució aïllada dels problemes de l'exterior, tancada envers els problemes dels nois i noies en situació de risc social, pels quals en moltes ocasions l'escola és una de les poques possibilitats educatives i socialitzadores que tindran.

2.1.9. LA SALUT

Descripció del problema

Com hem comentat anteriorment, després de les dificultats econòmiques, els problemes de salut són els més freqüents en els usuaris dels SSAP.

FIGURA 16: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES DE SALUT MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.

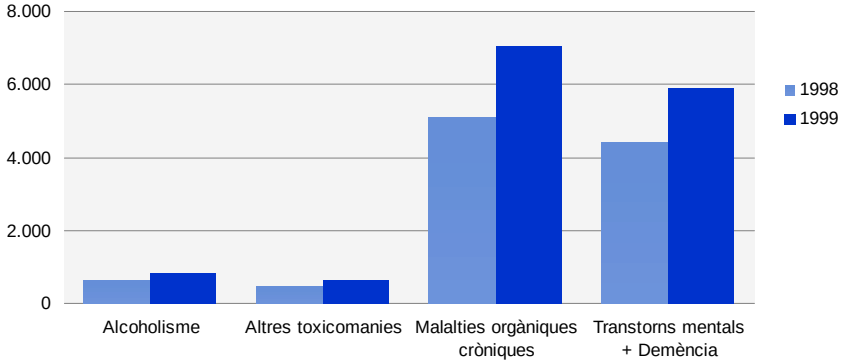

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999

L'any 1998 els problemes o demandes per motius de salut als SSAP a Barcelona foren 20.414, i l'any 1999 augmentaren fins 26.959. Els recursos concedits, pel contrari, foren 709 l'any 1998 (el 3%) i de 1.025 l'any 1999 (el 3´8%). A la figura 17 es recull la distribució que es fa d'aquests recursos per atendre problemàtiques de toxicomanies o de salut mental en relació al total.

FIGURA 17: RECURSOS DONATS ALS PROBLEMES DE SALUT. BARCELONA.1998-1999.

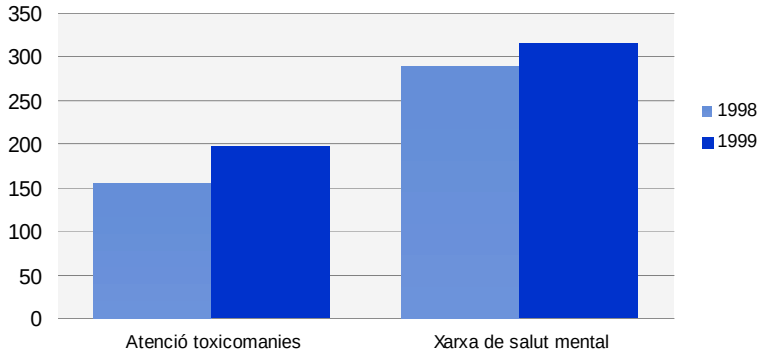

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999

Les malalties orgàniques cròniques, la manca d'autonomia funcional, els trastorns mentals i la demència, són les problemàtiques més habituals tal com es presenta en la figura 16. Hi ha també una xifra important en la columna altres problemes de salut que s'hauria d'esbrinar quines categories recull.

Consideracions

Destriant entre les diferents informacions que podem extreure de la documentació analitzada, volem manifestar el valor i la significació dels indicadors de salut. Que una quarta part de les necessitats estiguin relacionades amb temes de salut, ens indica, si més no, la complexitat dels serveis socials. En moltes ocasions els problemes que arriben als SSAP no són estrictament "socials"- al menys tal com tradicionalment s'entén l'ajuda social -.

Entre els diferents problemes de salut exposats pels usuaris, podem destacar els següents aspectes: les malalties orgàniques cròniques ocupen aproximadament una quarta part dels problemes de salut, mentre la manca d'autonomia funcional i els trastorns mentals i les demències sobrepassen el 43 %. Les repercussions derivades d'aquestes situacions han de tenir, forçosament, negatius efectes pels fills d'aquests malalts. Aquests és el motiu que pot justificar incloure les necessitats de salut en un estudi orientat a analitzar les necessitats de la infància.

Malgrat la importància dels problemes relacionats amb l'àmbit de salut (són quasi tan importants com els econòmics), si s'analitza el mapa de recursos d'atenció a la infància en situació de risc, que es pot consultar al "*Nou model d'Atenció a la infància en risc a Catalunya. Línies estratègiques*", s'observa una notable mancança de recursos, públics i privats, pensats i planificats per donar una satisfactòria resposta a aquestes demandes, principalment pel que fa a malalties orgàniques cròniques, trastorns mentals, demències i manca d'autonomia funcional.

En l'esmentat Informe del Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya (1999) sobre centres d'acollida per a infants i adolescents, s'afirma que el Centre de Salut Mental Infanto-Juvenil (CSMIJ), reformat per atendre als infants i adolescents que es troben en els CRAE, no aconsegueix arribar a tots els infants. I que la Unitat de Rehabilitació Psiquiàtrica Infantil (URPI) és poc útil en situacions de crisi i agitació infantil amb greus trastorns psíquics. En resum, hi ha un buit en l'aspecte de salut mental, concluiex l'Informe.

Al marge dels problemes de salut que afecten directament a la infància en risc, n'hi ha molts altres que els afecten indirectament i que poden tenir una forta repercussió en el futur d'aquests infants.

2.1.10. PROBLEMES DE RELACIÓ PERSONAL

Descripció del problema

En la denominació problemes d'àmbit personal a SSAP de Barcelona s'inclouen, com a problemes més habituals i més nombrosos, les dificultats de relació en el nucli familiar, solitud, problemes de relació individual i problemes de relació de parella. En la figura 18 queden reflectits els problemes d'àmbit personal que van passar de 7.122 al 1998 fins a 9.941 al any següent (un 39,6% d´increment), els més rellevants són els problemes de relació del nucli familiar, que destaquen per sobre els demés, amb 2.692 problemes al 1998 i amb 3.637 al 1999, i els problemes de relació de parella van suposar els dos anys un 15% del total de problemes personals.

FIGURA 18: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES PERSONALS MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.

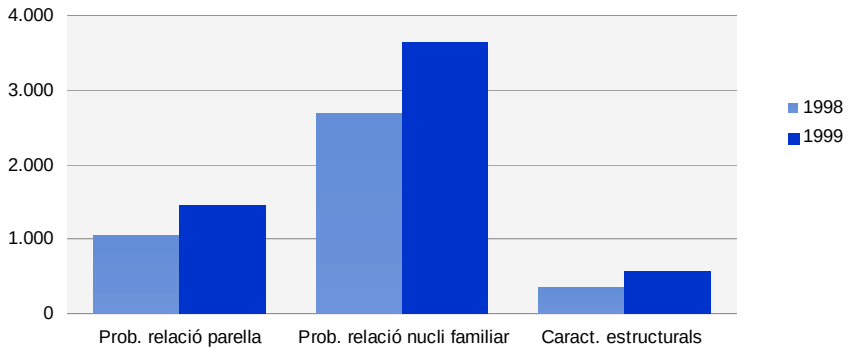

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999

Segons un estudi fet l'any 1998 per la Generalitat de Catalunya, es constata que de 386 nous expedients oberts per la Direcció General de la Infància, la principal causa d´ingrés de menors

en Centres Residencials d´Acció Educativa era la incapacitat educativa familiar: 283 casos, seguit de les drogodependències 240 i les conductes inadequades en 185 casos(aquestes ultimes són molt subjectives).

FIGURA 19: ORIGEN O CAUSA D´INGRÉS EN CENTRES RESIDENCIALS. CATALUNYA. 1998.

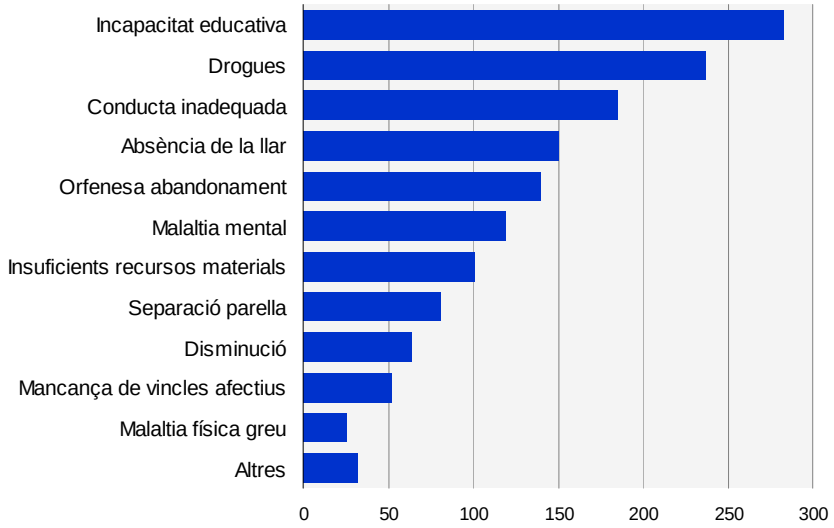

Font: elaboració CIIMU a partir de dades de la Direcció General d'Atenció a la Infància. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Febrer 1999

Consideracions

En funció d'aquest conjunt de problemes i per tal de poder prevenir situacions futures, s'hauria de recollir la informació de si les famílies tenen fills o filles quan apareixen dificultats de relació en la parella, quins són els problemes de relació en el nucli familiar i quins problemes de relació individual es donen dins una família monoparental amb fills.

Sembla clar, per altra banda, que ens trobem davant una dificultat estructural, global. El que podríem anomenar analfabetisme comunicacional és un problema de la societat en el seu conjunt. Tots som responsables de la manca de cultura social de la població en el seu conjunt. Però uns ho són més que els altres. Pensem que tant l'Administració com l'educació en general haurien de ser més sensibles als problemes de les relacions familiars i també a les dificultats de comunicació i participació entre els ciutadans en general.

Si en l'època de la comunicació i en la societat de la informació descobrim que no poques de les dificultats socials deriven de la incomunicació, haurem de replantejar-nos algunes qüestions. I una d'elles és la participació ciutadana. La participació ciutadana, entesa en un sentit ample, pot convertir-se en un eficaç instrument de desenvolupament i d'equitat social ... si és autèntica o significativa, si involucra a tots els actors i es dóna en els diferents àmbits i dimensions de la vida social.

En la nostra societat de la incomunicació, la participació ciutadana com forma de relació personal no és un luxe o una opció: és una condició indispensable per transformar la societat. Per tant no és només un imperatiu polític i democràtic (dret a la formació i a la informació, dret a la consulta, a la iniciativa, a la transparència en la gestió d´allò que és públic), sinó també un important factor d'eficàcia i sostenibilitat social.

El que s'estalvia en temps i en complicacions en "passar" per damunt del dret a la informació i a la comunicació que les persones usuàries dels serveis socials i les seves possibles organitzacions tenen, es paga en inadequació de les propostes de solució que es donen als problemes, sense comptar amb la incomprensió i en complicacions que se'n poden derivar.

Cal començar a qüestionar que la política pública sigui domini exclusiu de l'Estat o de l'Administració. Si volem enfortir la societat civil, l'Estat s'ha d´obrir a la intervenció activa dels actors no estatals. I una manera de fer-ho és actuar enfront dels problemes de relació personal de manera més comunicativa, més educativa i menys administrativa. Fem que la participació ciutadana comenci pels serveis socials

Un seguiment important per veure si s'ha proporcionat un recurs a temps i adequat fora relacionar els casos que apareixen amb el recurs que es proposa. Per fer-ho cal recórrer, d´alguna manera, a la comunicació amb els usuaris i permetre que aquests verbalitzin de manera precisa els problemes de relació que tenen.

Sense negar la importància, per exemple, de l'*Enquesta d'usuari s dels Centres de Serveis Socials* (i el que en termes generals la valoració que se'n fan sigui positiva), creiem que els

problemes de "relació " no acaben en l´àmbit familiar. Arriben també a les institucions. Si en l'enquesta d'usuari s de 7 de desembre de 2000, de l'Ajuntament de Barcelona, es diu que un dels motius principals d'insatisfacció dels usuaris és *no estar d'acord en les decisions o criteris d'ajut*, i que el més positivament valorat és *l'amabilitat, la comprensió, l'interès i la claredat de les explicacions dels professionals*, no podem deixar de costat el valor de la comunicació en tots els indrets dels serveis socials.

A partir de la informació que tenim i remarcant que el centre d'interès d'aquest informe és la infància i les condicions de vida d'aquesta infància, els problemes socials més rellevants són l'absència permanent d'algun membre familiar, la desatenció infantil, la desestructuració, l'aïllament social, el maltractament i l'abús sexual. Els problemes socials representen el 14%, o sigui la tercera causa, de problemes més freqüents que es presenten per atendre en l'atenció primària.

2.1.11. DESATENCIÓ I CONFLICTE INFANTIL

Descripció del problema

Volem comentar, per últim, el que podem anomenar el problema de la desatenció infantil, encara que ja hem parlat d'ella dins dels problemes socials. Dels 11.350 problemes socials detectat l'any 1998 a SSAP a Barcelona 524 mostraven absència d'un membre familiar i l'any 1999 van passar a 738 casos dels 12.527 totals, dels problemes de desatenció infantil passem de 280 fins a 503 el que representa un augment d'un de casi un 80%, respecte als maltractaments van passar de 195 a 323, encara que no sabem si es refereixen a menors o adults.

TAULA 16: PROBLEMES DELS USUARIS ATESOS A SSAP PER DISTRICTES SEGONS PROBLEMES SOCIALS QUE PODEN AFECTAR A LA INFÀNCIA. BARCELONA. 1998 I 1999.

Problemes socials	Desatenció infantil	Absencia permanent membre familiar	Explotació laboral infantil	Maltractament	Abús sexual	Total problemes socials
Any 1998	280	524	0	195	17	11.350
Any 1999	503	738	3	323	32	12.527

Nota: Els maltractament i abusos sexuals que es veuen en la taula 16 no es refereixen necessàriament a menors, la font no ho especifica.
Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica de Serveis Socials 1998 i 1999

Diguem, en primer lloc, que l'any 1998 i 1999, aproximadament un 27'0 % de casos on es detectava com problema la desatenció infantil, foren tancats per inactivitat informàtica durant més de 6 mesos, veure figura 9 (al programa informàtic USUFAM, quan un expedient obert porta més de 6 mesos sense introduir dades i intervencions, automàticament es tanca, ja que s'opina que com no s´està treballant en aquest cas no ha de restar obert, i així no engrossir en nombre de casos que atenen el professionals de primària) .

Reflexa de la desatenció que moltes vegades els nostres infants pateixen es deriva en un alt nombre de menors ingressats en centres residencials de la DGAM com es pot veure en la figura 20. A l'any 1999 hi havia 1.696 menors atesos en centres residencials dels quals 71,99 eren de la província de Barcelona, les xifres no varien gaire pel 2000 1.633 menors atesos en centres dels quals 72,63 eren de Barcelona.

FIGURA 20: ATENCIÓ EN CENTRES RESIDENCIALS. CATALUNYA. 1999 I 2000.

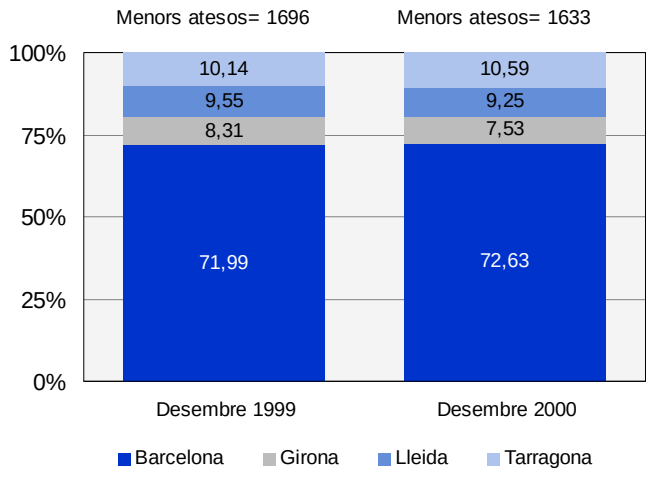

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de la Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Desembre del 1999

A Catalunya hi ha un total de 137 centres residencials d'acció educativa (CRAE) que es distribueixen 80 al territori de Barcelona, 21 a Girona, 18 a Lleida i 18 a Tarragona. En quant a la població que atenen la majoria dels CRAEs són mixtes, encara que hi ha centres per a nois i per a noies. La tipologia de centres s'estableix per poder oferir una resposta concreta segons les característiques de la població. En aquest sentit es classifiquen en centres de nadons, centres verticals, centres per blocs d'edat, llars funcionals, centres d'educació intensiva, centres d'educació específica i pisos assistits.

Segons la normativa i les directrius vigents, cada CRAE ha d'elaborar el seu projecte educatiu de centre (PEC) i el seu reglament de règim intern (RRI) que ha de presentar a la Direcció General d'Atenció al Menor per al seu coneixement, aprovació i suport per a què aquests centres puguin assolir els seus objectius i finalitats.

Consideracions

Sembla obvi que una de les conseqüències derivades de la manca de recursos és la falta de "criteri" respecte a la temporalitat de les mesures i la no sempre adequació d'aquestes mesures als problemes dels nois i noies.

Pensem, per exemple, que segons l'*Avaluació Qualitativa del Projecte de Delegats d'Atenció a la Infància*[7] en territoris conveniats amb el "*Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales*" (període 1996-1998), octubre de 1999, la temporalitat del 77´8% dels casos estudiats no coincideix amb les previsions i han de ser prorrogats. I només el 21´3% dels casos tancats tenen una duració igual i inferior als 12 mesos que s´estableix com període màxim. Aquesta tendència a l´excessiu allargament temporal de la intervenció en l´àmbit social és un problema excessivament freqüent en l´àmbit de la infància en risc.

Sabem poc del conflicte (i de la violència) infantil en l'àmbit dels serveis socials a Catalunya, són poques les dades existents. A excepció de la investigació feta en l'ambit escolar – l'entenem com un servei social- i donades a conèixer el passat dia 24 de novembre de 2001 i algun altre estudi de caràcter minoritari, poc sabem dels conflictes que es donen als centres i serveis socials. No tenim, per exemple, una avaluació continuada del conflicte que es dóna en els CRAE, en els Centres d'acolliment, en els centres de lleure, etc., encara que a vegades surten dades als mitjans de comunicació.

Com a recull de diferents informes, grups de treball, investigacions realitzades en els darrers cinc anys es remarquen alguns aspectes rellevants per poder oferir unes alternatives que s'adeqüin a les necessitats expressades pels infants i joves. Entre d'altres, hem seleccionat les següents:

Pel que fa a las característiques de la població:

- cada cop més els infants i joves que arriben als CRAE presenten una situació personal amb més problemes de trastorns mentals. Un percentatge cada cop més elevat necessiten tractament per part dels centres d'Atenció psiquiàtrica infantil (CAPIP) i de la unitat de crisi per a adolescents (UCA)

[7] PETRUS, A.(Dir.), GÓMEZ, M. (1996-1999). *Avaluació Qualitativa del projecte Delegat d'Atenció a la Infància (DAI).* Encàrrec de Benestar Social, Gabinet d´Estudis i Planificació. Secretaria General i Servei d'Atenció al Menor. A la càtedra de Pedagogia Social del Departament de Teoria i història de la Educació, Facultat de Pedagogia.

- alguns sectors reivindiquen des de fa uns anys, la creació de més centres especialitzats per atendre aquests infants i joves amb problemes de trastorns de personalitat greus
- alguns agents reivindiquen un canvi en que les mesures protectores s'acabin als 18 anys quan l'edat d'emancipació dels joves en la nostra societat cada cop es produeix més tard
- alguns professionals reivindiquen aprofitar al màxim la tipologia de centres existents, dotar-los d'un projecte educatiu adequat a les característiques de la població i assignar el conjunt de professionals adients per poder aconseguir els objectius

Pel que fa als professionals dels centres:

- necessitat de millorar les condicions laborals dels professionals dels CRAE, sobretot millorar la retribució econòmica i reduir la jornada laboral
- necessitat de formació bàsica en els estudis d'educació social i reciclatge permanent
- necessitat de supervisió i de suport tècnic

Per aconseguir millorar l'acció educativa als centres:

- més diàleg, recursos i col·laboració amb l'Administració responsable
- més suport i coordinació dels EAIAs als centres
- més equips i recursos per a l'atenció primària
- treball paral·lel amb les famílies dels infants i joves
- seguiment dels nois i les noies quan deixen el centre
- homologació dels mòduls dels centres que tenen conveni amb la DGAM. Es tracta de rebre una mateixa retribució per una mateixa tasca.

Per aconseguir millorar la protecció a la infància:

- potenciar al màxim el treball preventiu: augmentar serveis, programes i recursos en l'atenció primària
- més agilitat per a tots els serveis i processos que s'estableixen per a l'estudi dels casos i la recerca de solucions

- potenciar molt més alternatives com l'acolliment familiar i l'adopció, desenvolupar programes de sensibilització, de formació/selecció, llistes d'espera de famílies formades i acceptades, crear recursos polivalents
- intentar que els centres residencials siguin exclusivament per aquelles persones que necessiten aquesta alternativa concreta i que no sigui "el recurs"
- reconèixer que el fracàs escolar és el fracàs del sistema educatiu i treballar preventivament amb els infants i les seves famílies des d'aquest context
- defensar el principi d'intervenció mínima per part dels serveis de protecció, desenvolupar intervencions des d'altres sistemes més normalitzats
- defensar el principi d'igualtat d'oportunitats des del sistema de protecció a la infància
- identificar la corresponsabilitat en la protecció a la infància i implicar els diferents sectors en la defensa dels drets dels infants
- seguiment i avaluació exhaustiva dels recursos existents
- definir estàndards de qualitat pels diferents serveis, programes i recursos de serveis socials i especialment de protecció a la infància
- posar ordre entre tots els que intervenen en el sistema de protecció: administracions, serveis, programes, recursos, ONGs,
- aconseguir dotacions econòmiques necessàries per fer front a la despesa social dels col·lectius més necessitats
- la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM) hauria també de desjudicialitzar-se i tornar a dependre de Benestar Social.

Si l'escola i institucions com els CRAE són societats en miniatura on es donen part dels mateixos problemes que els nois i noies viuen en la societat, s'haurien d'obrir als conflictes socials. No té sentit que aquestes institucions es tanquin a les situacions de conflicte existents entre els menors en riscs socials, que no en parlin, que no tinguem dades al voltant de la seva qualitat i quantitat. El conflicte social és una de les maneres bàsiques de la vida en societat, i a partir d'ells les persones intenten resoldre les divergències i arriben a una nova forma d´integració. En sentit estricte el conflicte també educa.

2.1.12. L'ATENCIÓ ESPECIALITZADA DELS MENORS

Descripció del problema

L'Atenció especialitzada dels menors en situació de risc social passa directament per la intervenció del EAIA, que faran l´estudi i conseqüent proposta d'intervenció amb ells i les seves famílies. D'aquest estudi s'extreuen indicadors de risc tant dels menors com dels progenitors (*Veure Taula G3 annex*).

Els EAIA tenen diferents nivells d'intervenció. El primer és l'assessorament o complementació per part del EAIA al demandant. El segon és l'estudi, la valoració i el seguiment. El tercer és el seguiment del cas sota mesura i el quart la contenció dins el nucli familiar.

En el segon nivell, després del procés d'estudi s'arriba a la proposta per part de l'equip, que es dirigeix als propis Equips Bàsics d'Atenció Social Primària, si són els agents derivats o bé a altres serveis implicats. La proposta pot ser;

- administrativa, és a dir, es refereix a la mesura administrativa a aplicar o no: aquesta mesura pot ser guarda administrativa o desemparament i tutela administrativa
- tècnica, és a dir, es refereix als recursos i al pla d'intervenció a aplicar: contenció en el nucli familiar o tractament substitutiu.

Segons les pròpies definicions de la DGAM. les mesures de protecció que, tant des dels EAIA com des dels centres d'acolliment, es poden proposar són:

- L'atenció en la pròpia família que es caracteritza perquè la DGAM assumeix la tutela i els pares mantenen la guarda i els delegats d'Atenció a la infància (DAI) fan el seguiment dels casos que ho requereixen.

- Acolliment familiar simple que és una mesura de caràcter transitori que consisteix a confiar de manera temporal la guarda del menor a una família o persona, la DGAM fa un seguiment, assessora i ajuda les famílies. La família pot tenir una relació de parentiu per consanguinitat o afinitat amb el menor (família extensa) o pot no tenir cap tipus de relació de parentiu (família aliena).
- Acolliment familiar preadoptiu que es caracteritza perquè és una mesura de protecció prèvia a l'adopció i s'aplica quan es donen els supòsits previstos per la normativa vigent. Tècnicament es descarta la possibilitat que el menor retorni amb els pares biològics.
- Atenció en un centre residencial d'acció educativa (CRAE) que es caracteritza perquè el menor ingressa en un centre propi de la DGAM o col·laborador, adequat a les seves característiques, per rebre l'atenció i educació necessàries. S'aplica quan es considera que el desemparament o la necessitat de separació de la pròpia família seran transitoris i quan no és possible o aconsellable l'acolliment familiar.

Per comparar xifres aportem les mesures de protecció adoptades pel Ministeri del Interior a Espanya, que es detallen al annex (*Veure Taula G12 annex*).

Una vegada descrites breument les funcions del EAIA, passem a explicar quin són el indicadors de risc més habituals detectats des dels EAIA.

Els diferents tipus de maltractaments considerats com indicadors de risc són: maltractament físic, negligència o abandonament, maltractament psíquic o emocional, abús/sotmetiment sexual, explotació sexual, explotació laboral o inducció a la mendicitat, corrupció, sotmetiment a drogues o fàrmacs i maltractament prenatal.

La tipologia de maltractaments a la infància establerta per Inglés (1991), defineix la "*negligència o abandonament quan no hi ha cura de la seva alimentació i/o roba d'abric, no hi ha cura pel seu tractament mèdic, no té horaris ni ritmes, es passa hores sense atenció protectora i/o educativa*" .

Posteriorment a l'any 2000 el mateix autor va dirigir l'estudi (continuació del de 1991) sobre *Maltractaments d'infants a Catalunya*, on es fa un anàlisi del indicadors de maltractament que presentaven els menors a Catalunya. Aquest estudi fou encarregat pel Parlament de Catalunya per servir de referent al *Pla d'Atenció Integral a la Infància*.

Si tenim en compte els resultats de la investigació sobre els maltractaments d'infants a Catalunya, presentada l'any 2000, que volia conèixer la prevalença de casos en els dotze mesos compresos entre l'1 de setembre de 1997 i el 31 d'agost de 1998, fan que el nombre total d'infants obtinguts fou de 5.154 dels 20.825 casos, dels quals un cop fetes les extrapolacions i càlculs pertinents va portar a la conclusió que es podia estimar la detecció, amb diverses fases de gravetat, que signifiquen el 18.04% de la població catalana menor de 18 anys.

Els resultats d'aquesta investigació presenten com els tipus de maltractaments que són més habituals a Catalunya: les negligències en un 72,7% dels menors, el maltractament psíquic en un 38,8% i el maltractament físic en un 15,5%. Aquests maltractaments es produeixen a la llar, els autors són tots dos pares biològics 37,4%, que els orígens dels maltractaments es deuen en un 25,2% a la incapacitat educativa dels pares, en un 15,2% a les drogodependències dels progenitors, en un 15% a conductes inadequades i en un 10,5% a insuficiència material. Es constata també que les causes que porten al maltractament dels infants són de tipus multifactorials.

De la investigació també s'extreu que el sexe del menors maltractats que més predomina amb un 54,1% es el masculí, que la franja d'edat on es donen més maltractaments en les noies és dels 7 a 8 anys i pels nois de 13 a 14 anys.

Nosaltres volem aportar també les dades de maltractaments que es van extreure de fer la anàlisi de la Fitxa Bàsica dels 750 menors amb proposta de mesura protectora a la DGAM a l'any 1999, 374 són nens i 376 són nenes.

La *Fitxa Bàsica* és un protocol que emplenen els tècnics del Servei d'Atenció i Diagnòstic de la DGAM quan arriba la síntesi avaluativa dels menors que els han estat derivats.

TAULA 17:TIPUS DE MALTRACTAMENT. CATALUNYA. 1999.

Tipus de maltractament	Menors
Negligència o abandonament	409
Maltractament psíquic o emocional	244
Maltractament físic	107
Maltractament prenatal	67
Abús o sotmetiment sexual	34
Explotació laboral o mendicitat	24
Corrupció	12
Explotació sexual	5
Sotmetiment a drogues o fàrmacs	5
Total	**907**

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Anàlisi de la Fitxa Bàsica dels menors amb proposta de mesura protectora, Desembre del 1999.

Destaca de la taula el gran nombre de maltractaments per negligència o abandonament, seguit del "fantasma" del maltractes psicològics enfront dels físics que són menys de la meitat. S'ha de dir que hi ha més maltractaments que menors estudiats, perquè un menor pot tenir més d'un maltractament a la vegada.

Les característiques especifiques dels infants dels 750 menors estudiats a la *Fitxa Bàsica* a Catalunya, es donaven en 487 situacions, encara que un menors pot tenir més d'una característica específica.

TAULA 18: MENORS ATESOS PER LA DGAM AMB CARACTERÍSTIQUES ESPECÍFIQUES. CATALUNYA. 1999.

Característiques específiques	Menors
Germans amb mesura protectora	227
Transtorns de conducta	55
Ètnia minoritària	47
Disminució psíquica	30
Portador de VIH o VHC	13
Disminució Física	9
Malaltia mental	8
Disminució sensorial	6
Malaltia Física greu	5
Drogodependència	2
Adolescent embarassada	1
Altres	84
Total	**487**

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Anàlisi de la Fitxa Bàsica dels menors amb proposta de mesura protectora, Desembre del 1999.

Crida l'Atenció que la característica més nombrosa és la de ésser un grup de germans 227, seguit d´altres 84 sense especificar, però la dada que voldríem destacar és la de 55 menors de 487 amb característiques especials que presenten trastorns de conducta, el que ve a confirmar les dades sobre salut mental que hem exposat en el punt 2.2.9. d'aquest apartat.

D´aquests 750 menors de la *Fitxa Bàsica* els principals motius d´intervenció pels quals hi eren protegits es veuen en la taula 19, s'ha de puntualitzar que hi ha més motius que menors estudiats per que es poden donar més d'un per menor:

TAULA 19: MOTIUS D´INTERVENCIÓ DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ CATALÀ. CATALUNYA. 1999.

Motius d´intervenció	Menors
Maltractament o abandonament	360
Sol.licitut dels pares, tutors o guardadors	183
Risc de maltractament o abandonament	199
Delegació de les funcións parentals	143
Renúncia de l´infant formal i signada	37
Conducta dissocial de l´infant	90
Estranger no acompanyat	43
Autòlisi o intent de suïcidi	8
Total	**1.033**

Font: Direcció General d'Atenció a la Infància. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Anàlisi de la Fitxa Bàsica dels menors amb proposta de mesura protectora, Desembre del 1999.

Es pot veure a la taula que el motiu d'intervenció de l'Administració és majoritàriament el de maltractament o abandonament en 360 casos, així com ésser en risc de patir-lo en 199 casos, el tercer motiu d'intervenció es el de sol·licitar-lo els propis tutors o guardadors en 183 vegades (per lògica si hi ha una sol·licitud d'intervenció dels propis tutors o guardadors hi ha una voluntat de treball conjunt entre administració i família, pel que seria assumible que aquests menors legalment tinguessin una mesura de guarda en lloc de la de tutela, però encara que no és pot afirmar, pensem que això no es fa ja que l'Administració moltes vegades prefereix tenir la tutela d'un menor i poder actuar sense les restriccions que una guarda legal pot tenir al dissenyar actuacions). Quan es donen situacions greus intervé el Servei d'Urgències de la DGAM.

Una vegada hem vist el que passa a Catalunya anem a veure el que succeeix a la ciutat de Barcelona amb els menors en situació de risc social.

Quant als indicadors de risc que presenten els menors atesos pels EAIAs a la ciutat de Barcelona, el més freqüent és el de negligència o maltractament. Per exemple en el EAIA de Casc Antic aquest indicador representa el 57% respecte al total de casos de l'EAIA l'any 2000; a Ciutat Vella-Raval Sud el 100%; a Eixample-Gràcia el 134%; a Les Corts-Sarrià-Sant Gervasi el 56%; a Sants-Montjuïc el 55%; a Sant Martí el 24%.

En tots els casos que es presenta aquest indicador de negligència, en els serveis especialitzats s'hauria de comprovar la història personal per veure si l'agent derivant era el servei d'atenció primària, quin recurs s'havia proposat, com havien evolucionat el casos i el seu posterior seguiment. Això s'hauria de comprovar, molt especialment, pel mateix EAIA, en aquells casos que aquest indicador, en un mateix territori, arriba al cent per cent o bé es supera el percentatge.

Si la situació de negligència o abandonament es pogués detectar a temps, per exemple des dels Serveis Socials d'Atenció Primària, es podria evitar en molts casos la separació dels infants de les seves famílies. Aquest indicador, que arriba a ser motiu per decretar el desemparament del nen o nena, és un del més treballables i recuperables des dels serveis de primària a partir de posar en marxa programes de col·laboració i formació de famílies. Aquests programes tenen la finalitat de millorar les habilitats tant de cura dels infants com de comunicació dels progenitors i de tot el sistema familiar.

Les dificultats que observen al fer una anàlisi de les Memòries Tècniques dels 11 EAIA de la ciutat de Barcelona, dels anys 1999 i 2000, és que alguns equips no especifiquen en els seus documents les dades corresponents als indicadors de risc (*Veure Taula G3 annex)*, així com que no tots els EAIA segueixen la mateixa classificació d'indicadors, fet que ens sorprèn força atès que la pròpia DGAM utilitza un agrupament d'indicadors, amb definicions conceptuals a partir de les que van fent les seves estadístiques i les seves investigacions sobre maltractaments infantils.

Aquest és un clar exemple de "feines dobles", és a dir, si cada equip pot utilitzar la seva pròpia classificació quan s'han de fer comunicacions oficials, facilitar dades estadístiques a

l'Administració, etc. llavors tenen feina afegida doncs s'han d'adaptar els que tenen als que s'els demana, i fa molt difícil poder agrupar-los en una única classificació.

Els factors o motius familiars que s'observen al moment de la intervenció dels serveis especialitzats són:

- Per l'EAIA Barceloneta-Gòtic l'any 1999, a la zona de la Barceloneta el més freqüent ha estat la insuficiència de recursos materials, les drogodependències i la incapacitat educativa dels pares. Per la zona del Gòtic el més freqüent ha estat la incapacitat educativa dels pares, en segon lloc malaltia mental i conductes inadequades, en tercer lloc insuficiència de recursos materials. L'any 2000, el motiu més freqüent per la zona de la Barceloneta segueix sent la insuficiència de recursos materials, en segon lloc la incapacitat educativa dels pares i en tercer les drogodependències. Per la zona del Gòtic segueixen sent en primer lloc la incapacitat educativa dels pares, en segon les conductes inadequades i en tercer la insuficiència de recursos materials.

- A l'EAIA de Casc Antic l'any 1999, el factor familiar més freqüent en primer lloc és, adults amb conflictes interns violents o greu desestructuració familiar, seguit de malaltia mental, en tercer lloc incapacitat educativa dels progenitors i el quart indicador famílies monoparentals amb dificultats econòmiques o per feina. S'ha de remarcar una dada important, en aquest servei ens troben que aproximadament en el 50% dels casos es hi han antecedents de problemàtiques similars en els progenitors. Per l'any 2000 no especifiquen aquesta informació.

- Per l'EAIA de Ciutat Vella-Raval Sud, l'any 1999, en primer lloc apareix la incapacitat educativa dels pares, seguit de la insuficiència de recursos materials i en tercer lloc les drogodependències i la malaltia mental. L'any 2000, exactament igual que l'any anterior.

- A l'EAIA del Raval Nord, s'enumeren els indicadors però no és quantifiquen pel que no podem extreure conclusions. Els indicadors que ens troben l'any 1999 són els mateixos que als demés equips, orfandat o abandonament, incapacitat educativa dels pares,

insuficiència de recursos materials, etc. A l'any 2000 no hi ha dades ja que va restar tancat per motius tècnics.

- A l'EAIA de Nou Barris, durant l'any 1999 no es disgreguen els indicadors de risc dels progenitors només es classifiquen els maltractaments, l'any 2000 ja es fa una classificació de indicadors de risc per progenitors, el motiu familiar més rellevant es les disfuncions en la capacitat educativa o en la funció normativa, en segon lloc la malaltia mental i en tercer lloc les drogodependències.

- L'EAIA de l'Eixample-Gràcia, durant l'any 1999 no es quantifiquen el nombre d'indicadors de risc dels progenitors només s'apunta una classificació. L'any 2000, en primer lloc apareix la incapacitat educativa dels progenitors, en segon les conductes inadequades i en tercer les drogodependències.

- Per l'EAIA de Horta-Guinardó troben que durant l'any 1999 no es quantifiquen els indicadors de risc dels progenitors, encara que es fa una enumeració molt ampla i concreta. En canvi l'any 2000, ja es fa aquesta quantificació, però encara es fa una classificació massa específica pel que es fa molt difícil arribar a conclusions, es podria dir que l'indicador de drogodependències en un 24% de les 50 demandes és el que més es dona als diferents barris del territori de l'EAIA.

- A Les Corts-Sarrià-Sant Gervasi, l'any 1999 no es quantifiquen el nombre d'indicadors de risc dels progenitors només s'apunta una classificació d'ells conflictes entre els adults, malaltia mental, família nombrosa amb dificultats econòmiques, etc. L'any 2000, la incapacitat educativa dels progenitors en primer lloc, la malaltia mental en segon i en tercer lloc la insuficiència de recursos materials i les conductes inadequades.

- A l'EAIA de Sant Andreu, l'any 1999 i l'any 2000 es donen els mateixos indicadors però no es quantifiquen el que fa inviable fer una classificació.

- Per l'EAIA de Sant Martí, trobem que l'any 1999 al barri de Poble Nou el indicador que més es dona es el de absència de la llar d'un o dos progenitors en un 20% de les 27 demandes del total de les 75 del EAIA, així com insuficiència de recursos materials en un 19% al barri del Clot i conductes inadequades també en un 19%. L'any 2000 l'indicador que més apareix és el de drogodependències en un 15%, encara que no es pot dir que sigui el més important ja que fan una enumeració tant exhaustiva que es fa molt difícil trobar indicadors que es repeteixin en els diferents barris.

- Per l'EAIA de Sants-Montjuïc, durant l'any 1999 el principal indicador de risc dels progenitors és la incapacitat educativa en un 70% del casos (de les 88 demandes d'intervenció), insuficiència de recursos materials en un 58% i Conductes inadequades en un 57% de les demandes. L'any 2000, els motius més freqüents han estat la incapacitat educativa dels pares en un 55% de les 112 intervencions i la insuficiència de recursos materials en 51%.

Com es pot observar hi ha una gran coincidència entre els factors o motius que presenten els progenitors en el moment de la intervenció dels equips especialitzats i els problemes dels usuaris dels serveis d'atenció primària. La manca de recursos econòmics, problemes de salut mental, la desatenció a la infància. Esperem que en un futur pròxim es consensuin els indicadors per poder fer una classificació més fiable i rellevant, i així poder extreure conclusions orientadores de possibles actuacions dels agents socials.

Del total de 667 intervencions als EAIA de Barcelona a l'any 1999, la procedència de la demanda d'atenció, majoritàriament, és de la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM) amb un 61,17%, seguit d'un 36,13% demandes SSAP i un 2,4% procedents de Fiscalia o Jutgats, com podem observar a la figura 21.

FIGURA 21: MENORS ATESOS SEGONS PROCEDÈNCIA DE LA DEMANDA PER EAIA. BARCELONA. 1999.

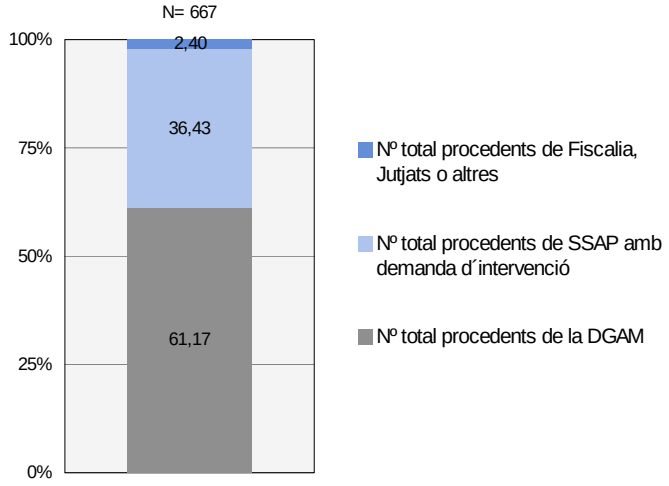

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica Serveis Personals 1999.

Aquesta dada d'alguna manera pot sorprendre doncs si se segueix el circuit d'atenció establert pels serveis de protecció s'espera que la derivació dels casos als EAIA provingui més de l'atenció primària que de la pròpia Direcció General. Aquest és, per tant, un element d'estudi interessant.

Al llarg del tres últims anys la xifra d'expedients tancats als EAIA de Barcelona està al voltant dels set-cents de promig. Concretament l'any 1998 es van tancar 1.019, al 1999 uns 690 i al 2000 es van tancar 722 expedients d'infants per diferents motius. Els motius poden ser: la normalització de la situació familiar (que va ser la que va provocar la intervenció dels serveis de protecció) l'any 1998 en 247 casos, a l'any 1999 en 123 expedients i en 109 l'any 2000. Arribar a la majoria d'edat, es el principal motiu de tancament d'expedients, en 238 menors l'any 1998, a l'any 1999 en 234 casos i durant l'any 2000 en 244 expedients. El canvi de domicili dins el territori de Catalunya és la causa més important del tancament d'expedients a l'any 1998 van ser 298 menors, però va baixar al 1999 a 186 casos i va tornar a pujar a 222 expedients al 2000. Altres motius menys importants són: el trasllat a altres comunitats autònomes o a l'estranger, baixes per adopció, o bé per altres motius que no queden explicitats.

FIGURA 22: EXPEDIENTS TANCATS DURANT L'ANY SEGONS MOTIUS DE TANCAMENT.BARCELONA. 1999.

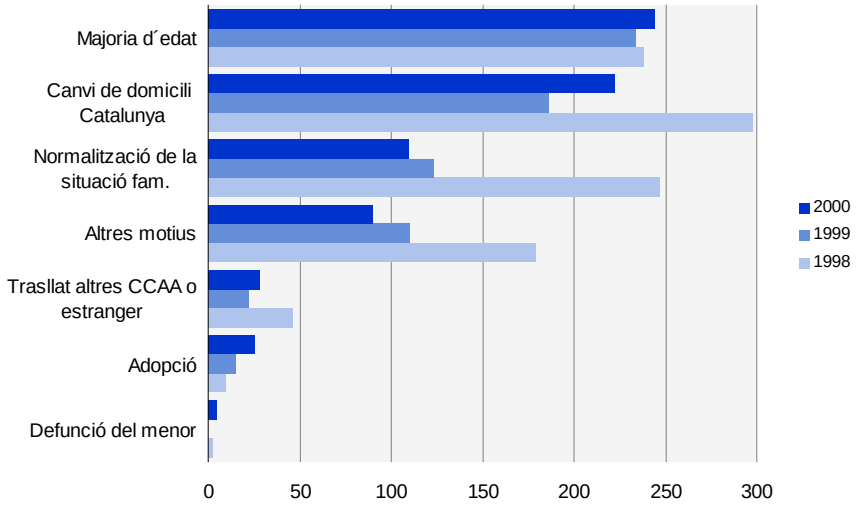

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica Serveis Personals 1999.

Per ampliar dades remetin a l'annex per comprovar quin són els motius de desinternament dels menors en CRAE (*Veure Taula G8 annex*), on podem apreciar que els dos motius principals són per una banda, per proposta tècnica de retorn a la família biològica i per altre, per fuga de més de 3 mesos, seguit de majoria d'edat.

En relació a la informació que es registra com a urgències, l'any 1999 dels 3.311 nens i nenes atesos, 84 casos figuren com a casos urgents. Aquest és un altre aspecte interessant d'estudi, arribar a concretar quines són les situacions específiques, quines problemàtiques, en les que els equips especialitzats d'atenció a la infància i l'adolescència apliquen aquest concepte.

Consideracions

Les dades exposades fan entreveure una mena de perfil del menor en situació de risc i les seves famílies, que un cop analitzades ens permetin detectar aquelles situacions de risc per als nens i nenes i desplegar les actuacions adequades el més aviat possible.

Com hem apuntat la procedència d'aquests infants quan arriben a la Direcció General d'Atenció al Menor és en un 35% un centre d'acolliment, en un 34% la família pròpia, en un 15% la família extensa, en un 8% la família aliena i un 7% d'altres procedències que no

s'especifiquen. Un 30% dels menors atesos per la DGAM amb característiques específiques, tenen germans amb mesura protectora. Els principals motius d'intervenció de l'entitat pública segons l'anàlisi de 750 menors a la *Fitxa Bàsica* de l'any 1999 van ser, com ja hem dit, per maltractament o abandonament 360, sol·licitud dels pares, tutors o guardadors 183, risc de maltractament o abandonament 199, delegació de les funcions parentals 143.

Es considera el "maltractament o abandonament" quan l'infant ha estat, o ha estat en risc de ser, objecte de violència física, psíquica i/o sexual, o ha patit manca d'atenció per part de les persones o de les institucions de què depèn. La segona causa, "sol·licitud dels pares, tutors o guardadors", és quan els pares, tutors o guardadors sol·liciten un ajut que pot portar a la guarda o tutela de l'infant, és temporal atès que no comporta la renúncia formal de l'infant.

La delegació de les funcions parentals és quan la persona que té la tutela de l'infant cedeix les seves funcions a altres persones, parents o no. Aquesta cessió es fa sense cap procediment jurídic o administratiu, que es denomina "guarda de fet".

El tipus de maltractament més freqüent és la negligència o abandonament en un 45%, el maltractament psíquic o emocional en un 27% i el maltractament físic en un 12%, s'ha de remarcar que els infants han patit més d'un maltractament.

Els indicadors més habituals de "negligència o abandonament" són del tipus de: llargues estones sol a casa o al carrer, brutícia molt evident, necessitats escolars no ateses, desaparició dels pares o tutors, vestimenta inadequada, necessitats mèdiques no cobertes, entre d'altres. Per tant es considera negligència o abandonament quan no hi ha cura de l'alimentació i/o roba d'abric i/o del tractament mèdic, l'infant no té horaris ni ritmes, es passa hores sense atenció protectora i/o educativa. Per tant s'exposa l'infant a situacions que posen en perill la seva integritat física.

Els indicadors de "maltractament psíquic o emocional" són: ignorar necessitats emocionals, rebutjar-lo, transmetre'n valoració negativa, absència de comunicació, insultar-lo i

ridiculitzar-lo, entre d'altres. Aquest maltractament pot ser actiu o per manca d'un context afectiu. Una de les conseqüències més evidents és la pressió o atemoriment del menor.

Els indicadors de "maltractament físic" són: pegar (produir blaus, fractures, etc.), imposar càstigs corporals severs, són els més freqüents. Es considera "maltractament físic" l'ús de la força que danya, fereix o mata.

Els autors dels maltractaments són ambdós pares en més d'un 54% dels casos, la mare sola en el 26% dels casos i el pare sol en un 9 % dels casos.

Els factors familiars en la situació de desprotecció han estat sobretot les drogodependències en un 17%, conductes inadequades en un 13%, absència de la llar en un 13%, orfenesa o abandonament en un 12%, insuficiència de recursos materials en un 9%, malaltia mental en un 9%, entre d'altres. El consum d'alcohol és la droga més habitual entre els pares, tutors o guardadors.

Com indicadors de "conductes inadequades" figuren les relacions familiars violentes i els exemples degradants o corruptors, entre d'altres. Les relacions familiars violentes es presenten en un 66% dels casos. En quan als indicadors d'absència de la llar dels progenitors o guardadors els motius laborals i l'empresonament són els segon i el tercer indicador més freqüent.

Les mesures protectores proposades pels EAIAs o pels equips del centres d'acolliment són pel 46% dels infants l'acolliment en un centre residencial, pel 20% l'acolliment simple en família extensa, pel 14% acolliment preadoptiu, pel 11% acolliment en la pròpia família i per un 9% acolliment simple en família aliena.

FIGURA 23: PROPOSTES REALITZADES SEGONS RECURS PROPOSAT PER L'EAIA. BARCELONA. 1999.

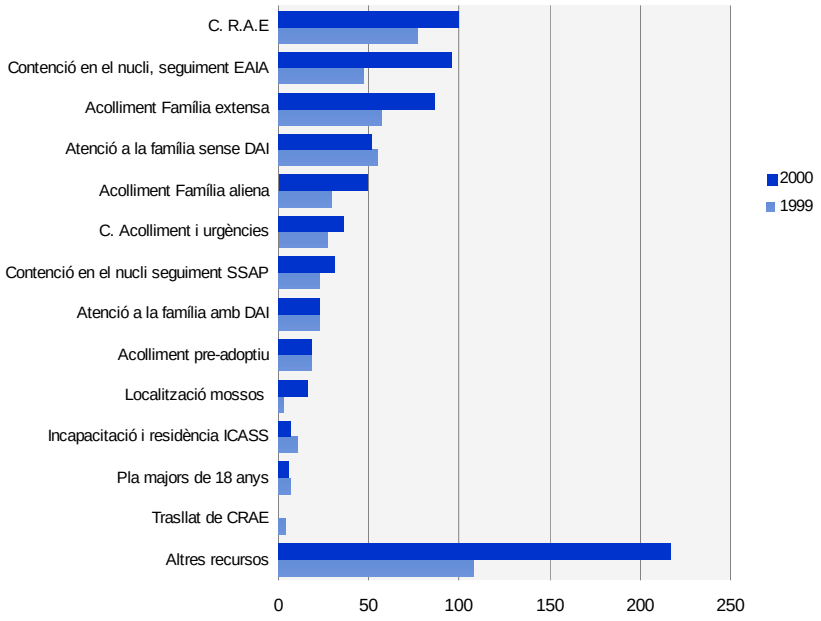

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de l'Ajuntament de Barcelona. Memòria Tècnica Serveis Personals 1999.

Per altra banda totes les mesures que proposen els EAIA han de passar pel vist i blau de la DGAM i no sempre són acceptades, en la taula següent es pot veure les diferents propostes i recursos dels EAIA de Barcelona. L'any 2000 de 567 recursos proposats pels EAIA la DGAM els ha donat 477 recursos, del 80 proposat per CRAE es van concedir 59, dels 41 proposats pel EAIA per acolliment familiar simple en família aliena es van donar 19 recursos, només 5 dels 17 proposats per acolliment preadoptiu es van donar per la DGAM.

TAULA 20:TIPUS DE RECURS PROPOSAT PER L'EAIA I ASSIGNAT PER LA DGAM. BARCELONA. 2000

Tipus de recurs	Recurs proposat	Recurs assignat
C. Acollim ent i urgències	32	24
C. Residencial acció educativa	80	59
Contenció en el nucli familiar amb seguiment EAIA	84	79
Contenció en el nucli familiar amb seguiment SSAP o similar	30	30
Atenció a la pròpia família amb DAI	22	16
Atenció a la pròpia família sense DAI	49	52
Acollim ent família simple-Família extensa	74	69
Acollim ent família simple-Família aliena	41	19
Acollim ent pre-adoptiu	17	5
Pla majors de 18 anys	4	4
Incapacitació i residència ICASS	7	6
Altres recursos	127	114
Nº total propostes segons recurs proposat	**567**	**477**

Font: Elaboració CIIMU a partir de les Memòries dels EAIA. Barcelona. 2000

S'hi analitzen les dades sobre maltractaments de la *Fitxa Bàsica* a l'any 1999, el percentatge més elevat dels 907 maltractaments registrats pel total de 750 menors (recordem que la mitjana de maltractaments és de 1,2 maltractament per infant) es dóna en la franja d'edat del 12 als 15 anys en un 26,3%. En relació al sexe es donen més maltractaments en nenes (53% que en nens 47%). Problemes com les drogues, conducta inadequada, insuficients recursos materials, malaltia mental, absència de la llar, entre d'altres, són les principals causes familiars que originen els maltractaments dels infants. Com hem comentat anteriorment els principals autors d'aquests maltractament són el pare i la mare, ambdós progenitors. En la taula que s'exposa a continuació es relacionen els autors dels maltractaments amb el tipus de maltractament efectuat. L'origen de les causes en relació al nombre de menors que han patit els maltractaments és de 3,5 factors de risc per menor. Aquesta relació és molt interessant doncs confirma, un cop més, que l'origen d'aquests problemes no es deu exclusivament a una sola causa sinó a la confluència de varis factors i, per tant, es necessita un enfocament integrat i coordinat per intentar resoldre'ls.

Les conductes dissocials dels menors també són un motiu d'intervenció per part de l'Entitat Pública, els cinc indicadors més freqüents d'aquestes conductes són: rebuig de

l'escolarització, fugides de la llar, activitats delictives o vandàliques, no acceptació de la pàtria potestat i consum d'estupefaents.

Es considera conducta dissocial del menor quan l'infant no ha estat la víctima, sinó l'autor d'una conducta constitutiva de falta o delicte. Tanmateix, l'infant no pot ser sotmès a la justícia juvenil per ser menor de 14 anys, és en aquests menors on ens trobem amb una línia estreta que delimita el que entenem com sistema de protecció o el que entenem con sistema de justícia juvenil, però en el apartat 2.3. parlarem més àmpliament d´aquest tema.

Dels 90 infants amb conductes dissocials el 54 % han estat maltractats o en risc de maltractament.

Del total d'infants a càrrec de la DGAM a Catalunya a finals del mes de maig de 2000, es pot veure que l'atenció en un centre residencial s'eleva a 1.693. S'observa que en aquesta data la xifra d'internaments era una mica superior que a data 31 de desembre del mateix any. El mes de maig de 2000, el conjunt d'infants atesos per la DGAM han estat 6.742 i l'any 1999, 6.643.

Del total dels 6.742 nens i nenes atesos per la DGAM, segons dades del mes de maig de 2000, un 58% reben atenció en la seva família pròpia o extensa, un 13% en família aliena i un 29 % en un centre d'acolliment o en un centre residencial.

S'ha de fer referència a que el tipus de mesura del 98% dels infants ingressats en centres al llarg de l'any 2000, era una tutela. La retirada de la tutela als pares s'ha produït perquè s'ha declarat el seu desemparament atès que són menors amb proposta de mesura protectora Aquesta situació és també un motiu d'anàlisi. S'hauria de fer un estudi sobre la situació inicial de l'infant i la seva família, la seva evolució i la valoració de la situació en la que es troben. En aquest sentit es poden trobar els punts neuràlgics de cada cas, i per tant, les actuacions positives i els punts febles, tenint en compte que en el 91% dels casos la procedència majoritària dels infants és de la seva família biològica i també que el motiu de desinternament majoritari és el retorn amb la seva pròpia família. En lloc es fa referència a quines són les circumstàncies que han variat des del moment en el que es va imposar la mesura i el moment

de la seva finalització, això seria un estudi molt interessant per fer i animem a les Administracions implicades a que ho contemplin.

Haver arribat a la majoria d'edat, conjuntament amb les fugues són el segon motiu de desinternament dels nois i les noies dels centres residencials (20%). Un nombre elevat d'aquests joves s'acullen al pla interdepartamental per a majors de 18 anys. Segons dades de l'any 2000 hi havia 115 joves de més de 18 anys a tot Catalunya incorporats a aquesta alternativa. Al següent apartat tractarem els menors dins del Sistema de Justícia Juvenil a Catalunya.

2.2. EL SISTEMA DE JUSTÍCIA JUVENIL A CATALUNYA[8]

2.2.1. DESCRIPCIÓ DEL SISTEMA DE JUSTÍCIA JUVENIL

La nomenada actualment Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil (DGMPAJJ), està situada al Departament de Justícia. La justícia juvenil a Catalunya es desenvolupa i avança des de fa vint anys, moment en el que es van fer els traspassos del Govern de l'Estat a la Generalitat de Catalunya.

L'àmbit de la justícia juvenil és el que es fa càrrec d'aquells nois i noies, classificats com a joves en situació de conflicte social, que han infringit la llei. Les administracions autonòmiques que en tenen competència han d'organitzar-se per poder donar una resposta educativa al conjunt de les possibles mesures que es poden aplicar. Tal com contempla l'apartat d'Infància i legislació del present informe, existeix una àmplia normativa legal que possibilita una intervenció educativa, normalitzada i d'acord amb la diversitat de població a atendre, que es traduirà en dissenyar per a les diferents mesures judicials, els seus corresponents programes d'intervenció educativa.

[8] Per complementar aquesta descripció, veure el capítol sobre Infància i Legislació en aquest mateix volum.

A partir de l'aprovació de la llei orgànica de responsabilitat penal del menor, 5/2000, de 12 de gener, i que entrava en vigor el 13 de gener de 2001, s'ha produït una important reforma de la normativa legal en aquest àmbit. Per aquest motiu l'estructura d'aquest apartat intenta fer una exposició d'aquells aspectes que es consideren més interessants en relació a les característiques de la legislació anterior, del perfil dels nois i noies i destacar alguns dels reptes, que al nostre entendre, portarà la plena aplicació de la legislació vigent.

Qualsevol informe que s'ocupi de la infància en situació de risc, no pot deixar de banda els menors en conflicte social. Aquests menors formen part de la infància en situació de risc des de la doble vessant de menor desprotegit que acaba convertint-se en un menor infractor del que cal protegir a la societat i al mateix temps a sí mateix.

Les conseqüències de la implantació de la nova Llei encara no han estat avaluades pels organismes, com ja hem argumentat abans sobre les limitacions de les fonts i dades. És per això que en el primer informe analitzarem les dades fins a final de l'any 2000.

Segons la legislació anterior, la Llei orgànica 4/92 emmarca la intervenció judicial i les mesures aplicables a menors de 12 a 16 anys.

FIGURA 24: ITINERARI DE LA INTERVENCIÓ JUDICIAL I MESURES APLICABLES A MENORS DE 12 A 14 ANYS, SEGONAS LA LLEI 4/92.

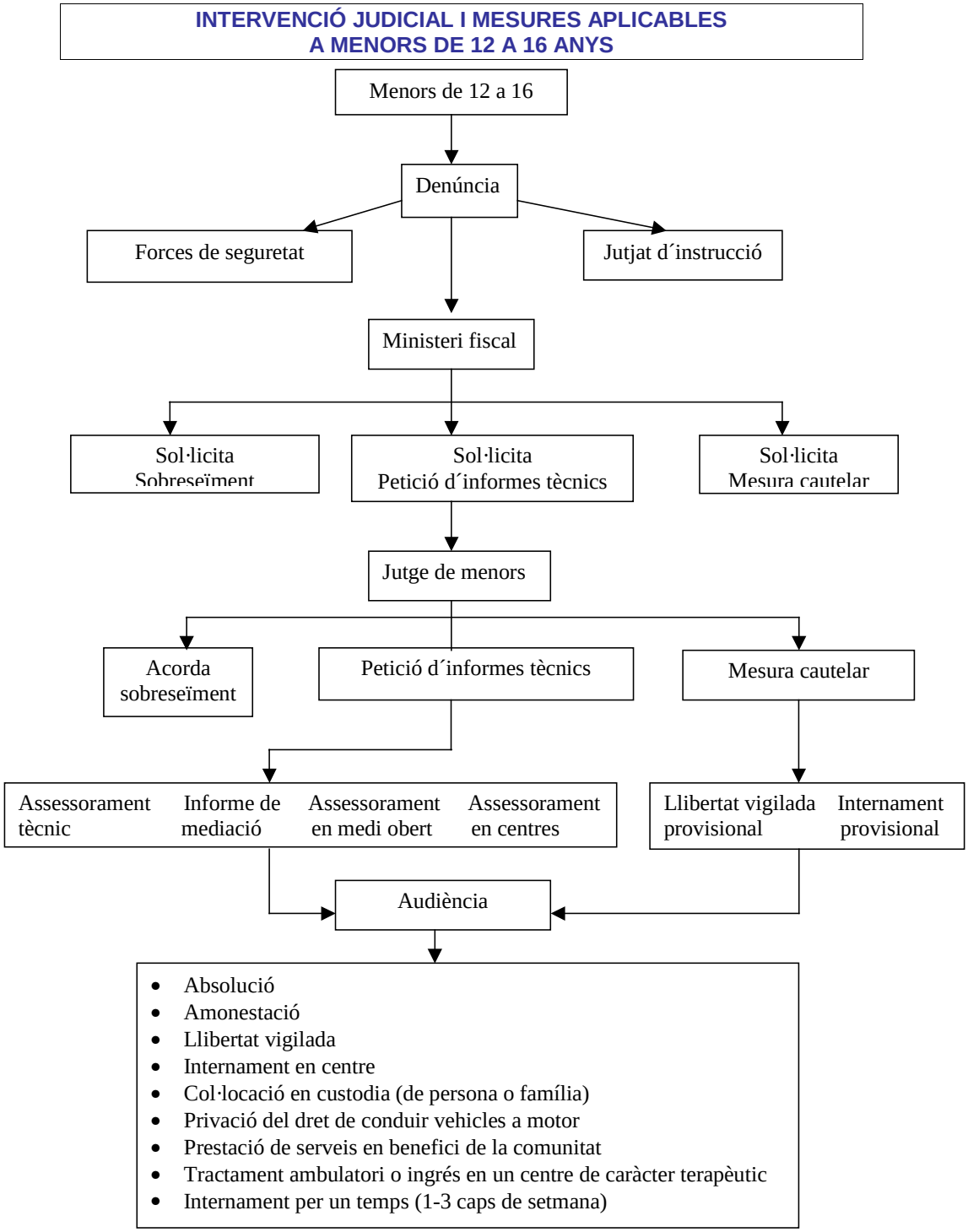

Font: Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil

El conjunt de mesures a aplicar a aquests noies i noies es reconvertien en programes educatius que es classificaven en:

a) Programes d'Atenció a menors de 12 a 16 anys
- Previs a l'adopció de la mesura judicial
- D'execució de mesures judicials

b) Programes d'Atenció a joves entre 16 a 18 anys
- Presentencials
- Postsentencials

c) Programes de suport a processos de reinserció
- L'orientació i inserció laboral
- L'assistència voluntària postmesura

a) Programes d'Atenció a menors de 12 a 16 anys

Programes previs a l'adopció de mesures

Assessorament tècnic

La Llei Orgànica 4/1992, de 5 de juny, estableix l'assessorament tècnic preceptiu dins del procediment judicial per a menors entre 12 i 16 anys presumptes autors d'un delicte. A partir de l'entrada en vigor del nou Codi Penal de 1995, que eleva la majoria de edat penal als 18 anys, l'informe d'assessorament serà obligatori per a totes les persones fins els 18 anys.

Quan un noi o noia, menor d'edat penal, ha estat denunciat i s'ha incoat expedient, el Ministeri fiscal sol·licita a l'equip tècnic corresponent, un "informe tècnic". Per tant, la intervenció dels equips tècnics sempre es realitza per ordre del Ministeri Fiscal i en funció de dos principis bàsics que són: el principi d'intervenció mínima i el principi de respecte a la intimitat. "La finalitat d'aquest informe és poder aportar a la instància judicial informacions sobre les circumstàncies personals, familiars, i de l'entorn immediat del noi o noia com a suport per a la decisió que ha de prendre" (Panchón, 1998).

La tipologia d'aquest equips tècnics es pot classificar entre equips d'assessorament tècnic (EAT) en medi obert o en centre.

La reparació a la víctima

La LO 4/92, regula l'oportunitat per al menor de reparar voluntàriament el dany causat. L'informe tècnic del qual acabem de parlar inclou també la valoració de la possibilitat de reparació a la víctima. Aquesta opció queda inclosa dins el programa de mediació/reparació. Aquest programa pretén solucionar el conflicte amb una reparació extrajudicial. La mediació, entesa com una intervenció educativa a instància del Ministeri Fiscal, comporta la confrontació de la persona infractora amb les conseqüències de les seves accions, la responsabilització d'aquestes accions i la compensació posterior a la víctima. Segueix, entre d'altres, el principi de desjudicialització i per tant, es presenta dins el catàleg d'alternatives a les mesures judicials. La figura professional conductora d'aquests programes és un delegat/a d'assistència al menor (DAM) especialitzat en mediació. Catalunya ha estat pionera en aquests programes des de l'any 1990, quan encara no es contemplava en cap llei estatal, aquest aspecte, que es considera molt positiu per seguir aplicant els programes, no solament a partir de la reforma actual a la jurisdicció de menors, sinó també a la jurisdicció ordinària.

Un altre programa previ a l'execució de mesures era l'*assistència educativa en aplicació* de la Regla 11ena, a partir del que disposa la llei en el seu article 2, apartat C.

Programes d'execució de mesures judicials

L'amonestació

"L'acte d'amonestació" consisteix en posar al corrent al/la menor, i en privat, de la injustícia de la seva actuació i de les conseqüències que ha provocat, instant a que no reincideixi en el futur.

La prestació de serveis en benefici de la comunitat

L'objectiu fonamental d'aquest programa és donar una resposta penal al jove infractor/a consistent en la realització d'activitats en interès de la comunitat. Reparar a la comunitat, aportant elements restitutius i responsabilitzar al/la jove de les pròpies accions al temps que ofereix una alternativa de solució del problema.

És imprescindible que les activitats que es proposin realitzar, sempre que sigui possible, reuneixi les següents condicions:

- tenir connexió amb la naturalesa del fets
- adequar-se a les característiques del noi o noia
- no alterar la situació escolar i/o situació laboral
- no substituir cap lloc de treball
- concretar-se en el propi entorn del/la jove

La llibertat vigilada

La llibertat vigilada consisteix en una intervenció socioeducativa globalitzadora que combina elements de control i d'ajuda.

Aquesta intervenció socioeducativa es realitza preferentment en el propi entorn del noi o de la noia, utilitzant prioritàriament recursos comunitaris amb els objectius d'afavorir la integració i evitar la separació dels joves del seu propi entorn. Al mateix temps és una oportunitat per implicar també a la comunitat en el procés de resocialització dels joves.

Els professionals responsables, els/les Delegats d'Atenció en Medi Obert (DAM), han d'elaborar un projecte educatiu individualitzat (PEI) de cada menor. El PEI és un instrument que serveix de base per a la intervenció socioeducativa, que intenta reflectir també la col·laboració de la família i de la comunitat. El/la DAM fa un seguiment de cada cas i informa periòdicament a l'autoritat judicial.

L'acolliment per altra persona o família

L'atenció educativa en nucli familiar o amb una persona, consisteix en confiar el noi o la noia a una família o persona amb una formació adequada que la capaciti per dur a terme la tasca educativa encomanada el temps que l'autoritat judicial determini.

En alguns països europeus com França i Gran Bretanya s'ha practicat des de fa més de vint anys i es considera que pot oferir una alternativa de reinserció per aquests joves si es desenvolupa un programa adequat.

L'èxit d'aquesta alternativa es basa en quatre aspectes que són fonamentals:

- la selecció de persones i famílies
- l'estudi de les característiques del/la menor
- la preparació de l'acolliment
- el seguiment i la supervisió de les intervencions fins la finalització de la mesura

El tractament ambulatori o ingrés en un centre terapèutic

Aquest programa intenta oferir un tractament específic a nois i noies infractors/res que presenten una situació d'addicció a substàncies tòxiques o problemes psíquics que afecten la seva evolució. El delegat o delegada és la persona que s'encarrega de proposar el recurs més adequat per atendre la problemàtica concreta que presenta el/la menor i sempre que sigui possible intenta mantenir el noi o la noia en el seu propi entorn.

L'internament de caps de setmana

L'internament de caps de setmana es planteja per a donar una resposta de caràcter sancionador amb una separació breu (d'un a tres caps de setmana) i puntual. Fonamentalment es pretén integrar aquests nois i noies a la normativa i dinàmica educativa d'un centre educatiu

mitjançant la seva incorporació a diverses activitats que s'hagin planificat per a un breu període de temps.

Ingrés en un centre de règim obert, semiobert o tancat

L'internament en un centre educatiu de menors és una de les mesures que pot aplicar el/la jutge segons els fets comesos i les circumstàncies personals del/la menor. El programa dels centres d'internament consisteix en proporcionar una atenció educativa continuada, intensiva i individualitzada al noi o la noia amb separació temporal de la seva família i del seu entorn social. La mesura d'internament comporta una limitació de llibertat del/la menor segons el règim al que quedi sotmès, que pot ser: règim tancat, règim semiobert o règim obert. En la resolució ha de constar el tipus d'internament que s'imposa. Els professionals que desenvolupen la seva tasca en aquests centres i segons la seva tipologia, són: educadores i educadors socials, professorat de diferents cicles i nivells educatius, mestres de taller, treballadors socials, pedagogs, psicòlegs, metges, personal sanitari, etc.

b) Programes d'Atenció a joves entre 16 i 18 anys

Programes presentencials

La llibertat provisional amb assistència educativa

Els recursos de la DGMPAJJ també es troben a disposició dels joves de 16 i 17 anys en situació de llibertat provisional (que hagin estat detinguts i posats a disposició judicial per cometre un delicte i quedin en llibertat provisional en espera de judici) que estiguin disposats a rebre una orientació o una atenció socioeducativa per a superar les seves dificultats que impedeixen una adequada integració laboral i social.

Aquest programa preveu la possibilitat que les presentacions *apud acta* que s'han de realitzar al jutjat d'instrucció es facin, amb l'autorització corresponent, davant d'un delegat (DAM) que oferirà una relació d'ajuda amb un contingut educatiu.

L'internament provisional en un centre en aplicació de l'article 65 del Codi Penal

L'aplicació de l'article 65 del Codi penal, anterior a la reforma de 1995, oferia als joves de 16 a 18 anys (que es trobaven detinguts, posats a disposició judicial per la presumpta comissió d'un delicte i amb situació de presó preventiva) la possibilitat de formar part d'aquest programa d'internament provisional.

Programes postsentencials

L'internament en un centre de menors en aplicació de l'article 65 del Codi Penal

La legislació vigent preveia la possibilitat que a joves infractors de 16 i 17 anys, en determinades circumstàncies se'ls pogués aplicar mesures previstes per a les persones menors d'edat penal. Per aquest motiu, els centres educatius de la DGMPAJJ també estaven a disposició dels òrgans jurisdiccionals penals per aquells joves disposats a assumir les condicions d'estada en un centre. Els recursos de la DGMPAJJ també es troben a disposició dels joves de 16 i 17 anys en situació de llibertat provisional (que hagin estat detinguts i posats a disposició judicial per cometre un delicte i quedin en llibertat provisional en espera de judici) que estiguin disposats a rebre una orientació o una atenció socioeducativa per a superar les seves dificultats que impedeixen una adequada integració laboral i social.

c) Programes de suport al processos de reinserció

L'orientació i inserció laboral

Des de l'any 1990 el Departament de Justícia i el Departament de Treball en col·laboració van posar en marxa un programa de Formació Professional Ocupacional dirigit a joves que quedaven sota els auspicis de la justícia juvenil. Es va crear la figura de les gestores ocupacionals, que s'encarregaven de la conducció d'aquest programa de seguiment i de consolidació de la reinserció social.

L'assistència voluntària postmesura

Quan el noi o la noia era conscient que la interrupció de la seva formació, al finalitzar la mesura judicial, podia dificultar la seva reinserció sociolaboral, tenia la possibilitat de sol·licitar a la DGMPAJJ, la continuació dels seus aspectes formatius mitjançant l'assistència voluntària postmesura i a partir de reunir uns requisits mínims.

Canvis de la Llei 5/2000

La pròpia DGMPAJJ (2001) remarca que la nova llei (5/2000) comporta canvis molt rellevants en relació amb el passat:

- "augmenten les funcions atribuïdes a les comunitats autònomes, es modifiquen els trams d'edat de la població a qui s'aplica la nova regulació, canvien les possibilitats existents d'aplicació del principi d'oportunitat, es transforma el catàleg de mesures", entre d'altres.

El 17 de desembre de 2001, s'aprova al Parlament de Catalunya la Llei 27/2001, de justícia juvenil, que té per objecte "regular les funcions que ha de complir l'Administració de la Generalitat en execució de les mesures adoptades pels jutges i els tribunals en el marc de la Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penals dels menors, i en el desplegament de programes destinats a donar suport als processos de reinserció de les persones que es troben dins l'àmbit d'aplicació d'aquests, mitjançant l'organisme que en tingui atribuïda la competència, i també establir el règim de participació i col·laboració d'entitats públiques en l'exercici d'aquestes funcions. Així mateix estableix la participació i la col·laboració d'entitats privades, d'acord amb els principis de tutela pública i coordinació" (art. 1. Objecte de la Llei). A continuació analitzem les diferències que existeixen entre la llei 4/1992 i la nova 5/2000.

FIGURA 25: DIFERÈNCIES ENTRE LA LLEI 4/1992 I LA LLEI 5/2000.

Criteris per imposar una mesura i durada

Llei Orgànica 4/1992	*Llei orgànica 5/2000*
• Regeix el criteri de flexibilitat, tenint en compte la naturalesa dels fets i les circumstàncies del menor	• Regeix el criteri de flexibilitat, tenint en compte la prova, la valoració jurídica dels fets i, especialment, l'edat i les circumstàncies familiars i socials, la personalitat i l'interès del menor. Excepcions: • Si es tracta d'una falta, només es podran imposar les mesures d'amonestació, estada de cap de setmana fins un màxim de 4, prestacions en benefici de la comunitat fins a 50 hores i privació del permís de conduir o altres llicències administratives. • La mesura d'internament en centre tancat, només es podrà imposar quan el delicte s'hagi fet amb violència o intimidació a les persones o actuant amb greu risc per elles.
• La durada de les mesures pot ser d'un màxim de 2 anys.	• La durada de les mesures no pot excedir els dos anys. La prestació de serveis en benefici de la comunitat no pot excedir les 100 hores i l'estada de cap de setmana les 8 estades.
• La mesura d'internament no serà superior als 2 anys	• Pels majors de 16 anys, la durada de les mesures pot ser de 5 anys, la prestació de serveis en benefici de la comunitat de 200 hores i l'estada de caps de setmana de 16, quan el delicte s'hagi fet amb violència o intimidació a les persones o amb greu risc per elles, i que l'equip tècnic ho aconselli • Excepcionalment, en casos d'extrema gravetat (reincidència i delictes de terrorisme), el jutge podrà complementar la mesura d'internament de 5 anys amb una llibertat vigilada fins un màxim de 5 anys més • Les accions o omissions imprudents no poden ser sancionades amb la mesura d'internament

Mesures

Llei Orgànica 4/1992	*Llei orgànica 5/2000*
• Amonestació • Internament d'1 a 3 caps de setmana • Llibertat vigilada • Acolliment per persona o nucli familiar • Suspensió del dret de conduir ciclomotors o vehicles a motor • Prestació de serveis en benefici a la comunitat • Tractament ambulatori o internament en centre terapèutic • Internament en règim obert, semiobert o tancat.	• Internament en règim tancat, semiobert i obert • Internament en centre terapèutic o tractament ambulatori • Assistència a un centre de dia • Estada de cap de setmana • Llibertat vigilada, que podrà ser amb instruccions: obligació d'assistir a un centre docent, de sotmetres a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional, laboral, d'educació sexual, d'educació vial o d'altres similars, prohibició d'anar a determinats llocs, d'absentar-se del lloc de residència sense autorització prèvia, obligació de residir en un lloc determinat, de comparèixer en el jutjat per informar de les activitats i justificar-les i qualsevol altra que el jutge consideri convenient • Convivència amb una altra persona, família o grup educatiu • Prestacions en benefici a la comunitat • Realització de tasques socioeducatives • Amonestació • Privació del permís de conduir ciclomotors o vehicles a motor

Font: Panchón, C. i Vizcarro, C. (2000) Intervenció socioeducativa amb menors en conflicte social.

2.2.2. PERFIL DEL MENOR DE JUSTÍCIA JUVENIL

Com s'ha esmentat anteriorment la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil (DGMPAJJ) té assignades, entre d'altres, a Catalunya competències per dur a terme:

- el programa de mediació i reparació en l'àmbit de la justícia juvenil
- l'assessorament tècnic als jutges i fiscals de menors
- l'execució de les mesures imposades pels jutges de menors als majors de 14 anys i menors de 18 autors de fets delictius

El programa de mediació i reparació s'emmarca dins d'un model de justícia dialogant, reparadora i conciliadora "basada en la participació de les parts en la solució del conflicte". La Llei orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, preveu que el menor es conciliï i repari el dany causat a la víctima o perjudicat per un delicte. "La llei preveu expressament la mediació entre el menor i la víctima o perjudicat com a fórmula per assolir la conciliació o reparació, atribueix aquesta funció a l'equip tècnic i regula els requisits i els possibles efectes jurídics" (DGPMPAJJ, 2001). La Llei preveu la possibilitat de portar a terme un programa de mediació en dos moments diferents: a l'inici del procediment judicial i durant l'execució de la mesura.

Un professional mediador és el que s'encarrega de conduir el procés de mediació. A Barcelona es disposa, actualment, de tres equips d'assessorament dins la Secció d'Assessorament Tècnic (Servei d'Assessorament Tècnic i d'Atenció a la Víctima). A les seccions territorials de Girona, Lleida i Tarragona els tècnics de medi obert són els professionals que coordinen els processos de mediació.

Les intervencions que es van fer al llarg de l'any 2000 en el programa de mediació i reparació en menors a tot Catalunya van ser 1.361, dels quals es va arribar a 1.122 casos finalitzats.

TAULA 21: PERFIL DE LA POBLACIÓ ATESA EN MEDIACIÓ I REPARACIÓ. CATALUNYA.2000.

Intervencions	n
Total	**1.361**
nois	79%
noies	21%
Edat	
de 12 a 13	21%
14	30%
15	36%
16	13%
Tipus de delictes	
contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic	63%
lesions	24%
contra la llibertat	8%
contra la seguretat col·lectiva	2%
contra l'honor	2%
contra l'ordre públic	1%

Font: Elaboració CIIMU a partir de dades de la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. 2000.

El perfil de la població atesa en mediació i reparació, segons fonts pròpies del Departament de Justícia, en un 79% són nois i en un 21% noies, d'entre 13 a 16 anys un 94% en el moment de l'inici del Programa. Els delictes que han comès, segons els percentatges més significatius, són: contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic. S'ha de remarcar que els nois i noies de 12 i 13 anys representen en aquest programa aproximadament un 21% del total. En aquest sentit s'hauria de preveure en l'execució definitiva de la LO 5/2000, algun tipus de programa similar des de l'àmbit de competències de la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM) qui se'n farà càrrec, per exemple desenvolupant programes de mediació civil o similars (*Veure Taules G23, G24, G25 i G26 annex*).

Tipus de mesures en medi obert:

- El conjunt de programes d'execució de mesures en medi obert són: tractament ambulatori (intervenció de tipus terapèutic per ajudar a superar processos additius o disfuncions psíquiques significatives),
- assistència a un centre de dia (derivació a un centre plenament integrat a la comunitat on es porten a terme activitats socioeducatives),

- permanència de cap de setmana (romandre al seu domicili o en un centre fins un màxim de 36 hores, entre el divendres a la tarda/vespre fins el diumenge a la nit),
- llibertat vigilada (vigilància i supervisió d'un professional especialitzat durant el temps que determina la sentència),
- convivència amb una altra persona, família o grup socioeducatiu (durant el període de temps que estableixi la sentència),
- prestació de serveis en benefici de la comunitat (amb el consentiment del menor, activitats no retribuïdes d'interès social o en benefici de persones en situació de precarietat),
- realització de tasques socioeducatives (tasques de contingut educatiu que li facilitin la reinserció social).

Per a la intervenció en medi obert es compta amb un conjunt de recursos que són per una banda els equips de professionals especialitzats en la intervenció en medi obert (7 equips per a tot Catalunya: 4 equips a Barcelona, 1 a Girona, 1 a Lleida i 1 a Tarragona). Altres recursos són diferents convenis i acords de col·laboració amb diferents institucions, associacions i entitats.

> "*Les mesures en medi obert són no privatives de llibertat, s'executen en la comunitat del menor i possibiliten als professionals encarregats de la seva execució la intervenció en l'entorn familiar i social del jove i utilitzar de forma prioritària els recursos comunitaris. Aquests professionals són també els interlocutors davant la instància judicial que ha imposat la mesura*" *(DGMPAJJ, 2001)*

Les 1.863 intervencions en medi obert, segons fonts pròpies del Departament de Justícia, l'any 2000, els nois i noies de 12 a 18 anys es van distribuir en els programes que es van desenvolupar: llibertat vigilada (860), servei en benefici de la comunitat (423), llibertat provisional (57), llibertat vigilada cautelar (28), tractament terapèutic ambulatori (15) i assistència voluntària en medi obert (13) (*Veure Taules G18,G19 i G20 annex*).

El perfil de població en medi obert l'any 2000(casos finalitzats) en la jurisdicció de menors, entre els 12 i els 15 anys és fonamentalment nois 88%, d'edats entre els 14 i els 17 anys (en el moment d'inici del Programa). El tipus de delictes més freqüents han estat: contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic 67% dels delictes, i lesions en un 20% dels casos.

En quant a la jurisdicció penal (16-18 anys), la franja més nombrosa són els de 16 i 17 anys, que són el 71% aproximadament dels 58 casos finalitzats. el tipus de delicte més habitual és pel 80% contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic.

En relació al programa d'assessorament tècnic, l'any 2000 es van efectuar 4.424 intervencions. "L'assessorament tècnic consisteix en una intervenció psicosocial a través de la qual es dóna resposta a les demandes del ministeri fiscal o de l'òrgan judicial corresponent amb vista a elaborar l'informe tècnic preceptiu" (DGMPAJJ,2001). D'aquest total d'intervencions 3.160 corresponen a la jurisdicció de menors (12 a 18 anys o més) i 1.264 a la DT 12a del Codi penal (16 a 22 anys o més). A Barcelona es compta actualment amb tres equips d'assessorament. A Girona, Lleida i Tarragona, es compta amb un equip a cada una de les seccions territorials (*Veure Taules G17, G21 i G22 annex*).

En relació al programa d'internament en centres educatius, durant el 2000, s'han efectuat 549 intervencions en centres. D'aquestes intervencions, 442 corresponen a la jurisdicció de menors (12-15 anys), repartits en els següents programes: 258 internaments en un centre, 161 casos d'internament cautelar en centres, 22 internaments de cap de setmana i un internament en un centre terapèutic. Les intervencions en la jurisdicció penal (16-18 anys) han estat 107, de les quals 64 corresponen al programa d'internament cautelar en centres, 41 al d'internament en un centre i 2 al d'internament de cap de setmana.

El perfil dels menors internats en la jurisdicció de menors és el d'un noi en un 91% d'edat, entre 15 i 16 anys en un 62% que ha comès en un 58% un delicte contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic.

El perfil dels joves internats en centres en la jurisdicció penal (de 16 a 22 anys o més) és pràcticament en el 100% dels casos, d'un noi d'aproximadament 17 anys (49%) i que majoritàriament ha comès delictes contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmic (62%) .

S'ha de tenir en compte també que un 10% dels nois i noies internats en la jurisdicció de menors tenen 12 i 13 anys. L'internament en un centre educatiu és una mesura que forma part de les anomenades "mesures restrictives", que són les privatives de llibertat i que estan previstes com a resposta als delictes més greus i per a aquells en els quals concorren violència, intimidació o perill per a les persones. Segons la DGMPAJJ (2001) "*L'objectiu prioritari d'aquestes mesures és que els menors disposin d'un ambient que tingui les condicions educatives adequades perquè puguin reorientar les deficiències que han caracteritzat el seu comportament antisocial*". La major o menor intensitat en les restriccions de drets dóna lloc a diversos tipus d'internament: internament en règim tancat, internament en règim semiobert i internament en règim obert.

La DGMPAJJ en l'actualitat compta amb 5 centres educatius amb disponibilitat de 149 places en total i sembla que té previst crear 30 places més aquest any 2002 i la previsió de construir un centre nou el proper any 2003.

L'any 2000, segons dades de la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil del Departament de Justícia, 1.085 menors van ser atesos a Barcelona (*Veure Taules G28, G29 i G31 annex*):

TAULA 22: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 2000.

Menors atesos en Justícia Juvenil	Total	Tipus de jurisdicció de menors		
		Jurisdicció de menors (12-16 anys)	Jurisdicció penal (16-18 anys)	Prevenció i reinserció (12-18 anys)
Total per sexe	**1.085**	790	292	3
Nois	**914**	649	262	3
Noies	**171**	141	30	-
Total per edat	**1.085**	790	292	3
12 anys	**47**	47	-	-
13 anys	**150**	150	-	-
14 anys	**208**	207	-	1
15 anys	**280**	243	37	-
16 anys	**199**	106	93	-
17 anys	**135**	33	102	-
18 anys	**44**	2	40	2
19 anys	**13**	-	13	-
20 anys	**3**	-	3	-
Més de 20 anys	**2**	-	2	-
No consta	**4**	2	2	-

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. 2000.

Com podem observar a la taula, en relació a l'edat, 405 eren nois i noies de 12 a 14 anys, que suposa un 37,3% del total de menors atesos; 479 menors entre 15 i 16 anys, un 44,1% del total i 179 de 17 a 18 anys, un 16,4% i la resta, 22 majors de 18 anys o que no consta la seva edat (*Veure Taules G13 i G14 annex*).

Per jurisdiccions, 790 pertanyen a la jurisdicció de menors, 292 a la jurisdicció penal i 3 que estan dins el programa de prevenció i reinserció (*Veure Taula G27 annex*).

El districte de Barcelona que més menors atesos ha tingut ha estat el de Sant Martí, com podem veure en la taula 23, amb 173 menors que suposa un 16% del total de 1.085 de la ciutat de Barcelona. Segueix Ciutat Vella amb 161 menors, un 15%, i en tercer lloc el Districte de Sants-Montjuïc amb 157 menors que suposa un 14% del total. Aquestes dades sorprenen atesa l'alarma social generada en els últims temps a Barcelona en relació a l'augment de delictes a Ciutat Vella, el que feia pensar que seria el districte amb més nombre de menors atesos per la justícia juvenil. Sobretot també pel fenomen dels menors estrangers indocumentats i no acompanyats (MEINA) que ha estat localitzat sobretot al districte de Ciutat Vella.

TAULA 23: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, PER LLOC DE RESIDÈNCIA. BARCELONA PER DISTRICTES. 2000.

Districte	Total	Jurisdicció de menors (12-16 anys)	Jurisdicció ordinària (16-18 anys)	Prevenció i reinserció (12-18 anys)
1. Ciutat Vella	**161**	114	47	-
2. Eixample	**109**	71	37	1
3. Sants-Montjuïc	**157**	112	45	-
4. Les Corts	**29**	23	6	-
5. Sarrià-Sant Gervasi	**38**	26	12	-
6. Gràcia	**46**	28	18	-
7. Horta-Guinardó	**119**	85	33	1
8. Nou Barris	**93**	73	19	1
9. Sant Andreu	**87**	60	27	-
10. Sant Martí	**173**	142	31	-
No consta	**73**	56	17	-
Barcelona	**1.085**	**790**	**292**	**3**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. 2000.

Si es comparen aquestes dades amb les facilitades per la Policia, en el Districte de Sant Martí durant el 2000 es van detenir 155 menors entre 14 a 17 anys, dels quals 117 eren de nacionalitat espanyola i 38 estrangera. En canvi en el Districte de Ciutat Vella hi ha hagut 810 detinguts, dels quals 109 eren de nacionalitat espanyola i 701 estrangera. Això pot fer pensar que els delictes es produeixen en el Districte de Ciutat Vella però que els menors no viuen allà, això es conseqüència directa de que els menors estrangers indocumentats no acompanyats (MEINA) no tenen domicili conegut (*Veure Taules G32 i G33 annex*).

L'any 2001 van passar per Justícia Juvenil a Catalunya, 5.243 menors d'entre 14 i 18 anys, xifra que representa un increment del 33% respecte a l'any 2000. Del total, l'11% són estrangers (no tenen perquè ésser només MEINAs).

A finals de l'any 1999 es posa en marxa, a partir de la convocatòria d'un grup de ciutadans i ciutadanes, la *Plataforma Ciutadana en Defensa dels Menors Immigrants Desemparats*, amb el suport tècnic de Càritas Diocesana de Barcelona (Programa Al-Qàntara) i el Casal dels Infants del Raval (Programa Marhàba). Entre altres aspectes aquesta Plataforma va presentar un informe el mes de juny de 2000 on destacava, a partir d'una anàlisi del marc legal, "que una persona menor d'edat que es troba en territori Estatal espanyol, sense referents familiars adults, haurà de ser declarada en desemparament i emparada, tutelada i documentada pels serveis d'Atenció a la infància de la comunitat autònoma corresponent. Entenent que el desemparament és una situació de fet, que la tutela ha de fer-se de forma immediata i de

manera efectiva i que ha d'utilitzar-se tota la diligència necessària per a aconseguir la documentació del menor".

La presència d'aquests joves a barris amb una situació límit per diferents problemàtiques ha portat a afavorir la crispació i l'alarma social. En aquest sentit, aquesta Plataforma Ciutadana intenta treballar diferents fronts i un d'ells és el que té a veure amb la sensibilització ciutadana sobre la situació d'aquests menors i joves immigrants desemparats que es troben visquent al carrer i intentar reconduir, mitjançant la prevenció, els conflictes que són fàcilment detectables en una situació de carrer. Al mateix temps s'han plantejat "treballar per frenar alguns mites i falsedats sobre els menors i joves immigrants no acompanyats en situació de carrer", sobretot pel que fa als mitjans de comunicació i a la responsabilitat de l'Administració Pública en aquesta temàtica, intentant evitar la "criminalització d'aquests menors i joves a priori".

En aquest sentit l'administració competent en aquesta matèria, la Direcció General d'Atenció al Menor ha presentat un Projecte de Llei de Modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció als menors desemparats i de l'adopció on afegeix també "i de regulació de l'atenció especial a adolescents en conflicte social". Nombrosos professionals i grups polítics han presentat esmenes a la totalitat o parcialitat d'aquest projecte de llei que pretén bàsicament aplicar i traslladar actuacions i mesures a la protecció de la infància que originàriament corresponen a la justícia juvenil.

Segons dades del Departament de Justícia, el perfil del menor infractor és el d'un noi d'entre 16 i 17 anys, resident en nuclis urbans de les comarques de Barcelona que ha comès un delicte o una falta contra la propietat (és el principal delicte comès). Els delictes contra la vida (assassinat i homicidi) i contra la llibertat sexual representen, respectivament, el 0,25% i el 1,45% (*Veure Taules G15, G16 i G30 annex*).

Al llarg de l'any 2001 es van decretar 1.243 mesures en medi obert. Els programes de mediació i reparació a la víctima van ser 1.570. Les mesures d'internament en centre en règim

tancat 741, aquestes dades són orientatives, ja que fan referència a un període de temps inferior a un any, pel que no es poden comparar amb les donades pel any 2000.

2.2.3. REPTES DE FUTUR

La DGMPAJJ té assignades competències pel que fa a: l'execució de les mesures imposades pels jutges de menors als majors de catorze anys i menors de divuit autors de fets delictius; l'assessorament tècnic als jutges i fiscals de menors, i el programa de mediació i reparació en l'àmbit de la justícia juvenil.

Aquesta Direcció General, per tant, mitjançant el Servei d'Execució de Mesures, és responsable a tot Catalunya de l'execució i del seguiment de les resolucions dels jutges de menors dictades en aplicació del que disposa la Llei orgànica 5/2000. La llei s'aplica, tal com hem esmentat, a les persones majors de catorze anys i menors de divuit que han comès fets tipificats com a delictes o faltes però també a menors de 21 anys que compleixen les condicions que la Llei especifica.

Aspectes més rellevants de la posada en funcionament de la llei 5/2000:

- "El canvi del perfil de la població a atendre és un dels aspectes més significatius: augmenta la mitjana d'edat i, d'altra banda, varia també el perfil en relació amb factors de caire social, econòmic i cultural, relacionats amb el consum de drogues, la incorporació al món del treball o al creixent no organitzat de la immigració, entre altres"
- "Aquest canvi de perfil és un factor clau per les implicacions que té quant a l'aplicació dels diferents programes, els seus continguts, objectius i metodologia d'intervenció"
- "Elements nous que també requereixen la nostra atenció:
    - la durada de les mesures i la possibilitat de combinar-les
    - els mecanismes de suspensió i de modificació de les mesures

El reconeixement de que la persona menor d'edat penal és un subjecte amb drets i ha d'arribar a ser un membre actiu de la societat, fa imprescindible una resposta que proporcioni un equilibri entre l'educació i el control.

La finalitat bàsica és promoure la integració i la reinserció social dels menors i dels joves que es troben dins el sistema de justícia juvenil, mitjançant els programes corresponents que han de tenir un caràcter fonamentalment educatiu.

En aquest sentit es podria remarcar que els grans reptes que es presenten a partir de la nova normativa legal són els mateixos avenços que aporta la llei, entre d'altres i com exemple:

- La diversitat de qüestions plantejades requereix la intervenció de professionals diversos (policies, juristes, psicòlegs, pedagogs, educadors, serveis de protecció a la infància, etc.). Una multiplicitat de punts de vista diversos per aconseguir la intervenció més eficaç, per tant és imprescindible l'especialització de tots aquests professionals.

- La valoració de "la personalitat" del noi o la noia, a partir de les seves circumstàncies personals, familiars i socials i "l'interès del menor", amb criteris tècnics per equips professionals especialitzats en l'àmbit socioeducatiu. Això requereix, sens dubte, ampliar la composició dels equips tècnics de medi obert per poder obtenir una valoració des de diferents òptiques.

- La creació de nous programes per adequar més les respostes a les característiques de cada menor. Per aconseguir aquest objectiu és necessari fer un estudi tant del conjunt de recursos públics com d'iniciativa social i privada, que es poden utilitzar sense que sigui necessari la creació de recursos exclusius per a l'àmbit de justícia juvenil.

- La necessitat de reforçar els equips tècnics, els equips d'educadors en medi obert, els programes de mediació i reparació, els programes de prestacions de serveis en benefici de la comunitat.

- L'estudi i la millora de les habilitats d'intervenció amb menors infractors, tant en medi obert com tancat. En aquest sentit, s'ha d'aconseguir capacitar al conjunt de professionals de la intervenció directa per a que puguin respondre a les noves situacions que pot presentar la població atesa.

- La possibilitat que les entitats locals puguin participar en la prevenció i la inserció social mitjançant els Serveis Socials d'Atenció Primària o els serveis socials especialitzats. s'hauran d'establir convenis de col·laboració, i directrius clares per a l'acreditació de les entitats i els mecanismes de seguiment.

- L'estatut dels menors i joves internats per a garantir els seus drets i obligacions. Aquest tema ha de portar obligatòriament a revisar i a confeccionar de nou els projectes educatius de centre i els reglaments de règim intern.

- La consideració de la personalitat del menor en aquells casos que s'ha comès un delicte greu. Quan un noi o noia comet un delicte greu o és reincident, s'aplica la mesura d'internament en centre en règim tancat. Com que en aquests casos té prioritat el tipus de delicte s'hauria de fer un projecte educatiu individualitzat que permetés la possibilitat, a partir de l'evolució del menor i considerant les seves característiques personals, de passar a un règim d'internament semiobert o obert.

- La introducció del principi de responsabilitat civil que afecta als pares, tutors o guardadors i també directament als menors tutelats per Entitats públiques, fa imprescindible la informació i la implicació de totes les parts afectades. També conduirà a la revisió de les condicions en que les Entitats que col·laboren amb l'Administració desenvolupen la seva tasca professional.

- Una de les novetats és que quan el menor de 12 a 14 anys comet delicte ha ser derivat al sistema de protecció a la infància a la Direcció General d'Atenció al Menor. Això implica una revisió exhaustiva dels convenis i dels recursos que destina a diferents entitats que

col·laboren en la protecció a la infància. També requereix posar en marxa recursos, des del serveis comunitaris, alternatius a l'internament en centres de protecció.

3. CONCLUSIONS I RECOMANACIONS

Donat que el contingut tractat en aquest capítol és especialment delicat i conscients que l'audiència serà diversa, volem emfasitzar la rigorositat i objectivitat amb què les dades han estat tractades. Conscients també que les diverses audiències de l'Informe tenen necessitats diferents i una determinada òptica de la informació, volem expressar les següents propostes de millora des d'una òptica oberta i multidisciplinar.

L'objectiu del nostre és donar a conèixer els problemes detectats en els diferents camps dels serveis socials analitzats. Ara bé, com persones lligades amb l'educació social i com autors d'aquest informe, som també part d'una audiència a l'hora de detectar les situacions de risc i les solucions aportades per l´administració.

Una vegada analitzats els diferents documents, informes, memòries, bases de dades, etc. i comentats els aspectes i problemes que més directament afecten a la realitat de la infància en risc a la ciutat de Barcelona, passem a exposar el que podríem anomenar les conclusions del treball. I com s´observarà, ho fem a manera de recomanacions, suggeriments o propostes de millora.

Abans de tot una recomanació general: *desenvolupar i fer complir tota la normativa legal vigent en aquesta matèria abans de posar en marxa noves normatives o lleis.*

- En termes generals podem afirmar que no sempre existeix uniformitat i coincidència de criteri, per part de l'Administració i dels diferents professionals, en considerar, catalogar i informatitzar els problemes variats que afecten a la infància.

  En conseqüència, conscients de la importància de gaudir d'una informació precisa al voltant dels serveis socials, seria convenient que les administracions proposessin criteris més precisos i uniformes a l'hora de recollir la informació i detallar-la en els corresponents informes o fitxes informatitzades.

- És recomanable fer els necessaris esforços per informatitzar totes les dades que les administracions amb responsabilitat social envers la infància elaboren i gestionen. Seria bo, també, que els SSAP, els EAIA, altres serveis especialitats, la DGAM, Justícia, la Policia, etc., coneguessin i consensuessin les nomenclatures i codificacions dels problemes i necessitats que afecten a la infància en situació de risc social. I el més important: que ho facin amb criteris europeus. La infància és avui un una "realitat global" i per tant, general ha de ser el seu tractament. Només així serà factible crear una única base de dades.

- Una base de dades té avui moltes utilitats. Una d'elles, que la informació estigui a l'abast dels tècnics i professionals dels serveis socials - sense oblidar la resta de ciutadans- que necessitin accedir a aquesta informació.

  Seria convenient facilitar que cada centre de serveis socials pugues accedir i fer consultes, des del propi districte, a la base de dades de l' USUFAM. Això comportaria que cada districte disposés d'un punt d'accés a la base de dades. Així com la obligatorietat de seguir el manual d´ús de la base de dades que faciliti l´accés i la utilització de la informació.

  L'esmentat manual d'ús hauria d´incloure la definició clara i precisa dels ítems i situacions enregistrades i tipificades en l´USUFAM. Així s'evitaria l'ambigüitat derivada del fet que cadascun dels professionals enregistri les dades de manera subjectiva, i per tant, poc fiable.

- Pensem que la base de dades de l'USUFAM és un molt valuós recurs per l'Observatori de la Infància. Per tant, tot el que es faci per rentabilitzar la rica informació inclosa en les fitxes de l'usuari i la família serà beneficiós també per poder obtenir un millor coneixement de la realitat dels nostres nois i noies en risc social.

- Som conscients que els problemes no sempre es solucionen amb reglaments i normatives. Però entenem que una publicació en la qual es contemplin els drets i deures de les

persones usuàries dels Serveis Socials d'Atenció Primària, ajudaria a professionals i ciutadans a veure els serveis socials de manera més propera i formant part de la nostra vida quotidiana.

Aquest reglament hauria d´estar redactat pensant en els ciutadans i ciutadanes, fugint de la terminologia legal i administrativa. Ens hem d´apropar als ciutadans amb el seu llenguatge i fent-los veure que ells són els autèntics protagonistes dels serveis socials, no els professionals, els tècnics o els polítics. Un reglament didàctic i regulador de quines són les obligacions i els requisits tècnics i funcionals dels professionals dels serveis socials seria també una bona manera de racionalitzar i normalitzar els serveis socials. Aquest reglament hauria d'incloure alhora les condicions materials i organitzatives dels centres.

- És convenient que el temps que va des de l'estudi previ del cas i la proposta de la mesura corresponent, determinada per exemple per l'EAIA, no s'allargui en excés. És primordial que la mesura es faci realitat de manera immediata, ja que de no fer-ho així podrien variar les condicions del cas i córrer el risc que les mesures preses esdevinguin ineficaces per haver variat les circumstàncies per les qual foren dissenyades.

- Sembla que no sempre el temps que els professionals disposen per complimentar els expedients i les fitxes de protocol sigui suficient. Hem observat també que, en general, quants més "casos" porta un professional, més mancances es detecten en les memòries o fitxes. S'hauria de precisar, així mateix, quines informacions, per la seva importància, són obligatòries i, per tant, s'haurien d'incloure ineludiblement en les fitxes o informes.

- Estudiant els diferents recursos d'atenció a la infància en situació de risc a Catalunya es pot observar que les prestacions de serveis no públics són també importants. En alguns casos més que els serveis públics. Per tant, si volem que a l'Observatori de la Infància s'hi trobi tota la informació relacionada amb la realitat de la infància i que en ella es centralitzin les dades de tot el que pertany a la vida social dels menors, s'ha de facilitar que les institucions i entitats privades recullin també informàticament la seva informació i la facin arribar a l'Observatori.

S'ha de posar ordre, redefinir papers de les administracions, serveis, ONGs, moviments socials/civils, xarxa d´entitats d´iniciativa social, etc. Tots els que intervenen tant en el sistema de protecció a la infància com en el sistema de justícia juvenil.

- Sembla necessària, per altra banda, una més eficaç relació entre les diferents administracions i institucions amb responsabilitat en les polítiques socials d'infància.

  De manera especial hauria d'optimitzar-se la relació dels SSAP amb els EAIAs, sense oblidar totes aquelles institucions i serveis d'entitat privada que també tenen relació amb els serveis públics. Pot ser si els EAIA passen a ser competència del ens local es facilitarà aquesta coordinació. Encara que, dia a dia, aquesta situació millora, ja que existeixen espais de coordinació i assessorament dels casos, encara hauria de ser més estreta.

- Suggerim iniciar un estudi semblant a aquest Informe però referit a les institucions privades que estan treballant amb infància en risc. Només quan disposem de tota la informació, del que en la nostra ciutat es fa envers la infància en risc, estarem en situació de poder planificar i generar polítiques socials justes, coherents i socialment rentables. Per això seria molt necessari fer una Mapa de recursos a la infància en situació de risc, molt més ampli que no pas el que la Generalitat ens ha facilitat al seu "*Nou model d'Atenció a la infància en risc a Catalunya. Línies estratègiques*", ja que està més orientat al recursos administratius que existeixen, que no pas al serveis i recursos privats.

- El 75% de les necessitats expressades pels professionals dels Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència mencionen la mancança de recursos i la insuficient coordinació entre els diferents serveis: s'hauria de prioritzar la millora d'aquests dos aspectes si volem tenir uns serveis eficaços. Sense oblidar, que s'ha d'intentar que totes les persones que treballen en l´àmbit de protecció a la infància siguin competents per a poder desenvolupar les funcions que tenen encomanades així com reconèixer socialment la importància de la seva tasca quotidiana.

- Un aspecte no directament tractat en aquest Informe, però a tenir en compte, són els programes de treballs dels professionals. Donada l'acumulació de feina i els possibles canvis en la població atesa pels diferents serveis, seria important revisar els programes de treball, tot mirant de trobar connectors amb els interessos dels nois i noies.

  Tots sabem de la dificultat de les "reconversions professionals i intel·lectuals", principalment si per part de l´administració responsable no hi ha, primer consciència del problema, i després voluntat de facilitar els ajuts necessaris per aquesta reconversió a les noves condicions i exigències de treball.

- Algunes situacions de forta complexitat, com pot ser, per exemple, la immigració infantil, necessiten una solució global. No podem descarregar la responsabilitat en uns centres, en principi no adequats, i que no sempre els seus professionals tenen la preparació necessària per tractar amb aquests nois o noies amb un mínim d'èxit.

  Els menors immigrants poden ésser una població d'alt risc social mereixedora de mesures a la vegada intel·ligents, globals i específiques. Les actuacions parcials i de bona voluntat són insuficients. Cal una actuació coordinada per evitar que els actuals menors immigrants siguin la població marginada del futur. Però a la ciutat de Barcelona, avui per avui, no existeix aquesta acció social coordinada, com ja hem exposat.

- Abans que apareguin més situacions conflictives, seria oportú obrir un diàleg al voltant de la immigració infantil a Catalunya. Donada la complexitat del problema cal escoltar la veu i comptar amb la col·laboració d´educadors, pedagogs, psicòlegs, mestres, equips sociosanitaris, professors o coneixedors de la llengua d´origen dels immigrants, mediadors..., és a dir, de tots els que estan interessats en resoldre el problema de la població infantil immigrada en situació de risc.

  Actualment no estem preparats per fer una bon disseny de polítiques socials per abordar intel·ligentment el problema de la immigració infantil. Pensem que crear un centre d´investigació especialitzada en temes d'immigració i d´interculturalitat en l'àmbit de la

nostra ciutat seria un bon començament per treballar al voltant d´aquest preocupant tema. Proposem el mateix que l'any 1996 el grup de treball de Refugiats i estrangers, del Consell Municipal de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona, ja demanava. El més important és tenir la informació necessària i precisa per poder intervenir amb un mínim de possibilitats d'èxit.

- És primordial facilitar tota mena d'ajuts per la formació continuada dels professionals dels serveis socials. Si hi ha una professió d'alt índex ponomètric o de fatiga laboral, aquesta és la del treball social. Si a més hi afegim la quasi continua evolució i canvi en les condicions laborals, el menys que podem oferir-los és la satisfacció d'una valoració de la seva feina. I una bona manera de fer-ho és oferint-los, unes bones condicions de formació.

- Quan un servei pensat, dissenyat i planificat per donar resposta a unes determinades necessitats es veu obligat a "reconvertir-se" per solucionar un nou problema social no detectat, precisa d'ajuts especials. No podem descarregar tota la responsabilitat en uns centres i en uns professionals que, per molta capacitat que demostrin, mai podran donar l'adequada resposta a uns problemes que, quan eren emergents, ja havien d'haver estat detectats i planificades les mesures pertinents.

  S'han de crear mecanismes que assegurin la qualitat dels serveis. Crear un organisme d'avaluació independent que pugui garantir sistemes transparents d´avaluació de la qualitat.

  Quan reconvertim determinats centres en "casals" per ubicar-hi nois i noies que no responen al perfil d'aquesta institució, generem una doble i nova forma de maltractament institucional.

- En la documentació dels SSAP on es registren les demandes i la seva tipologia, s'hauria de discriminar, de manera molt precisa, quan en la unitat familiar que genera la sol·licitud hi viuen menors. Seria convenient, així mateix, indicar les seves edats i una primera visió de les repercussions o transferència que el motiu de la demanda pot tenir per aquests

menors. En aquest sentit pensem que seria beneficiós considerar a aquests menors com usuaris dels serveis socials.

- Conèixer la tipologia de les unitats familiars amb menors ateses pels SSAP, és a dir, amb expedient en actiu, pot ser important. Ara bé, al no ser obligatori que els professionals indiquin la presència dels menors en la fitxa corresponent, ens impedeix tenir accés a una interessant informació: el tipus de família amb menors. En aquest sentit pensem que s'hauria de fer el suggeriment que en la documentació complimentada pels professionals quedi reflectida la presència o no d'infants en la unitat familiar de l'usuari que fa la demanda de prestacions socials.

- Les dades analitzades aconsellen revisar seriosament el problema de la notable mancança d'informació, pública i privada, relacionada amb les malalties orgàniques cròniques, trastorns mentals greus o incapacitats, demències i manca d'autonomia funcional. Aquestes malalties, per la seva importància i repercussions en els menors, haurien de tenir un tractament especial i prioritari, intentant conèixer sempre quina pot ser la correcta solució als problemes i les necessitats derivades de la malaltia.

- Si una de les principals característiques de la nostra societat és l'accelerat procés de canvi social, seria oportú vigilar com aquests canvis afecten a les necessitats dels usuaris dels serveis socials i el que pot ser tan important o més: a les necessitats emergents. S'han de reestructurar els serveis socials adequant-los a les especificitats dels nous usuaris, però sempre partint d'un anàlisi previ de la realitat. Les xifres de recursos necessaris i no disponibles ens alerten del problema que pot donar-se si no som capaços de detectar les necessitats emergents i donar-los una correcta resposta des dels serveis socials. Si per "emergències" socials - que poden ser previstes -, un centre no fa el que és el motiu de la seva creació, és símptoma d´ineficàcia.

- L'escassa viabilitat de les propostes tècniques d´alguns centres, principalment per manca de recursos adequats, són bona prova que els canvis socials són molt més ràpids que la capacitat d'innovació de les nostres institucions. Les comentades llistes d'espera en alguns

centres aconsellen fer més àgils els sistemes de detecció dels problemes emergents i la posterior planificació de serveis i programes. Per això s'ha d'augmentar els pressupostos per intervenir en programes preventius, dotats dels recursos materials i humans necessaris, per a tendre els drets que té la infància.

- Convençuts que l'educació és un dels principals factors de socialització, d'integració i de prevenció social**,** s'ha d´estar especialment atent als problemes educatius i escolars de la infància en risc. En moltes ocasions els problemes escolars són un tipus de necessitats no subjectivament percebudes. Però el cert és que quan hi ha infants a prop d'usuaris de serveis socials, per transferència hi ha el perill que aquesta situació afecti negativament a les seves realitats escolars. S'ha de tenir una especial sensibilitat per detectar com aquestes situacions familiars afecten, o poden afectar, escolarment als nens i nenes. I el primer que s'ha de fer és tenir correctament informada a l'escola de les diferents situacions que poden repercutir a aquests infants. Es tracta d'actuar preventivament.

- L'escola és la institució més important creada per l'home modern. Però possiblement ha arribat el moment de repensar-la molt seriosament. Sense renunciar a les seva funció instructiva s'ha d´obrir a la societat. L'escola no pot ser avui una institució autista, tancada als problemes socials dels alumnes.

  Per això diem que l'escola és un microcosmos social, amb els mateixos problemes que els nois i noies viuen fora d'ella i per tant ha de col·laborar en la socialització dels alumnes, i els serveis socials han d'ajudar-la, ja que en ocasions serà l'única oportunitat social que alguns d'aquests del nois i noies tindran.

- Els nois i noies que procedeixen d'una cultura de l'acció i del moviment, els nois o noies que només coneixen la cultura del taller, mereixen una oportunitat davant l'escola, davant la cultura de la pissarra i la cultura formal d'una institució obsessionada quasi exclusivament per la instrucció. Part del problema de l'alt nombre de fracàs escolar a la ciutat de Barcelona i Catalunya, és l'expressió del problema d'uns nois i noies que no

troben en els nostres centres escolars el que necessiten. Pot ser per això són objectors i absentistes escolars.

- En una societat global i des d'una perspectiva sistèmica dels serveis socials, sols hi ha un sistema fiable de funcionament: el treball en xarxa. Millor dit, el treball social en xarxa de xarxes. Hem de normalitzar els serveis socials i hem d´evitar que esdevinguin estigmatitzadors. Des d'aquesta perspectiva l'escola és un servei social més, és un espai de la comunitat i està al servei dels ciutadans, de tots els ciutadans. No s'hauria d´admetre la resistència d´algunes escoles a acceptar nois i noies de Centres d'acolliment o d´altres serveis socials. S´imposa, doncs, la coordinació real entre tots els professionals d'un barri o d'una petita comunitat: educadors de centres, mestres, personal sociosanitari, psicòlegs, pedagogs, treballadors socials, professionals dels serveis socials, cossos de seguretat, educadors de lleure, monitors esportius, mediadors...Treballar en xarxa vol dir que un conjunt de professionals especialitzats treballen conjuntament per la millora de la infància en situació de risc. Per tot això s'han d'assignar les polítiques de protecció a la infància a les administracions locals, atès que són les més properes a les ciutadanes i ciutadans.

- Els infants en situació de risc són responsabilitat de tots els professionals que treballem en els serveis socials o en els serveis educatius. De la mateixa manera que no podem separar en la persona la racionalitat del sentiment, ni la consciència de la racionalitat, tampoc en l'educació dels infants en risc podem separar l´escola dels serveis socials. En sentit estricte només hi ha un tipus d'educació, l'educació. Pensar que existeix de forma aïllada diferent tipus d'educació: formal, informal, no formal.., és no pensar en globalitat.

- El fet que la infància sigui un sector de la població "molt feble", ja que no té veu i que no té protagonisme, no ens treu la responsabilitat davant els menors immigrants i la societat infantil en general. Però si no existeix una acció social coordinada i capacitada per facilitar la integració de la població immigrant a la nostra societat, no podem referir-nos a Barcelona com una ciutat oberta.

- Convençuts que la realitat la construïm també amb les paraules, seria bo revisar certes denominacions o retulocions habituals en serveis socials. Algunes d'aquestes "terminologies" tenen connotacions que podrien evitar-se. Com per exemple la denominació de Centres Residencials d'Acció Educativa (CRAE). Per més que actualment la paraula "residència" sigui d'ús habitual, el cert és que encara té una connotació que ens porta a recordar antigues formes de tractament institucional.

- Coincidint amb autors com Beck (1998) o Habermas (1987), i sensibles al debat de participació ciutadana obert a la nostra ciutat, reclamem que hi hagi una major democratització en les decisions que afecten a les persones, sobretot si afecten a totes les persones. Seria convenient dissenyar estratègies que permetin una participació més directa i habitual dels familiars i professionals en les actuacions dels serveis socials relacionats amb els infants en situació de risc. Per viure plenament una professió cal sentir-se responsable del procés global, no només d'una part o actuació aïllada i puntual. Acceptant la teoria de la "globalització alternativa", s'hauria de pensar en com podem escoltar i fer participar més plenament els professionals dels serveis d'atenció primària en les decisions que afecten a la nostra infància en risc. És possible fer-ho!

- En la societat de la comunicació i de la informació descobrim les dificultats socials derivades de la incomunicació. La participació ciutadana pot ser un eficaç instrument de desenvolupament i d'equitat social si involucra a tots els actors i es dóna en els diferents àmbits de la vida social.

  La participació ciutadana com una manera de relació personal no és un luxe o una opció: és una condició indispensable per transformar la societat. Els usuaris dels serveis socials tenen dret a la informació i a la comunicació. Per tant, cal començar a qüestionar que la política pública sigui de domini exclusiu de l´Estat o de l'Administració. Si volem enfortir la societat civil, l´Estat s'ha d´obrir a la intervenció activa dels actors no estatals. I una manera de fer-ho és actuar enfront dels problemes socials de manera més comunicativa, més educativa i menys administrativa. La participació ciutadana comença pels serveis socials de la infància en situació de risc.

- La utilitat del coneixement científic no suposa utilitarisme economicista ni que la ciència social hagi de servir a "la ingenyeria social". El que pretenem és descriure i explicar una realitat social i fer-ho des d'una perspectiva crítica que pugui ajudar a analitzar els processos de canvi, d'exclusió i de transformació social. Pensem que la investigació ha d'anar lligada a la societat. Ja que la realitat existeix, podem generar coneixement vàlid envers el que succeeix en la societat. Però la legitimització del coneixement social passa per la descolonització política del coneixement expert i tècnic. Hem de prioritzar en la investigació els sectors exclosos de la societat. Reflexionant solidàriament amb ells podrem facilitar la seva transformació.

- Posar en marxa serveis de suport familiar i serveis d'ajuda a les famílies en situació de crisi i impedir la disgregació dels seus membres. Donar suport a les famílies d'origen i evitar la separació dels seus membres, ha de ser un objectiu prioritari per part de les administracions que en tenen competència. En aquests sentit seria convenient crear, com ja s'ha fet en altres indrets, llocs de trobada per els pares, mares i nens, en grups i sota la direcció de professionals ben preparats, on poden exposar i solucionar els possibles problemes relacionats amb la convivència i l'educació dels menors. Són espais de formació, informació i debat per a pares i mares a fi que puguin donar més acurades respostes a les necessitats dels seus fills.

  No cal dir que aquests espai de trobada del pares i mares són d´especial importància per les famílies d'origen immigrat, que d'alguna manera es veuen immersos en una cultura que pot no tenir els mateixos hàbits de cura dels més petits, i que pot portar a situacions que a priori semblin abandòniques i que formen part de la seva cultura. Són espais on es poden informar i prevenir dels problemes derivats d´hàbits alimentaris i de salut. I a la vegada, poden ser un bon lloc on els més petits, sense la presència contínua i directa dels pares, s'inicien en relacions socials abans d'entrar pròpiament en un a guarderia o espai escolar.

- És necessari crear més recursos de suplència familiar: programes que contemplin totes les varietats possibles d'acolliment familiar. És important desenvolupar al màxim recursos el

més normalitzats possibles. Si volem fomentar polítiques de suport a la família s'han de generar accions preventives i serveis que garanteixin la solució dels possibles problemes que puguin esdevenir. I també afavorir l'acolliment familiar simple per tal fomentar la complementació familiar abans que la suplència. Pensem que el que s'ha fet en aquest sentit és poc, si bé es tracta d'una mesura fa temps comentada i discutida .

Donat que, en sentit estricte, la família no existeix, ja que en la nostra societat existeixen molt i diferents tipus de família, és forçós promocionar i donar atenció als diferents grups familiars que poden trobar-se en els diferents barris de la nostra ciutat. Hauria de ser una tasca a realitzar, com sempre, en xarxa o en xarxa de xarxes, informant de manera precisa dels diferents serveis a l'abast de les famílies i engegant, sense tardar, centres d'atenció a les famílies (*family centers*). Aquests centres podrien ser un eficaç recurs per la solució dels problemes familiars, per resoldre els conflictes, per treballar la mediació familiar i un referent per la denúncia dels maltractaments infantils en la família i en general. És molt important implicar activament a les famílies dels infants en situació de risc social en el procés de resolució de conflictes i problemes.

- Treballar simultàniament l'àmbit de la família mentre el infants o joves es troben en acolliment residencial (CRAE). Realitzar el seguiment posterior després de la sortida del centre. Aconseguir una òptima utilització dels recursos residencials (CRAE): bones condicions de treball, preparació bàsica dels/les professionals, formació contínua.

- Identificar la problemàtica que afecta als joves entre els 16 i 18 anys. Confeccionar programes alternatius per aquesta franja d'edat, que realment cobreixin les seves necessitats i serveixin per a la seva autèntica incorporació a la societat.

- Desenvolupar tots els programes d'execució de mesures en medi obert legalment existents, pel que fa a l'àmbit de la justícia juvenil. Dedicar una especial atenció a la franja d'edat de 12 a 14 anys que han fet una infracció a la llei i que seran derivats al sistema de protecció a la infància. S'han de prioritzar programes d'intervenció socioeducativa, amb els recursos adients, per evitar sobretot la reincidència.

- S'han de definir polítiques de benestar i de protecció social integrades en un sistema que cerca el benestar i la qualitat de vida dels ciutadans i ciutadanes al llarg de tot el cicle vital de la persona. Incorporar continuïtat i coherència en les polítiques adoptades.

- Com dèiem en la fonamentació metodològica d'aquest informe, i com s'afirma també en el Capítol IV del *Pla integral de suport a la infància i l´adolescència de Catalunya*, de la Generalitat, és convenient promoure una política integral del benestar social de la nostra infància. Per fer-ho és imprescindible tenir a l'abast de tots, però principalment dels responsables polítics, una eina imprescindible: el mirall que reflecteix, amb tota fidelitat, la realitat de la nostra infància en risc, i que alhora ho faci en profunditat i detall. Només així podrà ser realitat el desig d'una política racional, integral i equitativa de protecció a la infància. Per aconseguir aquest mirall es imprescindible un observatori permanent de la infància amb un sistema d´indicadors estable i continuat.

Pel futur immediat s'han de crear programes capaços de superar els reptes que comporten els canvis radicals en la societat. S'han de posar en marxa estratègies apropiades de planificació i anàlisi de les polítiques. S'han de buscar solucions adequades als principals problemes fent de la planificació un instrument indispensable previ a la intervenció. Una planificació que permeti un cert nivell de centralització en la presa de decisions i un cert nivell autònom, mitjançant incentius a partir d'establir "plans concrets" (*plans específics, plans integrats,*) on quedin reflectits els compromisos, les responsabilitats, els terminis, entre tots els agents que participen en el sistema. En definitiva una planificació que permeti atendre millor les diversitats.

S'ha de treballar per una gestió pública eficaç que permeti retre comptes a la societat, que pugui influir sobre el model de finançament, que pugui donar resposta a curt termini i incorporar polítiques a llarg termini.

Cercar una diversificació de les fonts de finançament. Sense deixar de banda el paper dels Estats, que és essencial pel finançament dels serveis socials, s'han de trobar i fomentar noves

fonts de finançament. Cal fomentar el suport de la societat i cercar formules de participació dels sectors privats de l'economia.

Crear un organisme d'avaluació independent que pugui garantir sistemes transparents d'avaluació de la qualitat, seguint les recomanacions existents. Un organisme d'avaluació independent que pugui ajudar en l'elaboració d'instruments i pautes per avaluar de forma sistemàtica els serveis socials i les seves accions socioeducatives. Que pugui posar en marxa programes pilot per establir la metodologia més adequada que posteriorment podrà crear propis processos d'avaluació a nivell local, autonòmic o estatal. Un possible exemple d'aquest organisme d'avaluació independent, podria ser una Agència per a la Qualitat del Sistema Català de Serveis Socials.

Com ja hem exposat anteriorment, l'evolució futura de les necessitats, de les problemàtiques i conseqüentment de les demandes de la societat pot modificar el perfil dels usuaris i dels serveis. En aquest sentit, una altra proposta consisteix en crear observatoris per controlar els canvis socials imminents. Observatoris que proporcionin dades per poder orientar les polítiques i les inversions.

Per últim un altre repte de futur consisteix en potenciar xarxes de cooperació entre professionals i xarxes ciutadanes. Entre els nombrosos beneficis que ens aporten les xarxes, volem destacar que són tant un mitjà per tenir accés a la intercomunicació arreu del món com per enfortir i potenciar les relacions amb l'entorn més proper. És un repte revitalitzar la participació ciutadana i crear nous espais per al diàleg i per a la cooperació entre tots els sectors de la comunitat.

4. REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

AJA, E. & ALTRES (1999). *La immigració estrangera a Espanya. Els reptes educatius.* (pp. 43-48.) Barcelona: Fundació La Caixa.

AJA, E. (2002). *Els menors immigrants del carrer a Barcelona*. Col·lecció Monogràfics, 2.Barcelona: Ed. CIIMU.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1994). *Pla Municipal dels Serveis Socials d'Atenció Primària. Circuit organitzatiu de l'Atenció Individualitzada i/o Familiar: Criteris i Funcions.*

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1997). *Pla Municipal dels Serveis Socials d'Atenció Primària. Balanç 1993-1996.*

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1998). *Memòria Tècnica de Serveis Socials*.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999). *Memòria Tècnica de Serveis Socials*.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2000). *Memòria Tècnica de Serveis Socials*.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (1999). *Memòria Anuals dels Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència*.

AJUNTAMENT DE BARCELONA (2000). *Memòria Anuals dels Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència*.

ALBERDI, I. (1999). *La nueva familia española*. Madrid: Ed. Taurus.

BECK, U (1998). *La sociedad del riesgo*. Barcelona. Ed: Paidós.

BOUTIN, G.; DURNING, P. (1997). *Intervenciones socioeducativas en el medio familiar*. Madrid: Ed. Narcea.

CAMPS, V.; GINER, S. (1998). *Manual de civisme.* Barcelona: Ariel / Fundació Caixa de Sabadell.

CAPLAN, N. (1976). Social research and national policy: What gest used by whom, for what purposes, and with what effects?. *Intelligence, Society, Scence*, 8,187-194

CARTA MUNICIPAL DE BARCELONA, Llei del Parlament de Catalunya de 22/1998, de 30 de desembre.

CÀRITES DIOCESANA DE BARCELONA (1999). *Memòria i Pla d'accions socials Anual*.

CÀRITES DIOCESANA DE BARCELONA (2000). *Dades estadístiques*.

CASAS, F. (1998). *Infancia: perspectivas psicosociales*. Barcelona: Ed. Paidós.

CASAS, F. i MONTSERRAT, C. (1998). *Informe sobre els EAIAs al sistema de protecció a la infància a Catalunya: Elements per a una avaluació després de més de 10 anys de projecte.* Universitat de Girona. Institut de Recerca sobre Qualitat de Vida.

CHARPAK, G. (2001). *Niñas, investigadoras y ciudadanas. Niños, invetigadores y ciudadanos*. Barcelona: Ed. Vicens Vives.

CONSELL ASSESSOR SOBRE SERVEIS SOCIALS D'ATENCIÓ PRIMÀRIA (1988). *Recomanacions sobre Serveis Socials d'Atenció Primària*. Barcelona: Departament de Sanitat i Seguretat Social, Generalitat de Catalunya.

CONSELL D'EUROPA (1989) Congrés del Consell d'Europa sobre política familiar. Proceedings of the Council of Europe Conference. Malta.

CONSELL D'EUROPA (1992) *Child, Family and Society*. Report. Brusel.les.

CONSELL DE BENESTAR SOCIAL (2000). *Propostes 2000*. Ajuntament de Barcelona.

COTS, J. (1992). *Llibre blanc de legislació d´Infància.* Barcelona: Departament de Benestar Social, Generalitat de Catalunya.

DARNELL, M. (2000). Projecte Al-Qantara. En Actes *III Jornada de Serveis Socials d'Atenció Primària; Estat del Benestar i exclusió social*. Barcelona: Col·legi Oficial de Diplomats en Treball Social i Assistents Socials de Catalunya (pp. 76-78).

DEL CAMPO, J.; PANCHÓN, C. (2000). La intervención socioeducativa en un contexto institucional. A, AA.VV. *Intervención educativa en inadaptación social*. Madrid: Ed. Síntesis.

DELAFRANCE, B. (1988). *La violence a l´école*. Paris: Ed. Syros.

ELZO, J.(2001). *Joventut i seguretat a Catalunya*. Generalitat de Catalunya.

EURONET (RED EUROPEA PARA LA INFANCIA) i RUXTON, S. (1999). Una política de infancia para el siglo XXI: Primeros Pasos. http://europeanchildrensnetwork.gla.ac.uk/Documents/Spanish/Cover.htm

FERNÁNDEZ DEL VALLE, J. (1995). Evaluación de programas en servicios sociales. FERNÁNDEZ-BALLESTEROS, R. (Ed.), *Evaluación de programas. Una guía práctica en ámbitos sociales, educativos y de salud.* Madrid: Ed. Síntesis.

FREIXA, M; PANCHÓN, C. (2000). La intervención familiar. A, AA.VV. *Intervención educativa en inadaptación social*. Madrid: Ed. Síntesis.

FUNDACIÓ CAIXA CATALUNYA (2001). *La pobresa a Catalunya*.

FUNDACIÓ JAUME BOFILL (2001). *Els menors immigrants i la protecció.*

FUNES, J.; TOLEDANO, LL.; VILAR, J. (1998). *Intervenció Psicopedagògica sobre problemes de desadaptació social*. Barcelona: Ed. Ediuoc.

GENERALITAT DE CATALUNYA (1989). *Infància i Risc (Dades bàsiques per a l´estudi de situacions i contextos de risc social per a infants i adolescents a Catalunya).* Barcelona: ICASS.

GENERALITAT DE CATALUNYA (1996). *Document Marc: directius Tècniques per als Equips d'Atenció a la Infància i l'Adolescència (EAIA). En relació amb l'Atenció Individualitzada.* Direcció General d'Atenció a la Infància. Departament de Justícia.

GENERALITAT DE CATALUNYA (1999). *Anàlisi de la Fitxa Bàsica. Menors amb proposta de mesura protectora*. Direcció General d'Atenció a la Infància. Departament de Justícia.

GENERALITAT DE CATALUNYA (1999). *Mapa de centres. Estudi sobre els Centres Residencials d'Acció Educativa.* Comissió Tècnica: DGAI-FEDAIA-EUTS-Better Consultants.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2000). *Memòria Anual*. Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2000). *Menors Estrangers, dades estadístiques*. Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2000). *Dades estadístiques*. Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2000). *Circuits d'Intervenció: Menors Estrangers Indocumentats no Acompanyats*. Direcció General d'Atenció al Menor. Departament de Justícia.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2000). *Recull de dades Estadístiques (1998-2000).* Institut Català de l'acolliment i de l'Adopció.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2001). *Pla integral de suport a la infància i l´adolescència de Catalunya*. Departament de Benestar Social. 2001.

GENERALITAT DE CATALUNYA (2001). *Un Nou model d'Atenció a la infància en risc a Catalunya. Línies estratègiques*. Departament de Justícia..

GIL I MIRÓ, C-L. (1999). *El programa educació 2000-2004*. Departament d'Ensenyament. Generalitat de Catalunya.

GÓMEZ i SERRA, M. (1999). *L'avaluació en el camps dels Serveis Socials.* Tesi Doctoral. Universitat de Barcelona. 2 volums.

GÓMEZ i SERRA, M. (2000). *Els serveis socials i la seva avaluació; Models d´avaluació aplicats als serveis i programes socials.* Barcelona: Ed. Edicions de la Universitat de Barcelona.

HABERMAS, J. (1987). *Teoría de la acción comunicativa. Crítica de la razón funcionalista*. (V.I, II). Madrid: Ed. Taurus.

HARVEY, D. (1992). *Urbanismo y desigualdad social*. Madrid: Ed. Siglo XXI.

HERRERA, M. (1998). "Los sistemas de protección social en Europa". Revista Internacional de Sociología, 21, 33-71.

INGLÈS, A. (Et al.) (1991). *El maltractament d'infants a Catalunya* . Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Direcció General d'Atenció a la Infància.

INGLÈS, A. Director(2000). *El maltractament d'infants a Catalunya. Quants, com, Per què.* Barcelona: Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia. Centre d´Estudis Jurídics i Formació Especialitzada.

JEFATURA SUPERIOR DE POLICIA DE CATALUÑA (2001). *Detenidos menores de 12-17 años, datos estadísticos.* Dirección General de la Policía. Barcelona.

JOHSON, N. (1990). *El Estado del bienestar en transición. La teoría y la práctica del pluralismo del bienestar*. Madrid: Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales.

JUSTIDATA. Centre d´Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. Nº 14, 22 i 25.

LAS HERAS, P. (2001). *Servicios sociales en atención primaria: desafios y estrategias*. En presentació de la IV Jornada de Serveis Socials d'Atenció Primària. Barcelona. Conferència no publicada.

LE GRAND, J. & ROBINSON, R. (eds.) (1984). *Privatisation and the Welfare State*. Londres, Allen & Unwin.

MARÍAS, J. (1993). *Razón de la filosofía*. Madrid: Ed. Alianza editorial.

NAVARRO, V. (1998). *Neoliberalismo y Estado del Bienestar*. Barcelona: Ed. Ariel.

PANCHÓN, C. (1993). *Les llars infantils: una alternativa als nens en risc social*. Tesis doctoral, Universitat de Barcelona. Premi extraordinari de Tesis 1995.

PANCHÓN, C. (1998). *Manual de Pedagogía de la Inadaptación Social*. Barcelona: Ed. Dulac.

PANCHÓN, C. (Dir.) (2000). *L'estat de l'adopció a Catalunya.* Investigación encargada y financiada por el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

PANCHÓN, C. (Dir.) (2001). *Situación de menores de 16 a 18 años en centros de protección.* Investigación cofinanciada por el Ministerio de Trabajo y Asuntos Sociales y la Universidad de Barcelona. Barcelona: Ed. Dulac.

PANCHÓN, C. (2001). "La gestió de la qualitat: diagnòstic, planificació, aplicació i avaluació". Ponència. XV Congrés Mundial AIEJI (Associació Internacional d'educacors socials)-III Congrés Estatal de l'Educacor Social.

PETRUS, A. (1996). L'educació social al llindar del segle XXI. *Temps d´Educació*. Barcelona, Universitat de Barcelona, 15, 1r. Semestre (pp.13-36).

PETRUS, A. (Coord.) (1997). *Pedagogia social*. Barcelona: Ed. Ariel.

PETRUS, A.(Dir.), GÓMEZ, M. (1996-1999). *Avaluació Qualitativa del projecte Delegat d'Atenció a la Infància (DAI).* Encàrrec de Benestar Social, Gabinet d´Estudis i Planificació. Secretaria General i Servei d'Atenció al Menor. A la càtedra de Pedagogia Social del Departament de Teoria i història de la Educació, Facultat de Pedagogia.

RENAU, D. LEAL, J. & ROIG, M. (1994). *La família i la infància*. Barcelona: Serveis Socials. Diputació de Barcelona.

ROBERTI, P. (1989). Reflexiones críticas sobre los principios e instrumentos del "Estado de Bienestar" con referencias al caso italiano, a MUÑOZ, R.(comp.) *Crisis y futuro del Estado de Bienestar*. Madrid: Alianza Editorial.

RODRIGUEZ CABRERO, G. (1989) La política social en España: realidades y tendencias, a MUÑOZ, R.(comp.) *Crisis y futuro del Estado de Bienestar*. Madrid: Alianza Editorial.

RUIZ-HUERTA, J. (1989). "Pròleg" a MUÑOZ, R.(comp.) *Crisis y futuro del Estado de Bienestar*. Madrid: Alianza Editorial.

RUXTON, S. (1999). *Una política de infancia para el siglo XXI: Primeros pasos.* Brussel·les: Euronet i DGV de la Comissió Europea.

SAVE THE CHILDREN (1998). *La infancia en Europa*. http://www.savethechildren.es/organizacion/orga04.htm

SAVE THE CHILDREN **(**2000). *Una legislación en defensa de los derechos de la infancia. Propuesta de reforma del artículo 154 del Código Civil*. http://www.savethechildren.es/organizacion/orga06.htm

SÍNDIC DE GREUGES. *Informe extraordinari del Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya sobre els centres d'acolliment per a infants i adolescents desemparats de Catalunya.* 1999.

SUBIRATS, M. (1997). Notas para la búsqueda de una metodología de cambio desde los estereotipos de gènero. GOIKOETXEA, J. Y GARCÍA PEÑA, J. *Ensayos de pedagogía crítica*. Madrid. Popular.

TELEFONIA D'ATENCIÓ A LA INFÀNCIA I L'ADOLESCÈNCIA (2000). *Memòria Anual.*

WEISS, C.H. (1980). Knowledge creep and decision accretion. *Knowledge: Creation, Diffusion, Utilization*, 1, (pp. 381-404).

WEISS, C.H. (1983). *Investigación evaluativa. Métodos para determinar la eficiencia de los programas de acción*. Mèxic: Ed. Trillas.

GLOSSARI DE SIGLES CITADES

- CAP: Centre Atenció Primària
- CIIMU: Institut d'infància i Món Urbà
- CRAE: Centre Residencial d´Acció Educativa
- CSMIJ: Centre de Salut Mental Infanto-Juvenil
- CSS: Centro Serveis Socials
- DAI: Delegat d´Assistència a la Infància
- DAM: Delegat Assistència al Menor
- DGAI: Direcció General d'Atenció a la Infància
- DGAM: Direcció General d'Atenció al Menor(anteriorment anomenada DGAI)
- DGMPAJJ: Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil
- EAIA: Equips d'Atenció a la Infància i Adolescència en risc social
- EAP: Equips d'Atenció Psicopedagògica
- EAT: Equips d'assessorament Tècnic en medi obert
- EBASP: Equips Bàsics d'Atenció Social Primària
- EIS: Equips d´Inserció Social
- FEDAIA: Federació d´Entitats d'Atenció i Educació a la Infància i a la Adolescència
- GRUME: Grup de Menors de la Policia Nacional
- ICAA: Institut Català de l´Acolliment i l´Adopció
- ICASS: Institut Català d´Assistència i Serveis Socials
- IDESCAT: Institut d´Estadística de Catalunya
- IMEB: Institut Municipal d'Educació de Barcelona
- MEINA: Menor Estranger Indocumentat No Acompanyat
- ONG: Organitzacions No Governamentals
- ONU: Organització de les Nacions Unides
- OPAS: Oficina Permanent d'Atenció Social
- PAM: Pla d´Actuació Municipal
- PAS: Pla d´Actuació Social
- PEC: Projecte Educatiu de Centre

- PEI: Projecte Educatiu Individual
- PIRMI: Programa Interdepartamental de la Renta Mínima d´Inserció
- RRI: Reglament de Règim Intern
- SAD: Servei d'Atenció Domiciliària
- SAAEMI: Servei d'Atenció i Acollida Especialitzada en Menors Immigrants no acompanyats
- SAT: Servei d´Alarmes Telefòniques
- SATASP: Servei d'Assessorament Tècnic d'Atenció Social Primària
- SOMIA: Servei d´Orientació-Mediació de la Infància i de l´Adolescència
- SSAE: Serveis Socials d'Atenció Especialitzada
- SSAP: Serveis Socials d'Atenció Primària
- TAIA: Telèfon d'Atenció a la Infància i Adolescència
- UBASP: Unitats Bàsiques d'Atenció Social Primària
- UCA: Unitat de Crisi d´Adolescents
- UF: Unitat Familiar
- URPI: Unitat de Rehabilitació Psiquiàtrica Infantil
- USUFAM: Usuaris i Famílies, programa informàtic on es recullen les dades del usuaris de Serveis Social d'Atenció Primària

ÍNDEX FIGURES

FIGURA 1: DISTRIBUCIÓ DE PROBLEMES DELS USUARIS DE SSAP PER TIPOLOGIA PROBLEMES. BARCELONA. 1998-1999.....51
FIGURA 2: DISTRIBUCIÓ DE MENORS USUARIS DE SSAP. BARCELONA, 1996-1999. 53
FIGURA 3: DISTRIBUCIÓ DE LA POBLACIÓ INFANTIL SEGONS MESURA DE PROTECCIÓ. CATALUNYA. 1999. 54
FIGURA 4: MESURES LEGALS ADOPTADES. CATALUNYA. 2000.....59
FIGURA 5: RECURSOS FACILITATS ALS USUARIS EN ACTIU A SSAP SEGONS ÀMBIT . BARCELONA. 1998 I 1999.....70
FIGURA 6: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES ECONÒMICS MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.....71
FIGURA 7: COMPARACIÓ DE PROBLEMES USUARIS SSAP PER RECURSOS FACILITATS. BARCELONA.1998-1999.....72
FIGURA 8: PERCEPCIÓ D´INGRESSOS PER LA RENDA MÍNIMA D'INSERCIÓ (PIRMI) PER DISTRICTES. BARCELONA. 1997-1999.....73
FIGURA 9: RELACIÓ DE RECURSOS/RESPOSTES SOCIALS MÉS RELLEVANTS FACILITATS ALS USUARIS SSAP. BARCELONA. 1998 I 1999. 74
FIGURA 10: PROBLEMES USUARIS SSAP SEGONS DESATENCIÓ INFANTIL. BARCELONA.1998-2000. 75
FIGURA 11: USUARIS SSAP SEGONS RECURSOS NECESSARIS I NO DISPONIBLES. BARCELONA.1997-1998. 76
FIGURA 12: MENORS SEGONS PROBLEMES ESCOLARS I DE DESATENCIÓ INFANTIL USUARIS SSAP PER RECURSOS NO FACILITATS. BARCELONA.1998-2000. 78
FIGURA 13: PROBLEMES LABORALS MÉS RELLEVANTS DELS USUARIS DE SSAP. BARCELONA.1998-1999. 80
FIGURA 14 : USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES D'HABITATGE MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.....91
FIGURA 15: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES D'ESCOLARITZACIÓ MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.....93
FIGURA 16: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES DE SALUT MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.....97
FIGURA 17: RECURSOS DONATS ALS PROBLEMES DE SALUT. BARCELONA.1998-1999. 97
FIGURA 18: USUARIS ATESOS SEGONS PROBLEMES PERSONALS MÉS RELLEVANTS. BARCELONA.1998-1999.....99
FIGURA 19: ORIGEN O CAUSA D´INGRÉS EN CENTRES RESIDENCIALS. CATALUNYA. 1998. 100
FIGURA 20: ATENCIÓ EN CENTRES RESIDENCIALS. CATALUNYA. 1999 I 2000..104
FIGURA 21: MENORS ATESOS SEGONS PROCEDÈNCIA DE LA DEMANDA PER EAIA. BARCELONA. 1999. 117
FIGURA 22: EXPEDIENTS TANCATS DURANT L'ANY SEGONS MOTIUS DE TANCAMENT.BARCELONA. 1999.....118

FIGURA 23: PROPOSTES REALITZADES SEGONS RECURS PROPOSAT PER L'EAIA. BARCELONA. 1999. 121
FIGURA 24: ITINERARI DE LA INTERVENCIÓ JUDICIAL I MESURES APLICABLES A MENORS DE 12 A 14 ANYS, SEGONAS LA LLEI 4/92. 126
FIGURA 25: DIFERÈNCIES ENTRE LA LLEI 4/1992 I LA LLEI 5/2000. 134

ÍNDEX TAULES

TAULA1: DISTRIBUCIÓ D'USUARI S ATESOS EN SSAP. BARCELONA PER DISTRICTES, 1996-1999. 52
TAULA 2: DISTRIBUCIÓ DE MENORS PROTEGITS SEGONS INTERVENCIÓ EN FAMÍLIA I CENTRES RESIDENCIALS O D'ACOLLIMENT. CATALUNYA. 2000-2001 55
TAULA 3: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE DE MENORS SEGONS MESURA D'ACOLLIMENT FAMILIAR I INTERNAMENT RESIDENCIAL. CATALUNYA. 1998-2000 56
TAULA 4: ACOLLIMENT FAMILIAR. OFERTA/POTENCIAL DE FAMILIES I NENS. BARCELONA. 1993-2000 57
TAULA 5: DISTRIBUCIÓ DEL NOMBRE DE FAMÍLIES D'ACOLLIMENT SIMPLE. CATALUNYA. 1997-2000 57
TAULA 6: EVOLUCIÓ DEL NOMBRE D'INFANTS ASSIGNATS AMB FAMÍLIES PREADOPTIVES PER GRUPS D'EDAT. CATALUNYA. 1997-2000. 58
TAULA 7 : NOMBRE D'UNITATS FAMILIARS (EXPEDIENTS) PER TIPOLOGIA I DISTRICTES. BARCELONA. 1998-99. 62
TAULA 8: EVOLUCIÓ DE LA DOTACIÓ DE PERSONAL DE SSAP PER DISTRICTES. BARCELONA. ANYS 1998-1999. 63
TAULA 9: INFANTS ATESOS PER EAIA A CATALUNYA. 1999. 64
TAULA10: DISTRIBUCIÓ DE MENORS ATESOS PER EAIA SEGONS PROFESSIONALS PER DISTRICTES. BARCELONA. 1999-2000. 65
TAULA 11: TOTAL HABITANTS DE LA CIUTAT (1996) I RESIDENTS ESTRANGERS (1997) COMPARACIÓ DE L´ESTRUCTURA DE LA POBLACIÓ PER EDATS DE BARCELONA 83
TAULA 12: ÀREA GEOGRÀFICA DE PROCEDÈNCIA DELS INFANTS ESTRANGERS ATESOS. CATALUNYA. 2000 84
TAULA 13: INTERVENCIONS DELS SERVEIS D´URGÈNCIES AMB INFANTS ESTRANGERS. CATALUNYA. 2000. 84
TAULA 14: PROGRAMES I MESURES PROTECTORES DELS INFANTS ESTRANGERS SEGONS TERRITORI. CATALUNYA PER PROVÍNCIES. 2000. ... 85
TAULA 15: SOL·LICITUTS ACCEPTADES PEL SERVEI DE SUPORT A L'ACCÉS A L'HABITATGE, 1998-1999. 91
TAULA 16: PROBLEMES DELS USUARIS ATESOS A SSAP PER DISTRICTES SEGONS PROBLEMES SOCIALS QUE PODEN AFECTAR A LA INFÀNCIA. BARCELONA. 1998 I 1999. 103
TAULA 17:TIPUS DE MALTRACTAMENT. CATALUNYA. 1999. 111
TAULA 18: MENORS ATESOS PER LA DGAM AMB CARACTERÍSTIQUES ESPECÍFIQUES. CATALUNYA. 1999. 111
TAULA 19: MOTIUS D´INTERVENCIÓ DEL SISTEMA DE PROTECCIÓ CATALÀ. CATALUNYA. 1999. 112
TAULA 20:TIPUS DE RECURS PROPOSAT PER L'EAIA I ASSIGNAT PER LA DGAM. BARCELONA. 2000 122

TAULA 21: PERFIL DE LA POBLACIÓ ATESA EN MEDIACIÓ I REPARACIÓ. CATALUNYA.2000. 137
TAULA 22: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, PER SEXE I EDAT. BARCELONA. 2000. 141
TAULA 23: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, PER LLOC DE RESIDÈNCIA. BARCELONA PER DISTRICTES. 2000. 142

ANNEX

La Infància en Situació de Risc

ANTONI PETRUS

CARME PANCHÓN

SILVIA GALLEGO

INDEX TAULES:

TAULA G1: DOTACIÓ DE PERSONAL, Nº DE PROFESSIONALS PER Nº DE CASOS PER EAIA. BARCELONA 1999-2000. 181
TAULA G2: CATEGORITZACIÓ DE NECESSITATS DETECTADES PELS PROFESSIONALS DEL EAIA. BARCELONA. 1999-2000. 182
TAULES G3: INDICADORS DE RISC, DELS MENORS ATESOS PELS EAIA, PER BARRIS . BARCELONA. 1999-2000. 193
TAULA G4: INFANTS ATESOS PER LA DGAM SEGONS ON REBIN L´ATENCIÓ. CATALUNYA. MAIG 2000. 202
TAULA G5: CENTRES DIÜRNS I PROGRAMES DE PREVENCIÓ. CATALUNYA PER PROVÍNCIES. 1999. 202
TAULA G6: PROCEDÈNCIA DELS INFANTS INGRESSATS EN CENTRES DURANT L´ANY. CATALUNYA PER PROVÍNCIES. 2000. 202
TAULA G7: INFANTS PROCEDENTS DE FAMÍLIA BIOLÒGICA AMB PROPOSTA DE MESURA. CATALUNYA. 2000. 203
TAULA G8: INFANTS DESINTERNATS DELS CENTRES RESIDENCIALS, PER MOTIUS DESINTERNAMENT. CATALUNYA. 2000. 203
TAULA G9: ATENCIÓ EN RECURSOS DEL PLA INTERDEPARTAMENTAL PER A MAJORS DE 18 ANYS. CATALUNYA. 2000. 203
TAULA G10: JOVES ATESOS MENSUALMENT PEL PLA INTERDEPARTAMENTAL PER A MAJORS DE 18 ANYS. CATALUNYA. 2000. 203
TAULA G11: INTERVENCIONS DELS SERVEIS D´URGÈNCIES DE LA DGAM. BARCELONA. 2000. 204
TAULA G12: Nº DE MESURES DE PROTECCIÓ ADOPTADES. SEGONS MINISTERIO DEL INTERIOR. ESPANYA. 1990-1999. 204
TAULA G13: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, SEGONS DELICTES O FALTES COMESOS. CATALUNYA. 2000.. 205
TAULA G14: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, SEGONS EL TIPUS D´INTERVENCIÓ DE LA DIRECCIÓ GENERAL. CATALUNYA. 2000. 206
TAULA G15: POBLACIÓ 16 ANYS DETINGUDA, PER TIPUS DE DELICTE. ESPANYA. 1990-1997. 207
TAULA G16: POBLACIÓ 16 I 17 ANYS DETENINGUDA, PER TIPUS DE DELICTE. ESPANYA. 1990-1997. 208
TAULA G17: ASSESSORAMENT TÈCNIC EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1999. 208
TAULA G18: EXECUCIÓ DE MESURES EN MEDI OBERT DE LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1998. 208
TAULA G19: EXECUCIÓ DE MESURES EN MEDI OBERT DE LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1999. 209
TAULA G20: PERFIL DE LA POBLACIÓ ATESA EN MEDI OBERT DE LA JURISDICCIÓ DE MENORS: CASOS FINALITZATS. CATALUNYA. 1998 I 1999. 209
TAULA G21: ASSESSORAMENT TÈCNIC EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS (12-16 ANYS). CATALUNYA. 2000. 210

TAULA G22: PROGRAMES ADREÇATS A LA JURISDICCIÓ CIVIL; ASSESSORAMENT TÈCNIC, SEGUIMENT DE RÈGIM FAMILIAR I MEDIACIÓ FAMILIAR. CATALUNYA.1999. 210
TAULA G23: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1998..... 210
TAULA G24: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1999..... 211
TAULA G25: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS (12-16 ANYS). CATALUNYA. 2000..... 211
TAULA G26: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS (12-16 ANYS). CASOS FINALITZATS. CATALUNYA. 2000 212
TAULA G27: DADES DE MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, ALS QUALS EL MINISTERI FISCAL HA INCOAT EXPEDIENT DURANT L´ANY. BARCELONA. 2000. 212
TAULA G28: DADES DE MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, ALS QUALS EL MINISTERI FISCAL HA INCOAT EXPEDIENT DURANT L´ANY PER DISTRICTES. BARCELONA. 2000. 213
TAULA G29: DADES DE MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, QUE HAN ARRIBAT PER PRIMERA VEGADA A LA DIRECCIÓ GENERAL, PER SEXE I PER DISTRICTES. BARCELONA. 2000..... 213
TAULA G30: TIPUS DE DELICTES I FALTES COMESOS PELS MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, ALS QUALS EL MINISTERI FISCAL HA INCOAT EXPEDIENT. BARCELONA. 2000. 214
TAULA G31: RESOLUCIONS DELS ÒRGANS JUDICIALS I INTERVENCIONS DEMANADES A LA DIRECCIÓ GENERAL REFERENTS A MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT. BARCELONA. 2000. 215
TAULA G32: DETINGUTS DE 14 A 17 ANYS, SEGONS TIPUS DE DELICTE PER LA NACIONALITAT. BARCELONA. 2000..... 216
TAULA G33: DETINGUTS DE 14 A 17 ANYS PER NACIONALITAT I TIPUS DE DELICTE SEGONS GRUME. BARCELONA. ENERO- MAYO 2001. 217

TAULA G1: DOTACIÓ DE PERSONAL, Nº DE PROFESSIONALS PER Nº DE CASOS PER EAIA. BARCELONA 1999-2000.

EAIA	1999				2000			
	Nº Professionals	Nº Casos	Observacions	Temps d´espera casos	Nº Professionals	Nº Casos	Observacions	Temps d´espera casos
Barceloneta-Gòtic	3	243	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	150 dies	3	255	Dedicació 34,6% hores assistent social. Oposicions amb el següent canvi de plantilla	Sense especificar
Casc Antic	3	199	Dedicació 13 hores assistent social. Precarietat plaça administrativa	20 dies	3 (més DAI)	197	Dedicació 34,6% hores assistent social. Oposicions amb el següent canvi de plantilla	Sense especificar
Raval Nord	3	231	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	Sense especificar	Sense dades del 2000.	Sense dades del 2000.	Baixa del equip per intoxicació	Sense dades del 2000.
Sant Andreu	2 (sis mesos sense As. Social)	268	següent canvi de plantilla. No tenen un As. Social assignat de forma fixa, amb les següents dificultats per treballar els casos. Necessitat de canvi d´ubicació i d´espai físic EAIA.	212 dies	3 (incorporació As. Social)	291	Oposicions amb el següent canvi de plantilla. Necessitat de canvi d´ubicació i d´espai físic EAIA.	215 dies
Sants-Montjuïc	3 (tres pedagoges en un any) (una 4ª As. S. De SSAP per Poble Sec que es	437 (traspàs de 30 casos a Les Corts)	Oposicions amb el següent canvi de plantilla, en el 2000 seran 4 els components de l´ EAIA	180 dies	4 (esperen comptar amb un 5è professional)	419	Oposicions amb el següent canvi de plantilla. Volen crear un 2on EAIA en el districte.	270 dies
Eixample-Gràcia	3 (2 Baixes sense cobrir 6 mesos, As.S. Només coberta 2´5 mesos)	266	Dificultats per cobrir les baixes per malaltia dels professionals tot i ser considerades des d'un principi de llarga duració.	183 dies	3	347	Oposicions amb el següent canvi de plantilla. (canvi total d'equip)	Sense especificar
Ciutat Vella-Raval Sud	3 (2 Suplents pedag, psicol, posterior reincorporac	307	Oposicions amb el següent canvi de plantilla. Proposen augmentar la plantilla.	180 dies	3	311	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	Sense especificar
Les corts-Sarrià- Sant Gervasi	3 (Baixa maternitat coberta per 2 professionals diferents,	141	Oposicions amb el següent canvi de plantilla.	8 dies	3	146	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	30 dies
Sant Martí	tingut un DAI tot l´any, baixa psicòloga no	342	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	66 dies	3 (Han tingut un DAI tot l´any)	329	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	107 dies
Nou Barris	3 (Durant mig any han tingut un 4rt professional, As.S. A mitja jornada)	470	Tenen 200 casos amb mesura, el que fa que els ocupi molt temps i no poguin dedicar-ho als estudis dels casos.Oposicions amb el següent	Sense especificar	4	423	Tenen 199 casos amb mesura el que fa que els ocupi molt temps i no poguin dedicar-ho als estudis dels casos.Oposicions amb el següent canvi de plantilla.	Sense especificar
Horta Guinardó	3	356	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	15 dies	3	347	Oposicions amb el següent canvi de plantilla	15 dies
Total Barcelona	**32**	**3260**		**101 dies de mitjana**	**35(1)**	**3.065(2)**		**127 dies de mitjana**

1. Suposant que l´EAIA del Raval Nord tingués la mateixa plantilla que l´any 1999.

2. Falten dades del EAIA del Raval Nord.

Font: Explotació pròpia CIIMU. Elaborats a partir de les memòries tècniques del EAIAs dels anys1999 i 2000.

TAULA G2: CATEGORITZACIÓ DE NECESSITATS DETECTADES PELS PROFESSIONALS DEL EAIA. BARCELONA. 1999-2000.

Barri	Categorització (necessitats)	Necessitats detectades	Propostes de millora	Observacions	Any
Barceloneta-Gòtic	**Manca recursos adequats necessitats**	Absència de llars d´infants	Dotació de recursos		1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca recursos adequats necessitats**	Nº inferior d´escoles Primària i Secundària	Dotació de recursos		1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca recursos adequats necessitats**	Ubicació de recursos en altres zones	Dotació de recursos	Els recursos són per tota Ciutat Vella. Manquen UEE i Aules Tallers	1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca treball preventiu**	Prevenció dels factors de risc	Posada en marxa de programes d´intervenció comunitària		1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca coordinació serveis**	Actualment es dupliquen intervencions per falta de connexió entre serveis.	Articular serveis en xarxa en el territori		1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca coordinació serveis**	Complementar-se i coordinar-se amb els SSAP de la zona	Dissenyar projectes de grup o comunitaris	Analitzar segments de població d´infància en risc	1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca eines recollida informació**	Analitzar la realitat de cada territori i les seves prioritats	Dissenyar protocols de recollida de dades sobre els menors en risc		1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca treball preventiu**	Crear espais d´anàlisi i avaluació de les necessitats de la infància	Prevenció	Les prioritats institucionals passen per l´atenció individualitzada	1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca recursos adequats necessitats**	Falta d´especialització en l'abordatge de determinades problemàtiques	Dotació servei especialitzat i terapèutic per famílies amb maltractaments i abusos sexuals		1.999
Barceloneta-Gòtic	**Manca treball preventiu**	Prevenció dels factors de risc	Posada en marxa de programes d´intervenció comunitària	Excessiva atenció individualitzada	2.000
Barceloneta-Gòtic	**Manca coordinació serveis**	Coordinar-se amb els SSAP,EAP, CAPIP, ABS/Pediatria, Programa Matern Infantil per detectar i estudiar els casos de risc de la zona	Articular altre vegada el Projecte Xarxa en el territori	Al 98 es va implantar el model xarxa en la zona, al 2000 no s'ha realitzat	2.000
Barceloneta-Gòtic	**Manca eines recollida informació**	Analitzar la realitat de cada territori i les seves prioritats	Dissenyar protocols de recollida de dades sobre els menors en risc	S´ha construït un protocol d´observació per dirigir als EAIA, per les escoles	2.000
Casc Antic	**Manca coordinació serveis**	Manca de treball en xarxa	Articular serveis en xarxa en el territori		1.999
Casc Antic	**Manca coordinació serveis**	Complementar-se i coordinar-se amb els SSAP de la zona	Dissenyar projectes de grup o comunitaris		1.999
Casc Antic	**Manca coordinació serveis**	Manca d´un model d´atenció a la infància maltractada	Crear un model únic d´intervenció en casos de maltractaments	Necessari per tota la ciutat	1.999

Casc Antic	**Manca eines recollida informació**	Analitzar la realitat de cada territori i les seves prioritats	Dissenyar protocols de recollida de dades sobre els menors en risc	Consensuats amb tots els EAIA	1.999
Casc Antic	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de places en centres residencials	Agilitzar el procés d´adjudicació de recursos adequats a les necessitats dels menors		1.999
Casc Antic	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de projectes d´ajuda a mares soles amb menors 3 anys	Els SSAP tenen un projecte d´autoajuda per mares soles	S´observa un increment de dones soles amb nens petits, així com de mares molt joves sense famílies de recolzament	1.999
Casc Antic	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de famílies acollidores alienes	Que el ICAA, gestionés la captació de famílies acollidores alienes		2.000
Casc Antic	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos d´oci i temps lliure	Crear més recursos adequats a les necessitats de la població atesa		2.000
Casc Antic	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de projectes d´ajuda a mares soles amb menors 3 anys	SSAP ha iniciat un projecte per treballar amb dones joves embarassades,		2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca coordinació serveis**	Crear una línia d´intervenció comú adaptada a la realitat específica	Creació d´espais de formació comú per els professionals de la zona		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´habilitats educatives dels progenitors	Creació d´espais de formació de pares		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Famílies amb situacions molt problemàtiques que les desborden	Creació de "serveis respir" d´acolliment familiar, hores, dies,...		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de teixit de suport social	Creació d´una xarxa solidària de famílies que poguessin ajudar-se		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Desconeixement cultural, problemes d´integració/assimilació	Creació d´espais de mediació per facilitar la transició entre cultures o situacions.		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca eines recollida informació**	Analitzar la realitat de cada territori i les seves prioritats	Dissenyar protocols de recollida de dades sobre els menors en risc	Crear una comissió interdisciplinària. Dissenyar nous projectes més ajustats a les necessitats específiques.	1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca treball preventiu**	Manca de tasques de prevenció	Realitzar una tasca preventiva	Habilitar recursos de mediació i substitució familiar	1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca coordinació serveis**	Manca de treball en xarxa	Articular serveis en xarxa en el territori	Aconseguir una cultura comú de treball en infància	1.999

Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos adequats que responen a les necessitats específiques de la població	Intentar respondre a les necessitats més específiques del context social concret		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca d´especialització dels professionals**	No existeixen els suficients espais de supervisió, coordinació i recolzament tècnic als professionals	Augmentar l´espai de supervisió, de formació continuada i recolzament tècnic		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca d´especialització dels professionals**	Manca una coordinació fixa de EAIA, que assumeixi rols de coordinació i supervisió institucional.	Crear la figura del coordinador d´equip, que s´encarregués de la supervisió, coordinació, relacions institucionals.		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	No hi ha un circuit específic per la atenció de casos especialment greus que no es derivi als EAIAs	Crear un circuit extraordinari per casos de especial gravetat d´acord amb la DGAM valorant alternatives a la intervenció del EAIA		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca dotació recursos EAIA**	Protegir a l' equip de situacions d´alt risc.	Ubicar els EAIA en centres oficials o disposar de cossos de seguretat		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca coordinació serveis**	Manca de treball en xarxa	Dissenyar un model d´intervenció familiar homogeni i optimitzador dels recursos comunitaris		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca coordinació serveis**	Manca de treball en xarxa	Realitzar un treball específic de models comunitaris		1.999
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca coordinació serveis**	Crear una línia de intervenció comuna adaptada a la realitat específica	Creació d´espais de formació i assessorament comú per els professionals de la zona		2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Greus problemes de: habitatges insalubres, coexistència de varies cultures, inseguretat ciutadana, activitats marginals.	Disseny de recursos específics per aquests problemes socials.		2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos adequats que responen a les necessitats específiques de la població i no només a les necessitats més bàsiques i immediates	Creació de recursos específics que responguin a funcions més educatives i no assistencials	No només crear aules tallers i casals, sinó trobar recursos que impliquin als pares no només als menors.	2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Desconeixement cultural, problemes d´integració/assimilació.	Creació d´espais de mediació per facilitar la transició entre cultures o situacions.		2.000
iutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos adequats que responen a les necessitats específiques de la població	Realització d´un programa específic per la zona. Intentar respondre a les necessitats més específiques del context social concret		2.000

Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca recursos adequats necessitats**	Sistema educatiu desconnectat dels canvis socials	Disseny de recursos específics per poblacions amb necessitats específiques i no genèriques.		2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca dotació recursos EAIA**	Protegir l´equip de situacions d´alt risc.	Ubicar els EAIA en centres oficials o disposar de cossos de seguretat. Viabilitzar un sistema judicial per la intervenció en situacions que puguin comportar alt risc pels professionals		2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca coordinació serveis**	Manca de claredat dels serveis que existeixen en la DGAM	Clarificar els serveis que ja existeixen en la DGAM		2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca coordinació serveis**	Manca d´enteniment amb el CAP de Salut Mental	Coordinació més intensiva amb els professionals que atenen als progenitors en el CAP	Tractament del progenitor malalt sense tenir en compte el seu entorn, família....	2.000
Ciutat Vella-Raval Sud	**Manca dotació recursos EAIA**	Hi han ratios tan alts que només es treballa l´atenció individualitzada, no es pot dedicar temps a l´àmbit comunitari i a la prevenció	Baixar les ratios per EAIA, i així poder dedicar-se ha realitzar tasques més preventives	Avui dia els EAIA tenen un model d´intervenció molt artificial.	2.000
Raval Nord	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de places en les escoles infantils municipals	Augmentar en nombre de places en les escoles infantils municipals	Els serveis que ofereixen són millors que els de les privades del barri	1.999
Raval Nord	**Manca recursos adequats necessitats**	Adaptació de l´ensenyament obligatori a les necessitats específiques de la població del barri	Augment de les UEE	Alt índex d´absentisme, abandonament dels estudis	1.999
Raval Nord	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca la figura de la educadora familiar a domicili per casos de risc de mares adolescents	Creació de residències o pisos protegits per mares adolescents	Mares adolescents sense suport familiar i amb escasses pautes educatives	1.999
Raval Nord	**No hi ha memòria del any 2000 per que va restar tancat tot l´any.**				2.000
Eixample-Gràcia	**Manca recursos adequats necessitats**	Augment de mares joves que han estat protegides anteriorment	Creació de residències o pisos protegits per mares adolescents	Mares adolescents sense suport familiar i amb escasses pautes educatives	1.999
Eixample-Gràcia	**Manca coordinació serveis**	Cavis sovint en els tècnics de Serveis Personals del Ajuntament BCN	Possibilitat de comptar amb tècnics de referència més estables.		2.000
Eixample-Gràcia	**Manca dotació recursos EAIA**	Manca suport informàtic	Dotació suport informàtic, i programa informàtic de tractament de dades.		2.000

Les Corts-Sàrria-Sant Gervasi	**Manca de concreció**	Sense detalls	Sense detalls	Porten 31 casos del EAIA de Sants-Montjuïc	1.999
Les Corts-Sàrria-Sant Gervasi	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de projectes destinats a les famílies per promoure les seves habilitats educatives	Promoure projectes destinats a les famílies per promoure les seves habilitats educatives		2.000
Les Corts-Sàrria-Sant Gervasi	**Manca recursos adequats necessitats**	Necessitats de recursos especialitzats per l´abordatge dels abusos sexuals	Creació de recursos especialitzats per l´abordatge dels abusos sexuals		2.000
Les Corts-Sàrria-Sant Gervasi	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos de salut mental tant per adults com per menors	Dotació de recursos de salut mental així com teràpies familiars		2.000
Les Corts-Sàrria-Sant Gervasi	**Manca coordinació serveis**	Manca de coordinació institucional per a l'abordatge de la problemàtica adolescent	Treballar en xarxa per a l'abordatge de la problemàtica adolescent		2.000
Horta-Guinardó	**Manca treball preventiu**	Prevenció de factors de risc	Creació de residències o pisos protegits per mares adolescents	Mares adolescents sense suport familiar i amb escasses pautes educatives	1.999
Horta-Guinardó	**Manca recursos adequats necessitats**	Dificultats pel tractament de la problemàtica de les mares adolescents	Creació d´un recurs o equip específic pel tractament de les mares adolescents		1.999
Horta-Guinardó	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´un Centre d´Atenció, tractament i seguiment de toxicomanies.	Creació d´un Centre d´Atenció, tractament i seguiment de toxicomanies.		2.000
Horta-Guinardó	**Manca recursos adequats necessitats**	Gran nombre de pares amb malalties mentals	Crear recursos adequats per pares amb problemes de salut mental.		2.000
Horta-Guinardó	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´equips de tractament de salut mental per adolescents, una vegada diagnosticats pel CSMIJ	Equips de tractament de salut mental i de mediació de conflictes de parella.		2.000
Horta-Guinardó	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d'Aules -taller, equips que treballin la franja prelaboral,	Dotar de recursos de formació prelaboral.		2.000
Horta-Guinardó	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´equips i serveis que puguin abordar el conflicte com un tot	Crear serveis que eduquin a l'educador.		2.000
Horta-Guinardó	**Manca recursos adequats necessitats**	Necessitat d´habitatge funcionals que puguin realitzar l´acompanyament de joves que no poden comptar amb un model educatiu normalitzat.	Crear habitatges funcionals per joves amb manca de models educatius adequats.		2.000
Horta-Guinardó	**Manca dotació recursos EAIA**	Manca suport informàtic	Dotació suport informàtic, i programa informàtic de tractament de dades.		2.000

Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca serveis de mediació familiar	Creació de programes de mediació familiar	Increment de famílies reconstituïdes amb problemes de relació amb les parelles anteriors	1.999
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Augment de famílies desarrelades amb falta de suport familiar i social	Promoció de programes d´intervenció familiar per dinamitzar els processos i evitar les situacions límits de maltractaments		1.999
La Sagrera-Sant Andreu	**Manca de treball preventiu**	Detecció precoç de situacions de maltractament	Creació de projectes de col·laboració interdepartamental per la millora de la qualitat d´atenció a les famílies		1.999
Sant Andreu	**Manca coordinació serveis**	Manca de coordinació entre els diferents agents per la prevenció de la violència familiar, o en el seu cas, la correcta prevenció d´ella	Coordinació amb instàncies educatives, jurídiques i socials per la detecció i establiment de circuits eficaços de protecció a les víctimes	Hi ha un gran increment de la violència intrafamiliar	1.999
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats/manca coordinació serveis**	No existeixen recursos necessaris per formar als pares en la correcta cura dels seus fills	Coordinar-se amb l'àmbit sanitari respecte al seguiment i orientació en la cura dels fills	Hi ha molta negligència en la cura dels fills més petits	1.999
Baró de Viver	**Manca recursos adequats necessitats**	Increment dels adolescents sense escolaritzar amb conductes de risc	Intervenció d´instàncies judicials i policials per controlar l´absentisme		1.999
Franja Besòs	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´habitatges adients	Creació d´habitatges nous i enderrocament de les vivendes que no compleixen les condicions mínimes de salubritat.		1.999
Sant Andreu	**Manca de especialització dels professionals**	Increment de la població d´ètnia gitana atesa	Assessorament específic per intervenir amb minories ètniques		1.999
Sant Andreu	**Manca coordinació serveis**	Manca de treball conjunt amb SSAP i escoles per prevenir situacions de maltractaments	Col·laboració amb els tècnics del districte en la prevenció i tractament dels maltractaments	Fer una revisió de la població infantil del districte que pot ésser susceptible de patir maltractaments	1.999
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de metodologia de treball	Començar una metodologia de treball àgil i efectiva per donar respostes a les demandes que arriben als EAIA		1.999
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Les actuacions que es fan amb els menors no sempre s´adapten a les seves necessitats	Participació en projectes comunitaris i/o de suport institucional		1.999

Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	No es compleixen els terminis en les mesures d´internament	Elaboració de plans de millora i evitar processos d´internament massa llargs		1.999
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´un espai on es pugui treballar amb famílies que tenen fills internats en centres, per la seva retornada	Participació en projectes comunitaris i/o de suport institucional	Facilitar el retorn dels menors internats en centres amb les seves famílies	1.999
Sant Andreu	**Manca coordinació serveis**	Manca de coordinació entre els diferents serveis que intervenen en cada cas	Canalització de la comunicació entre diferents serveis		1.999
Sant Andreu	**Manca dotació recursos EAIA**	Protegir al equip de situacions d´alt risc.	Ubicar els EAIA en centres oficials o disposar de cossos de seguretat		1.999
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca serveis de mediació familiar	Creació de programes de mediació familiar		2.000
Sant Andreu	**Manca de treball preventiu**	Detecció precoç de situacions de maltractament	Creació de projectes de col·laboració interdepartamental per la millora de la qualitat d´atenció a les famílies		2.000
Sant Andreu	**Manca coordinació serveis**	Manca de treball comunitari	Creació de treball comunitari amb possibilitats d´ajudes específiques		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Famílies amb dificultats susceptibles de tractament conjunt de pares i fills	Dotació d´educadors familiars especialitzats i cases d´acollida per pares i fills		2.000
Baró de Viver	**Manca recursos adequats necessitats**	Increment dels adolescents que no troben resposta adequada a les seves necessitats educatives en el sistema educatiu actual	Adequació del sistema educatiu amb recursos adaptats per adolescents fora del circuit escolar (UEE, mòduls pràctics...)		2.000
Baró de Viver	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´habitatges adients	Creació d´habitatges nous i enderrocament de les vivendes que no compleixen les condicions mínimes de salubritat.		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Increment de la població d´ètnia gitana atesa amb greus problemes de marginació i d´adaptació	Programes d´actuació específica per intervenir amb minories ètniques adaptats a les necessitats de cada districte		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos educatius infantils	Creació d´escoles infantils		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos públics d´assistència de salut mental infanto-juvenil	Augment dels recursos públics d´assistència de salut mental infanto-juvenil. Treball amb les famílies des de CAP, fent èmfasi en el equilibri de la dinàmica familiar.		2.000

Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos públics d´assistència de salut mental infanto-juvenil	Creació de centres de dia adequats a les necessitats socio-educatives dels menors amb psicopatologies.		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos per joves que han passat pel sistema de protecció de menors i que es troben desarrelats i amb importants dèficits de recursos personals i socials.	Increment de funcions d´atenció a majors de 18 anys en els programes de suport (Pla interdepartamental per majors de 18 anys)	Facilitar el retorn de menors internats en centres amb les seves famílies	2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos per joves que han passat pel sistema de protecció de menors i que es troben desarrelats i amb importants dèficits de recursos personals i socials.	Potenciació de la incorporació dels joves en la xarxa normalitzada a partir del món laboral i de la tutela de les famílies		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Pares joves que han estat atesos pels serveis de protecció o justícia i que repeteixen models d´atenció amb els seus fills.	Creació de recursos socioeducatius per que no es repeteixen models de risc amb els seus fills.		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos adients a les necessitats de la infància maltractada	Creació de places adequades en CRAE, famílies d´acollida, centres d´acollida i urgències		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´un espai on es pugui treballar amb famílies que tenen fills internats en centres, per la seva retornada	Funcionament d´un projecte per famílies amb fills internats en CRAE(ja està dissenyat però encara no funciona)		2.000
Sant Andreu	**Manca dotació recursos EAIA**	Protegir al equip de situacions d´alt risc. Problemes d´ubicació del EAIA.	Ubicar els EAIA en centres oficials o disposar de cossos de seguretat		2.000
Sant Andreu	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de treball d´investigació sobre infància en situació de risc social	Creació de grups de treball per investigar i proposar nous abordatges de la problemàtica.		2.000
Sant Martí	**Manca dotació recursos EAIA**	Incapacitat de treball per l´elevada ratio de menors atesos per professional	Més personal		1.999
Sant Martí	**Manca coordinació serveis**	Manca de regulació de les coordinacions entre diferents serveis que intervenen	Estandarditzar les coordinacions entre diferents serveis que intervenen com actualment es fa en SSAP		1.999
Sant Martí	**Manca eines recollida informació**	Analitzar la realitat de cada territori i les seves prioritats	Utilització de protocols de coordinació amb altres serveis, delimitant les tasques i funcions de cada servei		1.999
Sant Martí	**Manca dotació recursos EAIA**	Manca d´espais temporals on poder dedicar-se a altres coses que no sigui la intervenció individualitzada	Participació en projectes comunitaris		1.999

Sant Martí	**Manca coordinació serveis**	No es treballa en xarxa el suficients	Millorar l´intervenció interdisciplinar		1.999
Sant Martí	**Manca recursos adequats necessitats**	Tenen 85 mesures de seguiment en 47 CRAEs diferents	Dotar de més plantilla	És molt difícil mantenir una bona coordinació i un seguiment del cas adient.	1.999
Sant Martí	**Manca dotació recursos EAIA**	Impossibilitat de realitzar les seves tasques de seguiment de casos de menors internats en centres de la DGAM	Dotar de més plantilla	Tenen 85 mesures de seguiment en 47 CRAEs diferents	1.999
Sant Martí	**Manca coordinació serveis**	Manca d´assignació de recursos per part de la DGAM, principalment, famílies de acollida alienes	Fomentar la captació de famílies acollidores per que els menors no passin tant temps en els CRAE	Fa pensar que des de la DGAM es proposa un recurs inexistent	2.000
Sant Martí	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos per la petita infància, llars d´infants	Dotació de recursos per la petita infància		2.000
Sant Martí	**Manca dotació recursos EAIA**	Excés de mesures de seguiment que fa impossible la bona realització o priorització	Dotació de més plantilla		2.000
Sant Martí	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos que ajudin a contenir als adolescents en el territori, sobre tot quan abandonen el sistema educatiu	Creació de recursos adients per adolescents en situació de risc social.		2.000
Sants-Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de projectes destinats a les famílies per promoure les seves habilitats educatives	Promoure projectes destinats a les famílies per promoure les seves habilitats educatives	A la Zona Franca existeix la Casa de Colors, que treballa amb pares	1.999
Sants- Montjuïc	**Manca treball preventiu**	Detecció precoç de situacions de maltractament	Creació de projectes de col·laboració interdepartamental per la millora de la qualitat d´atenció a les famílies		1.999
Sants-Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos per abordar la problemàtica de salut mental	Més places per tractaments de salut mental tant públics com privats, i facilitar l´accés.	Aconseguir que la salut mental dels menors en risc sigui prioritària i sovint.	1.999
Sants-Montjuïc	**Manca dotació recursos EAIA**	Manca d´espais temporals on poder dedicar-se a altres coses que no sigui la intervenció individualitzada	Participació en projectes comunitaris		1.999
Sants-Montjuïc	**Manca coordinació serveis**	Manca de places en centres residencials d´acció educativa (CRAE) específiques per adolescents	Creació de places en CRAEs. DGAM.		1.999
Sants-Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos que ajudin a contenir als adolescents en el territori, sobre tot quan abandonen el sistema educatiu	Creació de recursos adients per adolescents en situació de risc social.		1.999

Zona Franca	**Manca dotació recursos EAIA**	Manca d´habitatges adients	Creació d´habitatges nous i enderrocament de les vivendes que no compleixen les condicions mínimes de salubritat.		1.999
Zona Franca	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca d´una xarxa de recursos d´assossiacions privades i eclesiàstiques	Creació de un teixit associatiu més ric		1.999
Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de programes formatius i prelaborals per adults a la zona, hi ha molt mala comunicació a la zona	Creació de recursos formatius i prelaborals per adults		1.999
Zona Franca	**Manca recursos adequats necessitats**	Inexistència d´un recurs global de tractament terapèutic de les famílies	Creació d´un pla d´atenció integral a les famílies		1.999
Poble Sec	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos específics per la infància,	Dotació de recursos per la petita infància, casals i formació ocupacional		1.999
Sants- Montjuïc	**Manca treball preventiu**	Prevenció dels factors de risc	Funcionament de programes d´intervenció comunitària	Treballar amb SSAP aquest projecte	1.999
Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de places en centres residencials per adolescents amb trastorns de conducta, toxicomanies....	Creació de places específiques per adolescents amb trastorns de conducta, toxicomanies....		1.999
Sants- Montjuïc	**Manca dotació recursos EAIA**	Protegir al equip de situacions d´alt risc. Problemes d´ubicació del EAIA.	Ubicar els EAIA en centres oficials o disposar de cossos de seguretat		1.999
Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca famílies d´acollida	Captació de famílies de acollida. Descentralització del recurs que ho gestiona		1.999
Sants- Montjuïc	**Manca coordinació serveis**	Manca de coordinació escola i SSAP per realitzar projectes de prevenció primària	Realització de projectes de prevenció primària per un bon tractament de la infància		2.000
Sants- Montjuïc	**Manca treball preventiu**	Manca de tractament interdisciplinar per famílies negligents	Tractament interdisciplinar per famílies negligents entre EAIA i SSAP		2.000
Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos per abordar la problemàtica de salut mental	Més places per tractaments de salut mental tant públics com privats, i facilitar l´accés.	Aconseguir que la salut mental dels menors en risc sigui prioritària i sovint.	2.000
Sants	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de projectes destinats a les famílies per promoure les seves habilitats educatives. Models excessivament rígids o violents	Promoure projectes destinats a les famílies per promoure les seves habilitats educatives		2.000
Zona Franca	**Manca coordinació serveis**	Manca d´un treball en xarxa	Treball en xarxa per una bona coordinació entre programes i professionals		2.000

Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de programes formatius i prelaborals per adults a la zona, hi ha molt mala comunicació a la zona	Creació de recursos formatius i prelaborals per adults		2.000
Zona Franca	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos per abordar la problemàtica de salut mental per les famílies	Creació d´un centre de salut mental per les famílies. Teràpia familiar gratuïta.		2.000
Poble Sec	**Manca dotació recursos EAIA**	Manca d´altre EAIA per poder atendre el volum de casos	Dotació d´un altre EAIA, amb una ratio de 60-70 menors per professional.	Actualment 4 professionals tenen 419 casos.	2.000
Sants- Montjuïc	**Manca treball preventiu**	Manca de prevenció i detecció dels problemes generadors d´alt risc social	Creació de programes d´intervenció comunitària		2.000
Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de places en centres residencials per adolescents amb trastorns de conducta, toxicomanies....	Creació de places específiques per adolescents amb trastorns de conducta, toxicomanies....		2.000
Sants- Montjuïc	**Manca dotació recursos EAIA**	Protegir l'equip de situacions d´alt risc. Problemes d´ubicació del EAIA.	Ubicar els EAIA en centres oficials o disposar de cossos de seguretat		2.000
Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca famílies d´acollida	Captació de famílies de acollida. Descentralització del recurs que ho gestiona		2.000
Sants- Montjuïc	**Manca recursos adequats necessitats**	Manca de recursos per joves tant d´oci con formatius i laborals	Dotació de recursos per joves		2.000

Font: Elaboració CIIMU a partir de les memòries tècniques del EAIAs dels anys 1999 i 2000

TAULES G3: INDICADORS DE RISC, DELS MENORS ATESOS PELS EAIA, PER BARRIS . BARCELONA. 1999-2000. **(I part)**

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
	Barceloneta	Maltractament prenatal	1	29	2	31
		Maltractament físic	0		0	
		Negligència o abandonament	29		29	
		Maltractament psíquic o emocional	0		0	
		Abús o sotmetiment sexual	1		1	
		Explotació sexual	0		0	
		Explotació laboral o inducció a la mendicitat	0		0	
		Corrupció	0		0	
		Sotmetiment a drogues o fàrmacs	0		0	
EAIA Barceloneta Gòtic	Gòtic	Maltractament prenatal	0	25	0	17
		Maltractament físic	4		2	
		Negligència o abandonament	20		13	
		Maltractament psíquic o emocional	3		2	
		Abús o sotmetiment sexual	1		0	
		Explotació sexual	0		0	
		Explotació laboral o inducció a la mendicitat	0		0	
		Corrupció	0		0	
		Sotmetiment a drogues o fàrmacs	0		0	

(II part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
		Maltractament físic i psíquic	7		10	
		Negligència o abandonament	21		19	
		Desnutrició o manca higiene greu	4		-	
		Hàbit de consum de drogues	0		-	
		Conductes dissocials	1		-	
		Desescolarització	4		-	
		Fugistes repetitius	0		-	
		Abús o sotmetiment sexual	3		1	
		Problemes emocionals o característiques importants	4		-	
		Bloqueig aprenentatges, no per limitacions propies	5		-	
		Menors amb VIH o SIDA	0		-	
		Explotació sexual	0		-	
		Explotació laboral o inducció a la mendicitat	0		-	
		Adolescents embarassades o mares prematures	0		-	
		Disminució física, psíquica o sensorial	2		-	
		Acolliment parental sense regular	3		-	
		Abandonament o desatenció	0		-	
		Menors pertanyents a minories ètnicas	7		-	
EAIA Casc Antic	Casc Antic	Maltractament prenatal	4	37	-	33

(III part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
EAIA Ciutat Vella - Raval Sud	Raval Sud	Maltractament prenatal	4	47	3	20
		Maltractament físic	1		3	
		Negligència o abandonament	20		20	
		Maltractament psíquic o emocional	5		4	
		Abús o sotmetiment sexual	9		1	
		Explotació sexual	1		0	
		Explotació laboral o inducció a la mendicitat	0		0	
		Corrupció	1		0	
		Sotmetiment a drogues o fàrmacs	0		0	
		Acostament inadequat de tercers	-		1	
EAIA Raval Nord	Raval Nord	Sense especificar	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	54	0 (tancament de l'EAIA)	0 (tancament de l'EAIA)

(IV part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
		Maltractament prenatal	7		-	
		Maltractament físic	6		3	
		Maltractament psíquic o emocional	50		4	
		Negligència o abandonament	271		25	
		Abús o sotmetiment sexual	10		4	
		Explotació sexual	2		2	
		Explotació laboral o inducció a la mendicitat	3		2	
		Corrupció	3		-	
		Conductes delictives o agressives	-		12	
		Consum drogues o fàrmacs	-		4	
		Absentisme escolar reiterat	-		18	
		Inadaptació escolar	-		15	
		Adolescent embarassada o amb un nadó	-		1	
		Assumpció de responsabilitats impròpies per l´edat	-		3	
EAIA Nou Barris	Nou Barris	Conflictes que triangulen en el nen	-	352	7	57

La infància en situació de risc

(V part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
EAIA Eixample-Gràcia	Eixample Gràcia	Maltractament físic	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	15	19	98
		Negligència o abandonament			131	
		Maltractament prenatal			6	
		Abús o sotmetiment sexual			9	
		Maltractament psíquic o emocional			59	
		Explotació sexual			0	
		Explotació laboral o inducció a la mendicitat			0	
		Corrupció			1	
		Sotmetiment a drogues o fàrmacs			0	
EAIA Les Corts - Sarrià - Sant Gervasi	Les Corts - Sarrià - Sant Gervasi	Maltractament psíquic o emocional	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	50	9	37
		Desescolarització			3	
		Negligència o abandonament			26	
		Maltractament físic			4	
		Explotació sexual			0	
		Abús o sotmetiment sexual			5	
		Explotació laboral o inducció a la mendicitat			0	

(VI part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
	Carmel	Absentisme	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	18	2	5
		Problemes emocionals o característiques importants			3	
		Desocupació			2	
		Bloqueig aprenentatges no per limitacions propies			2	
		Falta estimulació			1	
		Retard maduratiu			1	
		Desatenció			1	
	Guinardó	Salut mental	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	39	1	23
		Retard escolar			4	
		Agressivitat social			1	
		Toxicomanies			1	
		Disminució psíquica			1	
		Desocupació			3	
		Maltractaments psicològics			1	
	Horta	Consum tòxics	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	1	2	7
		Retard maduratiu			1	
		Abús o sotmetiment sexual			1	
EAIA Horta - Guinardó	Vall d'Hebron	Salut mental	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	3	1	15
		Problemes emocionals o característiques importants			1	
		Absentisme escolar			1	
		Maltractament prenatal			1	

(VII part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de	Total interven	Casos tractats de	Total interven
		Negligència o abandonament	19		7	
		Maltractament físic i psíquic	34		16	
	Poble Sec	Abús o sotmetiment sexual	9	28	-	37
		Negligència o abandonament	20		27	
		Maltractament psíquic o emocional	12		19	
	Sants	Maltractament físic	-	38	9	49
		Negligència o abandonament	17		6	
		Maltractament psíquic o emocional	9		11	
		Abús o sotmetiment sexual	sense especificar		-	
		Maltractament físic	sense especificar		10	
EAIA Sant - Montjuïc	Zona Franca	Maltractament prenatal	-	21	2	26

(VIII part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
	Navas - Congrés	Sense especificar	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	7	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	17
	La Sagrera - Sant Andreu	Sense especificar	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	22	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	12
EAIA Sant Andreu	Pastor - Baró de Viver - Trinitat	Sense especificar	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	30	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	24

(IX part)

EAIA	Barri	Tipus d'indicador de risc	Any 1999		Any 2000	
			Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions	Casos tractats de cada factor de risc	Total intervencions
	Poble Nou	Maltractamnet físic	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	27	2	20
		Negligència o abandonament			4	
		Maltractament psíquic o emocional			3	
		Abús o sotmetiment sexual			3	
		Conductes agressives i problemes conductuals			2	
	Besòs	Maltractament prenatal	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	15	1	7
		Maltractament psíquic o emocional			1	
		Absentisme i/o desescolarització			1	
		Conductes agressives i problemes conductuals			1	
		Negligència o abandonament			1	
	Clot	Negligència o abandonament	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	18	6	28
		Maltractament psíquic o emocional			2	
		Conductes agressives i problemes conductuals			2	
		Maltractament físic			2	
EAIA Sant Martí	Verneda	Negligència o abandonament	(casos i tipus d'indicador sense especificar)	18	3	18
		Conductes agressives i problemes conductuals			5	
		Maltractament psíquic o emocional			3	
		Desescolarització			3	
		Maltractament físic			2	

TAULA G4: INFANTS ATESOS PER LA DGAM SEGONS ON REBIN L´ATENCIÓ. CATALUNYA. MAIG 2000.

Lloc on reben l´atenció			n	%
Atenció en el nucli d´origen	Família natural	Contenció en el nucli	1.672	25
		Atenció en la pròpia família	732	11
		Acolliment en família extensa	1.512	22
		Total	**3.916**	**58**
Separació del nucli d´origen	Família aliena	Acolliment en família aliena	338	5
		Acolliment en família preadoptiva	532	8
		Total	**870**	**13**
	Centre	Atenció en un centre d´acolliment	263	4
		Atenció en un centre residencial	1.693	25
		Total	**1.956**	**29**
Total			**6.742**	**100**

Font: Dades estadístiques DGAM. Maig del 2000. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

TAULA G5: CENTRES DIÜRNS I PROGRAMES DE PREVENCIÓ. CATALUNYA PER PROVÍNCIES. 1999.

Recursos		Territori								Total Catalunya	
		Barcelona		Girona		Lleida		Tarragona			
		n	Places	n	Places	n	Places	n	Places	n	Places
Centres diurs	Pretallers	30	799	2	185	0	0	0	0	**32**	**984**
	Centres oberts	64	2.019	4	47	2	51	0	0	**70**	**2.117**
	Total	**94**	**2.818**	**6**	**232**	**2**	**51**	**0**	**0**	**102**	**3.101**
Programes de prevenció	De 0-3 anys	18	823	5	184	9	299	1	41	**33**	**1.347**
	De 12-16 anys	1	17	0	0	0	0	0	0	**1**	**17**
	De 16-18 anys	4	85	0	0	0	0	0	0	**4**	**85**
	Altres	3	0	0	0	0	0	0	0	**3**	**3**
	Total	**26**	**925**	**5**	**184**	**9**	**299**	**1**	**41**	**41**	**1.449**

Font: Estadístiques DGAM, Desembre del 1999. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya**.**

TAULA G6: PROCEDÈNCIA DELS INFANTS INGRESSATS EN CENTRES DURANT L´ANY. CATALUNYA PER PROVÍNCIES. 2000.

Procedència	Territori				Total	%
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona		
Família biològica	153	16	16	12	**197**	**31**
Família acollidora	46	4	4	5	**59**	**9,2**
Família adoptiva	2	0	0	0	**2**	**0,3**
Centre d´acolliment	126	23	16	23	**188**	**29,5**
Hospital	8	0	0	0	**8**	**1,2**
Centre residencial (1)	95	14	25	22	**156**	**24,5**
Urgències	23	0	2	1	**26**	**4**
Total	**453**	**57**	**63**	**63**	**636**	**100**

1. El canvi de centre es considera com un nou internament en el centre de destinació.
Font: Memòria 2000. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

TAULA G7: INFANTS PROCEDENTS DE FAMÍLIA BIOLÒGICA AMB PROPOSTA DE MESURA. CATALUNYA. 2000.

Infants procedents de la família biològica. Origen de la proposta	Territori				Total	%
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona		
EAIA	142	16	13	8	**179**	**91**
Unitat d´urgències (DGAM)	8	0	1	2	**11**	**5,5**
Unitat crisi d´adolescents (UCA)	3	0	2	2	**7**	**3,5**
Ordre judicial	0	0	0	0	**0**	**0**
Total	**153**	**16**	**16**	**12**	**197**	**100**

Font: Memòria 2000. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

TAULA G8: INFANTS DESINTERNATS DELS CENTRES RESIDENCIALS, PER MOTIUS DESINTERNAMENT. CATALUNYA. 2000.

Motius de desinternament dels centres residencials		Territori				Total	%
		Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona		
Per una proposta tècnica	Retorn amb família biològica	104	22	21	18	**165**	**37**
	Acolliment família extensa	10	5	4	4	**23**	**5,1**
	Acolliment família aliena	22	4	3	3	**32**	**7,1**
	Acolliment preadoptiu	15	1	1	2	**19**	**4**
	Emancipació	21	1	1	1	**24**	**5**
	Subtotal	172	33	30	28	**263**	**59**
Per altres motius	Majoria d´edat	58	11	10	11	**90**	**20**
	Defunció	3	0	0	1	**4**	**1**
	Fuga (més 3 mesos)	69	10	8	1	**88**	**20**
	Diversos	2	0	1	0	**3**	**1**
	Subtotal	132	21	19	13	**185**	**41**
Total		**304**	**54**	**49**	**41**	**448**	**100**

Font: Memòria 2000. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

TAULA G9: ATENCIÓ EN RECURSOS DEL PLA INTERDEPARTAMENTAL PER A MAJORS DE 18 ANYS. CATALUNYA. 2000.

Recursos del Pla interdepartamental per a majors de 18 anys	Territori				Total	%
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona		
Seguiment socioeducatiu	30	8	0	2	**40**	**22**
Seguiment de formació	19	0	0	0	**19**	**10,4**
Seguiment d´inserció laboral (empresa col.laboradora)	11	0	0	0	**11**	**6**
Seguiment d´inserció laboral (altres empreses)	24	8	0	0	**32**	**18**
Acolliment en habitatge assistit	43	10	3	14	**70**	**39**
Gestió PIRMI	7	3	0	10	**6**	**0**
Total	**134**	**29**	**3**	**16**	**182**	**100**

Font: Memòria 2000. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

TAULA G10: JOVES ATESOS MENSUALMENT PEL PLA INTERDEPARTAMENTAL PER A MAJORS DE 18 ANYS. CATALUNYA. 2000.

Franges d´edat	Mesos												Total	Mitjana
	Gener	Febrer	Març	Abril	Maig	Juny	Juliol	Agost	Septembre	Octubre	Novembre	Desembre		
De 16 a 18 anys	37	44	50	54	57	55	56	45	47	57	47	50	**603**	50
Majors de 18 anys	150	146	148	162	169	157	173	182	168	165	137	115	**1.898**	156
Total	**187**	**190**	**198**	**216**	**226**	**212**	**229**	**227**	**215**	**222**	**184**	**165**	**2.501**	**206**

Font: Memòria 2000. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

TAULA G11: INTERVENCIONS DELS SERVEIS D´URGÈNCIES DE LA DGAM. BARCELONA. 2000.

Intervencions dels serveis d´urgències de Barcelona		Nombre	%
Intervenció de l´equip tècnic	Conductes problemàtiques	39	5
	Dificultats familiars	72	8,9
	Menors estrangers indocumentats	527	12,3
	Maltractaments	10	3
	Altres	39	3
Intervenció de l´equip educatiu	Atenció d´infants procedents dels centres d´emergències	876	33
	Atenció d´infants en el servei d´atenció transitòria	166	16,6
	Trasllats d´infants a centres educatius	54	4,1
Altres intervencions	Atenció i supervisió de les visites biològiques	172	15
Total		**1.955**	**100**

Font: Memòria 2000. Direcció General d´Atenció al Menor. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

TAULA G12: Nº DE MESURES DE PROTECCIÓ ADOPTADES. SEGONS MINISTERIO DEL INTERIOR. ESPANYA. 1990-1999.

Tipus de mesura	Any										Total	Percentatge
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999		
Tutela	3.953	4.309	4.406	4.924	4.479	4.805	5.282	4.143	5.170	5.944	**47.415**	**32%**
Guarda	6.637	7.215	7.926	7.359	5.623	6.082	6.219	5.568	5.605	6.914	**65.148**	**44%**
Acolliment familiar administratiu	1.396	1.697	1.575	1.498	1.648	1.925	2.266	1.886	1.939	1.851	**17.681**	**12%**
Acolliment familiar judicial	386	637	967	926	761	1.078	928	1.092	1.224	1.044	**9.043**	**6%**
Adopció nacional	801	907	947	936	884	885	1.025	849	790	800	**8.824**	**6%**
Total	**13.173**	**14.765**	**15.821**	**15.643**	**13.395**	**14.775**	**15.720**	**13.538**	**14.728**	**16.553**	**148.111**	**100%**

Font: Anuario Estadístico del Ministerio del Interior, Any 1999, Espanya.

TAULA G13: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, SEGONS DELICTES O FALTES COMESOS. CATALUNYA. 2000..

Tipus de delicte o falta	Total	Jurisdicció de menors (12-16 anys)	Jurisdicció ordinària (16-18 anys)
Contra la Vida	**5**	-	5
Homicidi	**4**	-	4
Parricidi	**1**		1
Lesions	**278**	228	50
Baralla tumultuària	**2**	2	-
Lesions	**253**	204	49
Violència física sobre familiars	**2**	2	-
Violència física sobre persones	**21**	20	1
Contra la Llibertat	**119**	99	20
Amenaça	**104**	84	20
Coacció	**13**	13	-
Detenció il.legal	**2**	2	-
Contra la Integritat moral	**13**	13	-
Contra la Llibertat sexual	**24**	19	5
Abusos sexuals	**3**	2	1
Agressió sexual	**21**	17	4
Contra la Intimitat	**5**	4	1
Violació de domicili	**5**	4	1
Contra l'Honor	**32**	31	1
Injúria	**32**	31	1
Contra el Patrimoni	**1.275**	1.035	240
Apropiación indeguda	**3**	-	3
Danys	**146**	120	26
Estafa	**1**	1	-
Furt	**245**	212	33
Furt d'ús de vehicle	**220**	198	22
Receptació	**4**	3	1
Robatori amb força	**202**	150	52
Robatori amb violència o intimidaci	**384**	336	48
Robatori	**70**	15	55
Contra la Seguretat col.lectiva	**37**	25	12
Conducció temerària	**7**	4	3
Contra la salut pública	**16**	9	7
Greu risc per circular	**7**	7	-
Incendi	**7**	5	2
Contra l'Ordre públic	**63**	51	12
Activitat sense assegurança obligat	**3**	1	2
Atemptat contra l' autoritat	**14**	12	2
Desordres públics	**9**	9	-
Tinença d' armas	**6**	3	3
Desobediència a l' autoritat	**31**	26	5
Altres delictes i faltes	**32**	14	18
No consta	**5**	-	5

Nota: Delictes i faltes dels menors de 18 anys denunciats davant de la jurisdicció de menors de Catalunya (12-16 anys) i davant la jurisdicció penal ordinària (16-18 anys), que han originat la intervenció de la Direcció General.
Font: Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G14: MENORS ATESOS EN JUSTÍCIA JUVENIL, SEGONS EL TIPUS D´INTERVENCIÓ DE LA DIRECCIÓ GENERAL. CATALUNYA. 2000.

Tipus d'intervenció	Total	Jurisdicció de menors (12-16 anys)	Jurisdicció ordinària (16-18 anys)	Prevenció i reinserció (12-18 anys)
Presentencials				
Informes d'assessorament tècnic	**997**	669	328	-
Programa de mediació i reparació	**267**	267	-	-
Execució de Mesures judicials				
Llibertat vigilada	**256**	256	-	-
Servei en benefici de la comunitat	**112**	112	-	-
Tractament terapèutic ambulatori	**4**	1	3	-
Llibertat provisional	**0**	-	-	-
Internament cautelar en centre	**73**	62	11	-
Internament en centre	**83**	75	8	-
Internament de cap de setmana	**13**	13	-	-
Prevenció i Reinserció				
Assistència voluntària en medi obert	**2**	-	-	2
Assistència voluntària en centres	**0**	-	-	-
Atenció a menors de la D. G. AM	**1**	-	-	1

Nota: El nombre total d'intervencions és superior al nombre de menors i joves perque n'hi ha que passen per més d'un programa d'intervenció

Font: Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G15: POBLACIÓ 16 ANYS DETINGUDA, PER TIPUS DE DELICTE. ESPANYA. 1990-1997.

Tipus de delicte per sexe i delicte		Anys							
		Año 1990	Año 1991	Año 1992	Año 1993	Año 1994	Año 1995	Año 1996	Año 1997
Menors de 16 anys detinguts	**Àmbdos sexes**	**6.639**	**6.300**	**9.321**	**9.222**	**8.849**	**8.398**	**8.826**	**7.639**
	Contra les persones	142	177	291	341	390	425	480	356
	* Homicidis	6	9	17	27	32	10	20	19
	* Lesions	136	168	274	314	358	415	460	320
	Contra la propietat	4.166	3.975	7.460	7.323	7.006	6.779	7.013	6.054
	Tráfic d´estupefacients	153	190	459	416	354	288	316	268
	Contra la llibertad sexual	87	121	156	183	217	201	230	198
	Altres en general	2.091	1.837	955	959	882	705	787	763
	Homes	**6.089**	**5.764**	**8.572**	**8.399**	**7.954**	**7.594**	**7.920**	**6.840**
	Contra les persones	122	152	244	284	343	337	379	283
	* Homicidis	6	9	13	24	30	7	16	19
	* Lesions	116	143	231	260	313	330	363	250
	Contra la propietat	3.839	3.668	6.939	6.784	6.382	6.225	6.407	5.503
	Tráfic d´estupefacients	95	127	357	306	249	230	228	189
	Contra la llibertad sexual	86	116	155	178	213	192	225	193
	Altres en general	1.947	1.701	877	847	767	610	681	672
	Dones	**550**	**536**	**749**	**823**	**895**	**804**	**906**	**799**
	Contra les persones	20	25	47	57	47	88	101	73
	* Homicidis	-	-	4	3	2	3	4	-
	* Lesions	20	25	43	54	45	85	97	70
	Contra la propietat	327	307	521	539	624	554	606	551
	Tráfic d´estupefacients	58	63	102	110	105	58	88	79
	Contra la llibertad sexual	1	5	1	5	4	9	5	5
	Altres en general	144	136	78	112	115	95	106	91
Joves detinguts de 16 i 17 anys	**Àmbdos sexes**	**11.477**	**9.327**	**11.548**	**12.450**	**11.896**	**12.831**	**13.123**	**11.398**
	Contra les persones	266	237	385	499	606	700	629	496
	* Homicidis	20	9	40	43	31	40	44	20
	* Lesions	246	228	345	456	575	660	585	459
	Contra la propietat	5.641	5.272	9.097	9.810	9.116	9.924	10.273	8.831
	Tráfic d´estupefacients	719	808	758	804	729	779	820	712
	Contra la llibertad sexual	111	149	135	152	163	155	159	145
	Altres en general	4.740	2.861	1.173	1.185	1.282	1.273	1.242	1.214
	Homes	**10.619**	**8.352**	**10.533**	**11.247**	**10.956**	**11.751**	**12.094**	**10.466**
	Contra les persones	235	215	360	448	566	635	566	440
	* Homicidis	19	9	37	37	28	34	40	18
	* Lesions	216	206	323	411	538	601	526	409
	Contra la propietat	5.200	4.750	8.385	8.975	8.490	9.194	9.578	8.209
	Tráfic d´estupefacients	585	649	599	612	590	618	685	581
	Contra la llibertad sexual	108	142	132	146	162	151	155	142
	Altres en general	4.491	2.596	1.057	1.066	1.148	1.153	1.110	1.094
	Dones	**858**	**975**	**1.015**	**1.203**	**940**	**1.080**	**1.029**	**932**
	Contra les persones	31	22	25	51	40	65	63	56
	* Homicidis	1	-	3	6	3	6	4	2
	* Lesions	30	22	22	45	37	59	59	50
	Contra la propietat	441	522	712	835	626	730	695	622
	Tráfic d´estupefacients	134	159	159	192	139	161	135	131
	Contra la llibertad sexual	3	7	3	6	1	4	4	3
	Altres en general	249	265	116	119	134	120	132	120

Font: Dades Estadístiques de la població reclusa total nacional. Ministerio del Interior. Any 1999

TAULA G16: POBLACIÓ 16 I 17 ANYS DETENINGUDA, PER TIPUS DE DELICTE. ESPANYA. 1990-1997.

Menors de 16 i 17 anys detinguts	Anys							
	Año 1990	Año 1991	Año 1992	Año 1993	Año 1994	Año 1995	Año 1996	Año 1997
Ambdos sexes	**11.477**	**9.327**	**11.548**	**12.450**	**11.896**	**12.831**	**13.123**	**11.398**
Contra les persones	266	237	385	499	606	700	629	496
* Homicidis	20	9	40	43	31	40	44	20
* Lesions	246	228	345	456	575	660	585	459
Contra la propietat	5.641	5.272	9.097	9.810	9.116	9.924	10.273	8.831
Tráfic d´estupefacients	719	808	758	804	729	779	820	712
Contra la llibertad sexual	111	149	135	152	163	155	159	145
Altres en general	4.740	2.861	1173	1185	1282	1273	1242	1214
Homes	**10.619**	**8.352**	**10.533**	**11.247**	**10.956**	**11.751**	**12.094**	**10.466**
Contra les persones	235	215	360	448	566	635	566	440
* Homicidis	19	9	37	37	28	34	40	18
* Lesions	216	206	323	411	538	601	526	409
Contra la propietat	5.200	4.750	8.385	8.975	8.490	9.194	9.578	8.209
Tráfic d´estupefacients	585	649	599	612	590	618	685	581
Contra la llibertad sexual	108	142	132	146	162	151	155	142
Altres en general	4.491	2.596	1057	1066	1148	1153	1110	1094
Dones	**858**	**975**	**1015**	**1203**	**940**	**1080**	**1029**	**932**
Contra les persones	31	22	25	51	40	65	63	56
* Homicidis	1	-	3	6	3	6	4	2
* Lesions	30	22	22	45	37	59	59	50
Contra la propietat	441	522	712	835	626	730	695	622
Tráfic d´estupefacients	134	159	159	192	139	161	135	131
Contra la llibertad sexual	3	7	3	6	1	4	4	3
Altres en general	249	265	116	119	134	120	132	120

Font: Dades Estadístiques de la població reclusa total nacional. Ministerio del Interior. Any 1999

TAULA G17: ASSESSORAMENT TÈCNIC EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1999.

Equips tècnics	1999											
	Demandes					Intervencions						
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona
Equips assessorament tècnic	1.563	314	207	436	**2.520**	1.763	261	215	371	**2.610**	1.583	252
Equips d'execució de mesures en medi obert	210	21	10	87	**328**	204	21	11	88	**324**	187	21
Equip del centre Els Til·lers	103	-	-	-	**103**	127	-	-	-	**127**	125	-
Equips d'altres centres educatius	24	-	1	1	**24**	28	-	-	-	**28**	27	-
Total	**1.900**	**335**	**217**	**523**	**2.975**	**2.122**	**282**	**226**	**459**	**3.089**	**1.922**	**273**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G18: EXECUCIÓ DE MESURES EN MEDI OBERT DE LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1998.

Programes	1998											
	Demandes					Intervencions						
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona
Llibertat vigilada	313	51	17	32	**413**	458	67	34	57	**616**	294	53
Llibertat vigilada cautelar	12	-	-	-	**12**	12	-	-	-	**12**	7	-
Servei en benefici de la comunitat	181	40	28	30	**279**	179	43	35	35	**292**	134	29
Tractament terapèutic ambulatori	10	-	1	1	**12**	11	-	4	-	**15**	4	-
Total	**516**	**91**	**46**	**63**	**716**	**660**	**110**	**73**	**92**	**935**	**439**	**82**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G19: EXECUCIÓ DE MESURES EN MEDI OBERT DE LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1999.

Programes	1999											
	Demandes					Intervencions						
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona
Llibertat vigilada	485	42	19	59	**605**	557	64	19	64	**704**	305	45
Llibertat vigilada cautelar	25	-	-	-	**25**	23	-	-	-	**23**	12	-
Servei en benefici de la comunitat	266	50	35	31	**382**	295	63	33	28	**419**	215	49
Tractament terapèutic ambulatori	5	-	-	-	**5**	10	-	-	-	**10**	5	-
Total	**781**	**92**	**54**	**90**	**1.017**	**885**	**127**	**52**	**92**	**1.156**	**537**	**94**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G20: PERFIL DE LA POBLACIÓ ATESA EN MEDI OBERT DE LA JURISDICCIÓ DE MENORS: CASOS FINALITZATS. CATALUNYA. 1998 I 1999.

Programes	1998					1999				
	Llibertat vigilada-Llibertat vigilada cautelar	Servei en benefici de la comunitat	Tractament terapèutic ambulatori	Total	%	Llibertat vigilada-Llibertat vigilada cautelar	Servei en benefici de la comunitat	Tractament terapèutic ambulatori	Total	%
Casos finalitzats	**405**	**220**	**6**	**631**		**404**	**301**	**7**	**712**	
Sexe										
Nois	362	197	4	**563**	89,22	361	262	7	**630**	88,48
Noies	43	23	2	**68**	10,78	43	39	-	**82**	11,52
Edat (1)										
12 anys	0	0	0	**0**	0	3	-	-	**3**	0,42
13 anys	21	9	0	**30**	4,75	21	9	-	**30**	4,21
14 anys	55	37	1	**93**	14,74	53	45	1	**99**	13,9
15 anys	113	66	1	**180**	28,53	116	83	5	**204**	28,65
16 anys	170	97	4	**271**	42,95	149	126	1	**276**	38,76
17 anys	42	9	0	**51**	8,08	61	37	-	**98**	13,76
18 anys o més	4	2	0	**6**	0,95		1	-	**1**	0,14
No consta	-	-	-	**-**	-	1	-	-	**1**	0,14
Delictes (2)										
Contra la vida	-	-	-	**-**	-	1	-	-	**1**	0,11
Lesions	61	43	0	**104**	14,79	88	61	1	**150**	16,89
Contra la llibertat	20	12	1	**33**	4,69	33	13	1	**47**	5,29
Contra la integritat moral	-	-	-	**-**	-	1	7	-	**8**	0,9
Contra la llibertat sexual	15	3	2	**20**	2,84	14	5	1	**20**	2,25
Contra la intimitat	3	0	0	**3**	0,43	3	1	-	**4**	0,45
Contra l'honor	6	5	0	**11**	1,56	14	6	-	**20**	2,25
Contra les relacions familiars	-	-	-	**-**	-	-	-	-	**-**	-
Contra el patrimoni i l'ordre socioec.	338	165	2	**505**	71,83	345	232	3	**580**	65,32
Contra patrimoni històric i medi amb.	-	-	-	**-**	-	-	-	-	**-**	-
Contra la seguretat col·lectiva	4	4	0	**8**	1,14	10	14	-	**24**	2,7
Falsedats documentals	1	0	0	**1**	0,14	-	-	-	**-**	-
Contra l'Administració de Justícia	3	2	0	**5**	0,71	2	-	-	**2**	0,23
Contra els drets fonamentals	-	-	-	**-**	-	-	2	-	**2**	0,23
Contra l'ordre públic	1	5	0	**6**	0,85	12	10	-	**22**	2,48
Altres delictes i faltes	3	4	0	**7**	1	3	2	-	**5**	0,56
No consta el delicte o la falta	-	-	-	**-**	-	2	-	1	**3**	0,34
Total	**455**	**243**	**5**	**703**	**100**	**528**	**353**	**7**	**888**	**100**

1. Es tracta de l'edat en el moment de l'inici del programa.
2. El nombre de delictes pot ser superior al de casos finalitzats perquè hi ha casos en els que s'intervé per més d'un delicte.

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G21: ASSESSORAMENT TÈCNIC EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS (12-16 ANYS). CATALUNYA. 2000.

Equips Tècnics	2000														
	Demandes					Intervencions					Finalitzats				
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
Equips assessorament tècnic	1.362	409	193	416	**2.380**	1.600	326	194	364	**2.484**	1.465	317	191	359	**2.332**
Equips d'execució de mesures en medi obert	288	53	7	102	**450**	296	38	8	118	**460**	280	36	8	110	**434**
Equip del centre Els Til·lers	156	-	-	-	**156**	151	-	-	-	**151**	134	-	-	-	**134**
Equips d'altres centres educatius	61	-	-	-	**61**	65	-	-	-	**65**	64	-	-	-	**64**
Total	**1.867**	**462**	**200**	**518**	**3.047**	**2.112**	**364**	**202**	**482**	**3.160**	**1.943**	**353**	**199**	**469**	**2.964**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G22: PROGRAMES ADREÇATS A LA JURISDICCIÓ CIVIL; ASSESSORAMENT TÈCNIC, SEGUIMENT DE RÈGIM FAMILIAR I MEDIACIÓ FAMILIAR. CATALUNYA.1999.

Programes	1999														
	Demandes					Intervencions					Finalitzats				
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
Assessorament tècnic	720	124	110	148	**1.102**	708	123	113	162	**1.106**	650	118	103	147	**1.018**
Total	720	124	110	148	**1.102**	708	123	113	162	**1.106**	650	118	103	147	**1.018**
Seguiment de règim familiar	187	12	14	6	**219**	201	17	22	10	**250**	134	12	16	9	**171**
Total	187	12	14	6	**219**	201	17	22	10	**250**	134	12	16	9	**171**
Mediació	32	1	11	2	**46**	30	1	9	2	**42**	25	-	8	2	**35**
Total	32	1	11	2	**46**	30	1	9	2	**42**	25	-	8	2	**35**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G23: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1998.

Equips Tècnics	1998														
	Demandes					Intervencions					Finalitzats				
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
Equip de mediació (1)	1.111	-	-	-	**1.110**	1.022	-	-	-	**1.022**	806	-	-	-	**807**
Equips d´execució de mesures en medi obert	-	91	60	99	**250**	-	88	56	106	**250**	-	66	52	95	**213**
Total	**1.110**	**91**	**60**	**99**	**1.360**	**1.022**	**88**	**56**	**106**	**1.272**	**806**	**66**	**52**	**95**	**1.019**

..

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G24: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS. CATALUNYA. 1999.

Equips Tècnics	1999														
	Demandes					Intervencions					Finalitzats				
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
Equip de mediació (1)	1.027	-	-	-	**1.027**	966	-	1	26	**993**	792	-	-	-	**792**
Equips d´execució de mesures en medi obert	-	78	87	137	**302**	-	108	94	152	**354**	-	97	77	89	**263**
Total	**1.027**	**78**	**87**	**137**	**1.329**	**966**	**108**	**95**	**178**	**1.347**	**792**	**97**	**77**	**89**	**1.055**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G25: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS (12-16 ANYS). CATALUNYA. 2000.

Equips Tècnics	2000														
	Demandes					Intervencions					Finalitzats				
	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total	Barcelona	Girona	Lleida	Tarragona	Total
Equip de mediació (1)	1.192	-	42	-	**1.234**	1.049	1	48	-	**1.098**	867	36	-	-	**903**
Equips d´execució de mesures en medi	-	72	23	80	**175**	-	89	46	128	**263**	-	74	37	108	**219**
Total	**1.192**	**72**	**65**	**80**	**1.409**	**1.049**	**90**	**94**	**128**	**1.361**	**867**	**110**	**37**	**108**	**1.122**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G26: MEDIACIÓ I REPARACIÓ EN LA JURISDICCIÓ DE MENORS (12-16 ANYS). CASOS FINALITZATS. CATALUNYA. 2000 .

Casos finalitzats	2000	
	n	%
Total casos finalitzats	**1.122**	
Sexe		
Nois	889	3,3
Noies	233	0,9
Edat (1)		
12 Anys	54	0,2
13 Anys	185	0,7
14 Anys	339	1,3
15 Anys	401	35.74
16 Anys	138	0,5
17 Anys	4	0,0
No consta	1	0,0
Delictes (2)		
Contra la vida	1	0,0
Lesions	302	1,0
Contra la llibertat	97	0,3
Contra la integritat moral	4	0,0
Contra la llibertat sexual	4	0,0
Contra la intimitat	-	-
Contra l'honor	22	0,1
Contra les relacions familiars	-	-
Contra el patrimoni i l'ordre socioeconòmics.	787	2,6
Contra patrimoni històric i medi amb.	-	-
Contra la seguretat col·lectiva	25	0,1
Falsedats documentals	-	-
Contra l'Administració de Justícia	2	0,0
Contra els drets fonamentals	5	0,0
Contra l'ordre públic	14	0,0
Altres delictes i faltes	3	0,0
No consta el delicte o la falta	1	0,0
Total	**1.267**	

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G27: DADES DE MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, ALS QUALS EL MINISTERI FISCAL HA INCOAT EXPEDIENT DURANT L´ANY. BARCELONA. 2000.

Edat	Nois	Noies	Total	% per edat
12 anys	50	9	**59**	**6**
13 anys	129	31	**160**	**17**
14 anys	224	48	**272**	**30**
15 anys	369	56	**425**	**46**
Total	**772**	**144**	**916**	**100**
% per sexe	**84**	**16**	**100**	**11**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G28: DADES DE MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, ALS QUALS EL MINISTERI FISCAL HA INCOAT EXPEDIENT DURANT L´ANY PER DISTRICTES. BARCELONA. 2000.

Districte de residència	Total	%
1. Ciutat Vella	122	13,3
2. Eixample	90	9,8
3. Sants-Montjuïc	130	14,2
4. Les Corts	25	2,7
5. Sarrià-Sant Gervasi	27	2,9
6. Gràcia	34	3,7
7. Horta-Guinardó	99	10,8
8. Nou Barris	80	8,7
9. Sant Andreu	84	9,2
10. Sant Martí	159	17,4
No consta	66	7,2
Barcelona	**916**	**100,0**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G29: DADES DE MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, QUE HAN ARRIBAT PER PRIMERA VEGADA A LA DIRECCIÓ GENERAL, PER SEXE I PER DISTRICTES. BARCELONA. 2000.

Districte de Residència	Nois	Noies	Total	%
1. Ciutat Vella	37	13	**50**	**10,1**
2. Eixample	44	17	**61**	**12,4**
3. Sants-Montjuïc	51	10	**61**	**12,4**
4. Les Corts	18	3	**21**	**4,3**
5. Sarrià-Sant Gervasi	11	8	**19**	**3,9**
6. Gràcia	17	3	**20**	**4,1**
7. Horta-Guinardó	41	11	**52**	**10,5**
8. Nou Barris	42	6	**48**	**9,7**
9. Sant Andreu	36	8	**44**	**8,9**
10. Sant Martí	59	13	**72**	**14,6**
No consta	31	14	**45**	**9,1**
Barcelona	**387**	**106**	**493**	**100,0**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G30: TIPUS DE DELICTES I FALTES COMESOS PELS MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT, ALS QUALS EL MINISTERI FISCAL HA INCOAT EXPEDIENT. BARCELONA. 2000.

Tipus de delicte	Total	%
Lesions	76	6,1
Lesions	67	5,4
Baralla tumultuària	1	0,1
Violència sobre persones	8	0,6
Contra la llibertad	36	2,9
Amenaça	33	2,7
Coacció	2	0,2
Detenció	1	0,1
Contra la llibertad sexual	6	0,5
Agressió sexual	5	0,4
Assetjament sexual	1	0,1
Contra intimitat	1	0,1
Violació de domicili	1	0,1
Contra l'Honor	11	0,9
Injúria	11	0,9
Contra el Patrimoni	437	35,2
Danys	44	3,5
Furt	68	5,5
Furt de vehicle	92	7,4
Robatori amb força	75	6,0
Robatori amb intimidació	63	5,1
Robatori amb violència	85	6,8
Robatori de vehicle	4	0,3
Altres contra patrimoni	6	0,5
Contra la Seguretat col.lectiva	17	1,4
Conducció temerària	8	0,6
Contra la salut pública	6	0,5
Incendi	2	0,2
Risc provocat	1	0,1
Falsetat document	1	0,1
Contra Administració de Justícia	8	0,6
Denúncia falsa	2	0,2
Contra Administració de Justícia	4	0,3
Realització arbitrària del propi dret	1	0,1
Trencament de condemna	1	0,1
Contra els drets fonamentals	4	0,3
Associació il·lícita	1	0,1
Vexacions injustes	3	0,2
Contra el ordre públic	17	1,4
Activitat sense assegurança	1	0,1
Atemptat contra autoritat	6	0,5
Desordres públics	2	0,2
Resistència autoritat	7	0,6
Tinença d´armes	1	0,1
Altres delictes	8	0,6
Desobediència	8	0,6
Total delictes	**1.243**	**100,0**
Faltes	**120**	
Faltes de lesions	31	25,8
Faltes contra la llibertat	5	4,2
Faltes contra honor	2	1,7
Faltes contra patrimoni	75	62,5
Faltes contra ordre públic	4	3,3
Altres faltes	3	2,5

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G31: RESOLUCIONS DELS ÒRGANS JUDICIALS I INTERVENCIONS DEMANADES A LA DIRECCIÓ GENERAL REFERENTS A MENORS RESIDENTS A BARCELONA-CIUTAT. BARCELONA. 2000.

Programes	n	%
Assessorament tècnic	625	43,5
Mediació reparació	294	20,4
Internament cautelar	61	4,2
Internament definitiu	77	5,4
Internament de cap de setmana	13	0,9
Llibertat vigilada cautelar	8	0,6
Llibertat vigilada definitiva	213	14,8
Servei en benefici de la comunitat	133	9,2
Tractament terapèutic ambulatori	2	0,1
Amonestació	12	0,8
Total	**1.438**	**100,0**

Font: Direcció General de Mesures penals Alternatives i de Justícia Juvenil. Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Any 2000.

TAULA G32: DETINGUTS DE 14 A 17 ANYS, SEGONS TIPUS DE DELICTE PER LA NACIONALITAT. BARCELONA. 2000.

Tipus de delicte	Espanyols		Estrangers		Total menors
	Homes	Dones	Homes	Dones	
Homicidi i les seves formes	4	1	1	0	**6**
Lesions i les seves formes	38	3	16	0	**57**
Patrimoni					
Robatori amb violència o intimidació	214	34	185	2	**435**
Robatori amb força en les coses	173	4	93	27	**297**
Furts	42	21	128	3	**194**
Danys	50	3	4	0	**57**
Substraccions interiors vehícles	48	2	39	0	**89**
Substraccions vehícles	230	8	40	5	**283**
Estirades	25	5	134	0	**164**
Altres contra el patrimoni	9	7	55	2	**73**
Llibertat sexual					
Abús amb penetració	0	0	0	0	**0**
Agresió amb penetració	0	0	0	0	**0**
Contra la libertat sexual	5	0	3	0	**8**
Resta delictes					
Tràfic estupefaciens	21	8	15	0	**44**
Resta delictes	93	11	79	7	**190**
Totals					
Delictes	**952**	**107**	**792**	**46**	**1.897**
Faltes	**51**	**12**	**200**	**7**	**270**
Reclamats	**24**	**1**	**64**	**0**	**89**
Total Delictes+Faltes+Reclamats	**1.027**	**120**	**1.056**	**53**	**2.256**

Font: Jefatura Superior de Policia de Catalunya. Direcció General de la Policia. Ministerio del Interior Juny 2001.

TAULA G33: DETINGUTS DE 14 A 17 ANYS PER NACIONALITAT I TIPUS DE DELICTE SEGONS GRUME. BARCELONA. ENERO- MAYO 2001.

Tipus de delicte	Espanyols		Estrangers		Total menors
	Homes	Dones	Homes	Dones	
Persones					
Homicidi i les seves formes	0	0	1	0	**1**
Lesions i les seves formes	3	0	3	0	**6**
Patrimoni					
Robatori amb violència o intimidació	85	15	30	1	**131**
Robatori amb força en les coses	57	0	13	1	**71**
Furts	26	0	14	1	**41**
Danys	10	0	2	0	**12**
Substraccions interiors vehícles	15	0	9	0	**24**
Substraccions vehícles	64	4	17	0	**85**
Estirades	5	1	58	0	**64**
Altres contra el patrimoni	7	0	14	0	**21**
Llibertat sexual					
Abús amb penetració	0	0	0	0	**0**
Agresió amb penetració	0	0	0	0	**0**
Contra la libertat sexual	1	0	0	0	**1**
Resta delictes					
Tràfic estupefaciens	13	1	1	0	**15**
Resta delictes	20	6	24	1	**51**
Totals					
Delictes	**306**	**27**	**186**	**4**	**523**
Faltes	**27**	**1**	**35**	**2**	**65**
Reclamats	**1**	**0**	**1**	**0**	**2**
Total Delictes+Faltes+Reclamats	**334**	**28**	**222**	**6**	**590**

Font: Jefatura Superior de Policia de Catalunya. Direcció General de la Policia. Ministerio del Interior Juny 2001.

Infància i Legislació

CARLOS VILLAGRASA
CINTA VIZCARRO
ISAAC RAVETLLAT

1. INTRODUCCIÓ

1.1. INTRODUCCIÓ BLOC JURÍDIC

No hi ha obligació més sagrada que la que el món
té cap els seus infants. No hi ha deure més important
que vetllar perquè els seus drets siguin respectats,
el seu benestar estigui protegit, les seves vides estiguin
lliures de temors i necessitats i pugin créixer en pau.

Kofi A. Annan (Secretari General de les Nacions Unides).
Estat Mundial de la Infància 2000.

Quan ens plantegem l'estudi d'una matèria determinada hem de cercar els diferents aspectes que ens ajudin a desenvolupar una tasca adient a la realitat.

Un marc imprescindible és el normatiu, és a dir, aquell que fa referència a les lleis vigents que ens delimiten les línies de treball, que emmarquen el que anomenem les respostes del Dret i que ens permeten arribar a conèixer quins són els límits dins els quals podrem moure'ns, per tal de plantejar noves vies d'actuació o canvis legislatius.

Podem afirmar, doncs, que el nivell de desenvolupament normatiu d'una determinada matèria d'incidència social pot tenir conseqüències directes en el nivell de benestar i, per tant, de satisfacció de les necessitats de la població en general. En l'anàlisi del present bloc podrem conèixer i comparar el grau de desenvolupament normatiu dels diferents àmbits que configuren l'objecte de l'Estudi sobre la situació de la infància i per tant l'adequació de les distintes normatives per aconseguir el seu benestar.

Estem incidint amb els infants per facilitar-los el camí del seu desenvolupament integral i és per aquest motiu que parlar de drets i deures i de la regulació de les distintes esferes socials en les que els infants es mouen –com ara, la família, l'escola, el mercat de treball o les vies de participació social -, ens permetrà projectar i per tant desenvolupar de forma coherent i global les actuacions que es considerin necessàries.

També des de l'àmbit internacional, i molt especialment durant el darrer segle, s'ha donat rellevància a tot allò que fa referència a la infància, preocupació que desembocà en l'elaboració, l'aprovació, i posterior ratificació per la pràctica totalitat de països, de la Convenció dels Drets de l'Infant. Aquesta normativa representa el punt d'inflexió positiva en el tractament legal de la infància.

Tanmateix, hem de tenir en consideració la diversitat d'Administracions Públiques i els diferents àmbits competencials en el desenvolupament normatiu al nostre país: l'estat, les comunitats autònomes i els ens locals. És per això, que en cadascun dels diferents blocs als que fa referència l'informe sobre l'estat de la infància, presentem de forma específica les competències corresponents a cada situació.

1.2. CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT. UN LLARG CAMÍ RECORREGUT

Temps ha transcorregut des del món dels herois mitològics narrat per Homero en les seves obres. Obres en les quals els seus personatges (més llegendaris que reals), eren *"herois adults"*, sense infància, educats no pels seus pares, si no pels centaures al bosc.

Avui dia, després de recórrer un llarg camí, no exempt d'adversitats, la situació és força diferent. La Convenció aprovada l'any 1989, ha significat un gran pas cap endavant perquè, per primera vegada, van ésser escrits en un únic document tots els drets de l'infant. I això,

que era una necessitat, va ser una fita molt important per la consolidació dels principis dels drets universals del menor.

A nivell internacional hi hagué una primera "Declaració de Ginebra" redactada l'any 1923 per l'anglesa Eglantyne Jebb. Era una Carta que constituïa el programa d'acció a llarg termini d'una associació internacional que ella mateixa havia fundat tres anys enrere, la "Unió Internacional de Socors als infants". El document, breu, simple i amb un llenguatge directe, recollia les necessitats més elementals de la infantesa. L'any 1924 la Societat de Nacions (constituïda l'any 1919, i que posteriorment serviria de base per a la creació de les Nacions Unides) féu seva aquesta Carta, però tot va acabar en esclatar la II Guerra Mundial.

Després d'aquesta conflagració, i tenint molt recents les seves dramàtiques conseqüències, la O.N.U. elaborà la Declaració Universal dels Drets Humans**,** de Nova York, l'any 1948**,** l'article 25.2 de la qual establia una necessitat d'especial protecció a la maternitat i a la infància. Era la primera vegada que un text internacional feia esment a l'especificitat de la infància.

També després de la II Guerra Mundial, les Nacions Unides volgueren redactar la seva pròpia Carta per a la infància, i el dia 20 de Novembre de 1959 s'aprovà el que es coneix com la "Declaració Universal dels Drets de l'Infant". En el fons era una transformació, ampliada, de la Declaració de Ginebra.

Les característiques comuns, tant de la "Declaració de Ginebra", com de la "Declaració Universal dels Drets de l'Infant" (aquesta última encara en vigor) eren bàsicament dues:

1. Un tret és que cap d'aquests dos textos no era vinculant, per això es presentaven com a Declaracions, és a dir, com a textos que recullen declaracions d'intencions, propòsits i principis, però que no obliguen jurídicament als Estats que les adopten. No obstant, la

seva importància radica en el fet de la, més que possible, incidència en la posterior legislació duta a terme pels diferents estats.

2. Un altre tret és que el conjunt de principis que proposaven servien per a la protecció de la infància, però no n'oferien una imatge global, ja que es referien exclusivament a la *"infància en risc"*.

La Convenció sobre els Drets de l'Infant fou aprovada per la Assemblea General de les Nacions Unides en data 20 de Novembre de 1989 (és evident el llarg període de temps transcorregut des de la Declaració dels Drets de l'Infant i la Convenció), i va suposar un gran pas endavant perquè, per primera vegada, es recollien per escrit en un sol document tots els drets de l'infant. De manera general podem dir que les característiques més destacades de la Convenció són les següents:

1. Es tracta d'un document amb força jurídica obligatòria, que significa que quan un Estat ratifica el text de la Convenció queda vinculat al compliment del seu contingut. L'Estat espanyol va ratificar la Convenció el 30 de Novembre de 1990, i per aplicació de l'article 96.1 de la Constitució Espanyola, el seu contingut forma part del nostre Dret intern des de la seva publicació en el Butlletí Oficial de l'Estat (BOE).

2. Per primera vegada se'ns ofereix una imatge global de la infància, la qual cosa, recordem, no succeïa ni en la Declaració de Ginebra, ni en la Declaració Universal dels Drets de la Infància. Així, mentre que aquestes dues Declaracions es limitaven a incidir en la *"infància en risc"*, la Convenció de Nacions Unides de l'any 1989 està dirigida a tots els infants, com a grup social universal, establint els drets que els assisteixen en els diferents àmbits.

   Així mateix, la Convenció en el seu art. 1 ens defineix que s'entén legalment per "infant", indicant expressament que és *"tot ésser humà menor de 18 anys, tret que en virtut de la llei que li sigui aplicable hagi assolit la majoria d'edat abans"*.

3. Es produeix un ple reconeixement de l'infant com a *"subjecte de dret"*. En paraules originals d'Eugeen Verhellen**,** seguides per **Ferran Casas,** la Convenció instaurà el principi de les tres "P": protecció, provisió i participació.

   Entenem per *"provisió"* tots aquells drets continguts en la Convenció que donen accés als infants a certs béns i serveis; com ara, el dret a créixer i desenvolupar-se amb plenitud (article 6), el dret a la salut (article 24), el dret a l'educació (articles 28 i 29), el dret a beneficiar-se de la seguretat social (article 26).

   Dins del concepte de *"protecció"*, en canvi, s'inclou el dret a ésser protegit front a certes activitats; com és la protecció front a qualsevol tipus de maltractament o abandó (article 19) i front qualsevol forma d'explotació (articles 32 a 36).

   Finalment, en parlar de *"participació"* fem referència al dret de l'infant a expressar la seva opinió i que aquesta sigui tinguda en compte en tots els assumptes que l'afectin (articles 12).

4. Lligat amb l'anterior tret, la Convenció també reconeix als infants, per primer cop al llarg de tota la història la titularitat de ***"drets civils i polítics"***; bàsicament als articles 12 a 16, que regulen els drets següents del menor: a ésser escoltat; a la llibertat d'expressió; a la llibertat de pensament, consciència i religió; a la llibertat d'associació; i el dret a la intimitat.

   Amb anterioritat a l'adopció d'aquest instrument internacional per part de l'Assemblea General de les Nacions Unides, es venia considerant a l'infant tan sols com a un *"objecte"* (passiu) de protecció, ja que s'entenia que tan sols s'havia d'intervenir si *"era evident que succeïa quelcom negatiu"*. Ens movíem d'antuvi, per tant, dins el camp de la *"protecció"*, o dels anomenats *"drets de supervivència"*.

Que amb la Convenció l'infant adquireixi el ple status social com a subjecte de dret significa que no tan sols té dret a ésser protegit - a ésser atès dels seus problemes i de les seves carències -, sinó que també se l'hi reconeix un seguit de drets civils i polítics, així com drets socials, econòmics i culturals (article 4). Es contenen, per tant, en un mateix document, no només *"drets de supervivència"* , sinó també *"drets de participació"*.

5. Introdueix la idea de *"l'interès superior del menor"* (article 3), que en torn al problema de la infància en risc social ha tingut molta repercussió en les successives modificacions legislatives.

6. La Convenció conté una ***"clàusula de difusió"***, en virtut a la qual els Estats parts es comprometen a donar a conèixer àmpliament els seus principis i les seves disposicions (article 42), i s'estableixen mecanismes de control sobre el grau d'acompliment dels seus preceptes en els diferents països que l'han ratificada (article 43).

1.3. LES IMPLICACIONS NORMATIVES A L'ESTAT ESPANYOL

Si fem una ràpida aproximació preliminar a l'evolució de les lleis generals d'infància a l'Estat Espanyol, veurem immediatament que podem distingir, d'igual manera que en la resta de països de la nostra àrea geogràfica, un abans i un després, des de la Convenció, sobre els drets de l'infant en les normatives específiques.

Quant a la normativa anterior a la Convenció dels drets de l'infant es poden destacar diferents disposicions d'àmbit estatal i disposicions d'àmbit autonòmic:

a) Estatals

La Llei de Tribunals Tutelars de Menors (text refós per Decret d '11 de juny de 1948) abastava tant aspectes de prevenció com de protecció i també les actuacions amb els menors infractors. Aquesta normativa va ser modificada per la Llei 21/1987 i per la sentencia 36/1991 del Tribunal Constitucional.

La Constitució Espanyola de 1978, a més d'impulsar des de l'article 39 les posteriors grans reformes del Dret Civil sobre la família i de la jurisdicció penal de menors, fa al menor titular dels drets fonamentals i llibertats públiques (Secció 1ª , Capítol II del Títol I; arts 15 a 29)

La Llei 21/1987, d '11 de novembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, és una Llei referida exclusivament a la infància en risc i per tant té caràcter tuïtiu o protector. La pròpia Exposició de Motius d'aquesta Llei estableix que" la *presente ley da normas sobre la tutela y la guarda de los menores desamparados"*.

b) Autonòmiques

La Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors, desenvolupa, des de la perspectiva de les competències de la Generalitat de Catalunya en l'àmbit de la infància, tant els aspectes que fan referència a la prevenció i a la protecció, com als aspectes relatius al tractament de la delinqüència juvenil.

La Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, és referida també exclusivament als *"menors desemparats"*.

Quant a la normativa posterior a la Convenció sobre els Drets de l'infant, també es poden destacar disposicions en ambdós àmbits legislatius:

a) Normativa estatal

La Llei Orgànica 1/1996, de 15 de Gener, sobre Protecció Jurídica del Menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Civil, seguint ja les directrius marcades per la Convenció de l'any 1989, considera al nen globalment i no d'una forma sectorial com havia succeït fins aleshores, recollint la idea de *"l'interès superior del menor"* introduïda per l'article 3 de la Convenció i, per tant, regula els drets de participació dels menors.

Per primer cop s'estableix l'obligació de tota persona que detecti una situació de risc o possible desemparament d'un menor, de prestar-li auxili immediat i de comunicar el fet a l'autoritat.

La Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la Responsabilitat Penal dels Menors va suposar el tractament de la delinqüència juvenil des d'una perspectiva de responsabilitat penal i d'intervenció educativa. En la llei es regulen els drets que assisteixen les persones sotmeses a un procediment judicial i el reconeixement de l'interès superior de l'infant com a eix central de les resolucions que se n'adoptin.

b) Normativa autonòmica:

La Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció de la infància i l'adolescència i de reforma de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, produeix un canvi en el tracte dispensat al món de la infància, ja que tracta de respondre a les necessitats de tots els menors en general, no fixant-se únicament en l'àmbit de la protecció.

L'objectiu del present bloc jurídic és fer més visible la presència de la infància en els diferents sectors en els que tenen lloc els processos de socialització. En el treball que presentem tot seguit hem fet un repàs de les normatives que regulen cadascun dels diferents àmbits que es preveuen en l'estudi sobre la situació de la infància, tot destacant els aspectes que ens poden ajudar a clarificar les qüestions legals més transcendentals que s'han de tenir en compte a l'hora d'abordar aquesta temàtica.

Quadre resum.

Tant a nivell internacional com a nivell intern hem de distingir amb claredat un abans i un després de la Convenció sobre els Drets de l'Infant. Les disposicions normatives prèvies a la Convenció de 1989 servien per a la protecció de la infància, però no n'oferien una imatge global, ja que es referien exclusivament a la *"infància en risc"*. Pel contrari, un cop en vigor la Convenció sobre els Drets de l'Infant es considera ja al nen globalment i no d'una forma sectorial com havia succeït fins aleshores. L'infant deixa d'ésser considerat tan sols com a un objecte (passiu) de protecció i adquireix el ple status social com a subjecte de dret.

2. INFORME

2.1. INFÀNCIA I DRET DE FAMÍLIA

La família no es pot definir legalment perquè és un concepte en permanent evolució. No cal oblidar que abans de la Constitució Espanyola es delimitava i es mantenia pel Dret un model familiar constituït pel matrimoni, i de caire patriarcal i jeràrquic, amb una preponderància del paper del marit i del pare. Avui dia la família es configura pel conjunt de persones que conviuen en una mateixa llar i les transformacions culturals han desfasat el model tradicional, en acceptar-se socialment nuclis familiars de diversa configuració: famílies monoparentals (un sol progenitor amb el/s seu/s fill/s), unions estables de parella (per persones de diferent sexe o per persones del mateix sexe), diversos graus de parentesc (per exemple, germans que conviuen junts), etc.

Les relacions familiars, per tant, poden distingir-se en dos sentits: horitzontal, entre la parella que conviu en una relació afectiva, i vertical, entre els parents ascendents i descendents. Si bé en el primer cas, el règim jurídic és divers segons la seva formació, ja que d'una banda hi ha una regulació clara de la relació matrimonial (civil –davant el Jutge del Registre Civil o davant Alcalde o Regidor delegat- o religiós reconegut per la legislació de l'Estat –canònic, islàmic, israelita o evangèlic-) front una regulació fragmentària de les parelles de fet (hores d'ara hi ha cinc Comunitats Autònomes amb una llei específica –Catalunya, Aragó, Navarra, València i les Illes Balears) i una multitud de nuclis familiars, exclosos d'aquesta legislació, que encara avui han de rebre una resposta de la jurisprudència atesa la manca de legislació concreta.

D'altra banda, quant a les relacions verticals, cal reconèixer que tots els fills són iguals davant la llei, ja que l'article 14 de la Constitució, reconeix el principi d'igualtat, sense que pugui prevaler cap discriminació per raó de naixença, i per això l'article 108 del Codi Civil

i l'article 113 del Codi de Família estableixen que la filiació matrimonial i la no matrimonial, així com l'adoptiva, tenen els mateixos efectes civils.

Des del moment en què es determina la filiació i fins la majoria d'edat, el menor es troba sota la potestat compartida del pare i de la mare, que no és una relació d'autoritat, sinó un conjunt de drets i –sobretot- de deures que han d'exercir conjuntament en interès del menor (article 133 del Codi de Família), dirigits a la guarda i protecció dels fills i dels seus béns, per la qual cosa aplega tant facultats de contingut personal com facultats de contingut patrimonial. Excepcionalment, es pot exercir per un dels dos progenitors en tres casos: en actes usuals i de necessitat urgent, en cas d'impossibilitat de l'altre progenitor (incapacitat o absència) i per atribució judicial temporal (per un període menor a dos anys) en el cas de desacords reiterats. És evident que la representació legal dels pares es limita cada cop més als actes que el menor no pot fer per sí mateix, segons la seva edat i la seva capacitat natural, ja que, com va posar de relleu l'article 3 de la Llei Orgànica 1/1982, de 5 de maig, "el consentiment dels menor i incapaços s'haurà de donar per ells mateixos si les seves condicions de maduresa ho permeten, d'acord amb la legislació civil". La representació legal s'exerceix en benefici del menor, per la qual cosa ha de compaginar-se amb la necessitat de respectar el ple desenvolupament de la personalitat del menor des de la seva autonomia com a persona.

En el cas de ruptura de la convivència entre els progenitors –siguin casats entre sí o formin parella de fet -, generalment es manté la potestat compartida entre ambdós, però és evident que només un podrà tenir la cura directa i quotidiana del menor. En aquests casos de crisi de convivència, els pares poden pactar el règim de guarda i custòdia a càrrec d'un dels dos i el règim de visites de l'altre que deixa l'habitatge familiar en el qual queda el menor i el progenitor que té atribuïda la guarda i custòdia. Tant en el cas de matrimoni, mitjançant un conveni regulador (article 77 del Codi de Família), com en el cas d'una parella de fet, mitjançant acord (article 15 de la Llei d'Unions Estables de Parella), és possible arribar a pactes desprès d'un procés de mediació familiar (article 5 de la Llei de Mediació Familiar de Catalunya). Però en cap cas es poden mantenir acords que vagin en contra dels

interessos del menor que, a més del seu dret a ésser escoltat quan té més de dotze anys, compta amb la garantia de que l'homologació judicial de l'acord es fa amb el preceptiu informe del Ministeri Fiscal, que intervé com a representant del menor en el judici.

En aquests supòsits, el menor té dret a rebre una pensió d'aliments adequada al seu nivell de vida, a càrrec del progenitor que no en té assignada la seva guarda i custòdia, d'acord amb les seves possibilitats patrimonials.

Apart del dret-deure irrenunciable que té el progenitor que no conviu amb el menor a visitar-lo, l'article 135.2 del Codi de Família defineix el dret del menor a relacionar-se amb els seus parents (amb la família extensa, i especialment amb els avis i àvies) i altres persones, i demana als progenitors que facilitin les dites relacions, llevat quan hi hagi una causa justa per impedir-ho.

Es pot privar judicialment la potestat al/s progenitor/s que han incomplit de forma reiterada o greu els deures inherents a les funcions (article 136 del Codi de Família), com a sanció civil pel progenitor i com a mesura de salvaguarda de l'interès del menor. La suspensió de la potestat es dóna quan hi ha una situació de desemparament del menor (article 164 del Codi de Família) i significa que l'Administració Pública assumeix les funcions tutelars de forma temporal fins que acabin les circumstàncies que van motivar la declaració de desemparament. Però, quan el desemparament es deu a una actitud negligent en el deure de guarda als fills, la suspensió de la potestat pot derivar en la privació i en la pèrdua mitjançant l'adopció del menor.

La Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'Atenció i Protecció dels Infants i els Adolescents i de Modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre Mesures de Protecció dels Menors Desemparats i de l'Adopció, desenvolupa els principis generals i les manifestacions dels drets del menor, dins el sistema autonòmic d'assistència, amb preponderància del principi de l'interès superior del menor, que significa el respecte a la seva individualitat personal dins l'àmbit familiar i social, per la qual cosa ha d'ésser escoltat abans d'adoptar-

se administrativament o judicialment qualsevol mesura que li afecti. L'Administració Autonòmica exerceix les seves competències envers els menors desemparats domiciliats o que es trobin eventualment a Catalunya.

El desemparament es produeix quan el menor presenta signes objectius d'abandó, d'exercici inadequat o perjudicial de les funcions de la potestat i, en general, en els casos d'alt risc social, i s'articula mitjançant una resolució motivada de la Direcció General d'Atenció al Menor que s'ha de comunicar al Ministeri Fiscal en el termini màxim de dos dies i als representants legals, informant-los dels seus drets i dels mecanismes d'oposició. El Jutge pot confirmar la resolució o deixar-la sense efectes a petició dels pares, tutor, guardador o parents més propers. Les mesures consecutives depenen de la situació de risc i de la realitat personal, social i familiar del menor, però, en tot cas, és preceptiva l'audiència del menor que sigui major de dotze anys, i també del menor de dotze anys que tingui suficient seny. Les mesures de protecció poden ser de caràcter assistencial, educatiu o terapèutic, en funció de les necessitats del menor. Concretament són previstes a la Llei les següents mesures de caire convivencial:

1) Atenció del menor per altres parents, dins la seva família extensa, com a remei prioritari per mantenir al menor dins el seu entorn, amb el suport de l'Administració.

2) Acolliment simple per part d'una persona o d'una família que substitueixen temporalment el nucli familiar de procedència del menor per tal de permetre el desenvolupament adequat de la seva personalitat.

3) Acolliment en un centre públic o col·laborador –centres d'acolliment o centres residencials d'acció educativa - com a opció subsidiària a les anteriors.

4) Acolliment preadoptiu, com a mesura que persegueix la plena integració del menor en un nucli familiar aliè a l'originari de forma estable i prèvia a l'adopció.

L'acolliment preadoptiu deriva de situacions de desemparament greus que aconsellen l'allunyament del menor del seu nucli familiar de procedència. Per tant, el dret del menor de mantenir contacte amb la família originària es matisa en interès del menor, ja que es suprimeix generalment l'acolliment preadoptiu i s'afavoreix l'acolliment simple sempre que pugui ser beneficiós pel desenvolupament del menor.

L'adopció determina judicialment la ruptura d'una persona amb la seva família d'origen i la plena integració en l'adoptiva –que pot ser una persona, un matrimoni o una parella d'home i dona que convisquin de forma estable -, com a institució protectora del menor, i encara que pot ser conseqüència d'un acolliment preadoptiu, no sempre es així (per exemple, en el cas de les adopcions internacionals), per la qual cosa hi ha una regulació desconnectada de la institució de l'acolliment, a la Llei 37/1991, de 30 de desembre. El Jutge ha de resoldre sobre la base de l'interès primordial del menor i en tot procés d'adopció ha d'intervenir preceptivament el Ministeri Fiscal.

Cal dir que no s'admet l'adopció conjunta per unions estables homosexuals ni existeix una previsió legislativa quant a la potestat compartida en el cas de famílies considerades legalment com monoparentals però que en la realitat no ho són perquè el progenitor conviu en parella, la qual no té legalment drets-deures envers el que apareix socialment com a fill seu (per exemple, la parella de lesbianes que han tingut un fill per tècniques de reproducció assistida, o el gai que viu en parella i adopta un fill, o la mare soltera que conviu amb el seu company sentimental).

Encara que els progenitors del menor tenen la seva representació legal i l'administració de llurs béns, si en algun assumpte hi ha contraposició d'interessos entre els fills i el pare o la mare, quan la potestat és exercida per ambdós, el fill o filla és representat per aquell, pare o la mare, amb el qual no tingui contraposició d'interessos. Quan la contraposició és amb el pare i la mare conjuntament o amb qui exerceix la potestat, s'ha de nomenar un defensor judicial del menor.

El defensor o defensora judicial és un representant del menor que es nomena judicialment quan en alguna qüestió hi hagi un conflicte d'interessos. Aquest nomenament limitat a l'acte o als actes que l'han determinat recau en la persona que l'autoritat judicial cregui més idònia.

Quadre resum

- Avui dia la família es configura pel conjunt de persones que conviuen en una mateixa llar i les transformacions culturals han desfasat el model tradicional, en acceptar-se socialment nuclis familiars de diversa configuració: famílies monoparentals (un sol progenitor amb el/s seu/s fill/s), unions estables de parella (per persones de diferent sexe o per persones del mateix sexe), diversos graus de parentiu (per exemple, germans que conviuen junts), etc.

Les relacions familiars, per tant, poden distingir-se en dos sentits: horitzontal, entre la parella que conviu en una relació afectiva, i vertical, entre els parents ascendents i descendents.

- Les mesures de protecció poden ser de caràcter assistencial, educatiu o terapèutic, en funció de les necessitats del menor. Concretament són previstes a la Llei les següents mesures de caire convivencial:

1) Atenció del menor per altres parents, dins la seva família extensa, com a remei prioritari en mantenir al menor dins el seu entorn, amb el suport de l'Administració.

2) Acolliment simple, per una persona o per una família que substitueixen temporalment el nucli familiar de procedència del menor, per tal de permetre el desenvolupament adequat de la seva personalitat.

3) Acolliment en un centre públic o col·laborador –centres d'acolliment o centres residencials d'acció educativa -, com a opció subsidiària a les anteriors.

4) Acolliment preadoptiu, com a mesura que persegueix la plena integració del menor en un nucli familiar, aliè a l'originari, de forma estable i prèvia a l'adopció.

2.2. EDUCACIÓ FORMAL

2.2.1. DISTRIBUCIÓ DE COMPETÈNCIES

En el curs acadèmic 1999-2000 va concloure definitivament el sistema de traspassos de competències educatives a les Comunitats Autònomes que encara no gaudien de l'exercici efectiu de les mateixes. Amb el traspàs de funcions i serveis educatius a les Comunitats Autònomes d'Astúries, Castella-Lleó, Castella-La Manxa i Extremadura, amb efectes des del primer de gener de 2000, va finalitzar la concreció del sistema competencial educatiu anunciat a la Constitució Espanyola i als Estatuts d'Autonomia, que havia començat l'any 1980, amb els primers traspassos a les Comunitats Autònomes del País Basc i Catalunya (per Reial Decret 2809/1980, de 3 d'octubre, de traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria d'ensenyament).

En concloure el procés de traspassos competencials, el Ministeri d'Educació, Cultura i Esports assumeix en exclusiva el paper reservat per la Constitució en matèria educativa i es posa fi a l'exercici de la major part de competències de gestió directa que fins aleshores venia desenvolupant.

Han estat precisos més de set anys des de la promulgació de la Llei Orgànica 9/1992, de 23 de desembre, sobre transferència de competències a las Comunitats Autònomes que van accedir a l'autonomia por la via de l'article 143 C.E., i quasi vint anys des de que a l'any 1980 es van traspassar les primeres competències educatives.

De conformitat amb les previsions constitucionals, correspon a l'*Estat la competència exclusiva* per regular les condicions d'obtenció, expedició i homologació dels títols acadèmics i professionals i les normes bàsiques pel desenvolupament de l'article 27 de la Constitució (article 149.1.30 C.E.).

A la vegada, correspon a l'Estat l'ordenació general del sistema educatiu, la programació general de l'ensenyament en els termes previstos a l'article 27 de la Constitució, la fixació dels ensenyaments mínims, la regulació de la resta de condicions per a l'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics i professionals abans citada, i l'Alta Inspecció educativa per tal de garantir el compliment de les obligacions dels poders públics (Disposició Addicional Primera de la Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, del Dret a l'Educació).

A les competències abans apuntades cal afegir la competència estatal per a la regulació de les condicions bàsiques que garanteixin la igualtat de tots els espanyols en l'exercici dels drets i en el compliment dels deures constitucionals, entre els quals ocupa un lloc destacat el dret a l'educació (article 149.1.1ª C.E.). Finalment, cal fer esment de la possibilitat atribuïda a l'Estat per a la planificació de l'activitat econòmica general i la directa repercussió que això pot tenir a l'àmbit educatiu.

En la definitiva articulació de l'Estat autonòmic en matèria educativa ha de jugar un rol de especial rellevància l'actuació de la *Conferència Sectorial de Consellers titulars d'educació* dels Consells de Govern de les Comunitats Autònomes i el Ministre d'Educació, que es constitueix en fòrum de reunió, consulta i coordinació de la política educativa i l'intercanvi d'informació.

Quant a **Catalunya**, la competència en matèria de ensenyament es troba regulada a l'article 15 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya (Llei Orgànica 4/1979, de 18 de desembre). El contingut d'aquest article es prou peculiar, ja que defineix la competència en aquesta matèria com una *competència plena*. Aquesta referència a una competència plena amaga, en realitat, una competència exclusiva matisada. D'una banda, l'Estat es reserva part d'aquesta matèria a l'article 149.1.30 C.E. amb caràcter de competència legislativa (condicions d'obtenció, expedició i homologació de títols acadèmics i professionals, la qual cosa no impedeix que la Generalitat assumeixi la seva gestió) i, d'altra banda, un sector de

la matèria d'ensenyament s'assumeix com a competència sobre legislació bàsica (desenvolupament de l'article 27 C.E.).

Tanmateix, apart d'aquests àmbits materials, sens dubte els més transcendentals, la matèria d'ensenyament pot ser assumida com exclusiva.

En resum, pot afirmar-se que correspon a l'Estat la aprovació de la legislació bàsica i a la Generalitat l'aprovació de les lleis de desenvolupament, els reglaments d'execució i els reglaments d'organització, afegint a més tot el relatiu a la gestió.

Per Reial Decret 2809/1980, de 3 d'octubre, van ser traspassats a la Generalitat de Catalunya les funciones i els serveis en matèria d'ensenyament. Posteriorment, la Llei Orgànica 1/1990, de 3 de octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE), va establir, segons els termes del seu article 4.4 i disposició final primera, que els títols acadèmics i professionals corresponents han de ser expedits per les Administracions educatives que es trobin en el ple exercici de les seves competències educatives, en les condicions previstes en la referida Llei i per les normes bàsiques i específiques que a l'efecte es dictin. És per això que es va acordar pel Reial Decret 1399/1995, de 4 de agosto, sobre ampliació de serveis de l'Administració de l'Estat traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial Decret 2809/1980, de 3 d'octubre, en matèria d'ensenyament. En aquesta disposició es porta a terme l'ampliació dels serveis traspassats amb els relatius als d'expedició de títols acadèmics i professionals corresponents als ensenyaments establerts per la Llei Orgànica 1/1990.

2.2.2. MARC LEGISLATIU I PRINCIPIS GENERALS DEL SISTEMA EDUCATIU

El sistema educatiu del nostre país es preveu a la Constitució Espanyola i es regula per quatre lleis orgàniques que desenvolupen els principis i drets constitucionals. Aquesta legislació bàsica es concreta en:

- La Llei Orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de Reforma Universitària (LRU).
- La Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del Dret a l'Educació (LODE).
- La Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE).
- La Llei Orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels centres docents (LOPEG).

Aprovada la LOGSE com a norma legal bàsica en matèria educativa queda derogada l'anterior Llei General d'Educació de l'any 1970. Amb tot, encara romanen vigents alguns articles d'aquesta Llei, com l'article 10, que fa referència al calendari escolar, l'article 11.3 sobre la informació personal de l'alumne que s'ha d'incloure a l'expedient escolar, l'article 137 sobre fundacions i associacions de caràcter docent, i l'article 144 sobre inspecció general de serveis.

La disposició addicional primera de la Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu, va establir que el Govern, previ informe de les Comunitats Autònomes, hauria de determinar el calendari d'aplicació de la nova ordenació del sistema educatiu en el marc temporal de deu anys des de la seva publicació.

En compliment d'aquest mandat es va dictar el Reial Decret 986/1991, de 14 de juny, que va ser modificat pels posteriors Reials Decrets 535/1993, de 12 d'abril; 1487/1994, d'1 de juliol i 1468/1997, de 19 de setembre, en matèria, aquest últim, d'ensenyaments artístics.

La disposició addicional vint-i-setena de la Llei 66/1997, de 30 de desembre, de Mesures Fiscals, Administratives i de l'Ordre Social, va modificar la citada disposició addicional primera de la Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, establint un àmbit temporal de dotze anys per a la implantació de la nova ordenació del sistema educatiu.

Això va provocar l'aprovació del Reial Decret 173/1998, de 16 de febrer, modificat posteriorment pel Reial Decret 1112/1999, de 25 de juny. Amb aquesta nova regulació a l'any acadèmic 2001-2002 ha de completar-se el procés de generalització dels ensenyaments regulats per la LOGSE.

2.2.2.1. La Llei Orgànica reguladora del Dret a l'Educació (LODE)

La Llei Orgànica reguladora del Dret a l'Educació (LODE) desenvolupa l'article 27 de la Constitució a excepció de l'apartat desè relatiu a l'autonomia universitària. El seu objectiu és garantir per a tots el dret a l'educació, fent especial èmfasi en la consecució d'un ensenyament bàsic, obligatori i gratuït, sense cap tipus de discriminació. L'activitat educativa ha d'anar cap el ple desenvolupament de la personalitat de l'alumne, la formació en el respecte i en l'exercici de la tolerància i de la llibertat com a principis democràtics de convivència, l'adquisició de coneixements, hàbits i tècniques que capacitin per l'activitat professional i la participació activa en la societat, així com la formació per a la pau i la cooperació.

Des d'aquesta Llei es garanteix i es desenvolupa el dret a la llibertat d'ensenyament. Als pares i mares i als alumnes se'ls hi reconeix una sèrie de drets que garanteixen la consecució dels fins de l'acció educativa. D'aquesta forma, en el seu títol preliminar, es detallen els drets i llibertats dels membres de la comunitat educativa (professors, pares i mares i alumnes). Als docents se'ls hi garanteix a l'article 3 la llibertat de càtedra. Als pares i a les mares, a l'article 4 se'ls hi reconeix el dret a què els seus fills tinguin una educació segons el que estableix la Constitució i aquesta Llei, i a que rebin la formació religiosa i moral que sigui acord amb les seves conviccions, així com a escollir un centre docent diferent als creats pels poders públics. A l'article 5 es garanteix la seva llibertat d'associació.

Els alumnes tenen reconegut en la LODE el dret a rebre una formació que asseguri el ple desenvolupament de la seva personalitat, la valoració objectiva del seu rendiment, el respecte a la seva llibertat de consciència i de conviccions, el respecte de la seva integritat i dignitat, la participació en el funcionament del centre, l'orientació escolar i professional i l'ajut precís per compensar carències de tipus familiar, econòmic i sociocultural, i la protecció social en cas de ser necessari, així com el dret d'associar-se. Tanmateix, es recull com a deure bàsic dels alumnes l'estudi i el respecte a les normes de convivència del centre.

S'aprova l'existència de una doble xarxa de punts escolars, públics i privats, establint-se un règim de concerts al que es puguin acollir centres de titularitat privada per ser fiananciats amb fons públics. La llei distingeix així, entre centres quin titular és un poder públic o *centres públics*, privats que funcionen en *règim de mercat*, i centres de titularitat privada sostinguts amb fons públics denominats *centres concertats*.

Queden reconeguts en aquesta Llei Orgànica la llibertat d'associació, federació i confederació dels pares i de les mares i dels propis alumnes.

Aquesta Llei Orgànica ha sofert certes modificacions al llarg del temps que han tractat d'adaptar-la a les noves circumstàncies del sistema educatiu. Així, va ser modificada per la Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre (LOGSE), posteriorment per la Llei Orgànica 9/1995, de 20 de novembre (LOPEG) i finalment per la Llei Orgànica 10/1994, de 21 d'abril (modifica l'article 31.1 i la disposició addicional segona).

2.2.2.2. La Llei Orgànica d'Ordenació del Sistema Educatiu (LOGSE)

La Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu, regula l'estructura i l'organització del sistema educatiu en els seus nivells no universitaris. En aquesta llei es reiteren els principis i els drets reconeguts a la Constitució i a la LODE.

Aquesta reordenació del sistema va encaminada a aconseguir objectius com la regulació efectiva de l'etapa prèvia a l'escolaritat obligatòria, la reforma profunda de la formació professional, i la connexió entre els ensenyaments de règim general i especial. Així, la nova estructura del sistema educatiu estableix en el seu règim general les etapes d'Educació Infantil; Educació Primària; Educació Secundària, que comprendrà l'Educació Secundària Obligatòria (ESO), el Batxillerat i la Formació Professional de grau mig; Formació Professional de grau superior; i Educació Universitària. També regula els ensenyaments de règim especial, que inclou els Ensenyaments Artístics i d'Idiomes.

En el Títol Preliminar es determina la durada de l'ensenyament bàsic contemplada a l'article 27.4 de la Constitució: aquest ensenyament abasta l'Educació Primària i l'Educació Secundària Obligatòria, iniciant-se als 6 anys d'edat i fins els 16 anys, de forma que s'estableixen deu anys d'escolarització obligatòria i gratuïta.

Amb la finalitat de garantir una formació comú de tot l'alumnat, la Llei determina els aspectes bàsics del currículum en relació amb els objectius, continguts, principis metodològics i criteris d'avaluació. La LOGSE afavoreix al mateix temps un ampli exercici de competències en matèria d'educació per part de les Comunitats Autònomes.

La LOGSE dedica títols independents a aspectes com l'educació de les persones adultes i a la qualitat de l'ensenyament. També es preveu la compensació de desigualtats en educació des de la normalització i integració social, introduint-se el concepte de "*necessitats educatives especials*".

2.2.2.3. La Llei Orgànica de la Participació, l' Avaluació i el Govern dels Centres Docents (LOPEG)

La Llei Orgànica 5/1995, de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels Centres Docents adequa a la nova realitat educativa aprovada en la LOGSE el plantejament participatiu i els aspectes relatius a l'organització i funcionament dels centres que reben finançament públic establerts a la LODE. En el seu primer títol tracta la participació de la comunitat educativa en l'organització i en el govern dels centres docents i en la definició del seu projecte educatiu. Es regulen també els òrgans col·legiats de govern dels centres docents públics com el Consell Escolar i el Claustre de Professores, detallant la seva composició, competències i participació de la comunitat educativa en tots ells.

Es defineix la funció directiva dels centres públics, especificant els procediments d'elecció, nomenament i acreditació del director i, si s'escau, de la resta dels membres de l'equip directiu.

Es dedica a l'avaluació un títol sencer seguint el plantejament proposat a la LOGSE de permanent adequació entre el sistema i la demanda social, valorant aspectes com l'avaluació dels centres. Per últim es desenvolupen les funcions, condicions d'accés i exercici de la inspecció educativa.

Com a disposicions addicionals s'estableixen aspectes que les distintes Comunitats Autònomes han de desenvolupar, entre altres les condicions per garantir l'escolarització de l'alumnat amb necessitats educatives especials en centres públics, els criteris d'admissió d'alumnes en alguns ensenyaments, convenis amb centres de Formació Professional o de programes de Garantia Social, plans de formació de professorat, o l'adequació dels concerts educatius.

2.2.3. EDUCACIÓ DELS MENORS IMMIGRANTS A CATALUNYA

Si bé el pes demogràfic de la immigració no ha arribat encara al nostre país als nivells dels països europeus més desenvolupats, com França o Alemanya, sí que és cert que va prenent un volum considerable, i per tant, han començat a sorgir situacions noves que requereixen noves respostes dels poders públics. Un d'aquests àmbits és el que fa referència a l'educació.

L'educació dels immigrants s'enfronta amb una doble problemàtica, d'una banda amb els problemes comuns a tots els joves del país (qualitat de l'ensenyament, distribució de places, falta de recursos, etc..), i d'altra els derivats de la seva condició d'immigrants. Entre aquests, i per la seva especial incidència, cal destacar-ne les limitacions d'accés a l'educació no obligatòria dels infants estrangers, la concentració d'alumnes immigrants en algunes escoles públiques (ja sigui per la concentració de la població immigrant en determinades zones del territori, com per la "fugida" dels estudiants autòctons a altres escoles), l'escolarització tardana, la dificultat en l'aprenentatge de les llengües oficials de Catalunya, i les diferències del nostre model educatiu amb el del seu país d'origen.

Per començar, el primer conflicte pot identificar-se a l'hora de determinar fins a quin punt els estrangers poden gaudir a Espanya del dret a l'educació en les mateixes condicions que els ciutadans espanyols.

L'article 26 de la Declaració Universal de Drets Humans, de 10 de desembre de 1948, disposa que: *"Tota persona té dret a l'educació. L'educació serà gratuïta, si mes no, en la instrucció elemental i fonamental. La instrucció elemental serà obligatòria"*. Evidentment, quan l'anterior article fa referència a *"tota persona"* queda clar que el dret que s'hi reconeix és predicable de totes les persones sense cap tipus de distinció, ni tan sols de nacionalitat.

Aquest dret també es reconeix a l'article 2 del Protocol addicional al Conveni per a la Protecció dels Drets de l'Home i de les Llibertats Fonamentals, de 20 de març de 1953: *"A ningú no es pot negar el dret a la instrucció"*.

Finalment, no podem deixar d'esmentar la Convenció de les Nacions Unides sobre els Drets dels Infants, la qual posa entre els seus principis generals la no discriminació (article 2) que considera d'especial importància per a la implantació de tota la Convenció. Igualment, l'article 28 de la Convenció, que estableix el dret de l'infant a l'educació, assenyala que aquest dret s'ha d'aconseguir vetllant per la igualtat d'oportunitats.

Per la seva banda, a nivell intern l'article 27.1 de la Constitució comença dient *"tots tenen dret a l'educació"*, i encara amb més èmfasi l'article 27.5 de la pròpia Constitució concreta que *"els poders públics garanteixen el dret de tots a l'educació"*. Malgrat la claredat dels termes emprats per la Constitució, més encara tenint present l'establert en el seu article 10.2[1], han sorgit certs problemes a l'hora de determinar l'abast del dret a l'educació a l'Estat espanyol.

En aquest sentit, un cop es creia superada la polèmica suscitada per la ja derogada Llei d'Estrangeria de 1985 que restringia el dret a l'educació únicament *"als estrangers que es trobessin legalment en el territori nacional"*, i per la Llei Orgànica reguladora del Dret a l'Educació (LODE) que estenia l'educació als *"estrangers residents a Espanya"*[2], semblava indubtable que l'abast del dret a l'educació incloïa també els infants amb pares en situació irregular[3], tal i com reconeixia l'article 9 de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de

[1] L'article 10.2 de la Constitució Espanyola estableix: Les normes relatives als drets fonamentals i a les llibertats que la Constitució reconeix, s'interpretaran d'acord amb la Declaració Universal de Drets Humans i els Tractats internacionals sobre aquestes matèries ratificats per Espanya.

[2] Disposicions ambdues titllades d'inconstitucionals per amplis sectors de l'opinió pública per ésser contràries a tota una sèrie de Tractats internacionals ratificats per l'Estat espanyol.

[3] Aspecte, d'altra manera, ja apuntat per l'anterior Reglament d'execució de la Llei d'Estrangeria de 1985 (Reial Decret 155/1996, de 2 de febrer). D'igual manera la Llei Orgànica de Protecció al Menor de 1996 en el seu article 10.3 no condiciona el dret a l'educació del menor a la regularitat o no de la seva situació, si no que estableix que "els menors estrangers que es trobin a Espanya tenen dret a l'educació".

gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social. Ha estat la reforma introduïa per la Llei Orgànica 8/2000 la que de nou ha encetat la controvèrsia.

La nova redacció donada a l'article 9 de la Llei Orgànica 4/2000[4] implica que el dret a l'educació dels estrangers menors de 18 anys té una doble configuració, depenent de la seva residència legal o no al nostre territori. Així, el punt primer de l'esmentat article proclama inicialment que tot estranger menor de 18 anys té el dret i el deure a l'educació en iguals condicions que els espanyols, fixant el contingut del dret en l'accés a l'ensenyament bàsic, gratuït i obligatori, que d'acord amb l'actual regulació del nostre sistema educatiu compren l'educació dels 6 als 16 anys; l'obtenció de la titulació acadèmica corresponent; i l'accés al sistema públic de beques i ajuts[5].

En el punt tercer de l'esmentat article, pel contrari, limita el dret a l'educació *"no obligatòria"* a favor dels infants i estrangers residents a Espanya. Amb l'anterior expressió, la Llei està fent clara referència als estrangers que comptin amb permís de residència, en contraposició a l'establert a l'apartat primer que utilitzava l'expressió *"tots"*. Per tant, els estrangers menors de 18 anys, que malgrat trobar-se de fet al nostre país no comptin amb residència legal a Espanya i que hagin finalitzat els seus estudis d'ensenyament bàsic, estan mancats del dret a continuar la seva escolarització.

En conseqüència, la redacció final donada a l'article 9 de la Llei Orgànica 4/2000, en impedir "de facto" l'accés a l'ensenyament no obligatori als estrangers menors de 18 anys que no gaudeixin de residència legal a Espanya, contradiu el contingut essencial del dret fonamental a l'educació consagrat a l'article 27.1 de la Constitució Espanyola. L'article 9, doncs, hauria d'ésser interpretat d'acord amb l'establert per la Convenció dels Drets dels Infants en el seu article 28.

---

[4] Punt setè de l'article 1 de la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, de modificació de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener.

[5] Sempre referits al nivell de l'ensenyament bàsic, gratuït i obligatori.

Un altre dels problemes que s'està observant en un gran nombre de municipis que compten amb un elevat nombre d'alumnes immigrants és el de la seva concentració en determinades escoles públiques. S'està constatant que els alumnes immigrants es concentren en centres docents públics, mentre que els estudiants autòctons es refugien en els centres concertats, iniciant-se, en certa mesura, des del col·legi, la segregació social. Aquesta situació afegeix nous problemes als ja existents (la simple escolarització d'estrangers ja és, tota sola prou dificultosa), els quals no compliquen només la integració d'aquests nens i nenes, sinó que fins i tot poden esdevenir autèntics focus de conflictivitat social. Alguns problemes derivats de la integració i/o la concentració són els següents[6]:

- La concentració produeix efectes negatius sobre la qualitat de l'ensenyament per les dificultats lingüístiques dels nois i perquè és contrària als objectius d'integració dels nens i nenes estrangers en la població autòctona.

- Problemes específics, en el marc de les escoles, per diferències culturals, com és el cas dels nens/es musulmans (prescripcions alimentàries per raons religioses) i molt especialment en el cas de les nenes (no assistència a certes activitats, elevat absentisme, etc..).

- Dificultats d'adaptació derivats de la diferència entre l'entorn escolar i el familiar.

No obstant l'anterior, si ens atenem a les lleis bàsiques de l'Estat, els criteris d'admissió d'alumnes han d'ésser els mateixos tan en els centres públics com en els centres concertats i tots els centres públics i concertats d'una mateixa zona han de tenir la mateixa proporció d'alumnes amb necessitats educatives especials.

[6] Així es reflecteix en l'informe presentat pel Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya corresponent a l'any 1997. Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya núm. 266, de 20 de març de 1998. Pàg. 21693.

Tan sols la Llei Orgànica d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE)[7], de 1990, la Llei Orgànica de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels centres docents (LOPEG)[8], de 1995, i la Llei catalana d'Atenció i Protecció dels Infants i Adolescents (LAPIA)[9], de 1995, fan referència a l'adopció de mesures que garanteixin els drets dels alumnes amb necessitats educatives particulars. En realitat aquestes lleis no es refereixen expressament als alumnes immigrants si no als alumnes amb *"necessitats educatives especials"*, derivades de les seves condicions socials o culturals desafavorides, que inclouen tant immigrants com a nacionals que es trobin en la situació definida.

L'atenció d'aquest tipus d'alumnat es guia pels principis de normalització i d'integració social, i l'escolarització es durà a terme en els centres generals sempre que sigui possible i tan sols s'acudirà a unitats o centres d'educació especial quan les necessitats de l'alumne no pugin ésser ateses per un centre ordinari.

---

[7] L'article 36 de la LOGSE estableix que: "El sistema educatiu disposarà dels recursos necessaris perquè els alumnes amb necessitats educatives especials, temporals o permanents, puguin aconseguir els objectius establerts amb caràcter general per a tots els alumnes".
Aquest article, tot i ser el precepte que més clarament s'expressava respecte als drets dels esmentats alumnes, no deixava de ser excessivament genèric, fins al punt de que no se'n desprenien tan sols mesures concretes, si no que tampoc deixava clar què havíem d'entendre per alumnes amb necessitats educatives especials. Així es reflecteix en l'informe presentat pel Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya corresponent a l'any 1997. Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya núm. 266, de 20 de març de 1998. Pàg. 21693.

[8] La Disposició Addicional Segona punt primer de la LOPEG, recull, entre altres coses, una definició més precisa dels alumnes amb necessitats educatives especials com els que requereixin, en un període d'escolarització o durant tota ella, suports i atencions educatives específiques pel fet de patir discapacitats físiques, psíquiques o sensorials, manifestar trastorns greus de conducta, o estar en situacions socials o culturals desfavorides, i garanteix la seva escolarització en els centres docents sostinguts amb fons públics, amb una distribució equilibrada per aconseguir la seva integració.
Tot seguit, en el seu punt segon, s' estableix l'obligació dels centres sostinguts amb fons públics d'escolaritzar els alumnes amb necessitats especials. S'hi remarca que s'haurà de respectar una igual proporció d'aquests alumnes per unitat en els centres docents de la zona de que es tracti.

[9] L'article 30 de la Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'Atenció i Protecció dels Infants i Adolescents preveu el següent: "Els infants i els adolescents amb necessitats educatives especials han de rebre una formació educativa i professional que els permeti la integració social, el desenvolupament i la realització personal i l'accés a un lloc de treball en el context més normalitzat possible i d'acord amb llurs aspiracions i aptituds".

La legislació, doncs, sembla força clara. La pròpia LOPEG insisteix en la seva exposició de motius en l'escolarització dels alumnes amb necessitats educatives especials en "*centres docents sostinguts amb fons públics*" (expressió que inclou inequívocament els concertats) i afegeix que per a aconseguir-ho tots els centres d'una mateixa zona hauran d'escolaritzar a aquests alumnes en igual proporció[10].

Un cop analitzat el contingut de les lleis bàsiques de l'Estat, i d'acord amb la distribució de competències existent en la matèria, les normes autonòmiques estan obligades a concretar els principis de la LOGSE en polítiques compensatòries per al tractament dels alumnes amb necessitats educatives especials, i de la LOPEG per aconseguir que els centres públics i els concertats escolaritzin en igual proporció aquests alumnes. Malgrat això, les Comunitats Autònomes no han reeixit grans avenços en aquesta línia, amb l'excepció del País Basc[11].

Pel que fa a Catalunya[12], la norma principal en aquesta matèria és el Decret 56/2001, de 20 de febrer[13], pel qual s'estableix el règim d'admissió d'alumnes als centres docents sostinguts amb fons públics. Norma aquesta, que ve a derogar l'anterior Decret 72/1996, de 5 de març[14].

---

[10] AJA, E. (2000). Educació Obligatòria i immigració. Marc jurídic, A CARBONELL, F (cord.), *Educació i immigració. Els reptes educatius de la diversitat cultural i l'exclusió social* (pp.19-48). Barcelona: Ed. Fundació Jaume Bofill.

[11] Única Comunitat Autònoma que ha aprovat una llei general sobre educació no universitària, la Llei 1/1993, de l'Escola Pública Basca.

[12] Que tan sols ha desplegat les lleis bàsiques de l'Estat mitjançant decrets.

[13] També tenir present la Resolució de 27 de febrer de 2001, per la qual s'aproven les normes de preinscripció i matriculació dels alumnes dels centres docents sostinguts amb fons públics que imparteixen ensenyaments de règim general i d'arts plàstiques i disseny per al curs 2001-2002

[14] Decret que regulava el marc general d'admissió d'alumnes en els centres docents públics i privats concertats, reformat posteriorment pel Decret 53/1997, de 4 de març. Aquest Decret recollia l'obligatorietat dels centres de reservar dues places o més del nombre de vacants de cada grup per als alumnes amb necessitats educatives especials, en cas de no tenir-les cobertes.

El nou Decret 56/2001, de 20 de febrer, pel que fa als criteris per a baremar i ordenar les sol·licituds de preinscripció[15] distingeix entre:

- Els criteris generals de prioritat en l'admissió d'alumnes, entenent com a tals, que l'alumne tingui germans matriculats al centre (4 punts), que el domicili del sol·licitant estigui situat en l'àrea territorial d'influència del centre (3 punts), que els pares, mares, o tutors, si s'escau, de l'alumne siguin beneficiaris de la renda mínima d'inserció (1 punt) i;

- Els criteris complementaris, com ara el fet de formar part de família nombrosa (3 punts), procedir d'un centre que cessa les seves activitats (2 punts) i per altres circumstàncies determinades pel centre docent (1 punt)[16].

Quant a l'assignació de places per a alumnes amb necessitats educatives especials, el nou Decret garanteix la integració dels alumnes i la cohesió social mitjançant l'escolarització en tots els centres sostinguts amb fons públics d'aquests alumnes. Durant els processos d'admissió s'establirà la prioritat d'accés dels alumnes amb especials necessitats a un nombre de 4 per cada grup d'alumnes amb caràcter general, llevat que la delegació territorial resolgui ampliar aquest nombre en funció de les necessitats d'escolarització en els diferents àmbits territorials.

Una altra de les novetats introduïdes pel Decret 56/2001, radica en la regulació de les comissions d'escolarització. Comissions creades per garantir el compliment de les normes sobre admissió d'alumnes i la participació dels sectors educatius en el seguiment del procés d'admissió.

[15] D'acord amb el seu article 6 tan sols operen quan el nombre de sol·licitants per ocupar un lloc escolar en un centre sostingut amb fons públics sigui superior al de vacants existents.

[16] Com ara; per disminució acreditada de progenitors, o tutors o germans; per germà preinscrit que ha accedit a una plaça; per estar treballant actualment els dos progenitors o tutors o l'únic en famílies monoparentals.

Una de les funcions atribuïdes pel Decret a l'esmentada comissió és la de facilitar l'acolliment, orientació i escolarització dels alumnes amb necessitats educatives especials derivades de situacions socials o culturals desafavorides (article 16.3 del Decret 56/2001, de 20 de febrer).

Finalment, ens agradaria apuntar certs dubtes que ja ha suscitat el text del Decret 56/2001[17]:

- Hagués estat interessant que el Decret incorporés una interpretació clara del que significa el concepte "d'elecció de centre" per part dels pares, a fi que tota la comunitat educativa, i especialment els pares, estiguessin informats de què vol dir en la pràctica el reconeixement d'aquest dret[18].

- No preveu l'establiment de punts d'informació centralitzats, el que permetria que la informació resultés més neutra i menys implicada que la que es dóna a les escoles, la qual, indirectament, pot influir sobre la percepció dels pares de les diferents opcions, despeses, etc., per desconeixent de les altres escoles de la zona i, sovint, del mateix sistema educatiu.

- En regular la reserva de places per alumnes amb necessitats educatives especials derivades de situacions de desavantatge social el Decret només diu que "tindran prioritat d'accés". Faltaria, doncs, concretar com es dóna aquesta prioritat, en quines circumstàncies, quins factors hi han de concorre, etc.

Una altra norma important en la matèria és el Decret 299/1997, de 25 d'octubre, regulador de l'atenció educativa a l'alumnat amb necessitats educatives especials. Des de la seva publicació s'han produït modificacions substancials en normes de caràcter general, con és

[17] Seguim l'establert en l'informe presentat pel Síndic de Greuges al Parlament de Catalunya corresponent a l'any 2000. Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya núm. 165, de 27 de març de 2001. Pàg. 138.

[18] L'elecció de centre no és un dret en sentit estricte, sinó un "interès legítim".

ara el Reial Decret 777/1998, de 30 d'abril, pel qual es despleguen determinats aspectes de l'ordenació de la formació professional en l'àmbit del sistema educatiu i es regula l'admissió d'alumnes a la formació professional específica.

Quadre resum

El sistema educatiu del nostre país es preveu a la Constitució Espanyola i es regula per quatre lleis orgàniques que desenvolupen els principis i drets constitucionals. Aquesta legislació bàsica es concreta en:

- La Llei Orgànica 11/1983, de 25 d'agost, de Reforma Universitària (LRU).
- La Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del Dret a l'Educació (LODE).
- La Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE).
- La Llei Orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels centres docents (LOPEG).

2.3. PARTICIPACIÓ INFANTIL

2.3.1. INTRODUCCIÓ

La relació entre els adults i la infància des de que va crear-se el món fins al segle XX ha passat per múltiples etapes: en primer lloc, l'infanticidi; tot seguit, l'abandó; més tard l'ambivalència; a continuació, la socialització; i a partir de meitats del segle XX, l'ajuda. Aquest enfoc de la infància protegida, defensada, passiva, centrat exclusivament en cercar quines són les seves necessitats no deixa de ser una visió proteccionista, paternalista i immadura.

Avui dia, les societats més avançades estan començant a replantejar-se el tipus relació existent entre els adults i els membres més joves de la seva comunitat. Històricament parlant, el concepte "infància" és força modern; durant l'Edat Mitjana la infància no existia i conseqüentment la incorporació dels més petits a la vida adulta era immediata. A mesura que les societats s'han anat modernitzant, apareix el concepte "infància". Concepte aquest, que és emprat a l'hora de definir als ciutadans/es de poca edat, que passen a ésser considerats com a "persones no adultes".

Estem acostumats a organitzar-ho tot, entendre-ho tot, explicar-ho tot des de l'òptica dels adults, ja que som nosaltres els qui "sabem com van les coses", els qui "hi entenem", els qui "sabem prendre decisions", pel que sovint oblidem que la infància no tan sols ha de viure la seva vida com els ciutadans de futur que són, sinó que també són titulars d'uns drets poc desenvolupats com són el viure el present de forma plena, la seva capacitat d'opinió, de participació, de responsabilitat.

És urgent, doncs, que superem l'etapa d'ajuda, proteccionista, paternalista, adulta, i ens situem en una etapa de col·laboració-complicitat, en altres paraules, de participació. Hem de procurar un reconeixement de la infància des de la pròpia perspectiva de la infància. Tan

sols una infància conscient dels seus drets i de les seves responsabilitats serà capaç d'expressar-se lliurement, actuar i participar en la determinació del seu propi interès en tots els àmbits en què es desenrotlla la seva vida, en el seu entorn familiar, escolar i social[19].

Hi ha diversos textos que poden servir de referent a l'hora de plantejar la participació social dels infants i dels joves. La Convenció de les Nacions Unides sobre les Drets de l'Infant de 1989[20], s'expressa en el sentit que s'ha d'assegurar als infants la capacitat de formar un judici propi i el dret a manifestar la seva opinió en tots els afers que els afectin.

La Conferencia Europea de Participació Juvenil, que es va celebrar a Rotterdam al juny de 1997 va aprovar el Manifest de Rotterdam, document que es decanta expressament perquè la joventut estigui activament implicada en la presa de decisions. Així mateix, recull el dret de la joventut a participar mitjançant tots els mètodes democràtics.

2.3.2. LA PARTICIPACIÓ INFANTIL EN LA CONVENCIÓ SOBRE ELS DRETS DE L'INFANT

Un cop aprovada la Convenció sobre els Drets de l'Infant[21] es fa del tot necessari el desenvolupament de noves formes de presència del nen/a en la nostra societat, noves formes d'estar amb ells, d'escoltar-los, de tenir-los en compte, i de considerar-los explícitament com a subjectes de dret; i la creació de noves fórmules que els hi possibilitin d'assumir responsabilitats individuals i socials de manera gradual, en funció de les seves capacitats i les seves competències.

[19] CASES, F.(1998). *Infancia; perspectivas psicosociales.* Barcelona: Ed. Paidós Ibèrica (pp.269).

[20] Text que per primer cop reconeix que l'infant té dues menes de necessitats: necessitats elementals i necessitats de participació.

[21] Ja hem esmentat que una de les principals novetats que introduir la Convenció radica en la incorporació de drets civils i polítics.

Tothom està d'acord en què els drets dels infants a la supervivència, la protecció i el desenvolupament són essencials i que no poden satisfer-los per ells mateixos. Els drets de participació, els drets a la informació, les opinions, a parlar i a participar en la presa de decisions provoquen unes altres reaccions entre els adults, potser perquè aquests drets no són tan evidents, o perquè impliquen la cessió per part dels adults d'una porció del poder que tenen sobre els infants[22].

Així, el dret a ésser escoltat (article 12 de la Convenció)[23], el dret a expressar-se lliurement (article 13 de la Convenció), el dret a la llibertat d'opinió, de consciència i de religió (article 14 de la Convenció), i els drets de l'infant a la llibertat d'associació i a la llibertat de reunió pacífica (article 15 de la Convenció), reconeixen capacitat suficient als propis nois i noies per a poder exercir-los.

Els anteriors preceptes han estat considerats per part del Comitè dels Drets de l'Infant com a bàsics per a poder arribar a afirmar que els menors de divuit anys han de ser tinguts en compte seriosament, respectant els seus valors, les seves opinions, la seva manera de viure, de relacionar-se amb els altres i el seu sentit de la transcendència[24].

Altres articles de la Convenció que inclouen referències explícites o implícites a la participació de la infància són els següents:

---

[22] FLEKKOY GRUDE, MAALFRID (1996). *Els drets dels infants. Una perspectiva internacional*. Barcelona: Ed. Coordinadora Catalana al Servei de l'Infant (pp.14).

[23] El Comitè dels Drets de l'Infant assenyala que els infants tenen, abans de tot, quatre drets que podríem anomenar principals, els quals s'han de tenir en compte sempre que s'adopti una decisió o s'emprengui una acció que els afecti. Aquests quatre drets considerats com a principals són: el dret a ésser escoltat (article 12 de la Convenció), el dret a la no discriminació (article 2 de la Convenció), l'interès prioritari de l'infant (article 3 de la Convenció) i el dret a la vida (article 6 de la Convenció).

[24] NEWELL, PETER (1998). *Implementation Handbook for the Convention on the Rights of the Child*. New York: Unicef (pp. 146)

a) l'article 9. 2 recull el dret de l'infant a ésser escoltat en qualsevol procediment que porti com a conseqüència la separació dels seus pares, durant el qual "totes les parts interessades han de tenir l'oportunitat de participar-hi i de donar a conèixer la seva opinió";

b) l'article 21, en el seu punt a), referent als procediments d'adopció, assenyala com a requisit necessari perquè l'adopció sigui autoritzada "que les persones implicades hagin donat el consentiment informat per a l'adopció";

c) l'article 37, dedicat als infants en conflicte amb la justícia, estableix per la seva banda, que "tot infant privat de la seva llibertat ha de tenir dret a recusar la legalitat de la seva privació de llibertat davant d'un tribunal o d'una altra autoritat competent, independent i imparcial";

d) finalment, l'article 40, en relació als nois i noies que hagin estat trobats infractors per haver vulnerat la llei penal, afirma que "no poden ser obligats a donar testimoni o a confessar-se culpables".

Un altre punt a destacar de la Convenció de 1989 és el referent a la responsabilitat dels adults pel que fa als drets de participació. En aquest aspecte, el text internacional els hi confereix la tasca de garantir que els infants gaudeixin de totes les oportunitats per a desenvolupar la seva pròpia personalitat i autonomia, i que tinguin l'oportunitat d'expressar aquests drets d'acord amb les seves capacitats.

Per tant, sobre els pares o els adults recau la responsabilitat de guiar l'infant i de prendre decisions en el seu lloc, però sempre sobre la base d'allò que és el millor per a ell. Acceptar el dret bàsic dels infants de prendre decisions i poder expressar les seves opinions, quan són capaços de fer-ho, crea una situació pel que fa a les decisions dels pares, que no és fàcil de combinar amb l'opinió tradicional que els pares tenen un poder absolut sobre els seus fills. Això no vol dir, d'altra banda, que la Convenció constitueixi una amenaça pels pares, que

encara tenen la responsabilitat primària sobre els seus fills, pel que fa a educar-los i tenir-ne cura. Els pares, doncs, continuen sent la guia adequada perquè els nens/es puguin exercir els seus drets, i això queda ben clar al text de la Convenció[25].

Cada vegada més, prenent com a marc de referència l'articulat de la Convenció sobre els Drets de l'Infant que acabem d'analitzar, les legislacions nacionals[26] han anat assenyalant edats a partir de les quals els nois i les noies o joves menors d'edat poden realitzar actes amb efectes legals i participar en la determinació del seu propi interès. Aquest procés coincideix amb una progressiva democratització de la família que també s'observa en la legislació positiva.

2.3.3. PARTICIPACIÓ DEL MENOR EN LA DETERMINACIÓ DEL SEU PROPI INTERÈS

Quan fèiem esment en apartats anteriors a la intervenció del menor en la determinació del seu propi interès, ens referíem concretament al fet de que siguin presos en consideració, per part dels qui han d'aplicar una determinada norma (pares, tutors, Administració, jutge), a més dels seus propis criteris, també els del menor afectat, segons la seva edat i maduresa.

L'anterior línia argumental no és aliena al nostre Dret més recent des del moment en que el nostre legislador ordena en múltiples preceptes "escoltar" l'infant abans de prendre decisions que l'afectin (articles 92, 154, 156, 159, 177 tots ells del Codi Civil; article 9 de la Llei orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor; articles 3 i 11 ambdós de la Llei catalana 8/1995, de 27 de juliol, d'Atenció i Protecció dels Infants i els Adolescents; i articles 123, 133.2, 134.2, 138.1 i 139.2 del Codi de Família), per tal que el

[25] En aquest sentit veure l'article 5 de la Convenció sobre els Drets de l'Infant que fa esment a l'orientació donada pels pares i l'article 18 del propi text internacional que anuncia que els infants han de rebre, cada dia, una atenció apropiada. Deure que correspon principalment als pares.

[26] I la legislació espanyola i la catalana no en són una excepció.

jutge i els pares (destinataris principals d'aquestes normes) coneguin la seva opinió i els seus desitjos. D'igual manera s'ha pronunciat la jurisprudència més recent (Sentències del Tribunal Suprem d'11 de juny i de 17 de setembre de 1996 i d'11 de juny de 1998).

D'acord amb l'anterior, el legislador català, en l'àmbit de les seves competències, ha adoptat com a criteri general el d'escoltar al menor de més de dotze anys, i els de menys si tenen prou coneixement.

Parlar de participació del menor a l'hora de determinar el seu propi interès no implica que sempre sigui ell qui decideixi sobre tots els assumptes que l'afecten, ni que ho faci tot sol i de manera directa. L'extensió de la seva intervenció, en primer lloc, dependrà del seu grau de maduresa; i, un cop aconseguit un desenvolupament psíquic o mental mínim, l'esmentada participació podrà adquirir diferents caràcters[27].

L'article 10 de la Llei catalana 8/1995, de 27 de juliol, d'Atenció i Protecció dels Infants i els Adolescents[28], estableix el següent:

> "Els infants i els adolescents tenen dret a exercir els drets civils i polítics sense més limitacions que les fixades per la legislació vigent".

Aquest reconeixement de l'article 10 no significa que s'estigui concedint al menor d'edat una capacitat d'obrar general, la qual cosa seria contrària als seus propis interessos, sinò que permet l'exercici per part del menor de drets que en certes ocasions es poden qualificar de conflictius front a potestats de pares i guardadors, com poden ser el dret de llibertat de consciència, religió, expressió.

[27] RIVERO HERNÀNDEZ, F. (2000). *El interés del menor*. Barcelona: Ed. Dikinson (pp.219-232).

[28] Llei que reconeix uns drets a l'infant i a l'adolescent, alguns fonamentals, altres socials, que configuren "l'estatut" del menor d'edat.

El nostre ordenament jurídic atribueix als pares i tutors la "representació legal" dels menors, sotmesos a la potestat i a la tutela. Ara bé, a la representació legal, la llei li exclou diversos drets i actes[29];

a) els relatius als drets de la personalitat, sempre que les lleis no disposin altra cosa (articles 155.2.a) i 209.2.a) del Codi de Família). La Llei 8/1995, de 27 de juliol, reconeix com a drets personalísims del menor; els drets d'informació, expressió, audiència i accés a l'Administració (article 11). La mateixa consideració reben els drets a constituir associacions infantils i juvenils i a ésser-ne membres (i, en especial, a ésser membres d'organitzacions juvenils de partits polítics i sindicals) i a participar-hi activament, d'acord sempre amb les seves condicions de maduresa (article12).

b) aquells altres drets que de conformitat amb les lleis i segons l'edat i la capacitat natural pugui fer el menor per sí mateix (per exemple l'exercici dels drets morals d'autor).

c) aquells actes en els quals hi hagi un conflicte d'interessos.

d) aquells actes relatius als béns exclosos de l'administració dels pares o del tutor.

e) aquells actes relatius als béns que el menor que tingui 16 o més anys hagi adquirit amb la seva feina o indústria.

2.3.4. ASSOCIACIONISME JUVENIL

Finalment, un cop exposat breument quin és l'àmbit d'actuació del menor, i tenint present que l'element associatiu es configura com un element clau en la construcció d'una societat

[29] ROCA, ENCARNA (1998). Institucions de Dret Civil de Catalunya. València: Ed. Tirant lo Blanch (pp.14 i ss).

més participativa, centrarem el darrer punt del present bloc a l'estudi d'un dels drets que qualificàvem com a personalísim en l'apartat anterior: concretament, el dret dels infants i els adolescents a constituir associacions infantils i juvenils i a ésser-ne membres.

Si volem que el jovent se senti part de la societat ha de poder participar activament de tots les processos on hi estigui implicat. Per facilitar aquest procés de participació, són necessaris tres aspectes:

Motivació: "s'ha de voler participar". La participació social com a interès subjectiu o ideològic, com a necessitat d'expressar i formar part d'un grup.

Formació: "el saber participar". La participació social requereix una formació general que afecta tant l'educació formal com la no formal.

Organització: "on participar". Estructures que facilitin la participació social.

Pel que fa referència a "on participar", la Constitució Espanyola reconeix com a dret fonamental, en el seu article 22, el dret d'associació.

Per la seva banda, l'article 9.24 de l'Estatut d'Autonomia de Catalunya atribueix a la Generalitat la competència exclusiva en matèria d'associacions que exerceixin principalment llurs funcions en territori català, els serveis administratius de les quals han estat traspassats pel Reial Decret 3526/1981, de 29 de desembre. Altrament, la Generalitat també té competència exclusiva en matèria de joventut, de conformitat amb l'article 9.26 de l'Estatut d'Autonomia.

D'acord amb les competències atribuïdes a la Generalitat de Catalunya, el Parlament català aprovà la Llei 7/1997, de 18 de juny, d'associacions, per tal de donar resposta a la gran tradició associativa existent al nostre territori.

L'esmentada Llei dedica el seu Capítol VIII a les associacions de caràcter especial, com les d'alumnes i pares d'alumnes, les d'usuaris i consumidors, les culturals, les de veïns, les de voluntaris i les juvenils.

La Llei qualifica com a associacions juvenils aquelles que observin les particularitats següents:

a) La condició de soci de ple dret s'adquireix a partir dels catorze anys, si bé els menors d'aquesta edat poden pertànyer a l'associació si els estatuts ho permeten, i, en tot cas, amb veu però sense vot, i es perd la condició d'associat en complir els trenta anys.

b) Malgrat l'establert en l'apartat a), si els seus estatuts ho estableixen així, no perden la condició d'associades les persones que en el moment de complir trenta anys tenen càrrecs en l'òrgan de govern o de representació, fins a l'acabament de llur mandat.

c) Les associacions juvenils que no tenen, com a mínim, dues persones majors d'edat o menors emancipades amb la finalitat de suplir, qualsevol d'elles, la manca de capacitat d'obrar de les persones que formen part dels òrgans de l'associació en tots els casos en què calgui.

d) En la denominació d'aquestes associacions han de constar les expressions "juvenil" o "de joves", o qualsevol altra de similar.

Quadre resum

És urgent que superem l'etapa d'ajuda, proteccionista, paternalista, adulta, i ens situem en una etapa de col·laboració-complicitat, en altres paraules, de participació. Hem de procurar un reconeixement de la infància des de la pròpia perspectiva de la infància. Tan sols una infància conscient dels seus drets i de les seves responsabilitats serà capaç d'expressar-se lliurement, actuar i participar en la determinació del seu propi interès en tots els àmbits en què es desenrotlla la seva vida, en el seu entorn familiar, escolar i social

2.4. INFÀNCIA I SALUT

Si bé es reconeix a tots els ciutadans el dret a la protecció a la salut per la Constitució Espanyola - l'article 43 mana als poders públics que organitzin i tutelin la salut pública a través de mesures preventives i a través de les prestacions i dels serveis necessaris i a l'article 41 estableix que mantinguin un règim públic de Seguretat Social per a tots els ciutadans que garanteixi l'assistència i les prestacions socials suficients en les situacions de necessitat -, i a la Generalitat de Catalunya el desenvolupament legislatiu i l'execució de la legislació bàsica de l'Estat –article 17 de l'Estatut d'Autonomia -; el dret a la salut no només és un dret reconegut universalment –article 25 de la Declaració Universal dels Drets Humans -, sinó que és un dret específicament reconegut als menors arreu del món. L'article 24 de la Convenció sobre Drets de l'Infant estableix el dret del menor a gaudir del més alt nivell possible de salut i l'accés als serveis pel tractament de las malalties i de rehabilitació de la seva salut i, al respecte, els Estats hauran de fer l'esforç d'assegurar que cap menor es vegi privat del seu dret a gaudir d'aquests serveis sanitaris. Aquestes disposicions han estat el punt de referència obligat per a les lleis promulgades posteriorment.

Quant a la legislació de l'Estat, s'ha de fer esment de l'article 10 de la Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, de Protecció Jurídica del Menor, el qual reconeix que tots els menors, àdhuc els menors estrangers que es trobin en situació de risc o sota la tutela o guarda de l'Administració pública competent, tenen dret a l'assistència sanitària i a la resta de serveis públics. En aquest àmbit, la Llei General de Sanitat, en vigor des de l'any 1986, té per objectiu la regulació general de totes les accions que facin efectiu el dret a la protecció de la salut de les persones.

L'article 10 de la Llei 14/1986, de 25 d'abril, General de Sanitat, recull la llista de drets de tots els pacients, la qual s'ha de tenir molt present com a principis inherents a tota actuació mèdica, en sentit ample. En concret es reconeixen els drets següents:

1) Al respecte a la personalitat, dignitat humana i intimitat personal.
2) A la informació sobre els serveis sanitaris als quals pot accedir.
3) A la confidencialitat de tota la informació sobre el procés de tractament sanitari.
4) A estar avisats si s'és inclòs en projectes d'investigació.
5) A tenir, conjuntament amb la seva família i persones afins, informació completa i continuada, verbal i escrita, en termes comprensibles, del procés, incloent-hi el diagnòstic, el pronòstic i les alternatives de tractament.
6) A la lliure elecció d'una entre les diverses opcions que li presenti el responsable mèdic del seu problema de salut. És necessari, amb caràcter previ, el consentiment del pacient, fet per escrit, a sotmetre's a qualsevol intervenció, llevat en tres supòsits:

   - Si la manca d'intervenció implica un risc per a la salut pública.
   - Si el pacient es troba incapaç per prendre decisions, per la qual cosa s'haurà d'atendre al consentiment dels seus parents o persones afins.
   - Si és una intervenció urgent, que no permet demores que podrien originar lesions irreversibles o un perill de mort.

7) A tenir assignat un metge.
8) A rebre una certificació acreditativa de la seva salut.
9) A no donar el seu consentiment, i per tant a no rebre un tractament –llevat els supòsits excepcionals de l'apartat sisè -, sol·licitant l'alta voluntària.
10) A tenir una participació com a protagonista de les activitats sanitàries.
11) A que hi hagi constància escrita de tot el procés assistencial i a rebre un informe de l'alta mèdica.
12) A fer servir les vies de reclamacions i suggeriments.
13) A escollir metge.

Diverses normes internacionals han tingut rellevància en l'àmbit més estrictament sanitari. Es poden destacar la Declaració sobre la promoció dels drets dels pacients a Europa, promoguda l'any 1994 per l'Oficina Regional per a Europa de l'Organització Mundial de la

Salut, i el Conveni del Consell d'Europa per a la protecció dels drets humans i la dignitat de l'ésser humà respecte a les aplicacions de la biologia i la medicina –conegut com el Conveni sobre els drets humans i la biomedicina-, subscrit per Espanya el dia 4 d'abril de 1997 i amb entrada en vigor a l'Estat espanyol en data 1 de gener de 2000. En aquestes normes es fa una previsió explícita i detinguda sobre la necessitat de reconèixer, en diversos aspectes i amb una destacada extensió, els drets dels pacients, entre els quals cal subratllar el dret a la informació, el consentiment informat i la confidencialitat de la informació relativa a la salut de les persones, com a contingut del seu dret fonamental a la intimitat.

A l'àmbit territorial de la Comunitat Autònoma de Catalunya, la Llei 15/1990, de 9 de juliol, d'Ordenació Sanitària de Catalunya, destaca la voluntat, entre les finalitats del Servei Català de la Salut, de la humanització dels serveis sanitaris, mantenint el màxim respecte a la dignitat de la persona i a la llibertat individual, i declara que l'organització sanitària catalana ha de permetre garantir la salut com a dret inalienable de la població i l'accés a guarir-se, per mitjà de l'estructura del Servei Català de la Salut, que l'ha d'oferir en condicions d'un escrupulós respecte a la intimitat personal i a la llibertat individual de l'usuari, tot garantint la confidencialitat de la informació relacionada amb els serveis sanitaris que es presten, sense cap mena de discriminació.

Quant a la infància, és d'aplicació concreta l'article 25 de la Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'Atenció i Protecció dels Infants i els Adolescents, que desenvolupa el dret a la protecció i a la promoció de la salut per a tots els infants i adolescents de Catalunya. No es limita a reconèixer el dret a l'atenció sanitària, sinó que permet establir un seguit de drets peculiars de tots els menors en aquest àmbit:

1) Al respecte a la personalitat, dignitat humana i intimitat personal.
2) El menor té dret a rebre informació sobre la salut en general i la pròpia en particular.

3) El menor té dret a rebre informació adequada en relació amb el conjunt del tractament mèdic al qual s'ha de sotmetre, d'acord amb la seva edat, la seva maduresa i el seu estat psicològic i afectiu.
4) El menor té dret a ésser immunitzat contra les malalties infecto-contagioses incloses en el calendari oficial de vacunació.
5) El menor també té dret a beneficiar-se en la detecció i el tractament precoços de les malalties congènites, únicament amb els límits que l'ètica, la tecnologia i els recursos assistencials imposen al sistema sanitari.

Específicament, els infants i els adolescents que pateixen maltractaments físics o psíquics han de rebre una protecció sanitària i assistència especials, i en termes d'urgència, amb una corresponsabilitat de totes les administracions públiques implicades.

La Llei 21/2000, de 29 de desembre, del Parlament de Catalunya, sobre els drets d'informació concernent a la salut i l'autonomia del pacient i la documentació clínica a la qual s'han d'adaptar tècnicament els centres sanitaris des de l'1 de gener de 2002, té per objectiu bàsic, al capdavall, aprofundir en la concreció pràctica dels drets a la informació, al consentiment informat i a l'accés a la documentació clínica dels ciutadans de Catalunya en l'àmbit sanitari. Malgrat que exclou als menors d'edat de l'exercici del dret a elaborar documents de voluntats anticipades –els anomenats "testaments vitals"-, i que potser és la novetat més destacada de la llei, es fa una menció expressa a la intervenció activa del menor en el consentiment informat, que significa el dret que té el pacient a donar el seu consentiment, específicament i lliure, després d'ésser degudament informat sobre el seu estat de salut, d'una forma verídica i comprensible. En el cas d'intervencions quirúrgiques, de processos diagnòstics invasius, i de tots aquells processos que puguin provocar seqüeles –o riscos i inconvenients notoris i previsibles per a la salut -, el consentiment s'ha de donar per escrit en un document que contingui informació específica suficient sobre el procés concret.

L'article 7.2 de la Llei 21/2000, fa una previsió específica a les situacions d'atorgament del consentiment per substitució del pacient, en preveure, a l'apartat d), què en el cas de menors, quan aquests no siguin competents –ni intel·lectualment ni emocionalment- per a comprendre l'abast de la intervenció sobre la pròpia salut, el consentiment l'ha de donar el representant legal del menor, però havent escoltat, en tot cas, la seva opinió si és major de dotze anys. A més de reconèixer la llei el dret d'audiència (a ser escoltat) al menor de més de dotze anys, en els casos de menors emancipats i adolescents de més de setze anys, el menor ha de donar personalment el seu consentiment.

Per tant, el menor és el titular del dret a la informació sobre el seu estat de salut i ha de permetre, expressa o tàcitament, que s'informi als seus parents o persones vinculades per relació anàloga. Només es pot substituir pel consentiment del seu representant quant no és capaç d'entendre l'abast de la intervenció pel seu estat intel·lectual i emocional (com passa, també, en el cas de les persones majors d'edat, segons l'article 7.2.a) de la Llei). Però, en consideració amb altres lleis especials, excepcionalment, en els supòsits legals d'interrupció voluntària de l'embaràs, d'assaigs clínics i de pràctica de reproducció humana assistida, cal atenir-se al que estableix amb caràcter general la legislació civil sobre majoria d'edat, i, si escau, la normativa específica que hi sigui aplicable.

En tots els casos de substitució de la voluntat de l'afectat pel seu representant legal, la decisió que es prengui ha d'ésser la més objectiva i proporcional possible a favor del menor malalt i mantenint el respecte a la seva dignitat personal. La Llei estableix que, al respecte, el malalt ha d'intervenir tant com sigui possible en la presa de decisions sobre el tractament sanitari.

Amb independència dels supòsits d'infància en risc, els menors poden ser incapacitats, únicament a instàncies de les persones que tenen atribuïda legalment la potestat (pare i mare) o la tutela, segons l'article 757 de la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil, quan siguin afectats per una causa d'incapacitació –malalties o deficiències persistents de caràcter físic o psíquic que impedeixi a la persona autogovernar-se -,

mitjançant un procés especial sobre capacitat, amb intervenció preceptiva del Ministeri Fiscal. El Jutge, després d'escoltar als parents més propers del presumpte incapaç, examinarà al menor personalment i demanarà –obligatòriament- el/s dictamen/s pericial/s mèdic/s que sigui/n pertinent/s amb les pretensions de la demanda i dictarà sentència –que pot ser objecte de recurs d'apel·lació -, en la qual declararà la pròrroga de la potestat del pare i/o de la mare més enllà de la majoria d'edat, expressant l'extensió i límits de la incapacitat. Ja que l'estat de salut no es generalment estàtica, les sentències sobre capacitat no impedeixen que, sobrevingudes noves circumstàncies, es pugui instar un nou procés que tingui per objecte deixar sense efectes o modificar l'abast de la incapacitació establerta.
Val a dir que els processos de capacitat tenen per objectiu la protecció de la persona i del seu patrimoni, ja que la majoria d'edat significa de forma general la plena capacitat d'obrar i l'extinció de la representació legal dels pares o tutors.

L'article 763 de la Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil, preveu el cas d'internament no voluntari –forçós- per raó de trastorn psíquic de la persona que no està en condicions per a prendre aquesta decisió, encara que estigui sotmesa a la potestat del seu pare i de la seva mare o a la tutela, mitjançant autorització judicial del Jutjat de la localitat de residència de la persona afectada per l'internament. Si, per raons d'urgència, s'ha de procedir a l'ingrés directament, el responsable del centre sanitari ha de donar compte al Jutjat de la localitat on rau el centre abans de vint-i-quatre hores per tal que es ratifiqui aquesta mesura. Cal dir que l'internament forçós dels menors "es farà sempre en un establiment de salut mental adequat a la seva edat, previ informe dels serveis d'assistència al menor", segons l'article 763.2 de la Llei d'Enjudiciament Civil.

Quadre resum

L'article 24 de la Convenció sobre Drets de l'Infant estableix el dret del menor a gaudir del més alt nivell possible de salut i l'accés als serveis pel tractament de las malalties i de rehabilitació de la seva salut i, al respecte, els Estats hauran de fer l'esforç d'assegurar que cap menor es vegi privat del seu dret a gaudir d'aquests serveis sanitaris.

Per la seva banda, **l'article 25 de la Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'Atenció i Protecció dels Infants i els Adolescents**, que desenvolupa el dret a la protecció i a la promoció de la salut per a tots els infants i adolescents de Catalunya, no es limita a reconèixer el dret a l'atenció sanitària, sinó que permet establir un seguit de drets peculiars de tots els menors en aquest àmbit:

1) Al respecte a la personalitat, dignitat humana i intimitat personal.

2) El menor té dret a rebre informació sobre la salut en general i la pròpia en particular.

3) El menor té dret a rebre informació adequada en relació amb el conjunt del tractament mèdic al qual s'ha de sotmetre, d'acord amb la seva edat, la seva maduresa i el seu estat psicològic i afectiu.

4) El menor té dret a ésser immunitzats contra les malalties infecto-contagioses incloses en el calendari oficial de vacunació.

5) El menor també té dret a beneficiar-se en la detecció i el tractament precoços de les malalties congènites, únicament amb els límits que l'ètica, la tecnologia i els recursos assistencials imposen al sistema sanitari.

2.5. TRANSICIÓ ESCOLA TREBALL

2.5.1. INTRODUCCIÓ

Les condicions d'accés al món del treball conformen un dels aspectes cabdals en la constitució de la joventut com una etapa de la vida ben definida i amb entitat pròpia i ben diferenciada.

No escapa a ningú que la població jove és la franja d'edat més afectada tant per l'atur com per un seguit d'aspectes relacionats amb la inestabilitat laboral, la manca de garanties de qualitat en el treball o la inadequada relació entre la formació i les demandes reals del món productiu.

Cal també destacar la cada vegada major presència de joves immigrants a Catalunya, fenomen complex que respon a causes molt diverses. En general, però, el seu projecte migratori es basa en la recerca d'unes millors i més estables condicions econòmiques i de vida que les que es poden obtenir en el seu país d'origen, cosa que passa per la seva incorporació al món laboral a partir dels 16 anys[30].

No podem, però, iniciar l'estudi d'aquest bloc sense fer referència a l'establert en el text de la Convenció sobre els Drets de l'Infant i en tot el conjunt de textos internacionals aprovats en el si de l'Organització Internacional del Treball (OIT). L'esmentada normativa ens proporcionarà les eines necessàries per detectar, lluitar i eradicar el fenomen del treball dels menors de divuit anys.

[30] GENERALITAT DE CATALUNYA (2001). Pacte per a la ocupació juvenil a Catalunya 2001-2003 (pp. 4).

2.5.2. NORMATIVA INTERNACIONAL

2.5.2.1. Convenció sobre els Drets de l'Infant

La Convenció sobre els Drets de l'Infant a més de recollir drets civils i polítics i drets socials, econòmics i culturals, també conté tota una sèrie de mesures especials de protecció. En concret l'article 32 de la Convenció, referent als infants sotmesos a explotació, preveu que l'Estat ha de protegir els infants i els adolescents contra l'explotació econòmica, i de fer qualsevol treball que pugui ser perillós, que entorpeixi la seva educació, que perjudiqui la seva salut o el seu desenvolupament físic, mental, espiritual, moral o social.

Així mateix, l'apartat segon de l'article 32 de la Convenció, recull la necessitat de que siguin els propis Estats Part els que fixin una edat mínima per poder treballar, i una edat mínima per a certs treballs considerats perillosos. Com veurem més endavant al nostre país és permès treballar a partir dels 16 anys.

2.5.2.2. Normativa derivada de l' Organització Internacional del Treball (OIT)

Des del moment de la seva creació el 1919, l' Organització Internacional del Treball (O.I.T.), organisme especialitzat de les Nacions Unides des del 1946, ha mostrat gran preocupació per tot allò referent al treball dels infants.

Si seguim l'evolució de la seva normativa podrem distingir dos períodes clarament diferenciats. En un primer moment l'Organització Internacional del Treball va tractar de fixar l'edat mínima d'accés a diferents activitats productives. La tècnica seguida per dur a terme aquesta tasca va consistir en l'elaboració de diferents Convenis, un per a cada sector productiu; indústria, treball marítim, agricultura, treball soterrani, fogoners, treballs no industrials. Aquesta primera etapa podríem dir que va iniciar-se al 1919 i va finalitzar al

1973, moment en què amb l'aprovació del Conveni núm. 138 s'entrà ja de ple en la segona de les fases.

El Conveni núm. 138, sobre l'edat mínima d'admissió al treball (ratificat per l'Estat espanyol el 16 de maig de 1977) va entendre que havia arribat el moment d'adoptar un instrument general en matèria de treball infantil, instrument que anés reemplaçant gradualment els anteriors Convenis aplicables tan sols a sectors econòmics molt limitats, mantenint com a objectiu final la total abolició del treball infantil. Els aspectes a destacar del Conveni de 1973 són els següents:

- Estableix l'obligació que els Estats, en el moment de ratificar el Conveni, especifiquin en una declaració annexa l'edat mínima d'admissió al treball que es fixa en el seu territori. Aquesta edat, com a regla general, no podrà ésser inferior a l'edat en que finalitza l'educació escolar obligatòria, o en tot cas als quinze anys.
  L'Estat espanyol en l'annex al seu ja esmentat instrument de ratificació de 16 de maig de 1977, va fixar l'edat mínima d'accés al treball en els 16 anys.

- Tenint en compte els diferents graus de desenvolupament econòmic i educatiu dels Estats Part, el Conveni preveu mesures especials per aquells països que es trobin en situacions de dificultat. Així, l'article 2.4 permet trencar la regla general dels 15 anys i fixar inicialment una edat mínima d'accés de 14 anys. En aquest mateix sentit, l'article 5.1 preveu la possibilitat de que els Estats Part l'economia i serveis administratius dels quals estigui insuficientment desenvolupada puguin limitar inicialment el camp d'aplicació del Conveni.

- Fixa l'edat dels 18 anys com a edat mínima d'admissió a tot tipus de treball que per la seva naturalesa o condicions en la que es realitzi pugui resultar perillós per a la salut, la seguretat o la moralitat dels menors. Pertocarà als legisladors nacionals determinar quins treballs són considerats dins d'aquesta categoria.

- Introdueix la possibilitat de que les legislacions nacionals admetin el treball de persones de 13 a 15 anys (de 12 a 14 anys en els Estats en vies de desenvolupament) en els anomenats *"treballs lleugers"*, sota la condició de que aquests no siguin susceptibles de perjudicar la salut o desenvolupament dels menors ni la seva assistència a l'escola.

- Està acompanyat d'una Recomanació complementària; *Recomanació 146, sobre edat mínima de 1973*, en la que s'especifiquen alguns dels termes del Conveni. La Recomanació es troba dividida en cinc punts: Política nacional; edat mínima; treballs perillosos; condicions de treball; i mesures de control.

En definitiva, el Conveni 138 pot, a primer cop d'ull, semblar un Conveni concentrat exclusivament en l'àmbit normatiu (o "abolicionista") fonamentat en mesures legislatives. No obstant, una lectura més atenta del seu contingut revela que es tracta d'un instrument flexible a la situació de cada país i que dóna lloc a una sèrie de mesures no necessàriament normatives. Junt amb la Recomanació 146, el document deixa un ampli marge de discreció a l'Estat en la formulació d'una apropiada política nacional en matèria d'eradicació del treball infantil.

Més recentment, a l'any 1998, la Conferencia Internacional del Treball adoptà la Declaració de l'O.I.T. de Principis i Drets Fonamentals, en la qual el treball infantil va ésser reconfirmat com una prioritat absoluta per a la Comunitat Internacional.

Finalment, l'O.I.T. considerant la necessitat d'adoptar nous instruments per a la prohibició i l'eliminació de les pitjors formes de treball infantil, principal prioritat de l'acció nacional i internacional i com a complement del Conveni núm. 138, sobre l'edat mínima d'admissió al treball, de 1973, i de la seva Recomanació complementària, va adoptar el Conveni núm. 182, sobre les pitjors formes de treball infantil i l'acció immediata per a la seva eliminació, de 1999, acompanyat per la Recomanació 190 portadora d'importants directives per a la implementació d'una política internacional en la matèria.

El Conveni 182 defineix, en primer lloc (article 3er), quines són les categories considerades com a *"pitjors formes de treball infantil"*. Categories que haurien d'ésser prohibides o eliminades immediatament pel que fa als menors de 18 anys. Es tracta de situacions d'esclavatge i pràctiques anàlogues, tal com el reclutament forçós u obligatori de nens per a la seva utilització en conflictes armats, el reclutament i l' oferta de nens per a la prostitució, la pornografia o actuacions pornogràfiques o activitats il·lícites, o qualsevol altre tipus de treball o activitat que, per la seva naturalesa o per les condicions en que es duu a terme, es probable que afecti la salut, la seguretat o la moralitat dels nens.

Els Estats han d'elaborar una legislació nacional que defineixi aquesta darrera categoria prenent mesures immediates per a la seva prohibició i eliminació. La funció d'aquest Conveni és, tal i com consta explícitament expressat en el seu Preàmbul, el de complementar (no reemplaçar) el Conveni 138. És a dir, la Comunitat Internacional no renuncia ni abandona l'objectiu global d'aconseguir l'eradicació del treball infantil a llarg termini. En canvi, reconeix que *"les pitjors formes de treball infantil"* requereixen accions immediates i prioritàries dins de l'acció global contra el treball infantil.

El Conveni 182 fou ratificat per l'Estat espanyol el 2 d'abril de 2001, que d'acord amb l'establert en l'article 10.3 del propi Conveni entrarà en vigor el **2 d'abril de 2002,** un cop transcorreguts 12 mesos a comptar des de la data en que va registrar-se la seva ratificació.

2.5.3. L'ESTATUT DELS TREBALLADORS

Un cop analitzat el contingut de la Convenció sobre els Drets de l'Infant i descrita la principal normativa derivada de l'Organització Internacional del Treball, abordarem a continuació l'estudi de la principal legislació en matèria laboral vigent al nostre país i la seva incidència en el sector de població més jove.

El Reial Decret Legislatiu 1/1995, de 24 de març, en virtut del qual s'aprova el text refós de la Llei de l'Estatut dels Treballadors, fa en el seu articulat diverses mencions a la relació existent entre els menors i el món del treball.

2.5.3.1. Edat d'accés al mercat de treball

En primer lloc, l'article 6 de l'Estatut fixa en els 16 anys l'edat mínima a partir de la qual un jove pot accedir al mercat laboral. Aquesta edat coincideix plenament amb la fixada per l'Estat espanyol en la declaració annexa a l'instrument de ratificació del Conveni núm. 138 de l'OIT, sobre edat mínima d'admissió al treball, de 1973, i amb l'edat en que finalitza, d'acord amb la Llei Orgànica d'Ordenació del Sistema Educatiu (LOGSE), l'ensenyament obligatori. De la mateixa manera, es nega la possibilitat de que els treballadors menors de 18 anys puguin realitzar treballs nocturns o treballs considerats perillosos i es prohibeix que puguin realitzar hores extraordinàries. Finalment, es limita la participació de menors de 16 anys en espectacles públics[31].

2.5.3.2. Contractes formatius

Tot seguit, i dins dels diferents tipus de contracte de treball que recull l'Estatut dels Treballadors, fixarem la nostra atenció en els anomenats contractes formatius, pensats expressament per facilitar l'accés dels joves a la seva primera feina[32].
L'article 11 de l'Estatut dels Treballadors[33] preveu dues modalitats contractuals agrupades sota l'anterior denominació:

[31] Aquesta intervenció tan sols serà autoritzada en circumstàncies excepcionals per part de l'autoritat laboral, sempre i quan no posi en perill la salut física o la formació professional i humana del menor. L'autorització haurà de constar per escrit.

[32] L'article 11 de la Llei 51/1980, de 8 d'octubre, bàsica d'ocupació, especifica que s'entendrà com a joves demandants de primera feina, aquelles persones l'edat de les quals estigui compresa entre els 16 i els 26 anys, o fins els 28 anys si fossin titulats superiors, inscrits en les oficines de treball i que amb anterioritat no hagin desenvolupat cap activitat professional.

2.5.3.2.1. Contracte de treball en pràctiques

Poden ser contractats sota aquesta modalitat les persones que en els quatre anys immediatament anteriors a l'inici del contracte hagin obtingut un títol universitari o de grau professional de grau mitjà o superior, o bé un títol oficialment reconegut com a equivalent, que els habiliti per l'exercici professional[34].

La seva durada no podrà ésser inferior a 6 mesos ni superior a 2 anys. En els contractes per temps inferior a dos anys es poden fer com a màxim dues pròrrogues successives d'una durada no inferior a sis mesos, sense superar el límit dels dos anys.

Es pot establir un període de prova d'un a dos mesos, depenent del nivell d'estudis. La jornada por ser completa o a temps parcial i la retribució en cap cas podrà ésser inferior al 60% durant el primer any i al 75% durant el segon any, del salari fixat per conveni.

Cap treballador no pot estar contractat en pràctiques per diferents empreses per un temps superior a dos anys per la mateixa titulació. Per conèixer els antecedents del treballador i calcular aquesta durada màxima les empreses poden sol·licitar una certificació a l'Oficina de Treball de la Generalitat (OTG), que ha d'emetre-la en el termini de 10 dies.

Finalment, posar de relleu que la transformació d'aquest contracte en indefinit, a jornada completa o a temps parcial, dóna dret, durant els dos anys següents a la transformació, a una bonificació del 20% de la quota empresarial a la Seguretat Social per contingències comunes.

[33] Redactat segons la Llei 63/1997, de 26 de desembre, de Mesures urgents per a la millora del mercat de treball i de foment a la contractació indefinida. Aquesta Llei va adoptar-se per lluitar contra l'alt nivell d'atur juvenil existent a l'any 1996, fet que va aconsellar l'adopció de mesures específiques destinades a aquest sector de la població.

[34] Aquest termini s'allarga fins els sis anys anteriors a l'inici del contracte si parlem d'una persona amb minusvalidessa.

2.5.3.2.2. Contracte per a la formació

Aquest tipus de contracte persegueix l'adquisició de la formació teòrica i pràctica necessària per al desenvolupament d'un ofici o d'un lloc de treball susceptible de qualificació. Un mínim del 15% de la jornada màxima prevista en el conveni col·lectiu s'ha de dedicar a la formació de l'aprenent.

Poden ser contractats amb aquesta modalitat els joves entre 16 i 21 anys que no tinguin la titulació requerida per formalitzar un contracte en pràctiques. El límit màxim d'edat no regeix per als treballadors en atur inclosos en algun d'aquests col·lectius: a) minusvàlids; b) treballadors estrangers, durant els dos primers anys de vigència dels seu permís de treball; c) aquells que portin més de tres anys sense activitat laboral; d) aquells que es trobin en situació d'exclusió social i; e) aquells que s'incorporen com alumnes-treballadors als programes d'escoles taller i cases d'oficis[35].

La seva durada no pot ésser inferior a 6 mesos ni superior a 2 anys, tret que en el conveni col·lectiu d'àmbit sectorial es fixin durades diferents. Aquest tipus de contracte no es pot signar a temps parcial. Si que es pot determinar, però, un període de prova que no sigui en cap cas superior als dos mesos.

Un cop esgotada la durada màxima del contracte el treballador no pot ser contractat amb aquesta modalitat per cap altre empresa.

Per acabar, recalcar que l'empresa que transformi aquest contracte en un d'indefinit té una bonificació del 25% de la quota empresarial per contingències comunes durant els 24 mesos següents.

[35] Aquesta possibilitat va ésser inclosa per la Llei 12/2001, de 9 de juliol, de Mesures urgents de reforma del mercat de treball per incrementar l'ocupació i millorar la seva qualitat, amb la finalitat d'ampliar els col·lectius que puguin beneficiar-se dels contractes formatius.

L'article 11 de l'Estatut dels Treballadors ha estat desenvolupat pel Reial Decret 488/1998, de 27 de març[36]. Només destacar-ne que en la seva disposició addicional segona estipula que els contractes per a la formació celebrats en el marc dels programes de les escoles taller i cases d'oficis i dels programes de garantia social dependents de les administracions públiques educatives s'ajustaran al seu contingut, però amb una sèrie de particularitats[37].

2.5.4. FORMACIÓ

La problemàtica dels joves que comencen el seu camí professional ve determinada, en general, per la manca d'experiència laboral i per la divergència entre la formació (si és que ha existit) que posseeixen i els perfils professionals que requereix el mercat. Per aquest motiu és important que al jovent se li ofereixin unes actuacions d'orientació, formació i seguiment.

Amb totes aquestes actuacions es pretén facilitar la inserció professional dels col·lectius de joves en recerca de feina.

2.5.4.1. Programes de garantia social

Els programes de garantia social són una oferta formativa i professionalitzadora concebuda per a jovent que no ha assolit els objectius de l'ensenyament obligatori. D'acord amb la LOGSE (article 23.2), es posa a l'abast d'aquests joves uns programes de formació que facilitin la seva incorporació a la vida activa, o bé els possibilitin prosseguir els seus

[36] Aquest Reial Decret ve a substituir les disposicions relatives als contractes en pràctiques i d'aprenentatge previstes en el Reial Decret 2317/1993, de 29 de desembre, incorporant les modificacions derivades de la reforma legal produïda en la matèria per la Llei 63/1997, de 26 de desembre.

[37] Per exemple, el contracte podrà celebrar-se amb treballadors menors de 24 anys (recordar que la regla general era menors de 21 anys).

estudis, especialment en la formació professional específica de grau mitjà, a través de la prova d'accés als cicles formatius.

D'altra banda, el Decret del Departament d'Ensenyament 75/1992, de 9 de març, pel qual s'estableix l'ordenació general dels ensenyaments de l'educació infantil, l'educació primària i l'educació secundària obligatòria a Catalunya, a l'article 38 preveu que el govern de la Generalitat de Catalunya, a més de regular-ne el contingut, ha de garantir una oferta suficient de programes específics de garantia social.

Aquesta oferta formativa es desenvolupa mitjançant la col·laboració dels departaments d'Ensenyament, Treball, Agricultura, Ramaderia i Pesca i Benestar Social de la Generalitat de Catalunya, les administracions locals i altres entitats. Compta també amb el suport del Fons Social Europeu.

Aquests programes estan destinats a joves majors de 16 anys sense el graduat en Educació Secundària amb voluntat de formar-se en un ofici o professió per accedir a un lloc de treball o reincorporar-se al sistema educatiu.

D'acord amb l'Ordre del Departament d'Ensenyament, de 22 de juliol de 1993[38], els programes de garantia social comprendran els àmbits següents:

- Formació bàsica.
- Formació professionalitzadora que, normalment, inclou formació pràctica en empreses i centres de treball.
- Tutoria.
- Formació complementària.

[38] Ordre per la qual s'autoritzen per impartir amb caràcter experimental els Programes de Garantia Social, i desenvolupa la seva organització i funcionament.

Per finalitzar apuntar que per Resolució de 18 de setembre de 2001, van autoritzar-se els programes de garantia social que es podran impartir durant el curs 2001-2002[39].

2.5.4.2.Tallers d'ocupació

Programa de formació i ocupació que té com objectiu millorar l'ocupabilitat de persones majors de 25 anys en situació d'atur i amb especials dificultats per accedir al món laboral (com ara majors de 45 anys, aturats de llarga durada, dones) a través de la realització d'obres o serveis d'utilitat pública i d'interès social[40].

2.5.4.3. Programes d'escoles taller i cases d'ofici

Són programes públics d'ocupació-formació que tenen com a finalitat la inserció de joves aturats menors de 25 anys, a través de la seva qualificació en alternança amb la pràctica professional en ocupacions relacionades amb la recuperació o promoció del patrimoni artístic, històric, cultural o natural; la rehabilitació d'entorns urbans o del medi ambient; la millora de les condicions de vida de les ciutats, així com qualsevol altra activitat d'utilitat pública o d'interès general i social que permeti la inserció a través de la professionalització i experiència dels participants.

El període de formació té una durada de 6 mesos, i la fase de contractació és de 18 mesos en les escoles taller i de 6 mesos en les cases d'ofici.

[39] Prèviament per Resolució de 12 de març de 2001, s'havia obert la convocatòria per a la presentació de sol·licituds per impartir programes de garantia social durant el curs 2001-2002.

[40] Veure l'Ordre de 5 de juliol de 1999, per la qual s'estableixen les bases reguladores de les subvencions del programa de tallers d'ocupació.

L'actual regulació del programa d'escoles taller i cases d'oficis la trobem a l'Ordre de 22 d'abril de 1998, del Departament de Treball de la Generalitat de Catalunya[41].

El Departament de Treball concedeix subvencions a les escoles taller i a les cases d'oficis per a l'execució dels projectes i realitza les gestions necessàries, en col·laboració amb les pròpies entitats, per seleccionar els alumnes treballadors i personal docent i de suport que hi intervindran. És un programa cofinançat pel Fons Social Europeu.

2.5.4.4. Formació Professional Ocupacional

Les accions formatives pretenen l'adequació de les aptituds, entre altres col·lectius, de les persones joves que pateixen una formació poc afí a les demandes reals del mercat laboral.
En l'àmbit de la formació professional ocupacional, les normes bàsiques a tenir en compte són les següents: el Reial Decret 1577/1991, de 18 d'octubre, de traspàs de la gestió de la formació professional ocupacional a la Generalitat de Catalunya[42], i el Reial Decret 47/1993, de 15 de gener, sobre ampliació i modificació dels mitjans adscrits als serveis de l'Administració de l'Estat traspassats a la Generalitat de Catalunya pel Reial Decret 1577/1991, de 18 d'octubre.

Posteriorment trobem el Reial Decret 1050/1997, de 27 de juny, sobre traspàs a la Generalitat de Catalunya de la gestió realitzada per l'INEM en l'àmbit del treball, l'ocupació i la formació. A partir de l'1 de gener de 1998 va fer-se efectiu el traspàs de les funcions i serveis recollits en el text del Reial Decret 1050/1997.

---

[41] Hem de tenir present la disposició addicional 2 de l'esmentada Ordre, la qual estableix que en allò que no estigui regulat expressament en ella, cal atenir-se al que disposa l'Ordre de 3 d'agost de 1994 del Ministeri de Treball i Seguretat Social, per la qual es regulen els programes d'escoles taller i cases d'oficis, unitats de promoció i desenvolupament i centres d'iniciativa empresarial, i s'estableixen les bases reguladores de la concessió de subvencions públiques als esmentats programes, modificada per l'Ordre de 6 d'octubre de 1998.

[42] L'esmentat Decret va ésser complementat pel Decret 257/1991, de 25 de novembre, pel qual s'assignen al Departament de Treball les funcions i els serveis transferits a la Generalitat de Catalunya en matèria de gestió de la formació professional ocupacional.

Es preveuen en aquest àmbit tot un seguit de subvencions per a la realització d'accions integrades adreçades a col·lectius amb especials dificultats d'integració socio-laboral. Són ajuts econòmics destinats a finançar total o parcialment les activitats de col·laboració amb el Departament de Treball, per tal de facilitar la integració laboral dels col·lectius especials[43].

No podem tancar aquest apartat sense fer un esment al Pla interdepartamental de coordinació de mesures per a majors de 18 anys que han estat tutelats per l'Administració. Es tracta d'un pla de mesures concretes de discriminació positiva per permetre la igualtat d'oportunitats i va adreçat a nois i noies majors d'edat extutelats per l'Administració de la Generalitat i, també, menors d'edat en la franja de 16 a 18 anys que necessiten ajuda en el procés d'integració socio-laboral. És un Pla pensat per a aquells joves que tenen capacitats de convivència autònoma i té un caràcter totalment voluntari[44].

En el Pla hi participen diversos departaments de la Generalitat: Ensenyament, Treball, Benestar Social, Justícia, Governació i Relacions Institucionals, Sanitat i Seguretat Social i Presidència.

Inclou diferents mesures que tenen en compte tres eixos fonamentals: l'àmbit en que s'inclou la mesura (habitatge, treball, formació); l'objectiu fonamental de la mesura i, finalment, la unitat o l'organisme que assumeix la responsabilitat primera de dur-la a terme[45].

---

[43] Destacar l'Ordre de 14 de gener de 2000, per la qual s'aproven les bases reguladores que han de regir les subvencions relatives a les accions de formació ocupacional i afins de caràcter ocupacional que promou la Direcció General d'Ocupació del Departament de Treball. Ordre que ha estat modificada per l'Ordre de 9 d'octubre de 2000, i més recentment per l'Ordre de 10 d'octubre de 2001.

[44] S'oferirà a aquells joves que s'adeqüin a les característiques fixades i que lliurement i voluntàriament vulguin participar-hi.

[45] Resolució de 26 de gener de 1995 que dóna publicitat a l'Acord del Govern de la Generalitat de Catalunya de 29 de setembre de 1994, d'aprovació del Pla de coordinació de mesures interdepartamentals adreçades als joves tutelats per l'Administració de la Generalitat en arribar a la majoria d'edat.

Entre els recursos que ofereix el Pla destaquem:

- Seguiment socioeducatiu.
- Recurs d'habitatge a pis o residència assistits.
- Tramitació de PIRMI (programa de la renda mínima d'inserció) i seguiment.
- Seguiment dels ajuts econòmics de desinternament.
- Inserció sociolaboral/formació.
- Seguiment de les prestacions no contributives.

D'aquesta manera el Pla interdepartamental pretén ser un "pont" entre el recurs institucional i la plena autonomia personal, adaptant-se a les peculiaritats i necessitats de cadascun dels seus joves.

2.5.5. ACCÉS DELS JOVES IMMIGRANTS NO ACOMPANYATS AL MERCAT LABORAL[46]

Una de les característiques que defineix les nostres adolescències és la d'estar escolaritzada obligatòriament fins als 16 anys i d'una manera bastant generalitzada fins als 18. El que fem o no fem amb ells i elles està condicionat pel que passa a l'ESO i a la secundària postobligatòria, i per com està reorganitzada la formació que permet millorar l'accés al treball (programes de garantia social, formació ocupacional).

S'ha de ser conscient de les dificultats d'inserció per les quals passen els nois i les noies que han estat tutelats per la Direcció General d'Atenció al Menor, quan compleixen la majoria d'edat i deixen una situació de protecció per passar a una autonomia forçosa i absoluta. No cal dir, doncs, que si les circumstàncies són d'irregularitat en el permís de

[46] AJA, E. (2001). *Informe sobre la situació dels menors immigrants del carrer a Barcelona*. Barcelona: Institut d'infància i món urbà (pp.58-60).

residència i de treball, de desarrelament en el sentit de trobar-se lluny de la família i de dificultats comunicatives pel fet de no dominar l'idioma, les possibilitats d'inserció es compliquen encara més[47].

Un aspecte important a determinar és el de si els menors immigrants tutelats per les Administracions Públiques gaudeixen del dret d'accés als cursos de formació laboral oferts pels serveis de col·locació oferts per les Administracions Públiques (en el cas de Catalunya les Oficines de Treball de la Generalitat) si tenen una edat compresa entre els 16 i 18 anys.

En primer terme, el dret reconegut a l'article 14.1 de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social a accedir als "serveis de Seguretat Social" en combinació amb el principi d'igualtat ("en las mismas condiciones que los españoles") obliga a admetre els estrangers residents a Espanya a tots els cursos de formació ocupacional organitzats per l'Oficina de Treball de la Generalitat.

A Catalunya, la Resolució de 19 de maig de 2000 sobre accés dels menors tutelats als programes de formació laboral, a més d'imposar a l'Administració la intermediació laboral dels menors tutelats, ha remogut els obstacles a l'accés a aquestes prestacions[48].

Un darrer apunt en aquest apartat fa referència al Pla interdepartamental. L'esmentat Pla no ha previst cap recurs específic ni cap adaptació per als joves immigrants que arriben sols i sense referents familiars, però és evident que aquest col·lectiu, justament per la seva situació de desprotecció, s'anirà convertint en un dels grups destinataris del Pla més nombrós.

[47] COMAS, M. (2001). *L'atenció als menors immigrants no acompanyants a Catalunya. Anàlisi de la realitat i propostes d'actuació*. Barcelona: Finestra Oberta nº.19. Ed. Fundació Jaume Bofill (pp.45-46).

[48] Els menors immigrants indocumentats però tutelats per la Direcció General d'Atenció al Menor podran accedir a programes de formació professional ocupacional i d'orientació del Departament de Treball, sempre que compleixin els requisits dels programes i hagin iniciat els tràmits per acreditar la identitat i obtenir el permís de residència.

Quadre resum

El Reial Decret Legislatiu 1/1995, de 24 de març, en virtut del qual s’aprova el text refós de la Llei de l’Estatut dels Treballadors, sempre d'acord amb la normativa internacional (Convenció sobre els Dret de l'Infant, i disposicions derivades de l'Organització Internacional del Treball) recull en el seu articulat importants mencions a la relació existent entre els menors i el món del treball;

- Edat d’accés al mercat de treball.
- Contractes formatius.

D'altra banda és important que al jovent se li ofereixin unes actuacions d’orientació, formació i seguiment per tal de facilitar la seva inserció professional dels col·lectius de joves en recerca de feina.

2.6. INFÀNCIA EN RISC

ASPECTES NORMATIUS DE LA PROTECCIÓ A LA INFÀNCIA I A L'ADOLESCÈNCIA.

2.6.1. L'EXERCICI DE LES COMPETÈNCIES DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA EN MATÈRIA DE PROTECCIÓ DE MENORS

El punt de partida del marc legal en el que s'emmarca la regulació sobre la protecció de menors, en l'actual Estat social i democràtic de dret (art. 1.1 C.E.), està regulat a l'article 39[49] de la Constitució de 1978.

La disposició anterior, dissenya un programa constitucional per aconseguir que un menor arribi a ser un ciutadà adult, i en aquest programa hi intervenen dos tipus de forces:

a) La privada: mitjançant les obligacions que la Constitució imposa als pares.

b) La pública: mitjançant el desenvolupament de la protecció integral que assegura als fills i a aquells que han de contribuir a què el seu desenvolupament sigui efectiu.

Sense deixar el marc constitucional, i volent delimitar quina és la distribució de competències entre l'Estat i les Comunitats Autònomes (en el nostre cas Catalunya), hem de tenir en compte els articles següents de la Constitució:

[49] **Article 39 Constitució Espanyola**: 1. "Els poders públics asseguren la **protecció social, econòmica i jurídica** de la família. 2. Els poders públics asseguren, també, la **protecció integral dels fills**, considerats iguals davant de la llei amb independència de la seva filiació, **i de les mares**, qualsevol que sigui el seu estat civil. La llei possibilitarà la investigació de la paternitat. 3. Els pares han de donar **assistència de tot tipus** als fills que hagin tingut dins o fora del matrimoni, durant la seva minoria d'edat i en la resta de casos que pertoqui legalment. 4. Els nens gaudiran de la protecció prevista en els **acords internacionals** que vetllen pels seus drets".

a) Art.148.1.20 C.E.: "Les Comunitats Autònomes podran assumir les competències en les matèries següents: assistència social".

b) Art. 149.1.8 C.E.: "L'Estat té competència exclusiva sobre les matèries següents: legislació civil, sense perjudici de la conservació, modificació i desenvolupament per les Comunitats Autònomes dels drets civils forals o especials en les que n'hi hagin".

Els preceptes constitucionals anteriors s'han de posar en relació amb allò que estableix l'Estatut d'Autonomia de Catalunya, concretament en els articles següents:

a) Art. 9.2 EAC: "La Generalitat de Catalunya té competència exclusiva sobre les matèries següents: conservació, modificació i desenvolupament del Dret civil català".

b) Art. 9.25 EAC: " La Generalitat de Catalunya té competència exclusiva en les matèries següents: assistència social.

c) Art. 9.28 EAC: "La Generalitat de Catalunya té competència exclusiva en les matèries següents: institucions públiques de protecció i tutela de menors, respectant en tot cas la legislació civil, penal i penitenciària". Amb aquesta reserva, queda clar que les competències fan referència exclusivament a l'àmbit administratiu.

Després de l'aprovació de la C.E. de 1978 i l'Estatut d'Autonomia de Catalunya de 1979, la Generalitat va assumir l'any 1981 els serveis que prestava l'Estat en matèria de protecció de menors (Real Decret 1292/1981, de 5 de juny, de traspàs de serveis):

- ✓ Aquests serveis, es van assignar originàriament, a la Direcció General de Protecció de Menors del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya segons el Decret 168/1981, de 8 de juliol.

- ✓ Posteriorment, pel Decret 2141, de 4 de juliol, es va crear el Departament de Benestar Social, al que van ser traspassades les competències en matèria de protecció de menors.
  En el Decret 258/1988, de 19 de setembre, es va crear la Direcció General d'Atenció a la Infància (DGAI), amb dependència orgànica del Departament de Benestar Social.

- ✓ El Decret 184/1996, de 7 de juny, de supressió, creació i reorganització de Departaments de l'Administració, va atribuir les competències i les funcions en matèria d'infància al Departament de Justícia. Conseqüentment, la Direcció General d'Atenció a la Infància (DGAI) va passar a formar part del Departament de Justícia amb tots els recursos humans i materials que depenien d'aquesta Direcció General.

- ✓ No podem obviar la Llei 13/1997, de 19 de novembre, de creació de l'Institut Català d'Acolliment i Adopció (ICAA), amb personalitat jurídica pròpia, autonomia administrativa i financera i plena capacitat d'actuar en l'exercici de les seves funcions.
  La finalitat de la creació de l'ICAA va ser contribuir a potenciar una política global d'acolliments simples en família aliena i de les adopcions, separar la planificació de la gestió i agilitzar els processos de valoració de la idoneïtat de les persones o famílies que opten per l'acolliment simple en família aliena i per l'adopció, així com la tramitació, quan correspongui, de l'adopció internacional.

- ✓ En el Decret del Departament de Justícia 77/1998, de 17 de març, es va reestructurar la Direcció General d'Atenció a la Infància i es va establir l'estructura orgànica de l'institut Català de l'Acolliment i l'Adopció (ICAA).

- ✓ Finalment, destacar el Decret 372/2000, de 21 de novembre, d'estructura de la Direcció General d'atenció al Menor (DGAM), en la que es reformula aquest organisme, es concreten noves formes d'actuació i es readeqüen els òrgans i el personal.
  Un canvi significatiu és la denominació de la Direcció General, que és conseqüència per un part del fet que l'atenció a la infància està compartida amb l'ICAA pel que fa a les adopcions i els acolliments en família aliena i per l'altra, que en la nostra societat estan

augmentant el nombre de declaracions de desemparaments d'adolescents envers els d'infants. És per això la terminologia "menors" és més adequada per abastar tota la franja que atén la Direcció General.

2.6.2. LA LEGISLACIÓ CATALANA RELATIVA A LA PROTECCIÓ DE MENORS

En coherència amb els aspectes que hem estudiat en l'apartat anterior i a partir de la competència de la Generalitat de Catalunya en matèria civil i d'institucions públiques de protecció i tutela de menors, el Parlament ha promulgat una sèrie de disposicions que regulen, no només el funcionament d'aquestes institucions des del punt de vista del Dret administratiu, sinó també i especialment el règim jurídic civil de la protecció de menors.

Seguint un ordre cronològic, les lleis promulgades a Catalunya sobre la protecció de menors són:

- ✓ Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.
- ✓ Llei 12 /1988, de 21 de novembre, de modificació parcial de la Llei 11/1985.
- ✓ Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció.
- ✓ Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció de la infància i l'adolescència i de modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre.
- ✓ Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família de Catalunya.

L'acció legislativa del Parlament, en matèria de protecció de menors s'ha caracteritzat, en paraules de Ferrer Riba, per una "superposició progressiva d'estratus normatius amb derogació o desplaçament parcial dels assentats prèviament". Això ens ha portat a una situació de coexistència en el temps d'una gran multiplicitat de normes, que complica en gran mesura la comprensió global de la matèria. Per tant, seria aconsellable en un futur no

molt llunyà, un esforç del legislador català per refondre, ordenar i clarificar aquest sector de l'ordenament jurídic civil.

2.6.2.1. La Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció

2.6.2.1.1. Objectius de la norma

Des d'un punt de vista general, la Llei 37/1991 compleix un doble objectiu:

1. En primer lloc segrega, dins de la protecció de menors, la potestat pròpiament protectora (l'actuació envers el menor desemparat) de la potestat reformadora (l'actuació envers el menor infractor). D'aquesta manera, seguint les passes iniciades per la reforma del Codi Civil de la Llei 21/1987, la normativa catalana de 1991 va regular la funció tutelar de la protecció de menors com una matèria específicament civil, desvinculada dels altres àmbits que, tradicionalment, han integrat el dret denominat de *"reforma"* de menors: la prevenció i el tractament de la delinqüència infantil i juvenil (més aviat de naturalesa penal). Aquesta semblava la solució més coherent, ja que la denominada funció protectora (tutelar) en sentit estricte fonamenta la intervenció pública, no en les conductes (o potencials conductes) asocials o delictives del menor sinó, en l'incompliment (encara que sigui de forma justificada) dels drets civils propis de la potestat o de la guarda o, senzillament, quan no hi són les persones a les que els correspon aquella responsabilitat, havent de ser suplides aquestes carències.

    a) Queda derogat el Títol VI de la Llei 11/1985, de 13 de juny, segons la Disposició Final 2ª de la Llei 37/1991: *"Queda derogat expressament el Títol VI de la Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors"*.
    Tota la matèria que fa referència a la protecció dels menors desemparats està regulada en la Llei 37/1991, de 30 de desembre.

b) Queden vigents la resta dels preceptes de la Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors, especialment els Títols IV (Tractament de la delinqüència infantil i juvenil) i V (Prevenció de la delinqüència infantil i juvenil), tot tenint en compte les reformes introduïdes l'any 1988.

Aquesta distinció tan clara entre *"protecció"* i *"reforma"* en l'ordre conceptual i també en el legislatiu, en ocasions no ho és tant a la pràctica, ja que és relativament freqüent que en la situació de desemparament d'un menor adolescent hi hagi també un comportament asocial o delictiu (coincidint la condició de víctima del desemparament i la d'agent de la conducta asocial).

2. En segon lloc, i pels casos en què no sigui possible la permanència o reintegració del menor en el seu entorn familiar, es regula la figura de l'adopció.

2.6.2.1.2. Novetats introduïdes per la Llei 37/1991, de 30 de desembre

Les modificacions més rellevants introduïdes per la Llei 37/1991, en relació a l'anterior normativa autonòmica (Llei 11/1985) i a la Llei de caràcter estatal 21/1987, poden ser sintetitzats en tres blocs diferents:

a) *El tipus d'intervenció pública i el seu objecte: l'assumpció de funcions tutelars per l'Entitat pública.* La Llei estatal 21/1987 incorpora al Codi Civil la **"**tutela automàtica**"** de l'Entitat pública envers els menors desemparats[50]. És molt coneguda la controvèrsia interpretativa que va significar aquest precepte, criticat per la seva descoordinació amb la resta del sistema i, en concret, la seva imprecisió respecte al caràcter ordinari o extraordinari de l'esmentada tutela, el procediment per constituir-la i la repercussió en

[50] Article 172.1 del Codi civil.

els règims ordinaris de protecció (pàtria potestat i tutela), controvèrsies que han estat tractades de ser solucionades amb posterioritat per la Llei 1/1996, de 15 de gener.

La Llei catalana de 1991 assumeix, en la direcció de la Llei de reforma del Codi civil, el principi de legitimació administrativa de la intervenció (sense necessitat de prèvia decisió judicial) i, en relació a la regulació estatal, intenta expressar-se amb una major precisió: la intervenció pública és conseqüència d'una resolució administrativa prèvia en la que es declara el desemparament del menor[51]; aquesta pot ser revisada pel jutge a instància de les persones legitimades[52], comporta l'assumpció automàtica de les funcions tutelars[53] i implica la suspensió de la pàtria potestat o de la tutela ordinària durant el temps d'aplicació de la mesura[54].

b) *L'abast pràctic de l'assumpció de funcions tutelars per part de l'Entitat pública: les mesures de protecció.* En què es tradueix aquesta assumpció de funcions?. La Llei catalana vertebra l'assumpció de funcions tutelars al voltant a l'adopció de mesures de protecció[55], introduint una relació millor graduada que en el Codi civil:

- ✓ S'inclou de forma explícita i amb caràcter preferent la possibilitat d'aplicar mesures que no comportin la separació del menor de la seva llar[56].

- ✓ Si la mesura anterior no és possible, estableix la prevalença de les mesures que impliquin la convivència del menor en un entorn familiar; distingint entre acolliment simple en famílies o l'acolliment preadoptiu.

[51] Articles 2 i 3 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[52] Article 2.6 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[53] Article 3.1 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[54] Article 3.2 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[55] Article 2.1 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[56] Article 5.1.1er i 5.3 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.

- ✓ Si tampoc és possible la convivència del menor en un entorn familiar, s'haurà d'aplicar la mesura d'estada en un centre públic o privat col·laborador. Es tracta de l'acolliment en institució.

- ✓ Finalment, l'article 5.1.5e de la de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció, estableix una clàusula oberta, tot possibilitant que es puguin adoptar altres mesures de caràcter assistencial, educatiu o terapèutic.

És de destacar el rol de l'Entitat pública en l'adopció de les mesures de protecció, ja que aquestes són objecte de resolució administrativa que pot ser revisada pel Jutge a instància dels familiars o tutors legitimats[57] i del Ministeri fiscal si es tracta d'una mesura que comporti la separació del menor de la seva família[58].

c) *La distinció entre acolliment simple i preadoptiu*: sota el mateix criteri d'ajustar al màxim la configuració de les mesures de protecció i els seus objectius, el legislador ha introduït la diferència entre:

- ✓ Acolliment simple, amb dos modalitats:

  – Acolliment simple amb família[59], quan s'intueix possible el retorn del menor a la seva família natural.

  – Acolliment en institució[60], entès com a últim recurs quan no sigui possible o aconsellable l'acolliment familiar, simple o preadoptiu, encara que hi siguin els requisits.

- ✓ Acolliment preadoptiu[61], que, com el seu propi nom indica i destaca la pròpia Llei, és un pas previ per a l'adopció.

[57] Article 7 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[58] Article 6.1 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[59] Articles 10 i 11 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[60] Article 12 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.

Aquesta distinció és lloable, ja que els requisits d'una modalitat i de l'altra són, en part, diversos. Divergents per raons fàcilment comprensibles, els criteris de selecció de la persona o família acollidora, el reconeixement o no de drets de visita a la família d'origen, l'oportunitat de remunerar o no a la família acollidora, i especialment, els tràmits per a la seva constitució. D'aquesta manera, en l'acolliment simple amb família no es requereix el consentiment dels pares, excepte si el desemparament es deu a força major de caràcter transitori[62]. En canvi en els casos d'acolliment preadoptiu és necessari l'assentiment dels pares o tutors que no tinguin privada la pàtria potestat o apartats del càrrec tutelar, i el consentiment del menor que tingui 12 anys o més i s'ha d'escoltar el menor de menys de 12 anys[63].

2.6.2.2. Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció dels menors i dels adolescents i de modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció

Aquesta Llei, posterior a la Convenció dels Drets del Nen, suposa un canvi pel que fa al tractament dels nens i les nenes, ja que per primera vegada se'ns ofereix una imatge global de la infància, aspecte que no s'havia produït ni en l'àmbit normatiu català ni a l'Estat espanyol fins a les hores. D'aquesta manera, amb la promulgació d'aquesta llei es vol donar resposta a les necessitats de tots els menors en general només pel fet de ser-ho:

- ✓ La seva aplicació no es limita només als menors desemparats, tal i com ho feia la Llei 37/1991, d'àmbit autonòmic o la Llei 21/1987, d'àmbit estatal.

[61] Articles 13 a 15 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[62] Article 11.2 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.
[63] Article 14.1 de la Llei de protecció de menors desemparats i de l'adopció.

- ✓ No abasta només els aspectes sobre la protecció dels menors (àmbit de supervivència), sinó que també reconeix als nens i les nenes drets civils i polítics.

Els elements més importants de la Llei són:

- ✓ El reconeixement dels drets del nen i de l'adolescent i la prevalença de l'interès d'aquests en les decisions que els afecten.

- ✓ La primacia de la responsabilitat familiar en la criança i formació dels menors i l'aplicació del principi de subsidiarietat pel que fa a la intervenció pública.

- ✓ La protecció pública dels drets del menor mitjançant la tipificació de les infraccions als mateixos i l'exercici de la potestat sancionadora.

- ✓ L'assistència al menor i a les persones a les que incumbeix la seva protecció mitjançant un sistema d'ajuts públics.

Pel que fa a les modificacions que la Llei 8/1995 fa de la Llei 37/1991, cal destacar:

- ✓ Es redefineix l'acolliment simple amb la finalitat d'ampliar la seva aplicació. Amb la present reforma, l'acolliment simple es pot constituir també en els casos que no es pugui preveure la reintegració del menor al seu nucli familiar d'origen i encara no es pugui constituir un acolliment preadoptiu[64]. Per altra part, s'admet també en els casos que no sigui previsible el seu retorn a la seva família.

  Si analitzem el Codi de Família, a l'article 117.1.e) es preveu que, constatada la impossibilitat de reintegració del menor a la seva família, l'entitat pública podrà formular una proposta d'adopció a favor dels acollidors, sense la constitució d'un segon acolliment, aquesta vegada preadoptiu.

- ✓ En segon lloc, es regula l'adopció de menors de l'estranger, establint els requisits i la intervenció de l'Administració. Amb aquesta regulació es vol garantir que l'adopció es faci tenint en consideració l'interès superior de l'adoptat, respectant els seus drets i evitant el tràfic de nens. Les garanties que es preveuen i l'abast de la intervenció pública s'inspiren en les disposicions del Conveni relatiu a la protecció del nen i a la cooperació en matèria d'adopció internacional, de La Hayal 29 de maig de 1993.

- ✓ En tercer lloc, en el compliment de la Disposició Addicional Tercera de la LPMA, es tipifiquen les infraccions a la Llei 37/1991 i es regula el règim sancionador.
  En efecte, la Llei 8/1995 afegeix un nou Capítol a la Llei 37/1991, pel que el legislador es va oblidar afegir una rúbrica. Aquest oblit la doctrina la subsanat entenent que aquest capítol ha de rebre la denominació d'*"Infraccions i sancions"*.

2.6.2.3. La Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família

La darrera normativa aprovada pel Parlament que afecta a la regulació de la protecció de menors, és el Codi de Família. En aquest text, només han quedat incorporats els aspectes que fan referència a l'adopció i, de forma breu, a la declaració de desemparament.

Pel que fa a la resta de disposicions, el Codi es limita a remetre's a la Llei 37/1991, que queda com una normativa especial en el sentit tècnic de l'expressió. La justificació la trobem en el Preàmbul del Codi de Família:

> "D'aquesta Llei (es refereix a la Llei 37/1991) no s'ha recollit finalment la part de protecció de les persones menors, principalment perquè, d'una banda, és una matèria en la qual la

[64] Article 10.1 de la LPMA, segons la redacció de 1995.

gran intervenció de l'Administració fa que sigui una regulació subjecta a més modificacions que les normes civils simples i, de l'altra, perquè en aquests moments ja s'ha vist la necessitat que es modifiqui en tota la part que regula la intervenció de l'Administració en l'adopció de les persones menors desemparades; una modificació tanmateix, que requereix un consens social ampli, i és precipitat plantejar-la en aquests moments[65]."

Finalment, pel que fa a la Llei 37/1991, de 30 de desembre, podem afirmar que està, en l'actualitat, en una posició de certa provisionalitat. Aquesta afirmació es basa en el contingut del Preàmbul del Codi de Família quant significa la necessitat de modificar aquella normativa tot requerint un consens social ampli, i també en la Disposició final 2ª de la mateixa normativa, quan "es faculta al Govern de la Generalitat, perquè aprovi, en el termini màxim de 6 mesos de l'entrada en vigor d'aquest Codi, i presenti al Parlament de Catalunya un projecte de llei de modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, que refongui, harmonitzi i regularitzi els preceptes legals no incorporats a aquest Codi".

[65] En relació al contingut del Preàmbul del Codi de Família, Joan Egea Fernández entén que sense discutir que, efectivament, hi hagi aquesta necessitat de modificació, no és una raó suficient per deixar-la pràcticament al marge, en el contingut substancial, del Codi de Família; la mateixa necessitat existirà i caldrà seguir el mateix procés legislatiu per a la modificació d'una llei especial. EGEA FERNÁNDEZ, JOAN (1998). *El Codi de Família: de la codificació sectorial al futur Codi Civil de Catalunya*. La Llei de Catalunya, núm. 227.
Comparteix aquesta mateixa opinió J. Ferrer Riba. FERRER RIBA, J. (1999). *Les institucions tutelars en el Codi de Família.* La Llei de Catalunya, núm. 239.

Quadre resum

- Les lleis promulgades a Catalunya sobre la protecció de menors són:

- Llei 11/1985, de 13 de juny, de protecció de menors.
- Llei 12 /1988, de 21 de novembre, de modificació parcial de la Llei 11/1985.
- Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció.
- Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció de la infància i l'adolescència i de modificació de la Llei 37/1991, de 30 de desembre.
- Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família de Catalunya

- L'acció legislativa del Parlament, en matèria de protecció de menors s'ha caracteritzat, en paraules de **Ferrer Riba**, per una "superposició progressiva d'estratus normatius amb derogació o desplaçament parcial dels assentats prèviament". **Això ens ha portat a una situació de coexistència en el temps d'una gran multiplicitat de normes, que complica en gran mesura la comprensió global de la matèria.** Per tant, seria aconsellable en un futur no molt llunyà, un esforç del legislador català per refondre, ordenar i clarificar aquest sector de l'ordenament jurídic civil.

EL SISTEMA CATALÀ DE SERVEIS SOCIALS. ASPECTES NORMATIUS

2.6.3. POLÍTICA SOCIAL EN MATÈRIA D'INFÀNCIA ORDENADA PEL PARLAMENT DE CATALUNYA

En aquest primer apartat s'inclouen tres Resolucions del Parlament de Catalunya que fan referència a l'infància que, si bé no són normes legals i per tant no tenen caràcter de vinculants, orienten la política social.

- ✓ Resolució 37/I del Parlament de Catalunya de 10 de desembre de 1981, sobre els drets de la infància.

- ✓ Resolució 137/II del Parlament de Catalunya de 15 d'octubre de 1987, sobre els maltractaments a menors. En l'apartat núm. 1 de l'apartat núm. 3 sobre l'actuació i la coordinació es posa de manifest per primera vegada a Catalunya la necessitat de disposar de programes globals d'atenció a la infància:

"És necessari disposar de programes globals d'atenció a l'infància en cada territori, en cada barri, en els que no es tracta només de fer participar a les diferents administracions, cadascuna en el seu nivell, sinó d'implicar a tots els agents socials que estan en contacte diari amb el nen. No es tracta de crear un programa especialitzat més, sinó de disposar de models d'intervenció global que permetin observar, actuar, denunciar (si és necessari), però sobretot atendre, en totes les àrees de la vida diària (escola, alimentació, oci, ambient familiar, etc..), sense generar més segregació, aquells nens víctimes d'una situació que està degradant profundament el seu procés de maduració".

També és important destacar que en el punt núm. 4 de l'esmentada Resolució que porta per títol "Defensor dels drets dels infants", es proposa la necessitat de l'adscripció al Síndic de Greuges, com un adjunt, d'un Defensor dels drets dels infants. No va ser fins l'any 1997 que el Sr. Jordi Cots i Moner fou nomenat per aquest càrrec, que encara ostenta en l'actualitat.

- ✓ Resolució 194/III del Parlament de Catalunya de 7 de març de 1991, sobre els Drets de la infància, de la que podem destacar:

– En coherència amb la Convenció dels drets del nen, estableix en el punt núm. 1 el principi general que la protecció de la infància s'ha de fonamentar en l'interès superior del nen.

– Regula el principi de subsidiarietat.

2.6.4. ORGANITZACIÓ DEL SISTEMA CATALÀ DES SERVEIS SOCIALS

2.6.4.1. Disposició de competències

En primer lloc, de la mateixa manera que ho estem fent en la resta d'apartats de l'estudi, delimitarem la distribució de competències entre l'estat i les comunitats autònomes en l'àmbit material que treballem en aquest àmbit. El punt de partida serà la Constitució Espanyola:

> Article 148.1.20. "Les comunitats autònomes podran assumir les competències en les matèries següents: assistència social".

Així mateix, en l'Estatut d'Autonomia:

> Article 9.25: "La Generalitat de Catalunya té competència exclusiva sobre les següents matèries: assistència social.

Per tant, la Generalitat de Catalunya té competències exclusives en matèria d'assistència social.

2.6.4.2. Disposicions de caràcter general sobre aquesta matèria

La normativa vigent és el Decret legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, de refosa de les Lleis 12/1983, de 14 de juliol; Llei 26/1985, de 27 de desembre i Llei 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials:

- ✓ Llei 12/1983, de 14 de juliol, de l'administració institucional de la sanitat i de l'assistència i els serveis socials de Catalunya. En aquesta Llei es va crear l'Institut

Català de Serveis Socials (ICASS) per gestionar els serveis socials de la Generalitat i els integrats en el sistema de la Seguretat social.

Aquesta Llei va ser modificada per la Llei 10/1988, de 27 de juliol, en la que es va crear la Direcció General d'Atenció a la Infància (en l'actualitat Direcció General d'Atenció al Menor) per gestionar els serveis socials especialitzats d'aquella àrea. L'ICASS va mantenir les seves competències en l'atenció primària, des d'on s'ocupen també de la problemàtica dels infants i dels adolescents.

- ✓ Llei 26/1985, de 27 de desembre, de serveis socials, en la que s'estructura el funcionament i les competències d'aquest organisme.

- ✓ Llei 4/1994, de 20 d'abril, de l'administració institucional, de descentralització, desconcentració i de coordinació del Sistema Català de Serveis Socials. En base a la Disposició final 4ª d'aquesta llei es va fer la refosa de les lleis abans esmentada. El Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, ha estat desenvolupat pel Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del sistema català de serveis socials, modificat a la vegada pel Decret 176/2000, de 15 de maig.

Amb aquesta darrera modificació s'ha volgut especialment:

- ✓ Adoptar determinades mesures per reforçar la protecció dels usuaris dels serveis socials pel que fa a la qualitat dels serveis que reben dels establiments residencials, especialment en relació a la capacitació dels responsables de la direcció i del funcionament del servei o de l'establiment.

- ✓ Assegurar l'aplicació del Codi de Família en tot allò que fa referència al control judicial previ als ingressos de persones en establiments de serveis socials.

- ✓ Millorar la definició de determinats serveis per fer-los més eficaços.

2.6.5. ÍNDEX DE LA TIPOLOGIA DELS SERVEIS SOCIALS DEL SISTEMA CATALÀ DE SERVEIS SOCIALS

2.6.5.1. Serveis Socials d'Atenció Primària (SSAP)

Són el punt d'accés immediat al Sistema Català de Serveis Socials, el primer nivell i el més proper als usuaris i als àmbits familiars i socials. Aquests serveis es presten mitjançant equips multiprofessionals.

Poden accedir-hi totes les persones que viuen a Catalunya i especialment les que presenten carències socials.

L'àmbit territorial és l'àrea bàsica, que està formada per un municipi de 20.000 habitants o per un conjunt de municipis fins a 20.000 habitants que s'integren en una comarca. La sectorialització interna és competència de les Corporacions locals encarregades dels serveis de primer nivell. Els serveis que depenen d'aquest primer nivell són:

2.6.5.1.1. Equips bàsics d'atenció social primària (EBASP)

Professionals[66]	Assistent social, diplomat en treball social i educador social. Els equips i els recursos d'una zona territorial determinada formen una Unitat bàsica d'atenció primària (UBASP) i el conjunt d'UBASP d'una mateixa àrea, un servei d'atenció social primària a càrrec d'un coordinador o d'un director tècnic.
Funcions	Detecció i prevenció de les situacions de risc social o d'exclusió Recepció i anàlisi de les demandes relatives a les necessitats socials de l'àrea territorial corresponent Informació, atenció i assessorament Aplicació del tractament de recolzament a persones, famílies o grups Gestió dels serveis d'atenció domiciliaria i els que es determinin per via reglamentaria Tramitació i seguiment de programes i prestacions que necessitin la seva intervenció Treball social comunitari Tramitació de propostes de derivació als serveis socials d'atenció especialitzada.
Destinataris	Totes les persones que viuen en les respectives àrees territorials i especialment les persones, famílies o grups amb dificultats de desenvolupament i d'integració en la societat, falta d'autonomia personal, disminucions físiques, psíquiques o sensorials, problemes familiars o de marginació social.

[66] Esmentem la formació mínima dels equips tenint com a referent els 20.000 habitants.

2.6.5.1.2. Serveis d'Atenció Domiciliaria (SAD)

1. Serveis d'ajut domiciliari: és el conjunt organitzat i coordinat d'accions que es duen a terme en el domicili de l'usuari, adreçades a donar-li atencions de tipus personal de caràcter urgent: ajut en les tasques domèstiques i recolzament social a les persones o famílies que presenten falta d'autonomia personal, dificultats de desenvolupament o amb problemàtiques familiars especials.

   Aquests serveis poden formar part dels serveis bàsics d'atenció social primària o donar-se com a serveis independents.

Professionals	Treballadors familiars pels serveis a domicili[67], que podran ser auxiliars en geriatria quan els serveis s'adrecin especialment a la gent gran.
Funcions	Atenció personal Ajut en les tasques domèstiques Recolzament social Relació amb l'entorn
Destinataris	Persones o famílies que es trobin, per motius físics, psíquics o socials, en situació de falta d'autonomia temporal o permanent per a poder realitzar les tasques habituals en la vida quotidiana.

2. Serveis de telealarma i de teleassistència: és una modalitat dels serveis d'atenció domiciliaria que, amb la tecnologia adequada, ofereixen als usuaris una atenció permanent i a distància, garantint un resposta ràpida a les eventualitats que puguin succeir. Els seus objectius són els següents:

[67] Aquests serveis poden ser més complerts mitjançant l'oferiment de serveis de bugaderia, podologia, menjars a domicili, teleasistència, etc.. .

- Contribuir a millorar l'autonomia personal
- Afavorir l'estada de la persona en el seu entorn habitual
- Facilitar la comunicació amb l'exterior
- Proporcionar l'accés als serveis de la comunitat
- Evitar o endarrerir la institucionalització

Professionals	Servei de telealarma: central domèstica d'alarmes connectada telefònicament a un centre de control on hi ha personal amb recursos per donar resposta a les incidències o emergències que es puguin presentar. Servei de teleassistència: consta d'un equip mòbil d'assistència, amb coneixements bàsics dels serveis socials i sanitaris, primers auxilis i petites avaries domèstiques, que es desplaça al domicili de l'usuari per oferir solucions en cas de necessitat.
Funcions	Proporcionar un contacte permanent amb l'exterior Donar resposta de forma immediata en cas d'emergència Donar seguretat i recolzament a l'usuari i a la seva família
Destinataris	Persones amb un nivell d'autonomia limitat i amb dependència per l'edat o el seu estat físic, amb capacitat per a la correcta utilització del servei. Han de viure soles o amb persones que no poden donarlos atenció de forma continuada i suficient.

2.6.5.1.3. Serveis residencials d'estada limitada

1. Servei d'acolliment residencial d'urgència: són serveis que substitueixen temporalment la llar familiar en casos puntuals i d'urgència. Aquest servei es pot donar en un establiment social o en qualsevol altre que tingui la mateixa finalitat.

   L'objectiu és donar cobertura temporal a les necessitats bàsiques d'allotjament en cas d'urgències puntuals.

Professionals	Que tinguin el perfil adequat per atendre les necessitats del servei.
Funcions	Allotjament Acolliment i convivència Recolzament social
Destinataris	Persones o famílies que, encara que es puguin valer per sí mateixes en les activitats de la vida quotidiana, tinguin la necessitat cojuntural i urgent d'allotjament.

2. Servei de residència temporal per a persones adultes en situació de marginació: és un servei d'acolliment residencial temporal i d'assistència a persones adultes en situació de marginació, que no disposen de condicions sociofamiliars i d'atenció per a continuar en el seu domicili o que no disposen de domicili. Els seus objectius són els següents:

   - Fer l'acolliment residencial temporal.
   - Facilitar un entorn favorable, procurant el benestar de les persones ateses.
   - Mantenir el grau màxim d'autonomia.
   - Afavorir el desenvolupament personal i el manteniment de les aptituds, motivacions i interessos.
   - Promocionar la integració laboral.

Professionals	Personal necessari per atendre aquests serveis i un responsable del servei.
Funcions	Acolliment i convivència Allotjament i manutenció Bugaderia Recolzament social Treball de l'autoimatge Programes d'activitats adreçades al manteniment de l'autonomia i a la prevenció del deteriorament físic-psíquic Atenció familiar adreçada a afavorir les relacions de la família amb l'usuari i el seu entorn Garantir l'assistència sanitària
Destinataris	Persones adultes en situació de marginació, que no disposen de condicions sociofamiliars i d'atenció per a continuar en el seu domicili o que no disposen de domicili

2.6.5.1.4. Serveis de menjador

Els menjadors socials proporcionen menjars elaborats, de forma temporal, a persones i famílies amb greus necessitats socials i que necessiten ajut per a la seva subsistència.
Els serveis de menjador poden donar-se en un establiment social o en qualsevol altre que tingui la mateixa finalitat. L'objectiu és assegurar una alimentació adequada.

Professionals	Personal adequat i necessari i un responsable de gestió en preparar i servir menjars.
Funcions	Proporcionar menjars Garantir una dieta adequada
Destinataris	Persones amb greus necessitats socials que necessiten ajut per a la seva subsistència.

2.6.5.1.5. Serveis d'Assessorament Tècnic d'Atenció Social Primària (SATAP)

Són serveis que donen recolzament i assessorament tècnic als diferents equips i professionals dels serveis socials d'atenció primària i també poden donar directament aquests serveis quan sigui necessari. Els objectius són:

- Proporcionar recolzament i assessorament tècnic als equips multiprofessionals d'atenció social primària
- Donar atenció específica als usuaris d'atenció social primària

Professionals	Assistent social/diplomat en treball social, psicòleg, pedagog o educador social i llicenciat en dret.
Funcions	Recolzament i assessorament tècnic Reforç a l'atenció directa
Destinataris	Usuaris dels serveis d'atenció social primària Equips i professionals dels serveis d'atenció social primària

2.6.5.1.6. Serveis de centres oberts

1. Centres oberts: són centres diürns que realitzen una labor preventiva, fora de l'horari escolar. Donen recolzament, estimulen i potencien l'estructuració i el desenvolupament de la personalitat, la socialització, l'adquisició d'aprenentatges bàsics i oci. Així mateix, amb la seva actuació es vol compensar les deficiències educatives de les persones ateses. Els seus objectius són els següents:
   - Desenvolupar l'àmbit personal i la integració social.
   - Prevenir i evitar el deteriorament i les situacions de risc.
   - Compensar els dèficits socioeducatius.
   - Adquirir aprenentatges.

Professionals	Titular en pedagogia, psicologia, psicopedagogia, treball social o educació social, que exercirà les funcions de director/coordinador. En relació al nombre d'usuaris, hi haurà educadors socials i/o monitors de temps lliure. La ratio professional/usuari no serà inferior al 0'1.
Funcions	Acolliment i convivència Atenció individualitzada i en grup Derivació i integració en recursos normalitzats de la comunitat Coordinació amb l'atenció primària pel treball familiar
Destinataris	Nens i adolescents fins als 18 anys, prioritàriament els que estan en situació de risc

2. Pretallers: són serveis diürns per a joves en situació de risc de fracàs escolar o de la formació professional, adreçats a promoure el seu desenvolupament integral i la seva autonomia per afavorir-los el procés d'integració en la comunitat. Són els seus objectius:

   - Afavorir el desenvolupament personal i la integració social.
   - Prevenir i evitar el deteriorament i les situacions de risc.
   - Compensar dèficits socioeducatius.
   - Adquirir aprenentatges i coneixements bàsics d'oficis manuals.
   - Donar orientació professional.

Professionals	Titular en psicologia, psicopedagogia, treball social o educació social que exercirà les funcions de director coordinador i un mestre de taller. En relació al nombre d'usuaris, hi haurà educadors socials.
Funcions	Acolliment i convivència Atenció individual i en grup Derivació i integració de recursos normalitzats de la comunitat Coordinació amb l'atenció primària per al treball familiar
Destinataris	Adolescents fins als 18 anys, prioritàriament els que estan en situació de risc

3. Servei d'atenció i acollida especialitzada per a menors immigrants no acompanyats (SAAEMI): és un servei gestionat per l'Associació Estrep, entitat local col·laboradora de la Direcció General d'Atenció al Menor, que s'adreça al col·lectiu infantil i juvenil que no accepta els recursos de protecció generals així com als immigrants menors d'edat no acompanyats. Les seves actuacions bàsiques són:

   - Mediació cultural orientada a facilitar una assistència social adaptada a la cobertura de les necessitats bàsiques de cada menor, pròpies de la substitució de la llar, sense la utilització de recursos institucionalitzats.
   - Mediació cultural orientada a cercar recursos ocupacionals i d'oci que facilitin la integració social d'aquests col·lectius, incidint de forma especial amb els de tipus laboral.
   - Integració dels menors en recursos normalitzats de la comunitat.
   - Gestió de tràmits i oferiment de suport personal i educació en habilitats socials com a punt de partida de la inserció laboral dels menors.

   Aquest servei actua sota la dependència i la supervisió de la Secció d'Urgències del Servei d'atenció i diagnòstic de la Direcció General d'Atenció al Menor i coordina totes les actuacions dels professionals dels Equips bàsics d'assistència social

primària que són educadors/mediadors culturals que treballen en el programa específic de menors de carrer indocumentats en el territori.

2.6.5.2 Serveis Socials d'Atenció Especialitzada.

Són serveis que constitueixen el nivell d'actuació específica adreçada al diagnòstic, la valoració, el tractament, el recolzament i la rehabilitació de les deficiències socials de les persones que pertanyen als col·lectius de la població caracteritzats per la singularitat de les seves necessitats. Aquests serveis actuen mitjançant professionals especialitzats i també amb recursos comunitaris, diürns residencials o els que es considerin més adequats.

Les àrees d'actuació són:

- ✓ D'atenció a la família, la infància i l'adolescència.
- ✓ D'atenció a persones amb disminució.
- ✓ D'atenció a la tercera edat.
- ✓ D'atenció a toxicòmans.
- ✓ Serveis de recolzament.
- ✓ Altres serveis.

Pel que fa a l'àrea d'atenció a la família, la infància i l'adolescència es tracta de serveis desenvolupats per equips multiprofessionals dedicats a l'atenció de nens i adolescents en situació d'elevat risc social que es responsabilitzen de la prevenció, l'estudi i el seguiment en el seu àmbit social.

2.6.5.2.1. Equips d'atenció a la infància i a l'adolescència (EAIA)

Els Equips d'Atenció a la Infància i a l'Adolescència (EAIA) són equips multidisciplinars, constituïts generalment per un psicòleg, un pedagog i un assistent social distribuïts per tot

el territori de Catalunya. Aquests serveis que depenen de la Generalitat de Catalunya, han estat delegats als municipis per la seva major proximitat als ciutadans.

Els EAIA van ser creats per Decret l'any 1986[68]. En aquest decret, i més concretament a l'article 2 es defineix l'alt risc social com "la situació per la que un menor es troba en un ambient socio-familiar que incideix negativament sobre la seva personalitat i que, pels seus dèficits socials, fan preveure l'emergència i el desenvolupament de conductes asocials.

Des de l'any 1988 s'han fet convenis entre la Generalitat i els municipis, ens comarcals i supracomarcals que han permès la territorialització dels EAIA. Aquests equips no es van implantar a la ciutat de Barcelona fins l'any 1990.

Pel que fa les funcions dels EAIA, podem destacar les següents[69]:

- Recepció dels casos d'alt risc social que li siguin derivats pels serveis socials d'atenció primària, les instàncies judicials o policials o la pròpia Direcció General d'Atenció al Menor.
- Diagnòstic i valoració dels menors i les famílies en situació de risc social des de la triple vessant del treball social, la pedagogia i la psicologia.
- Fer les propostes tècniques i administratives més beneficioses per als menors.
- Elaborar els plans de millora per al menor i la seva família.
- Seguiment del menor i de la seva família una vegada aplicada la mesura.

- Coordinació amb altres equips i serveis que intervinguin.
- Assessorament als serveis socials d'atenció primària en matèria d'infància.

[68] Decret 338/1986, de 18 de novembre, de regulació de l'atenció a la infància i l'adolescència en alt risc social.

Les vies d'accés als EAIA són bàsicament dos:

- ✓ Pels equips bàsics d'atenció social primària en aquells casos que hi ha una proposta de separació del menor del seu nucli familiar i s'han esgotat totes les possibilitats d'intervenció, quan la família no permet la intervenció del professional i hi ha risc pel menor, si hi ha maltractaments, si hi ha guardes de fet per família extensa o aliena i quan el problema per la seva complexitat o gravetat superi les possibilitats d'aquests equips.

- ✓ Per derivació de la Direcció General d'Atenció al Menor, quan cal valorar possibles situacions de risc i proposar mesures protectores. Són situacions molt diverses pel que fa a la situació de risc i a la seva procedència.

2.6.5.2.2. Centres d'urgència

Són establiments destinats a oferir un atenció immediata i transitòria de caràcter urgent pels menors que la necessitin fora de l'horari d'atenció de la Direcció General d'Atenció al Menor. En l'actualitat, a Barcelona, funcionen dos centres d'aquestes característiques: El Roure i Lledoners. Les seves funcions bàsiques són:

- Oferir allotjament als menors.
- Fer l'observació educativa dels menors.
- Traslladar els menors a les dependències de la Direcció General d'Atenció al Menor quan siguin les hores d'oficina.

[69] D'acord amb el Decret 338/1986, de 18 de novembre, l'Ordre de 27 d'octubre de 1987 modificada el 21 de novembre, la Llei 37/1991, de 30 de desembre i els reglaments que la desenvolupen i el Decret 192/1993.

2.6.5.2.3. Serveis de centres d'acolliment

Són serveis residencials d'estada limitada per realitzar l'observació i el diagnòstic de la situació dels menors atesos i de les seves famílies i fer la proposta de mesura corresponent.

Les funcions d'aquests centres són:

- Guarda i educació.
- Acolliment i convivència.
- Descans i oci.
- Higiene.
- Exercici de la funció substitutòria temporal de la família: exercici de l'activitat educativa integral del menor, satisfacció de les seves necessitats pel que fa a l'alimentació, vestuari, allotjament, higiene, descans i oci i atenció de la salut física i psíquica del menor.
- Atenció psicològica, social i educativa
- Observació, avaluació i proposta de la mesura de protecció adequada: retorn a la família biològica, acolliment familiar simple, preadoptiu o en centre residencial

2.6.5.2.4. Servei de centres residencials d'acció educativa (CRAE)

Són establiments propis de la Direcció General d'Atenció al Menor o d'entitats d'iniciativa social col·laboradors que ofereixen un recurs alternatiu al medi familiar quan no existeix, està deteriorat o presenta greus dificultats. Els diferents tipus són:

- ✓ Centres residencials, destinats als nens i adolescents en règim de guarda o tutela per part de la Direcció General d'Atenció al Menor. Es regeixen per un projecte educatiu, validat per l'organisme competent del qual depenen. Les seves funcions són:

– Acolliment i convivència.

– Allotjament i menjador.

– Descans i oci.

– Higiene.

– Atenció psicològica, social i educativa.

Els centres residencials poden especialitzar-se per atendre a menors de diferents edats:

– Per a nadons i primera infància (de 0 a 3 anys).

– Per a nens i preadolescents (de 4 a 12 anys).

– Per a adolescents (de 16 a 18 anys).

També es preveuen centres verticals, en atenció a la problemàtica que atenen i no per les edats dels menors que hi resideixen.

- ✓ Llars funcionals: són serveis per donar acolliment a un màxim de 8 menors, amb l'excepció si es tracta de germans.

LEGISLACIÓ SOBRE ELS MENORS INFRACTORS

2.6.6. INTRODUCCIÓ SOBRE LA LESGISLACIÓ DELS MENORS INFRACTORS

El tractament legislatiu sobre els menors infractors es troba en l'actualitat en un moment de canvi ja que el 13 de gener de 2001 va entrar en vigor la nova llei que regula aquesta matèria.

En efecte, el 13 de gener de 2000 es va promulgar la Llei 5/2000 reguladora de la responsabilitat penal dels menors, que ha significat l'abordatge des d'un punt de vista penal d'aquesta temàtica. La Disposició final setena situa l'entrada en vigor d'aquesta normativa al cap d'un any de la seva publicació en el Butlletí Oficial de l'Estat, per tant és vigent des del 13 de gener de 2001.

Si tenim en compte els antecedents normatius cal diferenciar tres moments diferents en aquest àmbit:

- Pel que fa al període preconstitucional hem de fer referència a la Llei de Tribunals Tutelars de Menors de 1948, que va significar la recopilació en un únic text de totes les normatives que fins llavors s'havien promulgat sobre la infància en general.

La llei abastava tant aspectes de prevenció, de protecció com de reforma. Per tant, en una mateixa normativa es tractava de donar resposta als menors en situació de risc, als que no tenien l'atenció adequada per part dels seus pares o responsables legals com als menors que havien fet una infracció penal.

La ideologia en la que es basava aquesta normativa era de tipus paternalista, entenent que l'educació dels menors s'ha de desenvolupar seguint els criteris d'un bon pare de família. En coherència amb aquestes teories no es reconeixien les garanties penals ni les del procediment (els membres del tribunal no eren jutges sinó ciutadans d'irreprotxable

conducta, les sessions del Tribunal no eren públiques, no s'havien de seguir regles processals i no es contemplava la presència de l'advocat en cap moment).

- Amb la promulgació de la Constitució de 1978, va ser necessari revisar els principis informadors, les regles processals i l'organització de la justícia tutelar de menors. Les modificacions introduïdes a partir d'aquesta normativa són:

  - ✓ En la Llei Orgànica del Poder Judicial de 1985 es van crear els Jutjats de menors, amb jurisdicció provincial. Les funcions dels Jutges de Menors són les que s'estableixen en les lleis sobre els menors que han fet una infracció que es consideri falta o delicte així com les que en relació als menors d'edat els hi siguin atribuïdes.

  - ✓ La Llei Orgànica 4/1992 va ser promulgada com a conseqüència de la qüestió d'inconstitucionalitat que, durant els anys 1988 i 1990, van plantejar diferents Jutges de menors sobre el text refós de la legislació dels Tribunals Tutelars de Menors i alternativament sobre alguns articles de la mateixa llei. El Tribunal Constitucional va resoldre l'any 1991 que la regulació del procediment que fa la llei és inconstitucional. En l'exposició de motius de la Llei Orgànica 4/1992 hi ha els principis generals en els que s'inspira aquesta nova normativa:

    – La llei estableix un marc flexible perquè els Jutges de menors puguin determinar la mesura aplicable en cada cas, valorant sempre l'interès del menor.[70]

    – La investigació i la iniciativa processal corresponen al Ministeri Fiscal, a qui s'atorguen amples facultats perquè acordi la finalització del procediment quan el menor hagi rebut suficient reprovament per la seva conducta o hagi reparat, o es comprometi a fer-ho, a la víctima.

[70] En coherència amb l'article 4 de la Convenció dels Drets del Nen

– S'estableix una durada màxima per a la mesura d'internament de 2 anys.

– Es regula la possibilitat de suspendre la resolució judicial si el menor es compromet a reparar a la víctima.

La competència dels Jutjats de Menors s'estén a les infraccions que estiguin tipificades en el Codi penal que facin els menors de 12 a 16 anys.

Pel que fa al procediment hem elaborat el següent esquema:

Instrucció de l'expedient	El Ministeri Fiscal ha de sol·licitar informe a l'equip tècnic sobre les circumstàncies personals, familiars, d'entorn i qualsevol altra que pugui haver influït en la comissió del delicte.
Compareixença	El Jutge ha d'informar al menor de forma comprensible sobre els seus drets, i el menor podrà prestar declaració. A la compareixença han d'assistir el Ministeri Fiscal, els responsables legals del menor i el professional de l'equip tècnic que hagi elaborat l'informe. En aquest moment, el Jutge de Menors podrà acordar: l'arxiu, la remissió a les institucions administratives de protecció de menors, la remissió al Jutge competent si es tracta d'un major d'edat penal, la imposició de la mesura d'amonestació o l'obertura de l'audiència.

Audiència	En aquest acte és preceptiva l'assistència del menor i del seu advocat, del Ministeri Fiscal, de l'advocat, del representant legal del menor i del professional de l'equip tècnic que hagi elaborat l'informe. El Jutge ha de dictar una resolució amb la mesura que imposa i la durada.
Mesures	Amonestació Internament d'1 a 3 caps de setmana Llibertat vigilada Acolliment per una altra persona o per una família Privació del dret de conduir vehicles de motor o ciclomotors Serveis en benefici de la comunitat Tractament ambulatori o internament en centre terapèutic Ingrés en un centre en règim obert, semiobert o tancat

2.6.7. LA CONSTITUCIÓ ESPANYOLA I LA LEGISLACIÓ SOBRE ELS MENORS INFRACTORS

El títol més rellevant de la Constitució per la matèria que abordem en aquest treball és el primer, en el que es regulen els drets i deures fonamentals.

- L'article 10 considera que són fonaments de l'ordre polític i de la pau social la dignitat de la persona i el lliure desenvolupament de la personalitat.

Les normes relatives als drets fonamentals s'interpretaran de conformitat a la Declaració Universal dels Drets Humans i els tractats internacionals sobre aquestes matèries que hagin estat ratificats per l'Estat espanyol[71].

- L'article 14 estableix la igualtat de totes les persones davant la llei.

- Pel que fa al dret a la llibertat i a la seguretat hem de tenir en compte l'article 17:

  - ✓ El temps màxim de detenció preventiva són les 72 hores.
  - ✓ Els detinguts tenen dret a ser informats de manera comprensible dels drets que els assisteixen i dels motius de la detenció.
  - ✓ La declaració no és obligatòria.
  - ✓ Es reconeix el dret a l'assistència lletrada i el dret a interposar el procediment de l'habeas corpus.
  - ✓ S'ha d'establir per llei la durada màxima de la presó provisional.

- Per altra part, a l'article 24 es regula el dret a la tutela efectiva amb els aspectes següents:

  - ✓ Dret al jutge ordinari i predeterminat per la llei.
  - ✓ Dret de defensa i assistència lletrada.
  - ✓ Dret a ser informat de l'acusació.
  - ✓ Dret a un procés públic i sense dilacions indegudes.
  - ✓ Dret a utilitzar els mitjans probatoris que es considerin més adients en cada procediment.
  - ✓ Dret de no declarar contra sí mateix.
  - ✓ Dret de no confessar-se culpable.
  - ✓ Dret a la presumpció d'innocència.

[71] D'aquesta manera, la Convenció sobre els Drets de l'Infant és aplicable tambe a aquesta matèria.

- Finalment hem de tenir en compte l'article 25 pel que fa a la declaració que ningú pot ser condemnat per accions o omissions que no siguin constitutives de delicte. Les penes i les mesures de seguretat han d'estar orientades a la reinserció social i l'administració civil no podrà imposar mai sancions privatives de llibertat.

2.6.8. NORMATIVA INTERNACIONAL

En la Declaració Universal dels Drets Humans[72], promulgada per les Nacions Unides l'any 1948, consta per primera vegada en una normativa internacional una referència a la infància en el sentit que se li reconeix el dret a una atenció i a una assistència especialitzada.

Així mateix en el Pacte Internacional de Drets Civils i Polítics, també promulgat per les Nacions Unides l'any 1966 i ratificat per l'Estat espanyol l'any 1977 es considera que en la detenció de les persones han d'estar separats els menors i els adults. Els menors han de ser posats a disposició judicial el més aviat possible, i seran sotmesos a un tractament adequat a la seva edat. Pel que fa a les garanties judicials, es regula el dret de l'agressor a ser escoltat i el dret de la víctima a reclamar. En el procediment judicial de menors s'ha de tenir en compte l'edat del menor i l'estimulació de l'adaptació social.

2.6.8.1. La Convenció sobre els Drets de l'Infant[73]

Els articles que hem de tenir en compte de la Convenció són els següents:

- L'article 1r considera menor tota persona de menys de 18 anys.

[72] Article 25.2
[73] Promulgada per les Nacions Unides l'any 1989 i ratificada per l'Estat espanyol l'any 1990

- Segons l'article 37, els estats han de vetllar perquè els menors no siguin sotmesos a tortures ni a tractes o penes cruels, inhumanes o degradants. Als menors de 18 anys no se'ls pot imposar una pena de presó perpetua.

Els menors no poden ser privats de llibertat arbitràriament. En tot cas, la detenció ha de durar el menys temps possible i s'utilitzarà com a últim recurs.

Es reconeixen als menors tots els drets de les persones privades de llibertat, en particular el dret d'assistència jurídica, la separació dels menors i dels adults i el manteniment del contacte amb la seva família.

- En l'article 40 es regula que els menors acusats de la comissió d'un delicte tenen dret a que se'ls reconeguin les garanties processals i han de ser jutjats per lleis específiques que:

  - ✓ Estableixin una edat per sota la qual no se'ls demani cap tipus de responsabilitat penal.
  - ✓ Potenciïn la desjudicialització.
  - ✓ Prevegin un catàleg ampli de mesures, que impliquin alternatives a l'internament

2.6.8.2. Recomanacions internacionals

En aquest apartat farem referència a dos textos que malgrat no ser d'obligatori compliment ja que no han estat ratificats si que han tingut molta importància pel que fa a la unificació dels principis que s'han de seguir en les normatives sobre els menors infractors.

- Les Regles Mínimes de les Nacions Unides per a l'administració de la justícia de menors, de l'any 1985. Aquest text consta de 6 parts (principis generals, investigació i processament, la sentència, el tractament fora dels centres penitenciaris i la investigació, planificació, formulació i avaluació de les polítiques). Els principis més rellevants són:

- ✓ Es considera que en cada jurisdicció s'han de crear normes específiques de justícia juvenil i organismes especials per a la seva administració. La justícia juvenil, segons aquestes regles, ha de respondre a les necessitats dels menors i satisfer les de la societat.

- ✓ Per establir la majoria d'edat penal, els estats han de tenir en compte les circumstàncies que acompanyen la maduresa emocional, mental i intel·lectual de les persones.

- ✓ Els objectius de la justícia juvenil són per una part garantir la protecció del benestar del menor i per l'altra que es donin unes respostes proporcionades a les característiques dels menors infractors i del delicte.

- ✓ En relació a la investigació i al processament, es considera que quan un menor sigui detingut s'ha de notificar aquest fet als pares o responsables legals i que aquestes actuacions s'han de constituir com a tràmits ràpids. Així mateix, en tot el procediment ha de participar personal especialitzat.

- ✓ La resolució ha de ser proporcionada a les circumstàncies i gravetat del delicte i a les circumstàncies i necessitats del menor.

- ✓ Pel que fa a la investigació i la planificació, es considera que s'han de realitzar estudis sobre les actuacions en aquest àmbit per millorar la planificació.

- La Recomanació (87) 20 del Consell d'Europa sobre les reaccions socials davant la delinqüència juvenil. La mateixa consta de 5 apartats (prevenció, desjudicialització, justícia de menors, intervencions i investigacions). Les línies generals d'aquestes recomanacions són:

- ✓ Consideren als joves com éssers en evolució i per tant, totes les mesures que s'acordin han de tenir un caràcter educatiu.

- ✓ Les reaccions socials a la delinqüència juvenil han de tenir en compte la personalitat i les necessitats específiques dels menors, que en tot cas necessiten tractaments especialitzats.

- ✓ El sistema penal de menors ha de tenir un objectiu educatiu i d'inserció social i ha de suprimir en la mesura del possible la reclusió.

- ✓ La intervenció amb els menors s'ha de fer de forma preferent en el seu lloc de vida i comprometent a la societat.

- ✓ Els menors han de tenir les mateixes garanties judicials que els adults.

2.6.9. LA LLEI ORGÀNICA 5/2000, REGULADORA DE LA RESPONSABILITAT PENAL DELS MENORS

Abans d'iniciar l'estudi en profunditat de les peculiaritats que presenta la nova Llei Orgànica de responsabilitat penal del menor, no podem oblidar que l'esmentada norma ha sofert en el breu període transcorregut des del dia de la seva aprovació (12 de gener de 2000) dues importants modificacions. La primera d'elles duta a terme mitjançant la Llei Orgànica 7/2000, de 22 de desembre, en relació als delictes de terrorisme, i la segona produïda per la Llei Orgànica 9/2000, de 22 de desembre, de mesures urgents per agilitzar l'Administració de Justícia.

La Llei Orgànica 7/2000 ha comportat un enduriment de la resposta penal en relació amb els menors que cometin delictes relacionats amb el terrorisme o d'altres delictes considerats com a greus per part del legislador com ara els d'homicidi, assassinat, agressions sexuals o

els castigats en el Codi Penal amb una pena igual o superior als quinze anys, aspecte aquest darrer que ens podria dur a pensar que s'està deixant de banda la finalitat educativa de la justícia de menors per caure en una finalitat purament repressiva.

Per la seva banda, la Llei Orgànica 9/2000, introdueix una important modificació al suprimir les Sales de Menors dels Tribunals Superiors de Justícia, inicialment previstes en el text legal com a òrgan especialitzat i amb competències per a conèixer dels recursos d'apel·lació contra les resolucions dels Jutges de Menors. En el seu lloc, mitjançant la reforma de l'article 41, es preveu que l'esmentada competència recaurà en les Audiències Provincials.

Així mateix, en la seva Disposició Transitòria Única, es deixa en suspens, per un periode de dos anys, l'entrada en vigor dels preceptes de la Llei Orgànica 5/2000 referents a la possibilitat d'aplicació dels mateixos als joves d'edats compreses entre els divuit i vint-i-un anys.

Entrant ja en l'estudi de la Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, de responsabilitat penal dels menors, començarem per analitzar els principis generals que la inspiren i que trobem formulats en la seva exposició de motius:

- Es tracta d'una llei de naturalesa formalment penal, però materialment sancionadora-educativa pel que fa al procediment i a les mesures aplicables als menors infractors.

- Es reconeixen de forma expressa totes les garanties derivades de la Constitució i de les exigències de l'interès del menor, com no podria ser d'una altra manera si atenem a la normativa vigent tant pel que fa a la Constitució com a la Convenció dels Drets del Nen.

- Es distingeixen diferents trams d'edat a efectes sancionadors, dels 14 als 16 anys i dels 16 als 18 anys.

- El Jutge de Menors té flexibilitat en l'adopció i l'execució de les mesures, ha de tenir en compte la gravetat del fet i les característiques del menor.

- S'atorga a les Comunitats autònomes la competència en l'execució de les mesures.

Pel que fa a la competència subjectiva, per tant a les edats[74] a les que s'adreça la normativa hem de tenir en compte dues franges diferents:

- Menors de 14 a 18 anys. La llei distingeix entre menors, de 14 a 16 anys i joves, de 16 a 18 anys.

- Majors de 18 i menors de 21 anys[75]:

  - ✓ Que es tracti d'una falta o d'un delicte menys greu.
  - ✓ Que no hagi estat condemnat amb més de 18 anys.
  - ✓ Que les seves circumstàncies aconsellin l'aplicació d'aquesta llei.

Als menors de 14 anys, se'ls aplicaran les normes vigents de protecció de menors. D'aquesta manera, el Ministeri fiscal ha de trametre l'expedient a l'entitat competent en l'àmbit de la protecció de menors que haurà de promoure, si escau, les mesures de protecció adequades a les seves circumstàncies.

Pel que fa a la competència objectiva, per tant als aspectes que es poden tractar des d'aquest àmbit són els fets tipificats en el Codi penal (faltes i delictes), la responsabilitat civil derivada dels delictes i l'execució de les sentències.

[74] Les edats es refereixen al moment dels fets
[75] La vigència d'aquest article està suspesa fins l'any 2003, segons la Llei orgànica 7/2000

El catàleg de **mesures** és ampli, amb la finalitat de poder donar la resposta més adequada a cada menor.

- Internament en règim tancat, semiobert i obert[76].
- Internament en centre terapèutic o tractament ambulatori.
- Assistència a un centre de dia.
- Estada de cap de setmana.
- Llibertat vigilada, que podrà ser amb instruccions: obligació d'assistir a un centre docent, d'assistir a programes de tipus formatiu, cultural, educatiu, professional, laboral, d'educació sexual, d'educació vial o d'altres similars, prohibició d'anar a determinats llocs, d'absentar-se del lloc de residència sense autorització prèvia, l'obligació de residir en un lloc determinat, de comparèixer en el jutjat per informar de les activitats i justificar-les i qualsevol altra que el jutge consideri convenient.
- Convivència amb una altra persona, família o grup educatiu.
- Prestacions en benefici de la comunitat.
- Realització de tasques socio-educatives.
- Amonestació.
- Privació del permís de conduir ciclomotors o vehicles de motor.
- Inhabilitació absoluta i privació dels honors, feina i càrrec públic durant el temps que duri la pena.

Pel que fa als criteris per imposar una mesura, regeix el criteri de flexibilitat, tenint en compte la prova, la valoració jurídica dels fets i, especialment, l'edat i les circumstàncies familiars i socials, la personalitat i l'interès del menor.

[76] En el compliment de la mesura d'internament es preveu que la darrera fase es compleixi en llibertat vigilada. Els dos períodes de la mesura han de constar en la sentència.

Excepcions:

- Si es tracta d'una falta, només es podran imposar les mesures d'amonestació, estada de cap de setmana fins un màxim de 4, prestacions en benefici de la comunitat fins a 50 hores i privació del permís de conduir o altres llicencies administratives.

- La mesura d'internament en centre tancat, només es podrà imposar quan el delicte s'hagi fet amb violència o intimidació a les persones o actuant amb greu risc per elles, així mateix s'ha d'imposar en casos d'extrema gravetat, de delictes contra la vida, contra la llibertat sexual i de terrorisme.

La durada de les mesures no pot excedir els dos anys, la prestació de serveis en benefici de la comunitat les 100 hores i l'estada de cap de setmana els 8, malgrat que aquests terminis augmenten quan es tracti de delictes amb violència contra les persones fets per joves de 16 a 18 anys, i en els delictes contra la vida, contra la llibertat sexual i els de terrorisme per tots els menors subjectes a aquesta jurisdicció.

Pel que fa al procediment, aquest es desenvolupa tenint en compte els preceptes que des de l'àmbit internacional s'estableixen en aquesta matèria. D'aquesta manera, hem de significar la regulació del principi d'intervenció judicial mínima amb la possibilitat que el Ministeri Fiscal no incoï l'expedient en determinats casos, el principi de desjudicialització amb la reparació a la víctima i la necessitat d'adaptar aquesta jurisdicció a les característiques dels menors amb el plantejament d'un procediment àgil i flexible però amb totes les garanties.

Qüestions generals:

- La investigació correspon al Ministeri fiscal.

- Es reconeixen les garanties processals:

- ✓ El menor ha de ser informat de forma clara dels fets que s'imputen, dels motius de la detenció i dels drets que l'assisteixen.
- ✓ S'ha de notificar immediatament la detenció i el lloc de la custòdia als representants legals del menor i al Ministeri fiscal.
- ✓ La declaració s'ha de fer en presència de l'advocat i de la persona que tingui la potestat o la tutela. Si no és possible s'ha d'avisar al Ministeri fiscal.
- ✓ La detenció policial té una durada màxima de 24 hores. Desprès d'aquest període s'ha de posar al menor a disposició del Ministeri fiscal.

- Dins les 48 hores des de la detenció, el Ministeri fiscal ha de resoldre:

  - ✓ Decretant la llibertat.
  - ✓ Desistir de la incoació, si es tracta de delictes menys greus o de faltes per correcció en l'àmbit educatiu i familiar del menor o per conciliació, reparació o el compromís del menor de complir l'activitat educativa proposada per l'equip tècnic.

El procediment es divideix en dos fases:

- Instrucció a càrrec del Ministeri fiscal amb la finalitat de valorar la participació del menor en els fets i proposar la mesura més adequada.

  - ✓ S'atorga la iniciativa processal al Ministeri fiscal, que ha de sol·licitar des del primer moment un informe tècnic sobre la situació personal, familiar, social, d'entorn i qualsevol altra que hagi pogut influir en el delicte.

    L'equip tècnic pot proposar una intervenció educativa o la conveniència de no continuar la tramitació de l'expedient.

- ✓ El Ministeri fiscal pot demanar en qualsevol moment del procediment l'adopció per part del Jutge de menors de mesures cautelars quan hagi risc de la comissió de nous delictes o d'eludir els efectes de la justícia. Les mesures cautelars poden ser la llibertat vigilada, la convivència amb persona o nucli familiar o l'internament.

Aquesta fase finalitza amb l'escrit d'al·legacions en el que ha de constar la descripció dels fets, la valoració jurídica, el grau de participació del menor, una breu ressenya de les circumstàncies personals i familiars del menor i la proposició de la mesura amb fonaments jurídics i educatius

Com a qüestions específiques es regula el secret de l'expedient i no s'ha previst l'actuació de la víctima, excepte en els delictes amb violència o intimidació que hagin fet els majors de 16 anys.

- Audiència: el Jutge de menors ha de donar trasllat a l'advocat del menor de l'escrit d'al·legacions que ha fet el Ministeri fiscal perquè faci el seu. Si el Ministeri fiscal sol·licita una mesura que no sigui cap tipus d'internament, i el menor i el seu lletrat manifesten el seu acord en una compareixença, el jutge pot imposar la mesura sol·licitada sense més tràmit. Les sessions podran no ser públiques, en atenció al menor o a la víctima.

La sentència ha de ser motivada, concretant el contingut, durada i objectius.

En relació a l'execució de les mesures, el control és competència del Jutge de Menors. L'Entitat pública que tingui assignada la competència en l'execució de les mesures[77], ha d'informar periòdicament al Jutge de menors sobre el compliment de la mesura. En tot cas, hem de tenir en comte que quan el menor fa els 18 anys, continuarà el compliment de la mesura acordada i si quan fa 23 anys està complint una mesura d'internament, haurà de finalitzar-la en un centre penitenciari.

[77] En l'actualitat aquesta competència és de la Direcció General de Mesures Penals Alternatives i de Justícia Juvenil, adscrita al Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

En relació a la responsabilitat civil derivada del delicte, ens estem referint als danys o perjudicis de tipus econòmic que es poden produir quan ha hagut una infracció penal, la llei considera que quan el responsable dels fets sigui un menor de 18 anys, respondran solidàriament els seus pares o responsables legals. Es regula un procediment ràpid i àgil per a la seva determinació.

2.6.10. LES COMPETÈNCIES AUTONÒMIQUES EN MATÈRIA DE JUSTÍCIA JUVENIL. LA LLEI 11/1985 DE PROTECCIÓ DE MENORS[78]

La Llei va ser aprovada pel Parlament de Catalunya en l'exercici de les competències que la Generalitat de Catalunya té atribuïdes en matèria de protecció de menors. Ha estat parcialment modificada per la Llei 12/88, i derogat el capítol VI per la Llei 37/91 en els apartats que tracten la prevenció i la protecció de menors.

Característiques de la Llei:

- Amb la promulgació d'aquesta llei és pretén substituir el concepte de beneficència pel de servei públic.
- Es recull la necessitat d'intervenir en aquest àmbit amb personal especialitzat.
- S'introdueixen aspectes pedagògics en les respostes que es donen amb els menors.
- La llei introdueix per primera vegada el concepte de tractament i el classifica en medi obert o en internament.

- En l'execució de les mesures dictades per l'autoritat judicial s'estableixen garanties en el compliment.

Pel que fa als principis generals del tractament de la delinqüència infantil i juvenil la Llei defineix el tractament de la delinqüència juvenil com l'atenció als menors infractors per mandat de l'autoritat judicial i té un caràcter fonamentalment educatiu.

Els programes de tractament han de constar de diferents fases en les quals s'ha de tenir en compte l'edat, les característiques i la personalitat del menor.

Tots els centres i serveis d'atenció als menors, s'han de regir per un reglament de règim intern o de funcionament, que han de tenir com a mínim els següents apartats:

- Sistemes pedagògics i d'observació.
- Rol dels Delegats d'Assistència al Menor (DAMS), professionals dels centres i funcionament de l'equip educatiu.
- Metodologia del treball educatiu i documentació pel seguiment de la intervenció i avaluació.
- Règim de visites i contactes amb l'exterior.
- Règim de faltes i de sancions.
- Relació amb l'autoritat judicial corresponent i sistema d'informes.
- Abast de les intervencions educatives.

En la Llei es distingeix entre el tractament institucional, el tractament en medi obert i l'acolliment familiar:

1. El tractament institucional consisteix en separar al menor del seu entorn habitual per atendre'l en un centre destinat a la reeducació.

[78] En el moment de finalitzar aquest informe, el Parlament de Catalunya ha aprovat la Llei de justícia juvenil,

- Criteris generals:

✓ L'actuació que es desenvolupi ha de tenir una finalitat educativa.
✓ Sempre que no sigui perjudicial, s'ha d'assegurar el contacte del menor amb la seva família.
✓ L'estada en el centre ha de tenir sempre un caràcter provisional.
✓ Els centres han de potenciar activitats que signifiquin pels menors veure's com a part de la societat.
✓ Cal potenciar l'ensenyament adaptat a l'edat i les característiques dels menors.

- Classificació dels centres:

✓ De detenció: per custodiar als menors.
✓ D'observació: per realitzar l'assessorament a la instància judicial, que poden ser de règim obert, semiobert o tancats.
✓ De tractament: per donar compliment a les mesures, que poden ser en règim obert, semiobert o tancats.

2. El tractament en medi obert consisteix en l'atenció individualitzada al menor, encaminada a la seva reinversió a la societat, incidint en la família i utilitzant els recursos comunitaris del seu entorn social.

   Els professionals que fan el tractament en medi obert són els DAMS.

- La llibertat vigilada consisteix en una intervenció sociopedagògica caracteritzada per una combinació d'assistència educativa i de control i s'ha d'executar en el medi familiar i social del menor.

que adapta aquesta normativa a la legislació vigent.

- El DAM és un vehicle de relació entre l'autoritat judicial i el medi social. En el treball educatiu ha d'utilitzar preferentment els serveis comunitaris i té assignada una zona geogràfica determinada. Periòdicament, ha d'informar a l'autoritat judicial corresponent.

3. L'acolliment familiar consisteix en confiar el menor a una persona o família pel temps que l'autoritat judicial determina, amb l'objecte de procurar retornar-lo a la seva família o reinserir-lo en el medi social.

Quadre resum

La Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors, va entrar en vigor el passat 13 de gener i malgrat ésser una llei durant llarg temps esperada, es deixa sentir en el conjunt del seu articulat una certa improvisació o falta de criteris clars en algunes de les seves principals directrius, aspecte aquest que quedar reflectit en el fet de que pocs dies abans de la seva entrada en vigor hagin estat objecte de varies importants modificacions mitjançant dos lleis orgàniques: la 7/2000, de 22 de desembre, en relació als delictes de terrorisme i la 9/2000, de 22 de desembre, de mesures urgents per agilitzar l'Administració de Justícia.

ATENCIÓ ALS MENORS IMMIGRANTS NO ACOMPANYATS

2.6.11. INTRODUCCIÓ MEINAS

El fenomen dels menors immigrants no acompanyants i sense papers és relativament nou a Catalunya, a l'igual que a la resta de l'Estat espanyol. Amb anterioritat a 1997-1998, aproximadament, no hi ha consciència significativa d'aquest fenomen ni de la seva concentració i visibilitat en determinats nuclis urbans.

Mentre que a Occident els infants, pre-adolescents i adolescents són menors que han d'estar protegits pels seus pares o familiars directes (o en darrera instància per l'administració competent), al Marroc i d'altres països del Magrib els pre-adolescents i els adolescents es consideren membres productius de la família.

Un dels punts que suposen una major fricció entre els menors immigrants i el seu nou entorn obeeix al marc legal vigent al nostre país. En primer lloc, són menors i, com a tals, segons les nostres normes se'ls ha de protegir; en segon lloc, malgrat que en alguns casos sembli que per a les administracions competents, a l'hora d'assumir la tutela o de documentar aquest infants sigui el que prima, són estrangers i la legislació d'estrangeria espanyola i europea els afecta; en tercer lloc, per la legislació laboral i educativa, fins als 16 anys l'escolaritat serà obligatòria i els serà prohibit treballar.

El que succeeix, doncs, és que l'estatus i rols assignats als menors immigrants en el seu país d'origen canvien radicalment en arribar al nostre país: perden la seva condició d'adults i de treballadors, la seva autonomia i llibertat personals i passen a adquirir altres categories com la condició d'immigrant irregular, d'infant (amb els corresponents drets a l'educació, a la salut, però no al treball), de persona que ha d'ésser protegida pels poders públics, aspecte aquest darrer que no encerten a comprendre.

2.6.12. LA DECLARACIÓ DE DESEMPARAMENT

En virtut de la Convenció dels Drets de l'Infant (article 20) i de les diferents lleis d'àmbit estatal i autonòmic que van sorgir a l'empara de l'esmentat instrument internacional, és indiscutible que, per mandat legal, una persona menor d'edat que es trobi a territori estatal espanyol sense referents familiars adults haurà de ser declarada en desemparament i emparada, tutelada i documentada pels serveis d'atenció a la infància de la Comunitat Autònoma corresponent (la Direcció General d'Atenció al Menor en el nostre cas concret).

Important també mencionar la Resolució del Consell de la Unió Europea 97/C 221/03, de 26 de juny de 1997, relativa als menors no acompanyats nacionals de tercers països. L'esmentada Resolució és d'aplicació tant als menors de 18 anys nacionals de tercers països que arriben al territori dels Estats membres de la Unió Europea sense anar acompanyats d'un adult que se'n faci responsable, com als menors nacionals de tercers països que, un cop havent entrat en el territori dels Estats membres, siguin abandonats.

El desemparament, tal i com assenyala el Preàmbul de la Llei 37/1991, de 30 de desembre, sobre mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, i l'article 164 de la Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família, és una situació de fet en la que al menor li manquen els elements bàsics per al desenvolupament integral de la seva personalitat i que comporta l'assumpció automàtica per part de l'Entitat pública competent de les seves funcions tutelars sobre el menor per procediment administratiu (és a dir, sense necessitat d'una resolució judicial).

En aplicació de l'article 2.1 i 2.2 de Llei 37/1991, de 30 de desembre, es considera el menor desemparat quan li manquen les persones a les quals per llei els correspon exercir funcions de guarda. Així, segons la llei catalana, tots els menors que es troben en aquesta situació i en territori català (article 4 del Decret 2/1997, de 7 de gener) han d'ésser tutelats per

l'Organisme competent, en el nostre cas, i com ja hem apuntat anteriorment, la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM).

El Decret català 372/2000, de 21 de novembre, d'estructuració de la Direcció General d'Atenció al Menor [79], en el que s'especifica i s'estructuren les actuacions segons les funcions de la DGAM, preveu dins del Servei d'Urgències dues Seccions; la Secció d'Urgències; i la Secció de Menors Indocumentats. Atorgant a la darrera les següents funcions (article 8é):

a) Atendre immediatament els menors indocumentats presentats a la Direcció General.

b) Avaluar les situacions dels menors indocumentats presentats a la Direcció General.

c) Assessorar, orientar i informar sobre els diferents recursos els menors indocumentats i realitzar, si escau, les corresponents derivacions als recursos propis i aliens.

d) Fer les gestions necessàries perquè tots els menors nacionals i estrangers disposin de la documentació necessària.

e) Qualsevol altra funció de naturalesa anàloga que li encomani l'òrgan superior.

Assumida la tutela del menor per l'Entitat pública competent, ha de regularitzar-se la seva situació de residència legal. Aquesta imposició bé establerta per l'article 35.4 de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social (en redacció donada per la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre). L'esmentat article estableix que *es considera regular a tots els efectes la residència dels menors que siguin tutelats per una Administració Pública*. Afegint a continuació *que a instància de l'organisme que exerceixi la tutela i un cop acreditada la impossibilitat de retorn amb la seva família o al seu país d'origen, se li concedirà un permís de residència,*

[79] Defineix i estructura els diversos serveis amb que compta la Direcció General d'Atenció al Menor, tot concretant les funcions i competències de cada un d'ells.

els efectes del qual es retrauran al moment en que el menor hagués estat posat a disposició dels serveis de protecció de menors. L'article 62.5 del Reial Decret 864/2001, de 20 de juliol, que aprova el reglament de desenvolupament de la Llei d'estrangeria, especifica que haurà de transcórrer un termini de nou mesos des de que el menor hagi estat posat a disposició dels Serveis competents de Protecció de Menors per a procedir a atorgar-li el permís de residència.

Un cop regularitzada la situació del menor a territori espanyol, als dos anys d'haver estat tutelat per l'Administració, el menor adquireix la possibilitat de nacionalitzar-se com a espanyol (article 22.2.c. del Codi Civil).

Per tant, a Catalunya ens trobem com podem comprovar en els paràgrafs anteriors, davant d'un problema de competències:

- Pel fet de ser menors és la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM), i per tant el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, qui actua.

- Pel fet de ser estranger, la seva regularització depèn del Ministeri de l'Interior i, per tant, la Subdelegació del Govern a Barcelona és la que ha d'actuar.

Així, doncs a Catalunya s'encreuen dues normatives i dues administracions competents en un mateix subjecte.

2.6.13. INTERVENCIÓ DEL SÍNDIC DE GREUGES

En l'informe del Síndic de Greuges al Parlament, de 27 de març de 2001[80], quan es tracta el tema de la situació dels menors magribins no acompanyats, ens trobem amb la següent afirmació: *"A part que molts d'aquests nois no han estat tutelats i això cal considerar-ho com un incompliment de deure legal, el Síndic té la convicció que no s'ha aplicat sobre aquest grup un programa definitiu i ambiciós, amb els mitjans corresponents"*. A continuació, i per tal de pal·liar la mencionada desviació, el Síndic realitza al Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya una sèrie de suggeriments:

a) Promoure una actitud de respecte als menors immigrants no acompanyats, descartant en qualsevol àmbit, per aquest fet, tot etiquetatge que impliqui una connotació de conflictivitat, marginalitat o inclusió en una tipologia de joves irrecuperables.

b) Tutelar de manera automàtica aquests nois, d'acord amb la normativa vigent, tan bon punt arribin a territori català, a fi d'evitar, a més, per aquesta mancança, que assoleixin la majoria d'edat en aquesta situació jurídica irregular.

c) Agilitar tant com calgui l'obtenció de la documentació personal.

d) Situar al carrer el nombre necessaris d'educadors de carrer, durant les vint-i-quatre hores del dia.

e) Crear un model específic d'atenció a aquest col·lectiu, que abasti des d'una diversificació de recursos fins a una previsió de places en centres residencials, especialment del tipus d'educació intensiva, creant més centres d'aquesta mena si cal.

[80] Butlletí Oficial del Parlament de Catalunya nº. 165. Es tracta d'un seguiment de l'actuació d'ofici iniciada pel Síndic a començaments del mes d'octubre de 1998.

f) Organitzar un centre com a alberg integrat al model específic d'atenció al qual ens referim en el punt anterior, amb normativa flexible per acollir-s'hi, però amb un règim intern que comporti una intencionalitat educativa i dotat del personal necessari preparat per al seu objectiu.

g) Garantir la coordinació amb els altres territoris de l'Estat que pateixen el mateix fenomen per a intercanviar experiències, emprendre accions conjuntes i constituir una base de dades sobre aquest col·lectiu.

h) Impulsar, amb una concepció interdepartamental, una acció de govern per escometre el fenomen general de la immigració a Catalunya, que ajudi a resoldre les seves manifestacions concretes; en el cas que ens ocupa, els infants que arriben sols.

Com a conclusió, el Síndic entén que no és necessari modificar la normativa existent en l'actualitat; sino que el què cal són projectes adequats.

2.6.14. LA DESCOORDINACIÓ ENTRE LES DIFERENTS COMUNITATS AUTÒNOMES

D'altra banda, aquests menors tenen una gran mobilitat i per tant, cal una coordinació entre les diferents Comunitats Autònomes als efectes de donar continuïtat a la tutela iniciada en una Comunitat Autònoma diferent a aquella en què es troba el menor. Si no hi ha aquesta coordinació, es produeix un deteriorament de la mesura jurídica en si mateixa, i també del respecte per part dels menors a la figura jurídica de la tutela.

Aquesta línia d'actuació faria necessària una comunicació directe i eficaç entre els organismes competents, així com l'estudi de traspassos d'expedients. Seguint en aquesta mateixa tendència també seria important fomentar una major cooperació entre l'Estat espanyol i els països d'origen dels menors (especialment Marroc i Algèria), a fi i efecte

d'evitar la desconnexió existent en l'actualitat entre els diversos subsistemes d'actuació a l'entorn d'aquest menors.

2.6.15. ¿QUÈ SUCCEIX QUAN AQUESTS MENORS ARRIBEN A LA MAJORIA D'EDAT?

Els nois i noies que han estat tutelats per la Direcció General d'Atenció al Menor (DGAM), quan compleixen la majoria d'edat i deixen una situació de protecció per passar a una autonomia forçosa i absoluta solen trobar-se amb força problemes d'integració. Aquest salt a la independència, que si hi ha sort es pot fer acompanyat pels recursos que ofereix el Pla interdepartamental per a majors de 18 anys, és un moment complicat. No cal dir que si les circumstàncies són d'irregularitat en el permís de residència i de treball, de desarrelament en el sentit de trobar-se lluny de la família, la por de viure sol i de no poder-se'n sortir creix.

És alarmant la situació d'un gran nombre de joves magribins (no tots van arribar com a menors) que actualment es troben sense els permisos en regla i només compten amb els ajuts dels serveis socials per sobreviure, o bé del que vagin trobant en l'economia submergida, les activitats il·legals o les feines més precàries del mercat laboral. Uns ajuts que, des de serveis socials, no sempre són els adequats ja que no estan previstos per a joves sense família o adscripció territorial.

Cal incrementar els esforços per regular la situació dels menors, oferint la possibilitat real de normalitzar els papers i aconseguir els permisos de treball i residència, sempre abans que els menors hagin d'iniciar un procés de desinternament del centre en el qual han estat acollits.

Actualment existeix un Decret del Departament de Treball que permet iniciar els cursos un cop s'han iniciat els tràmits per a la regularització, sense tenir el permisos concedits.

Concretament els serveis als quals poden adreçar-se aquests joves immigrants majors d'edat i en situació administrativa irregular són els següents:

- ✓ Educadors de medi obert: equip de dos educadors de carrer que depenen de l'Ajuntament de Barcelona ubicats a Ciutat Vella.

- ✓ Oficina permanent d'atenció social: servei de l'Ajuntament que atén persones sense sostre que no tenen una ubicació territorial definida a la ciutat. L'atenció que donen als joves indocumentats que viuen al carrer és d'informació; els adrecen al Servei d'Atenció a Immigrants i Refugiats de l'Ajuntament de Barcelona (SAIER), si és que no es tracta d'un cas urgent.

- ✓ SAIER: Servei d'Atenció a Immigrants i Refugiats de l'Ajuntament de Barcelona.

- ✓ Espai d'acollida de Càritas: espai de primera acollida a persones sense sostre o que estiguin des de fa menys de tres mesos al nostre país.

- ✓ Càritas. Al-Qàntara-Adam: s'hi atenen els joves indocumentats que són al carrer amb la condició que hagin passat pel centre de dia de menors.

- ✓ Pla interdepartamental per a majors de 18 anys: pot atendre joves que han estat tutelats per la DGAM quan eren menors. Prioritza els joves extutelats amb permís de residència i fàcil inserció laboral. No compta amb recursos suficients per poder atendre totes les situacions, sobretot joves indocumentats.

- ✓ Casal d'infants del Raval: ofereix atenció a joves immigrants sense llar que s'han fet majors d'edat en contacte amb el projecte *"Marhàba"* adreçat a menors no acompanyats.

2.6.16. SOL·LICITUD DE LA CONDICIÓ D'ASILAT

Finalment, pel que fa a la possibilitat de que algun d'aquests menors sol·liciti la condició d'asilat, és l'article 15.4 del Reglament d'aplicació de la Llei reguladora del dret d'asil i de la condició de refugiat[81], el que recull la disposició legal bàsica en aquesta matèria: *"los solicitantes menores de 18 años en* ***situación de desamparo*** *serán remitidos a los servicios competentes en materia de protección de menores, poniéndolo en conocimiento, asimismo, del Ministerio Fiscal. El tutor que legalmente se asigne al menor, le representará durante la tramitación del expediente. Las solicitudes de asilo se tramitarán conforme a los criterios contenidos en los Convenios y Recomendaciones internacionales aplicables al menor solicitante de asilo"*.

Als efectes de la Llei d'Asil podem considerar que un menor estranger es troba en *situació de desemparament* quan no està acompanyat de les persones que d'acord amb la llei correspon l'exercici de les funcions de guarda.

El principal problema que se'ns planteja bé donat pel fet de que no totes les Comunitats Autònomes interpreten d'igual manera l'establert en l'article 15.4 del reglament d'aplicació de la Llei d'asil . En algunes d'elles no es tramita la sol·licitud d'asil fins que el menor no hagi estat tutelat per l'organisme competent, en canvi en d'altres primer es tramita la petició d'asil i després s'envia al menor a l'organisme competent en matèria de menors.

Per tractar de donar resposta a l'anterior dilema, hauríem, en primer lloc, de decidir que considerem "l'interès superior de l'infant" en el present cas. Davant d'un menor en situació de desemparament que sol·licita asil a les autoritats. ¿ És més urgent tramitar la petició d'asil o remetre'l a l'organisme de menors competent?. És a dir, ¿ És millor pel menor tramitar la seva sol·licitud d'asil, sense que intervingui l'organisme de menors, i després oferir-li l'assistència adequada o el millor és que primer se li ofereixi l'assistència i després

siguin els responsables de la seva guarda els qui decideixin la pertinença o no de la sol·licitud?.

El que sembla més assenyat és considerar que un menor estranger en situació de desemparament requereix de forma i manera immediata l'assistència i protecció de l'organisme de menors, per tal d'atendre les seves necessitats bàsiques (allotjament, manutenció, estat de salut, tutela,...). No sembla, pel contrari, que el més urgent en una situació d'aquest tipus sigui la tramitació de la sol·licitud d'asil.

Quadre resum

Un dels punts que suposen una major fricció entre els menors immigrants i el seu nou entorn obeeix al marc legal vigent al nostre país. En primer lloc, són menors i, com a tals, segons les nostres normes se'ls ha de protegir; en segon lloc, malgrat que en alguns casos sembli que per a les administracions competents, a l'hora d'assumir la tutela o de documentar aquest infants sigui el que prima, són estrangers i la legislació d'estrangeria espanyola i europea els afecta; en tercer lloc, per la legislació laboral i educativa, fins als 16 anys l'escolaritat serà obligatòria i els serà prohibit treballar.

2.7. MARC JURÍDIC D'ESTRANGERIA[82]

2.7.1. REPARTIMENT DE COMPETÈNCIES

El marc legal d'estrangeria s'articula seguint les prescripcions constitucionals de l'article 149.1.2 de la Constitució Espanyola que configura *"la immigració, emigració, estrangeria i dret d'asil"* com una competència exclusiva de l'Estat, fet que es confirma per l'exigència de regulació bàsica per mitjà de llei orgànica (art 81 de la Constitució), que n'exclou directament el legislador autonòmic.

[81] Reial Decret 203/1995, de 10 de febrer pel que s'aprova el Reglament d'aplicació de la Llei 5/1984, de 26 de març, reguladora del Dret d'asil i de la condició de refugiat, modificada per la Llei 9/1994, de 19 de maig, pel Reial Decret 864/2001, de 20 de juliol, i pel Reial Decret 865/2001, de 20 de juliol.

Per tant, l'Estat gaudeix de les potestats normatives i també de les executives que afecten al nucli essencial de la política migratòria (règim d'entrada i sortida, permanència, imposició de sancions…), sense concurrència de les Comunitats Autònomes.

Malgrat aquesta exclusivitat estatal, el fet que els Estatuts d'Autonomia reconeguin a les Comunitats Autònomes títols competencials específics en matèries íntimament connexes amb la immigració i que les entitats locals tinguin assignades les competències en matèria de serveis socials, aconsella una interpretació de les competències estatals compatible amb la incorporació de les Comunitats Autònomes i l'Administració local a la regulació del fet migratori, en la definició de les polítiques d'integració social dels immigrants i a la gestió de les competències executives estatals.

L'atenció a les polítiques d'integració de l'Estat és, sens dubte, la peça clau de la intervenció de les Comunitats Autònomes i dels Ens Locals en matèria d'estrangeria. Se'n troben les manifestacions següents:

a) Coordinació interadministrativa: en la legislació vigent s'estableix un sistema de relacions entre els governs de les diverses instàncies administratives per tal d'assegurar una actuació eficaç en l'àmbit de la immigració. En concret es crea el *Consell Superior de Política d'Immigració*, de composició tripartita: Estat-Comunitats Autònomes-Municipis, que articula la possibilitat d'adoptar decisions conjuntes per establir les *"bases i criteris"* sobre les grans línies de la política d'integració.

[82] Per elaborar aquest apartat s'ha seguit fonamentalment el document següent: GENERALITAT DE CATALUNYA (2001). Pla Interdepartamental d'Immigració 2001-2004.

b) Determinació anual del contingent de treballadors estrangers, per a la qual cosa s'admeten propostes directes de les Comunitats Autònomes sobre la determinació del contingent anual de treballadors estrangers en el seu àmbit territorial.

c) Serveis socials primaris a càrrec dels municipis. És evident la importància de les polítiques sectorials de prestació de serveis primaris d'atenció social o educativa, en aquestes tasques es clau el paper dels municipis com a Administració més propera amb qui l'immigrant estableix contacte.

d) Protecció de menors, pel que fa a l'actuació envers els menors que es troben en situació de desemparament.

2.7.2. EVOLUCIÓ LEGISLATIVA

El dia 12 de gener de 2000 es publica al BOE el text de la Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social que deroga expressament, en la disposició derogatòria única, l'anterior Llei Orgànica 7/1985, d'1 de juliol, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya.

Tot i que hagués estat desitjable una postura unànime envers la necessitat de reforma, el procés legislatiu de la Llei Orgànica 4/2000 fou realment conflictiu i va concloure amb l'aprovació pel procediment d'urgència, en un ambient de pressió preelectoral i amb ruptura del consens entre les forces polítiques que, afegit a les crítiques de deficiències tècnico-jurídiques i a l'excés de generositat (l'anomenat "efecte crida") que s'imputaven per part de certs sectors conservadors a la nova Llei Orgànica van provocar que, escassos vuit mesos després de l'aprovació, es presentés una llei orgànica de reforma: la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre.

Malgrat ser configurada com a simple modificació d'aspectes concrets de la Llei d'estrangeria 4/2000, la Llei Orgànica 8/2000 suposa realment un nou marc normatiu pel que fa a drets i deures dels estrangers a Espanya. A grans trets, els canvis introduïts han endurit les condicions d'entrada, el règim de permanència i el reagrupament familiar, que pot tenir molta incidència en l'àmbit que ens ocupa. A més, s'ha limitat el dret a gaudir de determinats drets constitucionals als estrangers residents en detriment dels anomenats "irregulars".

El reglament que desenvolupa l'aplicació de la Llei és el que fou adoptat per *Reial Decret 864/2001, de 20 de juliol*. També per Reial Decret 865/2001, de 20 de juliol, s'aprovà el reglament de reconeixement de l'estatut d'apàtrida. Ambdós Reials Decrets varen entrar en vigor en data 1 d'agost de 2001.

En darrer lloc, cal tenir en consideració que s'han aprovat dues normatives complementàries que són el *Reial Decret 239/2000, de 18 de febrer, de procediment per a la regularització d'estrangers,* que atorga documentació legal (permís de residència o permís de treball i residència) als estrangers que acreditin el doble requisit de trobar-se a Espanya des d'abans de l'1 de juny de 1999 i haver sol·licitat permís de residència/treball fins al 31 de març de 2000 o haver-lo tingut els darrers tres anys, termini que va concloure el *31 de juliol de 2000; i el Reial Decret 142/2001, de 16 de febrer,* de reexamen de regularitzacions, que complementa l'anterior en la mesura que preveu un procediment de revisió.

Hem de tenir present que la Llei Orgànica 4/2000 amb la seva modificació per Llei 8/2000 és d'aplicació als estrangers extracomunitaris, i manté pels nacionals de països membres de la UE un règim jurídic especial que es fonamenta en el concepte de *"ciutadania de la Unió"* que introdueix el Tractat de la Unió Europea (Tractat de Maastricht, de febrer de 1992) i el Tractat d'Amsterdam, de juny de 1997 (en vigor des de l'1 de maig de 1999) que complementa el Tractat de la Unió Europea i emfatitza el dret a la lliure circulació i residència dins la Unió creant un *"espai de llibertat, seguretat i justícia"*.

Aquesta exclusió indirecta dels nacionals comunitaris que es desprèn de l'article 1.2 de la Llei Orgànica 4/2000 implica que, a efectes pràctics, el règim d'entrada, permanència i sortida s'articula en torn al *Reial Decret 766/1992, de 26 de juny, sobre entrada i permanència a Espanya de nacionals d'estats membres de la U.E. i altres estats parts en l'Acord sobre l'espai econòmic europeu* (modificat per Reial Decret 727/1995 i Reial Decret 1710/1997).

2.7.3. DRETS I LLIBERTATS DELS ESTRANGERS A ESPANYA

Es regulen al Títol I de la Llei d'estrangeria. L'origen del reconeixement jurídic de drets i llibertats, pel que fa als no nacionals, el trobem a l'article 13.1 de la Constitució en afirmar que *"els estrangers gaudiran a Espanya de les llibertats públiques que garanteix el present títol (el títol I) en els termes que estableixen els tractats i la Llei"*. S'estableix, per tant, un gaudiment de drets i llibertats constitucionals amb un doble condicionament: el que disposin tractats internacionals vinculants per a Espanya i el que disposi la Llei.

A la pràctica, la regla que acabem d'establir ens remet als següents textos legals:

Tractats internacionals	Declaració Universal de Drets Humans, de 10 de desembre de 1948. Pacte internacional de drets econòmics, socials i culturals, Nova York, de 10 de desembre de 1966. Pacte Internacional de drets civils i polítics, Nova York, de 19 de desembre de 1966. Conveni Europeu per a la protecció dels drets humans i de les llibertats fonamentals, Roma, de 4 de novembre de 1950 (tenir present els Protocols addicionals a aquest Conveni). Carta Social Europea, Torí, de 18 d'octubre de 1961. Convenció dels drets de l'infant, Nova York, 20 de novembre de 1989.
Lleis	Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener (Títol I: "Drets i llibertats dels estrangers"; arts 3 a 24). Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, de reforma de la Llei Orgànica 4/2000. Reial Decret 864/2001, de 20 de juliol, pel que s'aprova el Reglament d'execució de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener.

L'apartat segon de l'article 13 de la Constitució inclou una reserva en favor dels nacionals. *Solament els espanyols seran titulars dels drets reconeguts a l'article 23 (dret de participació en assumptes públics; sufragi actiu i passiu) llevat el que, atenent a criteris de reciprocitat, pugui establir-se per tractat o Llei per al dret de sufragi actiu i passiu en les eleccions municipals"* (apartat modificat per Llei de 27 d'agost de 1992 seguint el que disposa l'article 8B del Tractat de la Unió Europea; per introduir-hi el dret a sufragi passiu en les eleccions municipals a favor dels nacionals comunitaris que resideixin a Espanya).

Arribats a aquest punt, i seguint doctrina establerta pel Tribunal Constitucional (STC 107/1984, de 23 de novembre, que analitza el principi d'igualtat segons l'article 14 de la Constitució), es pot parlar de:

Drets que corresponen per igual a espanyols i estrangers: es tracta de drets que són inherents a la persona i imprescindibles per tal de garantir la dignitat humana	Dret a la vida i a la integritat física i moral (art. 15 C.E.) A la intimitat (art. 18 C.E.) A la llibertat ideològica (art. 16 C.E.) A la llibertat individual (art. 17 C.E.) A la tutela judicial efectiva (art. 24).
Drets que no poden ser exercits pels estrangers	Drets polítics electorals de participació democràtica (art. 23 de la Constitució), amb l'excepció a favor de nacionals de la U.E. en les eleccions locals.
Altres drets que correspondran o no als estrangers, segons el que disposin els tractats i les lleis.	De reunió i manifestació (art. 21 C.E.) D'associació (art. 22 C.E.) D'educació (art. 27 C.E.) De sindicació i vaga (art. 28 C.E.)

Per altra banda, l'article 3.1 de la Llei Orgànica 4/2000, després de reiterar el manament del legislador constitucional fet a l'article 13.1, inclou *in fine* un criteri d'interpretació que

presumeix un principi d'igualtat a favor de l'estranger, però no pròpiament un principi d'equiparació (que sí era exprés en la versió originària de la Llei): *"s'entendrà que els estrangers exerciten els drets que reconeix aquesta Llei en condicions d'igualtat amb els espanyols"*.

Aquest criteri interpretatiu general, d'igualtat de tracte, es projecta directament en l'establiment d'una sèrie de mesures *"antidiscriminatòries"*. El mateix legislador descriu el que s'entén per *"acte discriminatori"* (art. 23) i estableix la via de tutela contra qualsevol pràctica discriminatòria que vulneri drets i llibertats fonamentals (art. 24).

Així, són actes de discriminació els que *"directament o indirecta comportin una distinció, exclusió, restricció o preferència contra un estranger basada en la raça, el color, l'ascendència o l'origen nacional o ètnic, les conviccions i pràctiques religioses, i que tinguin com a fi o efecte destruir o limitar el reconeixement o l'exercici, en condicions d'igualtat, dels drets humans i de les llibertats fonamentals en el camp polític, econòmic, social o cultural"*. També s'hi inclou una llista oberta i purament indicativa que recull possibles actes discriminatoris partint de la distinció entre estrangers *"regularitzats"* i aquells altres "d'entrada i estada irregular" que s'incorporà en la reforma (Llei Orgànica 8/2000):

- Accions o omissions de l'Administració Pública.
- Actuacions que imposin condicions més carregoses que respecte els espanyols, o que perjudiquin l'obtenció de béns i serveis d'oferta al públic.
- Actes que limitin l'accés al treball, habitatge, educació, formació professional, serveis socials i socioassistencials.
- Actuacions contràries a l'exercici d'activitats econòmiques legítimes.

Els dos darrers casos (punts 3 i 4) tenen en compte la situació de l'estranger a Espanya, ja que s'apliquen *"només per a estrangers que estiguin regularment al país"*.

2.7.4. ANÀLISI CONCRETA DELS DRETS RECONEGUTS

2.7.4.1. Drets individuals

Són els que incideixen directament sobre la persona. La Llei es limita a regular el dret a la documentació (atribuït a tots els estrangers); dret a la lliure circulació (atribuït solament als estrangers que estiguin en Espanya en situació legal); i el dret a la família.

2.7.4.1.1. El dret a la documentació

Aquest dret implica conservar la documentació que acrediti la identitat com a manifestació del dret personalísim a la pròpia identitat i el respecte de la personalitat jurídica. És, però, un dret i un deure.

2.7.4.1.2. El dret a la lliure circulació

Es reconeix a l'article 5 en referència a la llibertat de circulació i la lliure elecció de residència dins el territori espanyol a tots els estrangers *"que es trobin a Espanya segons estableix el títol II (règim jurídic de la situació dels estrangers a Espanya)"*; es tracta d'un reconeixement genèric i deliberadament ambigu que utilitza el legislador per evitar una interpretació clara sobre si es refereix a tot estranger o sols a les estrictes situacions d'estada, residència temporal o permanent.

2.7.4.1.3. El dret a la intimitat familiar

Aquest dret es vincula amb el fet que la Llei dóna un tractament exclusiu i diferenciat al dret a la família i, consegüentment, al reagrupament familiar en un capítol autònom (arts 16

a 19) atesa la transcendència social de la matèria (art. 39 de la Constitució Espanyola: protecció de la institució pels poders públics).

A més, es reconeix a *"l'estranger resident"* a Espanya, que *"hagi residit almenys un any i tingui autorització per residir-hi almenys un altre any"* i acrediti disposar *"d'allotjament adequat i mitjans de subsistència suficients"*, el dret a reagrupar determinats familiars descrits a l'article 17 de la Llei:

- El cònjuge no separat legalment o de fet, llevat matrimoni celebrat en frau de llei (els anomenats matrimonis de complaença). S'ha de tractar d'un sol cònjuge ja que la poligàmia no és permesa en Dret espanyol.
  La jurisprudència ha equiparat plenament la relació matrimonial i extramatrimonial a l'efecte de reagrupament familiar. Per lògica, inclou també el matrimoni o parella de fet, d'espanyol amb estranger.
  En cas de separació o divorci posterior a l'adquisició de la residència, el cònjuge (o familiars agrupats amb ell) té el dret de conservar-la.

- Els fills solters d'ambdós cònjuges menors de 18 anys o incapacitats. S'equipara la filiació adoptiva sempre que compleixin els requisits per tenir efecte a Espanya. Quan es tracti de fills d'un sol cònjuge, caldrà que aquest tingui l'exercici de la pàtria potestat en solitari o bé se l'hi hagi atribuït la custòdia.

- Altres menors de 18 anys o incapacitats que estiguin representats legalment per l'estranger resident.

- Ascendents del reagrupant o del seu cònjuge que estiguin a càrrec seu.

L'obtenció del reagrupament implica una *"autorització de residència"* d'igual durada que el permís de residència del reagrupant. Excepcionalment, és possible *"autorització de residència independent"* a la de reagrupament (i per tant, durada també independent) a

favor del cònjuge que obtingui autorització per treballar a Espanya o acrediti haver-hi viscut amb el cònjuge durant dos anys, i a favor dels fills reagrupats que obtinguin autorització per treballar o arribin a la majoria d'edat.

2.7.4.2. Drets polítics

Són els que incideixen en la persona com a integrant d'un col·lectiu. Es regula, al respecte, el dret de reunió; el dret d'associació, i el dret de participació política (anomenat *"dret a la participació pública"*).

2.7.4.2.1. El dret de reunió

Aquest dret és entès com la facultat d'un individu de congregar-se amb altres persones pacíficament per un fi comú i de manifestar-se en llocs de trànsit públics.

A l'Estat espanyol es regula per la Llei Orgànica 9/1983, a la qual ens remet l'article 7 de la Llei d'estrangeria en atribuir el dret de reunió a tot els estrangers *"segons les lleis que el regulen per als espanyols"*, ara bé, es troba subordinat a l'obtenció *"d'una autorització d'estada o residència"*; estem parlant, doncs, d'estrangers en *"situació regular"*.

2.7.4.2.2. El dret d'associació

És el dret de l'individu d'agrupar-se, però a diferència de l'anterior implica permanència en el vincle, organització i estructura adequada. L'article 8 el reconeix també a tots els estrangers *"segons les lleis que el regulen per als espanyols"* i el subordina igualment a l'obtenció *"d'autorització d'estada i residència"*.

2.7.4.2.3. El dret de participació pública

Aquest dret s'incorpora amb la reforma de l'article 13.2 de la Constitució, que assegura el dret de sufragi actiu (ser elector), i passiu (ser candidat).

L'article 6 de la Llei Orgànica 4/2000 reconeix a *l'estranger resident* el dret de sufragi actiu i passiu en eleccions municipals, atenent a criteris de reciprocitat en els termes que per Llei o Tractat siguin establerts per als espanyols residents en els seus països d'origen.

2.7.4.3. Els drets d'àmbit educatiu

Són els drets que fan referència a la llibertat de pensament, i en concret al dret a l'educació (en sentit estricte i com a dret a l'exercici de l'activitat docent).

En sentit estricte, la Llei el reconeix a l'article 9 com a dret i deure de tot estranger menor de 18 anys en igual condicions que els espanyols (Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del dret a l'educació): ensenyament bàsic, gratuït i obligatori (sense distincions entre si és o no és resident). A més, es parla d'accés a l'educació *"no obligatòria"* a favor dels infants i estrangers *residents* per tal de millorar la seva integració social amb reconeixement i respecte a llur identitat cultural.

Com a possibilitat de docència i investigació científica, la Llei reconeix el dret solament als *estrangers residents*, que podran també crear i dirigir centres docents, segons la legislació vigent.

2.7.4.4. Drets socio-econòmics

Configuren el grup més divers que afecta a l'esfera laboral, econòmica i social de la persona. Comprèn el dret al treball; la llibertat de sindicació; el dret de vaga; el dret d'accés a la Seguretat Social i a determinades prestacions d'ajuda a l'habitatge.

2.7.4.4.1. El dret al treball

És reconegut a la Constitució Espanyola com a dret i deure de tots els espanyols. La Llei el regula a l'article 10, en permetre l'exercici d'activitat remunerada per compte propi o d'altri, als estrangers que reuneixin els requisits de la present Llei i de les disposicions que la despleguin (bàsicament fa referència al Reglament de desenvolupament de la Llei).

En aquesta matèria cal tenir en compte els convenis bilaterals d'Espanya amb països iberoamericans, com els *"tractats de pau i amistat"* (per exemple amb l'Uruguai) o de *"doble nacionalitat"* (per exemple amb Xile i l'Equador) que tenen incidència directa en l'obtenció de permís de treball a Espanya pels privilegis que comporten.

2.7.4.4.2. El dret de sindicació

És el dret que l'article 28.1 de la Constitució estableix a favor de tots els treballadors i totes les treballadores a fundar sindicats i a afiliar-s'hi per a la defensa de llurs interessos.

L'article 11.1 de la Llei Orgànica 4/2000 el reconeix *"en iguals condicions que els treballadors espanyols"* però subordinat a l'obtenció *"d'autorització d'estada o residència"*.

2.7.4.4.3. El dret de vaga

Aquest dret reconegut a favor de tots els treballadors (art 28.2 de la Constitució), es subordina (per la Llei Orgànica 4/2000 (art 11.2), una vegada més, a la presència legal al territori nacional: *"quan estiguin autoritzats per treballar"*.

2.7.4.4.4. El dret a la seguretat social i als serveis socials

S'incorpora la garantia d'assistència i de prestacions socials suficients en situacions de necessitat. Però, només els residents tenen dret a les prestacions habituals (contributives o no) de la Seguretat Social i als serveis socials de rehabilitació d'invàlids o d'assistència a la tercera edat *"en les mateixes condicions que els espanyols"*. Les *"prestacions socials bàsiques"* (essencials per a la supervivència) són un dret de tot estranger *"qualsevol que sigui la seva situació administrativa"*.

2.7.4.4.5. El dret a l'assistència sanitària

Es tracta del dret a la protecció de la salut. El trobem recollit a l'article 12 de la Llei Orgànica 4/2000, exigeix la inscripció en el Padró municipal del municipi de residència habitual per evitar un ús injustificat dels serveis sanitaris espanyols.

No obstant això, en casos d'urgència per malaltia greu o accident (i fins a l'alta mèdica), d'estrangeres embarassades (durant embaràs, part i postpart) i, en tot cas, els menors de 18 anys, tenen dret a assistència sanitària sense cap requisit addicional.

2.7.4.4.6. El dret d'ajudes en matèria d'habitatge

En relació amb el dret a gaudir d'un habitatge digne, reconegut constitucionalment a tots els espanyols (art 47 de la Constitució Espanyola), en contraposició amb el silenci de l'antiga Llei d'estrangeria, l'article 13 de la nova Llei el recull de manera expressa a favor d'estrangers residents i *"en iguals condicions que els espanyols"*.

2.7.5. DEURES DELS ESTRANGERS

Se'n recull expressament a l'article 15, el deure de contribució al sosteniment de les despeses públiques, i queden obligats, en termes generals, als mateixos impostos que els espanyols.

Es projecta, doncs, el que disposa l'article 31.1 de la Constitució, en perfecta concordança amb el Conveni europeu relatiu a l'Estatut jurídic del Treballador Immigrant de l'any 1977.

2.7.6. GARANTIES JURÍDIQUES

Les garanties jurídiques fan referència al dret a la tutela judicial efectiva com a possibilitat de posar en marxa l'aparell coactiu de l'Estat en cas d'infracció de drets i llibertats fonamentals.

Aquest dret es preveu en tots els textos internacionals sobre drets humans i també en la Constitució Espanyola -a *"totes les persones"* (article 24 C.E.)- i es concreta en els següents drets específics: tutela judicial efectiva de jutges i tribunals; interdicció de la indefensió; dret al jutge natural; l'assistència de lletrat (què, si es donen els supòsits, pot ser gratuïta); informació de l'acusació; procediment públic i sense dilacions; mitjans de prova; el dret a no declarar contra un mateix o a no confessar-se culpable; i la presumpció d'innocència.

El Tribunal Constitucional ha assenyalat, de manera reiterada, que es predica de tots els subjectes jurídics amb independència de la seva nacionalitat o àdhuc de la seva condició de persona física o jurídica (Sentència del Tribunal Constitucional 4/1982).
El dret implica igualment que la decisió jurisdiccional haurà d'estar degudament fonamentada, amb fermesa i execució de la cosa jutjada, i amb expressió del dret als recursos legals.

La nova Llei orgànica d'estrangeria (article 20) reconeix aquest dret als estrangers, *sigui quina sigui la seva condició a Espany*a, i concreta la relació de l'estranger amb l'Administració, tot establint en els processos administratius d'estrangeria el respecte a les garanties previstes en la legislació general (avui la Llei 30/1992, de 26 de novembre, sobre règim jurídic de les administracions públiques i sobre procediment administratiu comú, reformada per la Llei 4/1999, de 13 de gener). Aquestes garanties tenen una excepció important: la garantia de "motivació de les resolucions" en matèria de denegació de visats, atès que solsment seran motivades en cas de reagrupament familiar o treball per compte d'altri. En la resta de supòsits, la denegació del visat no té per què motivar-se.

La legitimació per intervenir en els processos d'estrangeria varia segons es tracti de procediments administratius, en els que poden intervenir-hi les organitzacions legalment constituïdes a Espanya per a la defensa dels immigrants (per la Llei Orgànica 8/2000 s'exigeix, a més, estar *"expressament designades pels immigrants"*), o bé de processos contenciosos-administratius, en els que poden intervenir-hi les entitats que resultin afectades (corporacions, associacions, sindicats o grups afectats).

Sens dubte, i ja per finalitzar aquest apartat, no podem passar per alt que l'aspecte legal de major conflicte en matèria de tutela judicial efectiva gira en torn al correlatiu dret a l'assistència jurídica gratuïta quan s'acrediti insuficiència de recursos per litigar. La polèmica arrenca amb la Llei 1/1996, d'assistència jurídica gratuïta, que nega aquesta possibilitat a estrangers no comunitaris que no siguin residents, excepte en l'ordre penal i

en processos de sol·licitud d'asil, situacions en les quals sí que se'ls hi s'atribueix el dret malgrat que l'estranger no resideixi legalment a Espanya.

En la mateixa línia es redacta l'article 22 de la nova Llei, que, sense considerar l'atribució general a tots els estrangers feta per la Constitució i per la mateixa Llei (art 10.1), distingeix entre els residents legals i la resta d'estrangers:

- Tots els estrangers que estiguin a Espanya sense recursos econòmics suficients tenen el dret d'assistència lletrada i, si s'escau, d'intèrpret, gratuïts en tots els procediments administratius o judicials que puguin denegar l'entrada, ordenar la devolució o l'expulsió i en matèria d'asil.

- En la resta de processos, només els estrangers residents tenen aquest dret en iguals condicions que els espanyols.

2.7.7. PERMANÈNCIA EN TERRITORI ESPANYOL

La permanència en territori espanyol implica la presència física de l'estranger a Espanya un cop autoritzat l'accés al país. La *"regularitat"* d'aquesta situació li permet gaudir dels drets i les llibertats previstos al Títol I de la Llei, que distingeix contínuament entre els estrangers que són a Espanya de manera *"irregular"* d'aquells que hi són conforme al Títol II (que regula les situacions *"regulars"* de l'estranger dins del territori espanyol: entrada, sortida i permanència), i més concretament, dels que tinguin "residència legal".

La Llei regula diversos tipus de permanència (estada, residència temporal o permanent) en funció de la durada en el temps i també de les diverses motivacions que la generen. Conclou amb diverses situacions especials que, per la seva singularitat, mereixen comentari específic; i justament una d'aquestes situacions considerada com a especial és la referent als *"menors d'edat"*.

Així, la Llei, en el seu article 35 (redacció donada per la Llei Orgànica 8/2000) centra la protecció en menors estrangers indocumentats, establint que se n'intentarà determinar l'edat i que seran confiats als serveis de protecció de menors amb perspectives immediates de repatriació per tal de ser retornats a les seves famílies. En cas de no ser possible, es pot acordar la permanència, i queda a disposició dels serveis de protecció i sota la tutela de l'Administració pública, la concessió dels permisos de residència oportuns.

Quadre resum

Drets reconeguts als estrangers en la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social, modificada per la Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre:

- **Drets individuals:**

- Dret a la documentació.
- Dret a la lliure circulació.
- Dret a la intimitat familiar.

- **Drets polítics:**

- Dret de reunió (estrangers en situació regular).
- Dret d'associació (estrangers en situació regular).
- Dret de participació pública (estrangers residents).

- **Drets d'àmbit educatiu:**

- Ensenyament obligatori per a menors de divuit anys (no distinció entre residents i no residents).
- Ensenyament no obligatori (estrangers residents).

- **Drets socioeconòmics:**

- Dret al treball (sempre que es reuneixin els permisos corresponents).
- Dret de sindicació (estrangers en situació regular).
- Dret de vaga (estrangers en situació regular).
- Dret a la seguretat social i als serveis socials.
- Dret a l'assistència sanitària.
- Dret d'ajudes en matèria d'habitatge.

2.8. CARTA MUNICIPAL DE BARCELONA

2.8.1. INTRODUCCIÓ

El municipi ha jugat un important paper en la història política occidental. Ciutats com Esparta, Atenes, Roma, Alexandria, han marcat de tal manera les nostres institucions que els termes polítics fonamentals provenen de les designacions gregues o llatines de la ciutat (política, ciutadà, civilització, etc..). Així mateix les ciutats-estat del Renaixement italià (Venècia, Florència, etc..) no tan sols varen jugar un paper destacat en les relacions i el comerç internacional, si no que a més, van ser el marc inspirador d'un manual polític fonamental: *El Príncep*, de Maquiavel. Posteriorment, quan va sorgir l'Estat de Dret, aquest va crear-se partint de les aliances contretes pels monarques amb les ciutats.

A Europa, històricament, els ajuntaments, o bé (en el cas de l'Europa continental) han estat vistos amb desconfiança des dels poders centrals, el que s'ha traduït en limitacions de competència, poca generositat a l'hora de transferir-los recursos, proliferació de mecanismes de control o restriccions legislatives a la seva capacitat d'actuació; o bé (en el cas del model anglosaxó) han estat considerats com a meres entitats gestores residuals, de manera que es pot parlar més d'autogestió que d'autogovern.

En el cas espanyol, per influència de la tradició francesa, els ajuntaments, malgrat que són ens de dret públic dotats d'autonomia i malgrat el *principi de les competències generals*, segons el qual el municipi pot actuar en tot allò que, sense anar contra la llei, pugui promoure o millorar la seva comunitat, a l'hora de la veritat aquesta possibilitat s'ha vist molt limitada.

L'actual marc jurídic que enquadra l'organització i l'actuació dels municipis està articulat essencialment al voltant de l'article 140 de la Constitució Espanyola que garantitza l'autonomia local i de la Llei de Bases de Règim Local de 1985, que ha experimentat

poques variacions des d'aleshores, i que es complementa amb la Llei Orgànica del Règim Electoral General, del mateix any, i la Llei d'Hisendes Locals de 1989, i ha estat desplegat per les dues Lleis catalanes de l'any 1987, bàsicament per la Llei 8/1987, de 15 d'abril, municipal i de règim local de Catalunya, i els seus reglaments.

El context en el qual va produir-se tot aquest conjunt legislatiu respon a una fase inicial de l'evolució de l'organització territorial de l'Estat. Fase inicial fortament marcada per l'emergència del nivell autonòmic que va deixar en segon lloc el tractament renovador del règim local.

Vint anys després de l'inici del procés, el propi sistema autonòmic s'ha consolidat amb unes característiques d'estabilitat i de forta descentralització cap a les Comunitats Autònomes. En aquest context, però, fent servir paraules de Tomàs Font i Llovet, encara s'ha d'evolucionar cap a una situació del govern local més pròpia d'un sistema federal, així com cap a l'efectiva aplicació del principi de subsidiarietat. El resultat al qual s'hauria d'arribar hauria de ser la consideració efectiva del municipi com la institució pública de govern i administració més propera als ciutadans i als col·lectius en què s'integren. Cal, per tant, reivindicar i desenvolupar el *"municipalisme"* com a poder polític, com una dimensió principal de l'Estat de dret, com una institució representativa i amb capacitat d'exercir funcions de govern de caràcter executiu, legislatiu i judicial, amb competències decisòries i interlocutor indefugible de tots els altres nivells polítics (autonòmic, estatal i supraestatal) en allò que pugui afectar el territori i la població del municipi.

Doncs bé, és en aquest àmbit en el qual la ciutat de Barcelona va desenrotllar la seva Carta Municipal. Text que des d'aleshores esdevé la norma bàsica per a gestionar i administrar Barcelona. La Carta Municipal neix fruit d'un intens debat polític i amb ella es pretén reforçar una gestió administrativa eficaç i propera als ciutadans, una descentralització més forta, i una potenciació de les competències municipals en el marc d'una col·laboració institucional positiva, així com una millora de la qualitat dels serveis de la ciutat que es

correspongui amb les necessitats i les ambicions de tots els barcelonins i de totes les barcelonines.

2.8.2. FONAMENTS DE LA LLEI 22/1998, DE 30 DE DESEMBRE, DE LA CARTA MUNICIPAL DE BARCELONA

Els fonaments de la Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta Municipal de Barcelona, de forma general es centren en tres principis i tres reconeixements polítics específics:

- Principi de l'autonomia local, extret directament de la filosofia que impregna la Carta Europea de l'Autonomia Local (Convenció del Consell d'Europa, signada a Estrasburg el dia 15 d'octubre de 1985), és a dir, el reconeixement explícit que el govern local té capacitat d'organització pròpia i capacitat d'acció.

- El segon dels grans principis és el de la subsidiarietat, segons el qual l'exercici de les competències per part dels poders públics s'ha de situar en l'àmbit més pròxim al ciutadà. La ja esmentada Carta Europea d'Autonomia Local contempla el següent: *"L'exercici de les competències públiques ha de, en termes generals, pertocar preferentment a les autoritats més properes als ciutadans"*.

- Per últim, i reconegut de manera expressa en la Llei Bàsica de Règim Local de 1985, trobem la capacitat de gestió.

Quant a les competències, que potser és el tema que ara més ens interessa, l'Ajuntament de Barcelona eleva considerablement el sostre de les que pertoquen als municipis en el règim comú. Tot i això, la Carta també reitera disposicions aplicables a la resta d'ajuntaments amb caràcter de recordatori, algunes vegades, de precisió d'altres i, en darrer extrem, per dotar d'unitat a tot el text. Essent diverses les matèries que s'inclouen a la Carta (urbanisme, habitatge, iniciativa pública municipal en l'activitat econòmica, transports urbans de viatgers, mobilitat, telecomunicacions....) farem esment, tan sols, d'aquelles que

tenen una vinculació directa amb el tema tractat en el present informe; bàsicament tot el referent a consum i sanitat, serveis socials, joventut, esports i educació.

Una de les novetats més importants que introdueix el text normatiu de la Carta radica en l'establiment per llei dels nous consorcis per administrar competències compartides entre l'Ajuntament i la Generalitat. A l'apartat 7 de l'article 61 es creen directament els Consorcis d'habitatge, de serveis socials i d'educació. També es determina que el Consorci sanitari de Barcelona (ja constituït) ha de comptar amb un ens personalitzat de Salut Pública que en depengui.

2.8.3. ÀMBIT MATERIAL D'APLICACIÓ

2.8.3.1. Competències en matèria de medi ambient, salut pública, consum i sanitat

La Llei relaciona les àrees d'actuació en aquestes matèries i de forma genèrica s'estableixen les funcions que realitzarà l'Ajuntament en cadascuna d'elles.

En l'àmbit sanitari, es preveu l'existència del Consorci Sanitari de Barcelona i l'Agència de Salut Pública i Medi Ambient de Barcelona. El primer es configura com un ens públic de caràcter associatiu, constituït per l'Ajuntament de Barcelona i la Generalitat de Catalunya, que té per finalitat la direcció i coordinació de la gestió dels centres, els serveis i els establiments d'atenció sanitària, sociosanitària i de promoció i protecció de la salut en l'àmbit de la regió sanitària de Barcelona.

L'Agència de Salut Pública i Medi Ambient ha de ser un organisme autònom, que ha de crear el Consorci Sanitari de Barcelona per exercir les competències atribuïdes per la Carta en matèria de medi ambient, defensa dels usuaris i dels consumidors i salut pública en l'àmbit territorial de Barcelona i per gestionar els centres i els serveis de salut pública en aquesta ciutat.

2.8.3.2. Serveis socials

Ha estat un dels camps d'actuació local més dinàmics. No obstant, segueixen mantenint-se certs dèficits. En el vessant positiu val a destacar la vertebració política i executiva de les Àrees Municipals de Serveis Personals, la consolidació de les polítiques socioculturals i el desplegament de la xarxa municipal d'atenció social primària. En el vessant negatiu, cal esmentar l'encara dèbil component local de les polítiques educatives i sanitàries, així com l'estèril conflicte entre l'Ajuntament i el govern de la Generalitat en àrees tan sensibles com els serveis socials especialitzats. Les funcions atribuïdes a l'Ajuntament de Barcelona per la Carta Municipal, en concret, són de planificació general (que requereixen l'aprovació del Govern de la Generalitat); de reglamentació dels serveis, entitats i establiments públics i privats; de programació, prestació i gestió de serveis especialitzats de segon i tercer nivell (d'acord amb la classificació recollida en el Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, que aprova la refosa de disposicions en matèria d'assistència i serveis socials); de coordinació de la prestació dels serveis de segon nivell realitzada per les institucions privades (de caràcter social o mercantil); de programació, prestació i gestió dels serveis socials d'atenció primària i de coordinació d'aquests amb els prestats per les institucions d'iniciativa social o mercantil.

Les competències relacionades en la Llei i que s'han de prestar en l'àmbit regional (qualificació donada pel Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre) que constitueix la ciutat de Barcelona es reparteixen entre el Consorci de serveis socials i l'Ajuntament de Barcelona.

2.8.3.3. Joventut

S'atribueixen a l'Ajuntament competències en matèria de foment en aquest àmbit i, essencialment, per al desenvolupament de formes de voluntariat i d'associacionisme juvenil. També se li atribueix, per delegació de la Generalitat o en cooperació amb ella, la

gestió de tots els equipaments públics destinats a la infància i la joventut, en els àmbits deprevenció, promoció i lleure, del seu terme municipal. L'Ajuntament ha de participar en els òrgans de planificació de la política juvenil i ha d'estar informat de les sol·licituds d'atorgament de subvencions d'entitats juvenils i infantils que actuen en el municipi.

2.8.3.4. Esports

S'atribueixen a l'Ajuntament competències de foment de l'esport individual i col·lectiu com a factor del desenvolupament integral de la persona. En concret se li atribueixen amb caràcter de pròpies: l'elaboració i l'aprovació dels plans especials d'instal·lació i equipaments esportius i la seva construcció i gestió, si no hi ha un conveni, dels que tinguin caràcter públic en l'àmbit territorial del municipi de Barcelona (actualment, gestionats per diferents administracions i entitats o associacions de caràcter privat).

Sense caràcter de pròpies se li atribueixen: la promoció de programes, activitats i competicions esportives; la intervenció en l'establiment de les determinacions del Pla director d'instal·lacions i equipaments esportius públics i la participació en l'elaboració i execució dels programes de la Generalitat de construcció, ampliació i millora de les instal·lacions i equipaments esportius públics.

La Carta posa un especial èmfasi en la rendibilitat de les instal·lacions i equipaments esportius de les escoles públiques i concertades, de manera que puguin ser utilitzades en horaris extraescolars pel conjunt de la ciutadania i, amb aquesta finalitat, atribueix a l'Ajuntament la gestió de les instal·lacions públiques ja sigui directament, quan la gestió del centre també li correspon, o bé mitjançant l'establiment d'un determinat horari d'obertura i d'utilització al públic.

2.8.3.5. Educació

El nou marc legislatiu (LODE, LOGSE, LOPEGCD) dóna un paper més participatiu als municipis tot i que, no se'ls atorga en cap moment la condició d'administració educativa. Així doncs, al llarg de tots aquests anys, des de la perspectiva legislativa els municipis no han tingut competència directa en aspectes tan importants com la programació escolar o la gestió de l'escolarització.

La Carta Municipal atribueix a l'Ajuntament un ampli ventall de competències en totes les fases del procés educatiu i en funció de quin sigui aquest (educació primària, obligatòria, postobligatòria i d'adults amb excepció dels ensenyaments universitaris) de programació, d'execució d'obres i programes, de manteniment, de gestió de serveis i programes, de control i de reglamentació. La majoria d'aquestes matèries s'atribueixen al Consorci constituït (article 61.7 de la Carta).

Pel que fa als continguts curriculars dels centres docents ubicats en el terme municipal de Barcelona s'imposa que prestin una especial atenció a continguts de caràcter polític, social i humanitari (drets humans, organitzacions internacionals de foment de la pau, la cooperació i la solidaritat, etc.).

El màxim òrgan col·legiat de Barcelona es denomina Consell Escolar Municipal de Barcelona.

De cara al futur, els ajuntaments (i Barcelona no n'és una excepció) tenen l'obligació de començar a repensar amb decisió el paper que els correspon jugar en el camp de l'ensenyament. Consolidat legalment i políticament el doble model públic-concertat, es fa del tot necessària una aposta decidida per garantir la continuïtat d'una xarxa pública de qualitat i per controlar rigorosament la situació del model concertat. En aquesta línia, caldria aconseguir que el procés de matriculació es fes de manera que garantís la igualtat

entre tots els alumnes. Per aconseguir això és fonamental la intervenció dels ajuntaments en el tema, ja que no deixen de ser els millors coneixedors de cada realitat en concret.

Un cop esmentat el gran avenç que ha suposat l'aprovació i posterior entrada en vigor de la Carta Municipal de Barcelona, si donem un cop d'ull a quina és la situació en què ens trobem actualment les perspectives no són tan afalagadores. Utilitzant com a excusa els diferents períodes electorals celebrats des que s'aprovà la Carta; eleccions municipals al juny del 1999, eleccions autonòmiques a l'octubre del 1999 i eleccions generals a l'abril de 2000, encara avui no s'ha dut a terme una aplicació real de la mateixa. Fet que provoca que el procés de desenvolupament pràctic dels principis de competència compartida que la Carta preveu es mantinguin a dia d'avui congelats.

En una època de transformació profunda és imprescindible acostar el mapa de competències i el finançament a les responsabilitats reals que assumeix l'administració local. L'anterior, però, topa amb un clar inconvenient, l'actual finançament dels ajuntaments, clamorosament insuficient. Els ajuntaments han de disposar dels recursos necessaris per afrontar les seves competències, de no ésser així, iniciatives descentralitzadores com ara la Carta Municipal de Barcelona, seran a fons perdut.

Al mateix temps, cal que els governs locals consolidin estructures estables de participació i decisió que incorporin la presència activa de la ciutadania. L'acció de govern local no pot ser uniformadora ni estandaritzada, perquè no ho és la seva realitat, ni ho són els seus habitants. La construcció social de les comunitats locals ha d'incorporar-ne la seva singularitat. Cal construir *"comunitats de comunitats"*: per a dones i homes; pera avis i besavis; per a persones amb discapacitats; i, com no, per a infants i joves.

No hem d'oblidar que l'espai local està sent l'escenari d'un fenomen global: els intensos processos migratoris que estan configurant una realitat social, cultural i ètnica diversa i complexa. Per tant, s'hauran de fomentar plans d'acollida on s'involucrin tots els agents locals, totes les institucions, totes les forces polítiques, plans que tinguin com a finalitat una

ràpida incorporació dels nouvinguts a la normalitat de la pròpia comunitat i puguin accedir als recursos i als serveis amb el mateix tractament que la resta de ciutadans.

Caldrà evitar, per tant, la consolidació de dobles xarxes (educatives, sociosanitàries, culturals, laborals, etc.) que no fan sinó accentuar les diferències i facilitar l'aparició de reaccions disgregadores.

Finalment apuntar que segons l'establert a l'article 6 de la Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta Municipal de Barcelona, correspon a l'Ajuntament de Barcelona el desplegament reglamentari d'aquesta Carta en els àmbits de l'organització, les obres, les activitats i els serveis municipals. La Disposició transitòria segona de la mateixa Llei disposa que mentre l'Ajuntament no aprovi el desplegament reglamentari, és aplicable el Reglament d'obres, activitats i serveis dels ens socials. Doncs bé, dos anys després l'Ajuntament de Barcelona encara no ha desenvolupat el text de referència, aspecte que podria ésser de vital importància.

Quadre resum

- Fonaments de la Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta Municipal de Barcelona:

- Principi de l'autonomia local.
- Principi de subsidiarietat.
- Capacitat de gestió.

- Àmbit material d'aplicació:

- Competències en matèria de medi ambient, salut pública, consum i sanitat.
- Serveis socials.
- Joventut.
- Esports.
- Educació.

NORMES ANALITZADES

Nivell internacional:

I. Organització de les Nacions Unides (ONU)

- Declaració Universal dels Drets Humans (adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 217 A (III), de 10 de desembre de 1948).

- Declaració Universal dels Drets de l'Infant (adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 1386 (XIV), de 20 de novembre de 1959).

- Convenció sobre els Drets de l'Infant (adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 44/25, de 20 de novembre de 1989).

- Regles Mínimes de les Nacions Unides per a l'administració de justícia de menors. Regles Beijing (adoptades per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 40/33, de 28 de novembre de 1985).

- Directrius de les Nacions Unides per a la prevenció de la delinqüència juvenil. Directrius Riad (adoptades per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 45/112, de 14 de desembre de 1990).

- Regles de les Nacions Unides per a la protecció dels menors privats de llibertat (adoptades per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 45/113, de 14 de desembre de 1990).

II. Organització Internacional del Treball (OIT)

- Conveni de l'OIT nº. 138 sobre l'edat mínima d'admissió al treball (1973).

- Recomanació de l'OIT nº. 146 sobre l'edat mínima d'admissió al treball, de 1973

- Conveni de l'OIT nº.182 sobre la prohibició de les formes més intolerables de treball infantil i l'acció immediata per la seva eradicació (1999).

- Recomanació de l'OIT nº. 190 sobre la prohibició de les formes més intolerables de treball infantil i l'acció immediata per a la seva eradicació, de 2000.

III. Consell d'Europa

- Carta Social Europea, de 18 de octubre de 1961.

- Convenció per a la salvaguarda dels drets humans i de les llibertats fonamentals, de 4 de novembre de 1950.

- Carta Europea de l'Autonomia Local. Convenció del Consell d'Europa de 15 d'octubre de 1985.

IV. Unió Europea

- Carta Europea sobre els Drets de l'Infant, aprovada pel Parlament Europeu el 8 de juliol de 1992.

- Conveni Europeu sobre l'Exercici dels Drets del Nen de gener de 1996.

- Resolució del Consell de la Unió Europea 97/C 221/03, de 26 de juny de 1997, relativa als menors no acompanyats nacional de tercers països.

- Reglament (CE) 1347/2000 del Consell, de 29 de maig de 2000, sobre la competència, reconeixement i l'execució de resolucions judicials en matèria matrimonial i de responsabilitat parentiva sobre els fills comuns. DOCE, L, 160, 30/06/2000.

Nivell intern:

I. Estat espanyol

- Constitució Espanyola de 1978.

- Llei Orgànica 4/1979, de 18 de desembre, d'Estatut d'Autonomia de Catalunya.

- Llei Orgànica 8/1985, de 3 de juliol, reguladora del Dret a l'Educació (LODE).

- Llei Orgànica 1/1990, de 3 d'octubre, d'Ordenació General del Sistema Educatiu (LOGSE).

- Llei Orgànica 4/1992, de 5 de juny, reguladora de la competència i procediment dels Jutjats de Menors.

- Llei Orgànica 9/1995, de 20 de novembre, de la Participació, l'Avaluació i el Govern dels centres docents (LOPEG).

- Llei Orgànica 1/1996, de 15 de gener, sobre protecció jurídica del menor, de modificació parcial del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Civil.

- Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social.

- Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

- Llei Orgànica 7/2000, de 22 de desembre, de modificació de la Llei Orgànica 5/2000, en relació als delictes de terrorisme.

- Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, de modificació de la Llei Orgànica 8/2000, d'11 de gener.

- Llei Orgànica 9/2000, de 22 de desembre, de mesures urgents per agilitzar l'Administració de Justícia.

- Llei 51/1980, de 8 d'octubre, Bàsica d'Ocupació.

- Llei 14/1986, de 25 d'abril, General de Sanitat.

- Llei 21/1987, d'11 de novembre, per la que es modifiquen determinats articles del Codi Civil i de la Llei d'Enjudiciament Civil en matèria d'adopció i altres formes de protecció als menors.

- Llei 63/1997, de 26 de desembre, de mesures urgents per a la millora del mercat de treball i de foment a la contractació indefinida.

- Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil.

- Llei 12/2001, de 9 de juliol, de mesures urgents de reforma del mercat de treball per incrementar l'ocupació i millorar la seva qualitat.

- Decret Legislatiu d'11 de juny de 1948, que aprova el text refós de la Llei de Tribunals Tutelars de Menors.

- Decret Legislatiu 1/1995, de 24 de març, que aprova el text refós de la Llei de l'Estatut dels Treballadors.

- Reial Decret 2809/1980, de 3 d'octubre, de traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria d'ensenyament.

- Reial Decret 1292/1981, de 5 de juny, sobre traspàs de serveis de l'Estat a la Generalitat de Catalunya en matèria de protecció de menors.

- Reial Decret 864/2001, de 20 de juliol, que aprova el reglament de desenvolupament de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener.

II. Catalunya

- Llei 11/1985, del 13 de juny, de protecció de menors.

- Llei 12/1988, de 21 de novembre, de modificació de la Llei 11/1985, del 13 de juny.

- Llei 31/1997, de 30 de desembre, de mesures de protecció dels menors desemparats i de l'adopció.

- Llei 8/1995, de 27 de juliol, d'atenció i protecció de la infància i l'adolescència i de reforma de la Llei 37/1991, de 30 de desembre.

- Llei 9/1998, de 15 de juliol, del Codi de Família de Catalunya.

- Llei 10/1998, de 15 de juliol, d'unions estables de parella.

- Llei 22/1998, de 30 de desembre, de la Carta Municipal de Barcelona.

- Llei 21/2000, de 29 de desembre, sobre els drets d'informació concernent a la salut i l'autonomia del pacient i la documentació clínica.

- Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil.

- Decret Legislatiu 17/1994, de 16 de novembre, de refosa de les Lleis 12/1983, de 14 de juliol; Llei 26/1985, de 27 de desembre i Llei 4/1994, de 20 d'abril, en matèria d'assistència i serveis socials.

- Reial Decret 338/1986, de 18 de novembre, de regulació de l'atenció a la infància i l'adolescència en alt risc social.

- Reial Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del sistema català de serveis socials, modificat pel Decret 176/2000, de 15 de maig.

- Reial Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció, modificat parcialment pel Decret 127/1997, de 27 de maig.

- Reial Decret 372/2000, de 21 de novembre, d'estructura de la Direcció General d'Atenció al Menor.

- Reial Decret 62/2001, de 20 de febrer, que modifica parcialment el Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció.

- Reial Decret 97/2001, de 3 d'abril, sobre l'acreditació i el funcionament de les entitats col·laboradores d'adopció internacional.

ANNEX I. TAULA DE NORMES DE RECENT APROVACIÓ

Nivell internacional:

V. Organització de les Nacions Unides (ONU)

- Protocol facultatiu de la Convenció sobre els Drets de l'Infant relatiu a la venda d'infants, la prostitució infantil i la utilització dels infants en la pornografia (adoptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 54/263, de 25 de maig de 2000). BOE, 27, 31/01/2002.

- Protocol facultatiu de la Convenció sobre els Drets de l'Infant relatiu a la participació dels infants en els conflictes armats (adoptat per l'Assemblea General de les Nacions Unides mitjançant Resolució 54/263, de 25 de maig de 2000). De propera publicació al BOE.

VI. Organització Internacional del Treball (OIT)

- Conveni de l'OIT nº.182 sobre la prohibició de les formes més intolerables de treball infantil i l'acció immediata per la seva eradicació (1999). BOE, 118, 15/05/2001.

- Recomanació 190 sobre la prohibició de les formes més intolerables de treball infantil i l'acció immediata per a la seva eradicació, de 17 de juny de 2000.

VII. Consell d'Europa

- Recomanació del Comitè de Ministres del Consell d'Europa nº R (2001) 11 sobre lluita contra la tracta d'éssers humans amb ànim d'explotació sexual, de 19 de maig de 2000.

- Conveni Europeu sobre la Ciber-criminalitat, de 23 de novembre de 2001.

VIII. Unió Europea

- Decisió 293/2000/CE del Parlament i del Consell, de 24 de gener de 2000, per la qual s'aprova un Programa d'Acció comunitari (programa Daphne) (2000-2003) sobre mesures preventives destinades a combatre la violència contra els infants, els adolescents i les dones. DOCE, L, 34, 09/02/2000.

- Decisió del Consell, de 29 de maig de 2000, sobre la lluita contra la pornografia infantil a INTERNET. DOCE, L, 138, 09/06/2000.

- Reglament (CE) 1347/2000 del Consell, de 29 de maig de 2000, sobre la competència, reconeixement i l'execució de resolucions judicials en matèria matrimonial i de responsabilitat parentiva sobre els fills comuns. DOCE, L, 160, 30/06/2000.

- Recomanació del Consell, de 5 de juny de 2001, sobre el consum d'alcohol per part dels joves i, en particular, dels nens i els adolescents. DOCE, L, 161, 16/06/2001.

Nivell intern:

III. Estat espanyol

- Llei 1/2000, de 7 de gener, d'Enjudiciament Civil.

- Llei orgànica 4/2000, d'11 de gener, sobre drets i llibertats dels estrangers a Espanya i la seva integració social.

- Llei Orgànica 5/2000, de 12 de gener, reguladora de la responsabilitat penal dels menors.

- Llei Orgànica 7/2000, de 22 de desembre, de modificació de la Llei Orgànica 5/2000, en relació als delictes de terrorisme.

- Llei Orgànica 9/2000, de 22 de desembre, de mesures urgents per agilitzar l'Administració de Justícia.

- Llei Orgànica 8/2000, de 22 de desembre, de modificació de la Llei Orgànica 8/2000, d'11 de gener.

- Reial Decret 864/2001, de 20 de juliol, que aprova el reglament de desenvolupament de la Llei Orgànica 4/2000, d'11 de gener.

IV. Catalunya

- Llei 1/2001, de 15 de març, de mediació familiar de Catalunya.

- Llei 27/2001, de 31 de desembre, de justícia juvenil.

- Decret 372/2000, de 21 de novembre, d'estructura de la Direcció General d'Atenció al Menor.

- Decret 62/2001, de 20 de febrer, que modifica el Decret 2/1997, de 7 de gener, pel qual s'aprova el Reglament de protecció dels menors desemparats i de l'adopció.

- Decret 97/2001, de 3 d'abril, sobre l'acreditació i el funcionament de les entitats col·laboradores d'adopció internacional.

- El Departament d'ensenyament aprova el Decret 31/2002, de 5 de febrer, pel qual s'estableix el règim d'admissió d'alumnat a centres docents públics, concertats o sufragats amb fons públics.

CURRÍCULUM DELS AUTORS

Carme Panchón Iglesias

És professora titular i degana de la Facultat de Pedagogia de la Universitat de Barcelona. És sotsdirectora de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU). La seva activitat investigadora ha estat orientada cap a l'estudi de les problemàtiques que envolten la població en *situació de risc social*, essent directora del Grup de Recerca sobre Infància i Família (GRIF). Les darreres investigacions realitzades per aquest grup han estat: *La situación de menores de 16 a 18 años en centros de protección*, encarregada i cofinançada pel Ministerio de Trabajo i Asuntos Sociales en conveni de col·laboració amb la Universitat de Barcelona (2001). *L'estat de l'adopció a Catalunya* (2000), encarregada pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya. Actualment en curs, entre d'altres, *La socialització dels infants als tres anys de la seva adopció.* La perspectiva de les famílies. És membre d'associacions autonòmiques, estatals i internacionals, relacionades amb la difusió, justícia i reconeixement dels drets de la infància, la família i la seva qualitat de vida. Ha codirigit la recerca *La infància en situació de risc* de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU).

Antoni Petrus i Rotger

És catedràtic de Pedagogia Social i responsable de l'Àrea d'Educació Social de la Universitat de Barcelona. La seva tasca professional i investigadora està dedicada fonamentalment als camps relacionats amb la sociologia de l'educació, les polítiques socials, infància, violència i conflicte social, serveis socials, l'esport com a factor de socialització, voluntariat social, etc. Ha dirigit diversos cursos de doctorat, de postgrau i màsters a diferents universitats espanyoles i estrangeres. Ha estat assessor de diferents organismes públics i privats. Actualment és assessor de la Direcció General d'Infància de la Generalitat de Catalunya, membre de la Comissió de Política Científica de la Universitat de Barcelona, coordinador del "Grup de Prevenció" i membre del Consell de Benestar Social de l'Ajuntament de Barcelona, etc. Forma part del comitè científic de revistes com *Infancia y Sociedad*, *Pedagogia Social*, *Delincuencia/Delincuency*, *Apunts*, *Universitas Tarraconensis*, i és autor de nombroses publicacions relacionades preferentment amb l'educació social. Membre del Consell de Govern de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU), ha codirigit la recerca *La infància en situació de risc* en el marc de l'Observatori de la Infància i la Família d'aquest Institut.

Carles Villagrasa

És doctor en Dret i professor de Dret Civil de la Facultat de Dret de la Universitat de Barcelona des del curs acadèmic 1991-1992. És també Magistrat suplent de l'Audiència Provincial de Barcelona des de l'any judicial 1995-1996; coordinador del Màster en Dret de Família i del Diplomat de Postgrau en Infància, Protecció de la Persona i Adopció, de la Universitat de Barcelona; professor de l'Escola de Pràctica Jurídica de l'Il·lustre Col·legi d'Advocats de Barcelona, des del curs 1998-1999; professor-tutor

amb "venia docendi" de la UNED des del curs 1994-1995; coordinador de l'Extensió de la UNED de Santa Coloma de Gramenet des del curs 1995-1996; membre del Grup d'Estudis de Família i Parentiu de la Universitat de Barcelona i patró i director del Departament de Drets Humans i Política Internacional de la Fundació Internacional Olof Palme des de juliol de 1996. És assessor de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) en temes jurídics, ha codirigit el treball *Infància i legilació* en el marc de l'informe La *infància i les famílies als inicis del segle XXI* d'aquest Institut.

Cinta Vizcarro i Masià

És llicenciada en Dret per la Universitat de Barcelona. Ha exercit l'advocacia i des de l'any 1984 treballa al Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya on ha exercit les funcions com a Delegada d'Assistència al Menor, ha participat en la Comissió redactora del Programa de conciliació i reparació a la víctima sobre menors infractors i ha exercit com a mediadora. A partir de l'any 1990 ha supervisat els Programes d'intervenció amb joves de 16 a 18 anys i el Programa de prestació de serveis en benefici de la comunitat. És professora del Mestratge d'Execució Penal, des de l'any 1992, que organitzen conjuntament el Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada i la Universitat Autònoma de Barcelona com també en el Postgrau sobre Intervenció socioeducativa amb menors en conflicte social de la Fundació Pere Tarrés. És professora col·laboradora del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada i de l'Institut Superior d'Estudis Psicològics. Ha participat com a jurista especialitzada amb menors infractors en l'elaboració del Llibre Blanc sobre la independència del poder judicial i l'eficàcia de l'administració de la justícia a Centreamèrica, finançat per la Unió Europea i ha publicat articles i investigacions sobre la legislació dels menors infractors i l'aplicació de les mesures. És assessora de l'Observatori de la Infància i la Família de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) en temes jurídics i ha codirigit l'informe *Infància i legislació* d'aquest Institut.

Silvia Gallego Calvo

És llicenciada en Pedagogia Terapèutica per la Universitat de Barcelona, així com Magister en Criminologia i Execució Penal pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya i la Universitat Autònoma de Barcelona, i ha realitzat una investigació sobre les "Mares i recluses" al territori nacional. Actualment és becària d'investigació al CIIMU i realitza el doctorat a la Universitat de Barcelona sobre "La Resiliència: una oportunitat per afrontar l'adversitat en els adolescents que han patit situacions de risc social". Ha treballat durant molts anys dins del món de la infància, la adolescència i la dona en situació de risc social. És la responsable de l'Àrea de Pedagogia de la "Asociación de Profesionales para la Atención y Desarrollo de la Adolescencia" (A.P.A.D.A.) amb seu a Madrid.

Isaac Ravetllat Ballesté

És llicenciat en Dret per la Universitat de Barcelona, diplomat en Relacions Laborals per la Universitat de Barcelona i ha realitzat un màster en Dret de Família per la mateixa universitat. És coordinador del Diploma de Postgrau en Infància, Protecció de la Persona i Adopció organitzat pel Departament de Dret Civil de la Facultat de Dret de la U.B. Actualment realitza el doctorat al Departament de Dret Civil de la Facultat de Dret de la mateixa universitat amb especialització en temes de drets de la infància. En aquesta línia de recerca se situa el projecte de tesina que actualment desenvolupa. És col·laborador de l'Institut d'Infància i Món Urbà (CIIMU) en temes jurídics.